

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

GÜVENE YOL AÇAN FAKTÖRLERDEN BİRİ OLARAK SOSYAL
SERMAYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Rahime AKYÜZ

Niğde
Ocak, 2023

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

GÜVENE YOL AÇAN FAKTÖRLERDEN BİRİ OLARAK SOSYAL
SERMAYE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Rahime AKYÜZ

Danışman: Prof. Dr. Bayram ÜNAL

Üye : Prof. Dr. Yücel CAN

Üye : Doç. Dr. Murat ARPACI

Niğde
Ocak, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Güvene Yol Açan Faktörlerden Biri Olarak Sosyal Sermaye” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
19/01/2023

Rahime AKYÜZ

ÖNSÖZ

Uzun soluklu yüksek lisans sürecimde beni hep destekleyen, her aşamasında yanımda olan sevgili annem, babam ve kardeşim hiç şüphesiz teşekkürlerin en içtenini hak ediyor.

Araştırma süresi boyunca hem saha çalışmalarında yanımda olan hem de diğer zamanlarda manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşime ve desteklerini esirgemeyen dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca araştırma süresince; ilgisini, bilgisini ve desteğini esirgemeyen, yönlendirmeleriyle çalışmamın bilimsel hale getiren danışmanım Prof. Dr. Bayram ÜNAL'a ve savunmamda bulunan jüri üyelerim Prof. Dr. Yücel CAN ve Doç Dr. Murat ARPACI hocalarıma değerlendirmeleri ve tezime olan katkıları için çok teşekkür ederim.

Rahime AKYÜZ

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GÜVENE YOL AÇAN FAKTÖRLERDEN BİRİ OLARAK SOSYAL
SERMAYE**

AKYÜZ, Rahime
Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bayram ÜNAL
Ocak 2023, xvi + 351 sayfa

Tezin konusunu ilk olarak güven faktörünün sosyal sermayeyi etkilemesi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra başka hangi demografik değişkenlerin sosyal sermaye ve güven üzerinde olumlu veya olumsuz olarak nasıl etkileri olduğu araştırılmıştır. Özellikle iki meslek üzerinden görüşmeler yapılarak kıyaslamalar yapılmaktadır. Polis ve imam katılımcılar ile görüşülürken emekli, erkek ve kadın kategorilerine ayrılarak hemen hemen eşit olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada karma yöntem tekniği kullanılmıştır. Verileri toplamak için ikili mülakatlar gerçekleştirilmiştir ve analiz için ise nitel görüşmeler 5’li likert tipi ölçeğe uygulanarak SPSS kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda meslek, öğrenim durumu ve yaşanan yer değişkenlerinde güven ve sosyal sermaye arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir. Örneğin güven düzeyi yüksek olan imam katılımcıların sosyal sermaye düzeyleri de polis katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. İmam katılımcıların çalışma saatleri polis katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Esnek çalışma saatleri de imam katılımcılara sosyal ortamlara katılmaları için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca imamların uzun süredir aynı yerde ve genellikle kendi memleketlerinde çalışmaları kurdukları ilişkilerin devamlılığı için önemlidir. Bourdieu ilişkilerin devamlı olmasının sosyal sermayeyi artırdığını ifade etmektedir. Çalışmada katılımcıların çalışma şartları, mekanları ve ortak hayat görüşünde oldukları kişilerle aynı habitusda olmaları sosyal sermayelerini anlamlı olarak etkilemektedir.

Anahtar kelimeler: sosyal sermaye, güven.

ABSTRACT
MASTER THESIS

SOCİAL CAPİTAL AS ONE OF THE FACTORS LEADİNG TO TRUST

AKYÜZ, Rahime
Sociology Department
Supervisor: Professor Doctor Bayram ÜNAL
January, xvi + 351 pages

First of all the subject of the thesis is effect of trust factor on social capital. In addition, it has been searched which other demographic variables have positive or negative effect on social capital and trust. Especially, comparisons are made with interviews on two occupations. When the interviewing the police and imam participants attention was paid that they were almost equal by dividing them to retired, male and female categories. Mixed method technique was used in the study. Interviews were used for collecting the data and for analysis. Then qualitative interviews were transferred to 5-point Likert-type scale and Spss program was used for the process. As a result of the interviews, there is a significant relationship between trust and social capital regarding with the variables of occupation, state of education and place of residence. For example, the social capital levels of imam participants with high level of trust are also seen to have a higher average than police participants. The working hours of minister participants of religion are seen to be lower than police participants in the study. Flexible working hours also offer opportunities to the agency of religion's participants to participate in social environments. Additionally, it is important for the continuity of the relations that Imams have established for a long time in the same place and usually in their hometowns. Bourdieu states that the continuity of relations increases social capital. In the study, the working conditions, places and being in the same habitus with the people whom they have a common view of life, affect their social capital significantly.

Key words: social capital, trust.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Problem Durumu.....	7
1.3. Araştırmanın Amacı	9
1.4. Araştırmanın Önemi.....	11
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	12

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Sermaye Kavramı.....	13
2.2. Sosyal Sermaye Kavramının Tarihçesi	13
2.3. Sosyal Sermaye Kavramının Tanımları.....	16
2.4. Sosyal Sermayenin Kuramsal Çerçevesi.....	29
2.4.1. Pierre Bourdieu'ya Göre Sosyal Sermaye.....	30
2.4.2. James Samuel Coleman'a Göre Sosyal Sermaye.....	33
2.4.3. Robert Putnam'a Göre Sosyal Sermaye.....	37
2.5. Sosyal Sermayenin Türleri	42
2.6. Güven.....	44
2.7. Sosyal Sermaye ve Güven İlişkisi.....	49
2.8. Sosyal Sermayenin Olumsuz Tarafları	51
2.9. Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi.....	52

3. YÖNTEM

4. SOSYAL SERMAYE İLE İLGİLİ TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ OLAN ARAŞTIRMALAR

4.1. Eğitim Alanında Yapılan Çalışmalar	62
4.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Dernekler Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	68
4.3. Sosyal Medya Alanında Yapılan Çalışmalar	71
4.4. Bölgesel Kalkınma Alanında Yapılan Çalışmalar.....	75
4.5. Diğer Alanda Yapılan Çalışmalar	77
4.6. Yapılan Araştırmalar Üzerine Bir Değerlendirme	83

5. BULGULAR

5.1. Demografik Veriler	87
5.2. Sosyal Sermaye Ölçümü	92
5.2.1. Aidiyet ve Memnuniyet	93
5.2.2. Sosyal Dayanışma ve Destek	123
5.2.3. Sosyal Etkileşim	169
5.2.4. Sosyal Katılma.....	199
5.2.5. Farklılaşma ve Farklılıklara Hoşgörü	229
5.3. Güven.....	259

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....	344

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Kurumlara Güven	6
Tablo 2: “Sosyal Sermaye” İfadesinin Tarihsel Gelişimi	15
Tablo 3: Bazı Sosyal Sermaye Tanımlamaları	17
Tablo 4: Özet; Sosyal Sermayenin Tanımları	28
Tablo 5: Sosyal Sermayenin Tanımı, Amacı ve Analizi	41
Tablo 6: 1990 Dünya Değerler Araştırması Anketi Güven Düzeyi	46
Tablo 7: 2000-2014 Yıllarında Türkiye’de Güven Düzeyi	48
Tablo 8: Toplam Katılımcı	87
Tablo 9: Katılımcıların Yaşı	88
Tablo 10: Katılımcıların Öğrenim Durumları	89
Tablo 11: Katılımcıların Çalışma Durumları	90
Tablo 12: Katılımcıların Gelir Durumları	91
Tablo 13: Katılımcıların Ev Durumları	91
Tablo 14: Katılımcıların Kiminle Yaşadığı	92
Tablo 15: Katılımcıların Aidiyet ve Memnuniyet Düzeyleri	94
Tablo 16: Cinsiyete Göre Değerlilik	94
Tablo 17: Mesleğe Göre Değerlilik	95
Tablo 18: Yaşa Göre Değerlilik	96
Tablo 19: Öğrenim Durumuna Göre Değerlilik	97
Tablo 20: Çalışma Durumuna Göre Değerlilik	98
Tablo 21: Gelir Durumuna Göre Değerlilik	99
Tablo 22: Ev Durumuna Göre Değerlilik	100
Tablo 23: Yaşanılan Kişilere Göre Değerlilik	100
Tablo 24: Cinsiyete Göre Memnuniyet	101
Tablo 25: Mesleğe Göre Memnuniyet	102
Tablo 26: Yaşa Göre Memnuniyet	103
Tablo 27: Öğrenim Durumuna Göre Memnuniyet	103
Tablo 28: Çalışma Durumuna Göre Memnuniyet	104
Tablo 29: Gelir Durumuna Göre Memnuniyet	105
Tablo 30: Ev Durumuna Göre Memnuniyet	106
Tablo 31: Yaşanılan Kişilere Göre Memnuniyet	106
Tablo 32: Cinsiyete Göre Yerel Topluluk: Ev	107

Tablo 33: Mesleğe Göre Yerel Topluluk: Ev	108
Tablo 34: Yaşa Göre Yerel Topluluk: Ev	109
Tablo 35: Öğrenim Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev	110
Tablo 36: Çalışma Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev	111
Tablo 37: Gelir Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev	111
Tablo 38: Ev Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev	112
Tablo 39: Yaşanılan Kişilere Göre Yerel Topluluk: Ev	113
Tablo 40: Cinsiyete Göre Topluluğun Parçası Olma	114
Tablo 41: Mesleğe Göre Topluluğun Parçası Olma	115
Tablo 42: Yaşa Göre Topluluğun Parçası Olma	115
Tablo 43: Öğrenim Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma	116
Tablo 44: Çalışma Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma	117
Tablo 45: Gelir Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma	117
Tablo 46: Ev Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma	118
Tablo 47: Yaşanılan Kişilere Göre Topluluğun Parçası Olma	118
Tablo 48: Cinsiyete Göre Takım Parçası Olma	119
Tablo 49: Mesleğe Göre Takım Parçası Olma	120
Tablo 50: Yaşa Göre Takım Parçası Olma	120
Tablo 51: Öğrenim Durumuna Göre Takım Parçası Olma	121
Tablo 52: Çalışma Durumuna Göre Takım Parçası Olma	121
Tablo 53: Gelir Durumuna Göre Takım Parçası Olma	122
Tablo 54: Ev Durumuna Göre Takım Parçası Olma	122
Tablo 55: Yaşanılan Kişilere Göre Takım Parçası Olma	123
Tablo 56: Katılımcıların Sosyal Dayanışma ve Destek Düzeyleri	124
Tablo 57: Cinsiyete Göre Çöp Toplama	124
Tablo 58: Mesleğe Göre Çöp Toplama	125
Tablo 59: Yaşa Göre Çöp Toplama	126
Tablo 60: Öğrenim Durumuna Göre Çöp Toplama	126
Tablo 61: Çalışma Durumuna Göre Çöp Toplama	127
Tablo 62: Gelir Durumuna Göre Çöp Toplama	128
Tablo 63: Ev Durumuna Göre Çöp Toplama	128
Tablo 64: Yaşanılan Kişilere Göre Çöp Toplama	129
Tablo 65: Cinsiyete Göre Başkasına Yardım Etme	130
Tablo 66: Mesleğe Göre Başkasına Yardım Etme	130

Tablo 67: Yaşa Göre Başkasına Yardım Etme	131
Tablo 68: Öğrenim Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme	132
Tablo 69: Çalışma Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme	133
Tablo 70: Gelir Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme	134
Tablo 71: Ev Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme	134
Tablo 72: Yaşanılan Kişilere Göre Başkasına Yardım Etme	135
Tablo 73: Cinsiyete Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	136
Tablo 74: Mesleğe Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	137
Tablo 75: Yaşa Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	137
Tablo 76: Öğrenim Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	138
Tablo 77: Çalışma Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	139
Tablo 78: Gelir Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	140
Tablo 79: Ev Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	140
Tablo 80: Yaşanılan Kişilere Göre Arabası Bozulana Yardım Etme	141
Tablo 81: Cinsiyete Göre Arkadaştan Yardım İsteme	142
Tablo 82: Mesleğe Göre Arkadaştan Yardım İsteme	143
Tablo 83: Yaşa Göre Arkadaştan Yardım İsteme	143
Tablo 84: Öğrenim Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme	144
Tablo 85: Çalışma Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme	144
Tablo 86: Gelir Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme	145
Tablo 87: Ev Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme	146
Tablo 88: Yaşanılan Kişilere Göre Arkadaştan Yardım İsteme	146
Tablo 89: Cinsiyete Göre Çocuk Bakımı	148
Tablo 90: Mesleğe Göre Çocuk Bakımı	148
Tablo 91: Yaşa Göre Çocuk Bakımı	149
Tablo 92: Öğrenim Durumuna Göre Çocuk Bakımı	150
Tablo 93: Çalışma Durumuna Göre Çocuk Bakımı	150
Tablo 94: Gelir Durumuna Göre Çocuk Bakımı	151
Tablo 95: Ev Durumuna Göre Çocuk Bakımı	152
Tablo 96: Yaşanılan Kişilere Göre Çocuk Bakımı	153
Tablo 97: Cinsiyete Göre Hasta Komşuya Yardım	153
Tablo 98: Mesleğe Göre Hasta Komşuya Yardım	154
Tablo 99: Yaşa Göre Hasta Komşuya Yardım	155
Tablo 100: Öğrenim Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım	155

Tablo 101: Çalışma Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım	156
Tablo 102: Gelir Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım	157
Tablo 103: Ev Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım	157
Tablo 104: Yaşanılan Kişilere Göre Hasta Komşuya Yardım	158
Tablo 105: Cinsiyete Göre İnisiyatif Alma	158
Tablo 106: Mesleğe Göre İnisiyatif Alma	159
Tablo 107: Yaşa Göre İnisiyatif Alma	160
Tablo 108: Öğrenim Durumuna Göre İnisiyatif Alma	160
Tablo 109: Çalışma Durumuna Göre İnisiyatif Alma	161
Tablo 110: Gelir Durumuna Göre İnisiyatif Alma	162
Tablo 111: Ev Durumuna Göre İnisiyatif Alma	162
Tablo 112: Yaşanılan Kişilere Göre İnisiyatif Alma	163
Tablo 113: Cinsiyete Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	164
Tablo 114: Mesleğe Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	164
Tablo 115: Yaşa Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	165
Tablo 116: Öğrenim Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	166
Tablo 117: Çalışma Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	166
Tablo 118: Gelir Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	167
Tablo 119: Ev Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	168
Tablo 120: Yaşanılan Kişilere Göre İş Arkadaşına Yardım Etme	168
Tablo 121: Katılımcıların Sosyal Etkileşim Düzeyleri	169
Tablo 122: Cinsiyete Göre Komşu Ziyareti	170
Tablo 123: Mesleğe Göre Komşu Ziyareti	171
Tablo 124: Yaşa Göre Komşu Ziyareti	171
Tablo 125: Öğrenim Durumuna Göre Komşu Ziyareti	172
Tablo 126: Çalışma Durumuna Göre Komşu Ziyareti	173
Tablo 127: Gelir Durumuna Göre Komşu Ziyareti	174
Tablo 128: Ev Durumuna Göre Komşu Ziyareti	174
Tablo 129: Yaşanılan Kişilere Göre Komşu Ziyareti	175
Tablo 130: Cinsiyete Göre Dışarıda Yemek Yeme	176
Tablo 131: Mesleğe Göre Dışarıda Yemek Yeme	176
Tablo 132: Yaşa Göre Dışarıda Yemek Yeme	177
Tablo 133: Öğrenim Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme	178
Tablo 134: Çalışma Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme	178

Tablo 135: Gelir Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme	179
Tablo 136: Ev Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme	180
Tablo 137: Yaşanılan Kişilere Göre Dışarıda Yemek Yeme	180
Tablo 138: Cinsiyete Göre Başka Şehre Gitme	181
Tablo 139: Mesleğe Göre Başka Şehre Gitme	182
Tablo 140: Yaşa Göre Başka Şehre Gitme	183
Tablo 141: Öğrenim Durumuna Göre Başka Şehre Gitme	183
Tablo 142: Çalışma Durumuna Göre Başka Şehre Gitme	184
Tablo 143: Gelir Durumuna Göre Başka Şehre Gitme	185
Tablo 144: Ev Durumuna Göre Başka Şehre Gitme	186
Tablo 145: Yaşanılan Kişilere Göre Başka Şehre Gitme	186
Tablo 146: Cinsiyete Göre Alışverişte Karşılaşma	187
Tablo 147: Mesleğe Göre Alışverişte Karşılaşma	188
Tablo 148: Yaşa Göre Alışverişte Karşılaşma	189
Tablo 149: Öğrenim Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma	190
Tablo 150: Çalışma Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma	191
Tablo 151: Gelir Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma	191
Tablo 152: Ev Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma	192
Tablo 153: Yaşanılan Kişilere Göre Alışverişte Karşılaşma	193
Tablo 154: Cinsiyete Göre Dışarıda Görüşme	194
Tablo 155: Mesleğe Göre Dışarıda Görüşme	195
Tablo 156: Yaşa Göre Dışarıda Görüşme	195
Tablo 157: Öğrenim Durumuna Göre Dışarıda Görüşme	196
Tablo 158: Çalışma Durumuna Göre Dışarıda Görüşme	196
Tablo 159: Gelir Durumuna Göre Dışarıda Görüşme	197
Tablo 160: Ev Durumuna Göre Dışarıda Görüşme	198
Tablo 161: Yaşanılan Kişilere Göre Dışarıda Görüşme	199
Tablo 162: Katılımcıların Sosyal Katılma Düzeyleri	200
Tablo 163: Cinsiyete Göre Yerel Bir Gruba Yardım	200
Tablo 164: Mesleğe Göre Yerel Bir Gruba Yardım	201
Tablo 165: Yaşa Göre Yerel Bir Gruba Yardım	202
Tablo 166: Öğrenim Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım	202
Tablo 167: Çalışma Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım	203
Tablo 168: Gelir Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım	204

Tablo 169: Ev Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım	204
Tablo 170: Yaşanılan Kişilere Göre Yerel Bir Gruba Yardım	205
Tablo 171: Cinsiyete Göre Yönetimde Aktif Üyelik	206
Tablo 172: Mesleğe Göre Yönetimde Aktif Üyelik	207
Tablo 173: Yaşa Göre Yönetimde Aktif Üyelik	208
Tablo 174: Öğrenim Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik	208
Tablo 175: Çalışma Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik	209
Tablo 176: Gelir Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik	210
Tablo 177: Ev Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik	210
Tablo 178: Yaşanılan Kişilere Göre Yönetimde Aktif Üyelik	211
Tablo 179: Cinsiyete Göre Toplumsal Eyleme Katılma	212
Tablo 180: Mesleğe Göre Toplumsal Eyleme Katılma	213
Tablo 181: Yaşa Göre Toplumsal Eyleme Katılma	213
Tablo 182: Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma	214
Tablo 183: Çalışma Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma	215
Tablo 184: Gelir Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma	215
Tablo 185: Ev Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma	216
Tablo 186: Yaşanılan Kişilere Göre Toplumsal Eyleme Katılma	217
Tablo 187: Cinsiyete Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	218
Tablo 188: Mesleğe Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	218
Tablo 189: Yaşa Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	219
Tablo 190: Öğrenim Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	220
Tablo 191: Çalışma Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	220
Tablo 192: Gelir Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	221
Tablo 193: Ev Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	222
Tablo 194: Yaşanılan Kişilere Göre Topluluk Projesinde Yer Alma	222
Tablo 195: Cinsiyete Göre Yeni Hizmet Organize Etme	223
Tablo 196: Mesleğe Göre Yeni Hizmet Organize Etme	224
Tablo 197: Yaşa Göre Yeni Hizmet Organize Etme	225
Tablo 198: Öğrenim Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme	225
Tablo 199: Çalışma Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme	226
Tablo 200: Gelir Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme	227
Tablo 201: Ev Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme	228
Tablo 202: Yaşanılan Kişilere Göre Yeni Hizmet Organize Etme	228

Tablo 203: Katılımcıların Farklılaşma ve Farklılıklara Hoşgörü Düzeyleri.....	229
Tablo 204: Cinsiyete Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma.....	230
Tablo 205: Mesleğe Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma	231
Tablo 206: Yaşa Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma.....	232
Tablo 207: Öğrenim Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma	233
Tablo 208: Çalışma Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma.....	233
Tablo 209: Gelir Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma	234
Tablo 210: Ev Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma	235
Tablo 211: Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma	235
Tablo 212: Cinsiyete Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme	236
Tablo 213: Mesleğe Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme.....	237
Tablo 214: Yaşa Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme	238
Tablo 215: Öğrenim Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme	238
Tablo 216: Çalışma Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme	239
Tablo 217: Gelir Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme	240
Tablo 218: Ev Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme.....	240
Tablo 219: Yaşanılan Kişilere Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme.....	241
Tablo 220: Cinsiyete Göre Çok Kültürlülük.....	242
Tablo 221: Mesleğe Göre Çok Kültürlülük	243
Tablo 222: Yaşa Göre Çok Kültürlülük.....	243
Tablo 223: Öğrenim Durumuna Göre Çok Kültürlülük	244
Tablo 224: Çalışma Durumuna Göre Çok Kültürlülük.....	245
Tablo 225: Gelir Durumuna Göre Çok Kültürlülük	245
Tablo 226: Ev Durumuna Göre Çok Kültürlülük	246
Tablo 227: Yaşanılan Kişilere Göre Çok Kültürlülük	247
Tablo 228: Cinsiyete Göre Farklı Tarz	248
Tablo 229: Mesleğe Göre Farklı Tarz.....	248
Tablo 230: Yaşa Göre Farklı Tarz	249
Tablo 231: Öğrenim Durumuna Göre Farklı Tarz.....	250
Tablo 232: Çalışma Durumuna Göre Farklı Tarz	251
Tablo 233: Gelir Durumuna Göre Farklı Tarz.....	251
Tablo 234: Ev Durumuna Göre Farklı Tarz.....	252
Tablo 235: Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Tarz.....	253
Tablo 236: Cinsiyete Göre Yabancı Birini Kabul.....	253

Tablo 237: Mesleğe Göre Yabancı Birini Kabul	254
Tablo 238: Yaşa Göre Yabancı Birini Kabul	255
Tablo 239: Öğrenim Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul	256
Tablo 240: Çalışma Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul	256
Tablo 241: Gelir Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul	257
Tablo 242: Ev Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul	258
Tablo 243: Yaşanılan Kişilere Göre Yabancı Birini Kabul	258
Tablo 244: Katılımcıların Güven Düzeyleri	259
Tablo 245: Cinsiyete Göre Dürüstlük	260
Tablo 246: Mesleğe Göre Dürüstlük	261
Tablo 247: Yaşa Göre Dürüstlük	262
Tablo 248: Öğrenim Durumuna Göre Dürüstlük	263
Tablo 249: Çalışma Durumuna Göre Dürüstlük	263
Tablo 250: Gelir Durumuna Göre Dürüstlük	264
Tablo 251: Ev Durumuna Göre Dürüstlük	265
Tablo 252: Yaşanılan Kişilere Göre Dürüstlük	265
Tablo 253: Cinsiyete Göre Güvenilirlik	266
Tablo 254: Mesleğe Göre Güvenilirlik	267
Tablo 255: Yaşa Göre Güvenilirlik	268
Tablo 256: Öğrenim Durumuna Göre Güvenilirlik	268
Tablo 257: Çalışma Durumuna Göre Güvenilirlik	269
Tablo 258: Gelir Durumuna Göre Güvenilirlik	270
Tablo 259: Ev Durumuna Göre Güvenilirlik	270
Tablo 260: Yaşanılan Kişilere Göre Güvenilirlik	271
Tablo 261: Cinsiyete Göre İyi ve Kibar	272
Tablo 262: Mesleğe Göre İyi ve Kibar	273
Tablo 263: Yaşa Göre İyi ve Kibar	273
Tablo 264: Öğrenim Durumuna Göre İyi ve Kibar	274
Tablo 265: Çalışma Durumuna Göre İyi ve Kibar	275
Tablo 266: Gelir Durumuna Göre İyi ve Kibar	276
Tablo 267: Ev Durumuna Göre İyi ve Kibar	276
Tablo 268: Yaşanılan Kişilere Göre İyi ve Kibar	277
Tablo 269: Cinsiyete Göre Başkasına Güven	278
Tablo 270: Mesleğe Göre Başkasına Güven	279

Tablo 271: Yaşa Göre Başkasına Güven	280
Tablo 272: Öğrenim Durumuna Göre Başkasına Güven	280
Tablo 273: Çalışma Durumuna Göre Başkasına Güven	281
Tablo 274: Gelir Durumuna Göre Başkasına Güven	282
Tablo 275: Ev Durumuna Göre Başkasına Güven	282
Tablo 276: Yaşanılan Kişilere Göre Başkasına Güven	283
Tablo 277: Cinsiyete Göre Kendini Güvenilir Bulma	284
Tablo 278: Mesleğe Göre Kendini Güvenilir Bulma	285
Tablo 279: Yaşa Göre Kendini Güvenilir Bulma	285
Tablo 280: Öğrenim Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma	286
Tablo 281: Çalışma Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma	287
Tablo 282: Gelir Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma	288
Tablo 283: Ev Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma	288
Tablo 284: Yaşanılan Kişilere Göre Kendini Güvenilir Bulma	289
Tablo 285: Cinsiyete Göre Karşılıklı Güven	290
Tablo 286: Mesleğe Göre Karşılıklı Güven	291
Tablo 287: Yaşa Göre Karşılıklı Güven	291
Tablo 288: Öğrenim Durumuna Göre Karşılıklı Güven	292
Tablo 289: Çalışma Durumuna Göre Karşılıklı Güven	293
Tablo 290: Gelir Durumuna Göre Karşılıklı Güven	293
Tablo 291: Ev Durumuna Göre Karşılıklı Güven	294
Tablo 292: Yaşanılan Kişilere Göre Karşılıklı Güven	295
Tablo 293: Cinsiyete Göre Farklı Dine Güven	296
Tablo 294: Mesleğe Göre Farklı Dine Güven	296
Tablo 295: Yaşa Göre Farklı Dine Güven	298
Tablo 296: Öğrenim Durumuna Göre Farklı Güven	299
Tablo 297: Çalışma Durumuna Göre Farklı Dine Güven	299
Tablo 298: Gelir Durumuna Göre Farklı Dine Güven	300
Tablo 299: Ev Durumuna Göre Farklı Dine Güven	301
Tablo 300: Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Dine Güven	302
Tablo 301: Cinsiyete Göre Farklı Millete Güven	302
Tablo 302: Mesleğe Göre Farklı Millete Güven	303
Tablo 303: Yaşa Göre Farklı Millete Güven	304
Tablo 304: Öğrenim Durumuna Göre Farklı Millete Güven	304

Tablo 305: Çalışma Durumuna Göre Farklı Millete Güven	305
Tablo 306: Gelir Durumuna Göre Farklı Millete Güven	306
Tablo 307: Ev Durumuna Göre Farklı Millete Güven.....	307
Tablo 308: Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Millete Güven.....	307
Tablo 309: Cinsiyete Göre İlk Tanışmada Güven	308
Tablo 310: Mesleğe Göre İlk Tanışmada Güven.....	309
Tablo 311: Yaşa Göre İlk Tanışmada Güven	310
Tablo 312: Öğrenim Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven	310
Tablo 313: Çalışma Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven	311
Tablo 314: Gelir Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven	312
Tablo 315: Ev Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven.....	312
Tablo 316: Yaşanılan Kişilere Göre İlk Tanışmada Güven.....	313
Tablo 317: Cinsiyete Göre Komşuya Güven.....	314
Tablo 318: Mesleğe Göre Komşuya Güven.....	315
Tablo 319: Yaşa Göre Komşuya Güven	315
Tablo 320: Öğrenim Durumuna Göre Komşuya Güven.....	316
Tablo 321: Çalışma Durumuna Göre Komşuya Güven.....	316
Tablo 322: Gelir Durumuna Göre Komşuya Güven.....	317
Tablo 323: Ev Durumuna Göre Komşuya Güven.....	318
Tablo 324: Yaşanılan Kişilere Göre Komşuya Güven	318
Tablo 325: Cinsiyete Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi.....	319
Tablo 326: Mesleğe Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi	320
Tablo 327: Yaşa Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi.....	321
Tablo 328: Öğrenim Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi	321
Tablo 329: Çalışma Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi	322
Tablo 330: Gelir Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi	323
Tablo 331: Ev Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi	324
Tablo 332: Yaşanılan Kişilere Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi.....	324
Tablo 333: Cinsiyete Göre Karanlıkta Güven	325
Tablo 334: Mesleğe Göre Karanlıkta Güven.....	326
Tablo 335: Yaşa Göre Karanlıkta Güven.....	327
Tablo 336: Öğrenim Durumuna Göre Karanlıkta Güven	328
Tablo 337: Çalışma Durumuna Göre Karanlıkta Güven	328
Tablo 338: Gelir Durumuna Göre Karanlıkta Güven	329

Tablo 339: Ev Durumuna Göre Karanlıkta Güven	330
Tablo 340: Yaşanılan Kişilere Göre Karanlıkta Güven	331
Tablo 341: Cinsiyete Göre Mahalle Güvenilirliği	331
Tablo 342: Mesleğe Göre Mahalle Güvenilirliği	332
Tablo 343: Yaşa Göre Mahalle Güvenilirliği	333
Tablo 344: Öğrenim Durumuna Göre Karanlıkta Güven	333
Tablo 345: Çalışma Durumuna Göre Mahalle Güvenilirliği	334
Tablo 346: Gelir Durumuna Göre Mahalle Güven	335
Tablo 347: Ev Durumuna Göre Mahalle Güvenilirliği	335
Tablo 348: Yaşanılan Kişilere Göre Mahalle Güvenilirliği	336

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 : Türkiye ve Seçili Ülkelerin Güven Düzeyi (2010-2014).....	47

KISALTMALAR DİZİNİ

DDA : Dünya Değerler Anketi

ETSO : Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası

FİTAS : Filyasyon ve İzolasyon Takip Sistemi

OECD : Organisation for Economic Co-Operation and Development

SSGP : Sosyal Sermayeyi Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Programı

TDA : Türkiye Değerler Araştırması

1.GİRİŞ

Son zamanların sosyal ve ekonomik konularından biri olan sosyal sermaye ile ilgili olarak sosyoloji ve ekonominin yanı sıra işletme, psikoloji, siyasal bilimler ve eğitim alanlarında da çalışmalara rastlamak mümkündür. Bazı çalışmalarda sosyal sermayenin sosyal medya, sivil toplum kuruluşları veya dernekler ile olan ilişkisine odaklanılmıştır. Bu çalışmada sosyal sermaye ve güven ilişkisi dikkate alınarak polis ve imam katılımcıların örneklemini oluşturduğu bir kıyaslama çalışması yapılmıştır.

İlk olarak neden polis ve imam katılımcıların seçildiğine bakıldığında aslında iki meslekte toplum tarafından güven duyulan meslekler olarak görülmektedir. Güven duyulan bu iki mesleğin çalışma şartlarına bakıldığında karşımıza pek çok farklılıklar çıkmaktadır. Bunlardan bazıları; polislik mesleğinde ast üst ilişkisi sebebi ile çok fazla mobing bulunmasıdır. Polislerin eğitim düzeyi yükseldikçe mesleki sorgulama ve sonrasında mesleki yabancılaşma başlamaktadır. Ayrıca polis katılımcıların 3-4 yılda bir görev yerleri değişmekte ve sürekli olarak yeni bir habitusa alışmak durumunda kalmaktadırlar. İmam katılımcılara bakıldığında bir camide emekli olana kadar bir veya en fazla iki imam çalışmaktadırlar. Eğer iki imam çalışıyorsa ast üst ilişkisinden ziyade imamların arkadaşlık ilişkilerini geliştirmektedir. Namaz aralarında da imamlar sohbet etmek amacı ile kahvehanelere giderek ya da esnafları ziyaret ederek onlarla olan ilişkilerini sürdürülebilir hale getirmektedirler. Bunun haricinde imamlar kendi aralarında dini sohbet etmek amacı ile haftada bir gün belirleyerek lokale gitmektedirler. Saha araştırmaları sırasında pek çok imam katılımcının namaz vaktinden sonra evine gittiği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında iki güven duyulan mesleğin farklı çalışma şartlarından bahsetmek mümkündür. Bir tarafta daha esnek bir iş ve memleket ortamı varken bir tarafta da yoğun çalışma saatleri, nöbetler ve kendi memleketlerinden uzak olma durumları vardır. Tüm bunlardan yola çıkılarak sosyal sermayenin ifade ettiği ilişki ağlarının her iki meslek için de bağımsız değişkenler eşliğinde nasıl farklılıklar gösterdiği araştırılmıştır.

Araştırmanın sosyal sermaye kavramının ilk kuramsal sosyolojik analizini Bourdieu yapmıştır. Sosyal sermayeden bahsetmeden önce sermaye kavramını tanımlamıştır ve bunu da 3 kategoride incelemiştir. İlki ekonomik sermaye, ikincisi kültürel sermaye ve üçüncüsü de sosyal sermayedir. 3 sermaye türü de birbirleri ile

ilintilidir. Bu nedenle Sosyal sermayenin, kültürel sermaye ve ekonomik sermaye ile olan ilişkisini yok saymak ve sosyal sermayeyi tek başına anlamaya çalışmak yeterli olmamaktadır. Genel olarak sosyal sermayeye bakıldığında, onu sınıfsal ve maddi koşullardan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir.

Çalışmada iki farklı değişken grubu yer almaktadır. Bunlardan ilki bağımsız değişkenler olarak katılımcıların cinsiyeti, mesleği, yaşı, öğrenim durumu veya gelir düzeyidir. İkincisi ise bağımlı değişkenler olarak sosyal sermaye ve güven düzeyini ölçmek için oluşturulan aidiyet, memnuniyet, değerlilik, aile ilişkileri, komşu ilişkileri, sosyal dayanışma ve destekle ilgili değerlerdir. Tüm bu değişkenlerin sosyal ilişki ağları ve güven düzeylerini oluşturdukları düşünüldüğünde, bağımsız değişkenlere göre nasıl farklılıklar oluşturduğuna veya en çok hangi değişkenlerin bu ortalamaları etkilediğine bakılmıştır. Sosyal sermaye, ekonomik sermaye gibi maddi bir şey olmaması nedeni ile ölçülmesi de zor olan sermaye türlerinden biridir. Sosyal sermayeyi ölçmek amacı ile çalışmada pek çok bağımlı ve bağımsız değişkenler yer almaktadır. Bu nedenle bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirleri ile olan anlamlı ilişkilerine bakılmıştır. Değişkenler arasındaki bu ilişkiyi anlamak amacı ile 26 polis katılımcı ve 20 imam katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.1.Araştırmanın Konusu

Araştırmanın önemli bir bölümünü sosyal sermaye kavramı, diğer önemli bir bölümünü ise güven kavramı oluşturmaktadır. İlk olarak sermaye kavramı ekonomi ile ilişkilendirilen bir kavram iken son zamanlarda sosyal bilimlerde fazlasıyla ilgilenilen bir odak noktası haline gelmiştir. Sosyal bilimlerin tarihçesinde sosyal sermaye konusunda çalışmalar elbette yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir. Buradaki çalışmada; sosyal sermayenin güven ile olan ilişkisini göz önünde bulundurarak sosyal sermaye literatürüne çeşitlilik katılması da çalışmanın yapılma amaçlarından biridir. Diğer bir kavramımız olan güven ise toplumun her alanı için gerekli olan bir husustur. Elbette her alanda gerekli olan bu husus sosyal sermaye için de önemli kavramlardan biridir. Sosyal sermaye kavramı gibi güven konusunda da Türkiye’de literatürün genişliğinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Çalışmada güven ile sosyal sermaye arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Günümüzde güven konusunda problemler olduğu söylenebilmektedir. Çünkü yapılan Dünya Değerler Araştırması’na göre Türkiye’de bir güven problemi bulunmaktadır.

Ve bu durumun nedenleri olarak yaşanan ekonomik sıkıntılar, bireylerin eğitim durumları, toplumda yaşanan acı olaylar gösterilebilmektedir.

Sosyal sermaye kavramı için ilk olarak John Field'in "Sosyal Sermaye" kitabından faydalanmanın yanı sıra pek çok kaynak incelenmiştir. YÖK tez merkezinde sosyal sermaye kavramı ile ilgili totalde 218 tez bulunmaktadır.¹ Bu tezler incelenerek konu ile ilgili olanlardan çalışmada faydalanılmıştır. Sosyal sermaye ile ilgili birkaç çalışmaya değinilecek olunursa bunlar aşağıda yer almaktadır:

- Hızlı (2016), "*Siyasal Partilerin Sosyal Ağları: Partiler, Kadın Örgütleri ve Sosyal Sermaye*" çalışmasını siyasal partilerin ve kadın üyelerin sosyal sermayelerinde etkili olan unsurlara ve sahip oldukları sosyal sermaye türlerine odaklanarak yapmıştır. Ve bu çalışmanın sonucunda kadın ve erkeğin toplumda farklı rollere sebep olmalarından ötürü olaylara bakış açıları ve siyasi tutumlarında farklılıklar gözlenmiştir. Burada kadın kollarındaki kadınların eğitim seviyeleri nedeniyle sosyal sermayelerinin birbirinden farklılaştıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmada sosyal sermayenin ana unsurlarından birisi olan ortak değerlerin bireylerin kimlik sermayesini etkilediği ve farklı statülerdeki bireyleri bir araya getirebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Ebrahimi (2018), "*İstanbul'da Yükseköğrenim Gören Öğrenciler Örneğinde Sosyal Sermaye-Siyasal Katılım İlişkisi*" isimli çalışmada sosyal sermaye ve siyaset ilişkisi araştırılmıştır. Günümüzde özellikle sosyal bilimler alanında, çok disiplinli yaklaşımlar ve disiplinler arası çalışmaların hâkim olduğu görülmektedir. Disiplinler arası çalışmalar, toplumsal algıların daha kapsamlı bir biçimde anlaşılmasında önem arz etmektedir. Bu çalışmada sosyolojinin ekonomiden ödünç alınan sermaye kavramı ile siyaset biliminin bir kavramsallaştırması olan siyasal katılım, siyaset sosyolojisi alanında birlikte seferber edilerek bunlar arasındaki ilişki incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, sosyal sermayenin tanımları, bileşenleri, boyutları ve düzeyleri ele alınmış ve bu kavramın siyasal katılım ile olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışma, İstanbul'da Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı Kadırga Erkek Öğrenci Yurdu ve Vezneciler Kız Öğrenci Yurdu'nda barınan, eşit sayıda kız ve erkek öğrenciden oluşan toplam 250 katılımcıya uygulanan bir alan araştırmasına (survey research) dayanmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin

¹ Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> 02.09.2021 tarihinde erişilmiştir.

analizinde SPSS bilgisayar programı kullanılmış ve T-testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, sosyal sermaye ve siyasal katılım arasında olumlu ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Doğrudan sahadan hareketle ifade etmek gerekirse, İstanbul’da yükseköğrenim gören öğrenciler arasında sosyal sermayeleri nispeten yüksek olanların siyasal katılımlarının da nispeten yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ardahan (2012), “*Sosyal Sermaye Ölçeği geçerlilik, güvenilirlik*” çalışmasında Onxy ve Bullen tarafından geliştirilmiş sosyal sermaye ölçeğini Türk toplumu için geçerlilik ve güvenilirliğini ölçmek adına ölçeği Türkçeye adapte etmiştir. Ölçek Türkçeye çevrilirken alanında uzman üç öğretim görevlisi ile çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı sosyal sermaye ölçeğini Türk toplumuna kazandırmaktır ve bulguların sonuçlarına göre de Türk popülasyonu için güvenilir bir ölçek olduğu tespit edilmiştir. Ve bu ölçek pek çok araştırmacının ölçme bölümünde yer almıştır.

Altay (2007), “*Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi*” isimli çalışmasında sosyal sermayenin ekonomik açıdan kullanımı göz önünde bulundurularak sosyal sermayenin yoksulluk ile olan ilişkisini incelemiştir.

Çalışmamızda ilk olarak sosyal sermaye kavramının tarihçesi ve anlamları, daha sonra güven kavramı ile olan ilişkisi araştırılmıştır. 1990 ve 1997 yıllarında yapılan ve Türkiye’nin de içerisinde yer aldığı bir güven araştırmasında şöyle bir soru yer almaktadır: “Sizce, genelde insanların çoğunluğuna güvenilebilir mi? Yoksa başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken veya iş yaparken hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir?” 1990 yılında Türkiye’de bu soruya insanların çoğuna güvenilir diyenlerin oranı yalnızca %10’dur. Ve bu nedenle güven düzeyinin yüksek olması konusunda Dünya Değerler Araştırması’na katılan toplam 43 ülke arasında Türkiye sondan ikinci olmuştur. Bu ülkeler arasında İsveç, Çin, Japonya, A.B.D. İspanya, Rusya, Nijerya, Arjantin vs. yer almaktadır. Aynı araştırma 1997 yılında tekrarlandığında güven düzeyi %10 ile düşük olan Türkiye’de tekrardan bir azalma yaşanarak bu oran %6,5’e düşmüştür (Esmer, 1999: 25). Çalışmada görüldüğü üzere Türkiye güven sıralamasında son sıradaki ülkeler arasında yer almaktadır ve bu durumda bizi bu çalışmayı yapmaya teşvik etmektedir.

Çalışmada, en genel anlamıyla;

1. Sosyal sermaye ile güven arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı,
2. Varsa bu ilişkinin nasıl kurulduğu ve

3. Bu ilişkiyi etkileyen faktörlerin neler olduğu incelenmektedir.

Sosyal sermayenin önemli bileşenlerinden olan güven, ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Diğer insanlarla iletişime geçtiğimiz çok çeşitli durumlarda, örneğin birisiyle uyurken, kredi kartı kullanırken, evlenirken, uçağa binerken birinin çocuğuna yemek alırken, nasıl oy vereceğimize karar verirken güvenin önemi ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere güven aslında hayatımızdaki neredeyse pek çok kararda etkili olmaktadır (Field, 2008: 89). Bu nedenle çalışmada katılımcıların güven düzeyleri ölçülürken iş ilişkileri, komşuluk ilişkileri, din veya ırk ile ilgili soru çeşitliliği olmasına önem verilmiştir.

Bu anlamıyla, sosyal sermayelerinin düzeylerine göre bireylerin güven düzeyleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, bireylerle derinlemesine ikili görüşmeler şeklinde mülakatlar yapılarak sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Güven kavramı hakkında daha geniş bir bilgiye sahip olabilmek ve daha geniş kitle üzerinde araştırma yapabilmek için görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşmeler sırasında ise verilen cevaplara göre yeni sorular sorularak daha fazla veriler elde edebilmek için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca anket sorularında olduğu gibi katılımcıların cevaplarının evet veya hayır ile kısıtlanmaması amacı ile bu yöntem tercih edilmiştir.

Ayrıca bu araştırmada sosyal sermayeyi etkileyen faktörlerin neler olduğuna dikkat edilerek cinsiyet, meslek, öğrenim durumu, ekonomik durum gibi demografik veriler de ele alınarak güven ve sosyal sermaye kavramlarının etkileyenleri araştırılmıştır.

Sosyal sermayenin maddi bir karşılığı olmaması nedeniyle pek çok tanımı bulunmaktadır. Bu nedenle ölçmek de bir hayli zorlaşmaktadır. Sosyal sermayeye kurulan ilişkiler ağının toplamı demek doğru olacaktır aslında. İlk olarak aile daha sonra akrabalar ve arkadaşlar, sonrasında gidilen okullar ve oradaki arkadaşlar, iş hayatı ve iş hayatındaki arkadaşlar, katılınan sosyal platformlar, dernekler, kulüpler bunların hepsinin toplamında sahip olunan ilişki ağları kişilerin sosyal sermayelerini oluşturmaktadır. Sosyal sermaye pozitif bir kavram olmakla birlikte Bourdieu'nun ifade etme biçimiyle eşitsizliği de beraberinde getiren saygınlık inşa etmektedir. Şöyle ki günümüzde de olduğu gibi birbirini tanıdıklık ve ilişkilerin kişilerin statülerini etkilediği pek çok alan vardır. İki kişi her ne kadar aynı yetkinliğe sahip olsa da kişiler kendi tanıdıklarını daha güvenli bulmaları nedeniyle tanıdıklarıyla iş birliğini

yeğlemektedirler. Bu düzen tanıdıklık çerçevesinde devam eden bir saygınlık inşa etmektedir.

Çalışmada konu ile ilgili olarak güven düzeyinin nasıl olduğuna ulaşılmaya çalışılmıştır ve bunu etkileyen eğitim düzeyi, gelir, yaş, dindarlık gibi bağımsız değişkenler ile aralarında nasıl bir ilişki olduğuna bulgular kısmında değinilmiştir. Ayrıca bulgular kısmında emekli polis, kadın polis, erkek polis, imam ve emekli imam olmak üzere 5 farklı kategoriden katılımcıların demografik veriler dikkate alınarak sosyal sermaye ve güven düzeylerinin kıyaslaması yapılmıştır. Can “Türkiye’de Siyasal Güven” adlı kitabının kurumlara güven bölümünde kurumlar ve o kurumlara güvenen ve güvenmeyen ortalamalarına yer vermiştir. Burada tablonun tamamı yer almamakla birlikte “Diyanet İşleri ve Emniyet Teşkilatı’na güven” bölümü tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1

Kurumlara Güven

	Güvenen		Güvenmeyen		Toplam sayı (N)	Ortalama (4,0 üzerinden)
	Sayı (N)	Yüzde (%)	Sayı (N)	Yüzde (%)		
Cumhurbaşkanlığı	637	53,1	403	33,6	1200	2,3192
Ordu	594	49,5	364	33,3	1200	2,1108
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)	567	47,3	224	34,5	1200	2,0633
Diyanet İşleri Başkanlığı	561	46,8	423	35,3	1200	2,0558
Hükümet	495	41,2	547	45,6	1200	2,0167
Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)	498	41,5	453	37,7	1200	1,9075
Emniyet Teşkilatı	454	37,9	521	43,4	1200	1,8692

Kaynak: (Can, 2015: 291).

Can kurumlara güven analizini yaparken beşli likert ölçeğini kullanmıştır ve bunlar için de “fikrim yok” seçeneği sıfır (0), “hiç güvenmiyorum” bir (1), “güvenmiyorum” iki (2), “güveniyorum” üç (3) ve “tamamen güveniyorum” seçeneğine ise dört (4) puan vermiştir. Ve bu puanlar üzerinden Tablo 1’de bir

sıralama yapıldığında ilk sırada Cumhurbaşkanlığı yer almaktadır. Ayrıca tüm tablo burada yer almasa da listenin sonunda “siyasetçiler” yer almaktadır. Tabloya bakıldığında bir diğer dikkat çeken husus ise Diyanet İşleri Başkanlığı’na olan güven Emniyet Teşkilatı’na olan güvenden daha fazladır. Diyanet İşleri Başkanlığı’na bu kadar güvenin yanı sıra Dini Cemaatlere güven, listenin sondan dördüncüsü olarak yer almaktadır. Bu durumda katılımcılar, denilebilir ki dini resmi bir kurum aracılığıyla yürütmek istemektedirler (Can, 2015: 294). Elbette bu çalışma yapılabildiği uzun zaman olmuştur ve belki de şu anda veriler bunun tam tersi hale de gelmiş olabilir. Bu çalışmada kişilerin kurumlara olan güvenlerinden ziyade kurumda çalışan bireylerin hem sosyal çevre hem de iş çevresi olarak güven durumlarının nasıl olduğu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada sırası ile giriş, araştırmanın konusu, problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmanın önemi birinci bölümde yer almaktadır. İkinci bölümde ise kavramsal ve kuramsal çerçeve yer almaktadır. Bu da metnin içeriğini kapsayan kavramların tanımlanmasını içermektedir. Üçüncü bölümde bulguların elde edilmesi ve tasnif edilmesinde nasıl bir yol izlendiği ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde sosyal sermaye ile ilgili daha önce Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar özetlenerek incelenmiştir. Beşinci bölümde de çalışmanın bulguları yer almaktadır. Altıncı bölümde sonuç ve öneriler kısmı bulunmaktadır. Şöyle ki çalışma ne sebeple yapılmıştı ve nasıl sonuçlara ulaşıldı bunların cevapları yer almaktadır. Ve son olarak da kaynakça ile çalışma tamamlanmaktadır. Çalışmanın bulgular kısmı büyük önem arz etmektedir. Bireylerle ikili görüşmeler yapılarak kendilerini daha iyi ifade etmeleri sağlanmıştır. Verilen cevaplara göre sorular şekil almıştır. Bu durumda ilk etapta akla gelmeyen soru kalıpları görüşmenin şekline göre ortaya çıkabilmiştir.

1.2. Problem Durumu

Sosyal sermaye konusu son zamanlarda oldukça araştırılır hale gelmiş bir konudur. Sosyal sermaye ilişki ağları ile kendini var eden karşılıklı veya karşılıksız güvene dayanan bir teoridir. Sosyal sermaye, sadakat, dürüstlük, güvenilirlik vb. erdemlerin edinilmesi ve de bunların toplumsal bağlamda yerleştirilmiş olması ile ilişkilendirilen bir kavramdır (Başak ve Öztaş, 2010: 35). Günlük ilişkilerimizde kendini gösteren sosyal sermaye ve güven kavramının ne kadar önem arz ettiği çalışmada aktarılmaktadır.

Sosyal sermaye kavramı, yirminci yüzyılın ortalarına doğru sosyal bilimler literatürüne girmiş olmasına rağmen, asıl yoğun tartışma zeminine 1960'lardan sonra ulaşabilmiştir. Bilgi ve enformasyonun yoğun olarak üretilip sosyal alanda hızla sirkülasyona uğradığı modern bir toplum dönemindeyiz. Bu dönemde sosyal bağların öneminin daha da belirgin bir hale gelmesi, buna ek olarak da modern toplumların giderek daha keskin bir şekilde bireyselleşmesi ve bunun sonucu olarak zayıflayan sosyal bağlar ve beraberinde getirdiği yabancılaşma olgusu, sosyal sermaye tartışmalarının fazla olmasını açıklar niteliktedir (Yarcı, 2011: 126).

Şöyle ki ilk olarak tarım toplumlarına bakılacak olursa; herkesin birbirini tanıdığı ve genellikle birbirine güvendiği ilişkilerin bulunduğu, yardımlaşma çerçevesinde gerçekleşen ve kimin ne işle meşgul olduğunu bilindiği bir toplumdur. Sanayi dönemine gelindiğinde kentlere göç ile insanlar kalabalık şehirlerde yaşamaya başlamışlardır. Bu durumda toplumdaki tüm bireyleri tanımak imkânsızlaşmıştır ve bu durumda sosyal ilişki ağlarını zayıflatmış olduğu görülebilmektedir. Bireysellik ön plana çıkmıştır. Durkheim “Toplumsal İşbölümü” başlıklı tezinde basit toplumlar ile sanayi toplumlarının farklı dayanışma türlerinin olduğunu savunmaktadır. Mekanik dayanışma, insanların aynı işi yaptıkları sürece benzer düşünce eğiliminde olduklarını ileri sürmektedir. Sarmaya tahammül azdır. Buna karşılık sanayi toplumlarında, işbölümü ve organik dayanışma vardır. Organik dayanışmada artan işbölümünden kaynaklanan rol farklılıkları sebebi ile farklılığa karşı daha fazla hoşgörü vardır (Smith ve Riley, 2016: 29). Sonrasında bilgi toplumuna geçiş ile bireyler kendilerini tanıtacakları ve sosyal ağlar kuracakları pek çok sosyal medya ile tanışmışlardır. Artık evrensellik hâkimdir ve Türkiye’nin herhangi bir yerinden dünyanın başka bir yerindeki insanla tanışıp güvenilir bir ilişki kurarak karşılıklı faydalar sağlanabilmektedir. Güven yeni dönem teknolojiye büyük önem arz etmektedir. Aslında bu toplumlar arasında güven fiziksel olarak karşılıklılık durumundan sosyal medyaya taşınmış bulunmaktadır. Ve her ikisinde de güven büyük bir önem arz etmektedir.

Sosyal yaşantımızda büyük öneme sahip sosyal sermaye kavramı ile yapılmış çalışmalara değinilecek olunursa;

- Bilgin ve Kaynak (2008); sosyal sermaye faktörünün iş yaşamına etkisini araştırmışlardır ve bireylerin yakın çevre ve ailelerinin desteğini hissederek

daha çok motivasyona sahip oldukları ve daha özverili çalıştıklarını saptamışlardır.

- Altay (2007); sosyal sermaye ve yoksulluk kavramının ilişkisini incelemiştir. Yeni yoksulluk çözümünde sosyal sermaye birikimin artırılması vurgulanmakta ve çözümleri yalnızca zengin ve güçlülerin bulmaması gerektiği ve toplumsal katılım ile yoksullarında bu çözüm merkezi içerisinde olması gerektiği bildirilmektedir.
- Çetin (2006); İtalya’da yapılan bu araştırmada güven ve sosyal sermaye düzeyinin yüksek olduğu bölgelerde ekonomik gelişmenin de daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Alacahan ve Duman (2011); çalışmasında sosyal sermaye göstergeleri olan güven ve sivil bağlılık kavramlarının mezhepler ile olan ilişkisine bakılmıştır.
- Başak ve Öztaş (2010); çalışmasında bir sosyal sermaye unsuru olan güven, toplumsal cinsiyet ve sınıf odaklı değerlendirilmiştir.
- Aydemir (2011); sosyal sermayeyi topluluk ilişkilerinde incelemiştir.

Pek çok sosyal sermaye araştırması olması nedeniyle sosyal sermayenin pek çok gösterge ile de ilişkisi incelenmiştir çalışmalarda. Ve çalışmaların çoğunluğunda güven faktörü de yer almaktadır. Ki güven ve sosyal sermayeyi birbirinden ayırmak pek doğru değildir. Bu çalışmada ise iki zıt meslekler gibi görünen polis ve imamların sosyal sermaye ve güven düzeyleri ve ekstra bazı bağımsız değişkenler ile birlikte inceleme yapılmaktadır. Polislik ve imamlık mesleğinde sosyal ilişkiler fazlasıyla yoğun olmaktadır. Günlük fazlasıyla kişi ile muhatap olunmaktadır. İmamlar her namaza gelen cemaatle, polisler ise çoğunlukla karakola gelen suçlularla muhatap olmaktadır. Ayrıca her iki meslekte genel olarak toplum tarafından güvenilir bulunan mesleklerdir. Bu nedenle yapılan araştırma güvenilir her iki meslek grubunun kendi güven düzeylerinin ve bununla ilişkili olarak da sosyal sermayelerinin düzeylerini gözler önüne sermektedir.

1.3.Araştırmanın Amacı

İnsanların temel gereksinimlerden sonra ilk olarak ihtiyaç duydukları şey karşısındaki kişilerle iletişim kurabilmektir. Konuşmak, derdini paylaşmak, ortak bir alanda buluşabilmek birey için çok kıymetlidir. Hani şöyle bir söz vardır: “Sevinçler paylaştıkça çoğalır, üzüntüler ise paylaştıkça azalır.” Yani bireyler aslında her iki durumda da duygularını paylaşmak isterler. Bunun için pek çok sosyal medya ağları

bile oluşturulmuştur. Peki, insan herkesle mi paylaşmak ister duygularını? Elbette hayır. Bir ilişkinin temel yapıtaşlarından birisi güvendir. İnsan güvendiği kişi ile iletişim ağı kurmak ister. Ve bir insan ne kadar çok iletişim ağı kurarsa o kadar çok sosyal sermayeye sahip demektir.

Çalışmamızda ilk sosyal sermaye kavramı odaklı olarak bunun sebep olduğu güven daha doğrusu karşılıklı bir ilişki içerisinde olduğu güven kavramı ile olan ilişkisine bakılmıştır.

Fiziki sermaye maddi kaynakların kullanılması ile üretilirken, beşeri sermaye, maddi olmayan bilgi, beceri ve yeteneklerin niteliklerinin geliştirilmesi ile biriktirilebilmektedir. Sosyal sermaye ise toplumsal varlıkların maddi olmayan varlıklarla ifadesi olup, diğerlerine göre oldukça soyut kalmakta ve daha çok çıktıları ile önemli olmaktadır. Diğer deyişle, sosyal sermayeyi oluşturan unsurlar kendilerinden çok bunların kullanımı sonucu oluşan eylem ve davranışlar ile ortaya çıkan ve bu anlamda ölçülmesi oldukça zor olan unsurlardır (Altay, 2007: 338).

Gelişmemiş ülkelerde sosyal sermaye stoğunun düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu da ülkenin sosyal sermaye stoğuna bakarak gelişmişliği hakkında bilgiye ulaşılmasına yardımcı olmaktadır. “Günümüzde sosyal sermaye, sosyal politikaların uygulanma aşamasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Birçok ülkede bu ilişkiyi geliştirmeye yönelik ciddi çalışmalar yapılmaktadır (Altay, 2007: 340)”. Aslında iletişim ağının olduğu her noktada sosyal sermaye yardımcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır ve insanların ortak dili de iletişim ile olması nedeni ile aslında sosyal sermaye her alanda ihtiyaç duyduğumuz bir stok olarak hayatımızda yer almaktadır.

Peki, her alanda ihtiyaç duyulan bu stok bizim ülkemizde neden bu kadar az olarak görülmektedir. Bu stoğun etkileyenleri nelerdir? Hangi nedenler bu stoğun oluşmasına neden olmaktadır? Elbette konu ile ilgili pek çok soru akla gelmektedir. Fakat konu ile ilgili şöyle bir durum söz konusudur. Sosyal sermaye kavramı, sermaye kavramı gibi somut bir kavramı ifade etmemektedir. Şöyle ki sahip olunan mal varlığı sermayeyi ifade ederken mal varlığının çokluğuna bakarak (ki bu nicel olarak ifade edilebilmektedir) bir sonuca ulaşılabilmektedir. Fakat sosyal sermaye kavramı hem sosyali hem de sermayeyi içeren bir kavram olarak sahip olunan iletişim ağlarını, güven düzeyini, sivil katılımı, siyasal katılımı vs. kapsamaktadır. Bu durum da onun ölçümünü zorlaştırmaktadır.

Burada sosyal sermaye; sivil katılımı, ilişki ağları ve güven düzeyi faktörleri ile birlikte hesaplanmaya çalışılmıştır. “Ne bildiğin değil, kimi tanıdığın önemlidir.” sözünden yola çıkılarak ilişkiler ağının yoğunluğu ile sahip olunan sermayenin durumu büyük önem arz etmektedir. Bu durumda bireylerin karşılıklı ilişkilerinde dikkatli olması gerekmektedir. Tanınan bir kişi vasıtası ile pek çok kişiye ulaşmak mümkündür şu dönemde. Bu durum hem sosyal hayatta hem de iş hayatında pek çok katkı sağlamaktadır. Sosyal hayatta kurulan bir ilişki vasıtası ile farklı etkinliklere katılmak ve bu nedenle yeni ilişkiler kurmak ve belki daha farklı alanlara ilgi duymak gibi pek çok faydası olabilmektedir. Ya da bir iş başvurusunda referans istenmektedir. Bu da kişiye güvenin olup olmadığı konusunda birilerinden fikir almaktır. Çünkü eğer referans olan kişi karşı tarafın tanıdığı ve güvendiği biri ise diğer işe başvuranlardan ziyade güvendiği kişiyi tercih etme oranı genelde daha yüksektir.

Burada amaç bireylerin sosyal iletişim ağlarının nasıl olduğu, insanlara güven düzeyinin ne derecede olduğu, herkese güvenip güvenmediği, sosyal faaliyetlere katılım sağlayıp sağlamadığı ve sosyal sermayenin güven ile olan ilişkisinin olumlu olup olmadığıdır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Sosyal sermaye son zamanlarda önemli bir analiz kavramı haline gelmiştir. Son yıllarda akademik camianın yoğun bir biçimde ilgisini çeken sosyal sermaye, ekonomiden eğitime, demokratikleşmeden kurumsal performansın kalitesine, suç oranının düşürülmesinden sağlık alanlarına kadar birçok alan ve disiplinde yer almaktadır (Kılınç, 2010: 3). Toplumların veyahut toplulukların sosyal sermaye rezervleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Ve bunun yanı sıra sosyal sermayenin nasıl artırılacağına yönelik uygulamalar ortaya çıkmaktadır.

Bunlardan bazıları; yoksulluğun azaltılması, gençliğin sosyal ve siyasal katılımının artırılması, ekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve güven duygusunun artırılması gibi konularda uygulamalar yapılmasıdır. Sosyal sermaye kavramı çoğunlukla ‘topluluk’, ‘sivil toplum’, ‘sosyal doku’, ‘güven’ gibi kavramlar ile bireyleri ilişkilerinde anlamak için kullanılmaktadır. Yani bu kavram sosyal ilişkiler içerisinde insanı anlamaya çalışır (Aydemir, 2011: 3). Çünkü insanın diğerleri ile olan ilişkileri sayesinde toplum var olmaktadır. Ve bir toplumu anlamanın yolu da insanların ilişkisini anlamaktan geçmektedir.

“Sosyal sermaye” kavramı son yıllarda akademisyenlerin, araştırmacıların ve siyasete yön veren kişilerin dikkatini çekmesi ile popülerlik elde etmiştir. Ve bu popülerlik sayesinde modern zamanların tanımlayıcı kavramlarından biri haline gelmiştir (Aydemir, 2011: 11). Sosyoloji de bireyi tek başına ele almayan ve onu çevresi ile ele alan bir sosyal bilim olması sebebi ile insan ilişkilerini içeren bir kavramın bu bilim dalında önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrıca insani ilişkilerdeki güvensizlik, toplumsal düzeni sağlayan biz duygusu ve dayanışmacı yapının yerini ben merkezli, hazzı ve bireyselliği ön planda tutan değerlere bırakması ile birlikte yaşamının ve bir toplum olmanın ilkeleri üzerine düşünmeyi sosyal bilimler için zorunlu kılan bir dönem haline gelinmiştir (Aydemir, 2011: 10-11). Bu nedenle güven ve sermaye konusu günümüz şartlarında incelenmesi önem arz eden bir konu haline gelmiştir.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma konum olarak herhangi bir yerle sınırlı tutulmamakla birlikte çoğunluk olarak Ankara ve Adana (Kozan)’da yapılmıştır. Konumla sınırlı olmamasının nedeni bazı katılımcılarla görüşmelerin yüz yüze olamaması ve telefon ile sesli olarak gerçekleştirilmiş olmasıdır. Saha görüşmelerinde ise Ankara (Akyurt)’ta ve Adana (Kozan)’da rastgele örneklem kapsamında namaz vakitlerinde camilere gidilerek imamlar beklenmiştir ve namaz sonrasında görüşmeyi kabul edenlerle birlikte mülakatlar yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın sınırlılıklarından en önemlileri imamlarda kadın olmaması nedeniyle kadın katılımcı hiç olmaması ve polislikte de kadın çalışanın az olması nedeniyle kadın polisle görüşmek oldukça sınırlı kalmıştır. Özellikle emekli sayısında erkek polis kadın polisten daha fazladır yine bunun nedeni de erkek polis çalışanın daha fazla olmasıdır. Ve tüm bunlar sebebi ile çalışmada erkek katılımcı kadın katılımcıya oranla çok daha fazladır. Ayrıca çalışma esnasında katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması nedeniyle isimleri yer almamaktadır. Hatta görüşme esnasında bazılarının isimleri hiç sorulmamıştır. Belirtmek isteyen kişilerin isimleri bilinmektedir onların isimleri de kesinlikle herhangi bir kayıta yer almamaktadır.

Son olarak çalışma, Aralık 2021 ve Nisan 2022 tarihleri arasında yapılan görüşmelerde polis ve imam olan veya bu tarihlerde emekli olmuş katılımcılar ile sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın temel omurgasını oluşturan kavram olarak karşımıza çıkan sosyal sermaye, sosyal sermayenin çeşitleri ve güven ele alınmaktadır. Temel alınan noktanın sosyal sermaye olması sebebi ile sosyal sermayenin tarihçesi, farklı tanımlamaları, etkileyicileri ve olumsuz tarafları da bölüm içerisinde yer almaktadır.

2.1. Sosyal Sermaye Kavramı

Bu bölümde sosyal sermaye kavramının tanımlamalarından önce daha iyi anlaşılması ve açıklanabilmesi açısından ilk olarak tarihçesine yer verilmiştir ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

2.2. Sosyal Sermaye Kavramının Tarihçesi

“Sosyal sermaye kavramı bir terim olarak yeni olmamakla beraber, bir düşünce olarak sosyal bilimler içinde uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir” (Tüylüoğlu, 2006: 21). Sosyal sermaye bakış açısının sosyolojik yaklaşım içerisinde kökleri ilk sosyologlara (Tocqueville, Durkheim, Weber, Marks ve Tönnies) kadar götürülmektedir (Şan ve Şimşek, 2011: 90-91). “İktisat biliminde de sosyal sermaye kavramı klasik iktisatçılara kadar götürülmektedir. Bu bağlamda çeşitli kaynaklarda Smith, Marshall, Hume ve Hicks gibi bilim insanlarına atıf yapılmaktadır” (Tüylüoğlu, 2006: 21).

Sosyal sermaye kavramı ilk olarak 1980’lerden itibaren sıkça kullanılmaya başlansa da kavramın tarihi daha eskiye dayanmaktadır. Günümüzde ekonomi politikaları içerisindeki kalkınma teorilerinde kullanılır iken, kavramın ilk çıkış noktası sosyolojik araştırmalardır. Örneğin; 20. yüzyıl başlarında Max Weber “Protestanlık Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu” adlı makalesini kaleme alırken sosyal sermaye fikrinden dolayı olarak bahsetmiştir. Sosyal sermaye kavramı ilk kez Amerikalı reformist L. J. Hanifan tarafından 1916 yılında sosyal yapının önemini vurgulamak için kullanılmıştır (Devamoğlu, 2008: 4). Hanifan’dan sonra bu kavram bir süre kullanılmamıştır. Ta ki; Kanadalı araştırmacılar 1956 yılında kentsel toplum kültürü ile ilgili çalışmalar yapana kadar. Daha sonra Edward Banfield tarafından İtalya’nın geri kalmışlığının açıklanması için kullanılmıştır. Sosyal sermaye kavramı üzerinde Homans (etkileşim teorisiyle ilgili yayınladığı makale) ve Loury (gelir dağılımı ile ilgili çalışmada) durmuştur. Pierre Bourdieu 1980 ve 1986 yılları arasında toplumsal sınıf çatışmaları üzerine yaptığı çalışmalar ile kavramı genişletmiştir. James

Coleman ise “Sosyal Teorinin Temelleri” adlı kitabında sosyal sermaye kavramını ilk kez kalkınma sorunuyla ilişkilendirmiştir (Tüysüz, 2011: 9).

Tüysüz’e göre sosyal sermaye kavramı, 1981’den önce bilimsel makalelerde anahtar kavram olarak totalde 20 defa, 1991-1995 yılları arasında 109, 1996 ile 1999 başında 1003 kez kullanılmıştır. 1999 yılından sonraki kullanım sayısını tahmin etmenin oldukça zor olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı sosyal sermaye kavramından son yirmi yıldır sosyal bilim araştırmalarının her alanında bahsedilmeye başlanmıştır (Tüysüz, 2011: 10).

Toplumsal sermaye kavramı, bildiğimiz kadarıyla, ilk kez 1916 yılında Lyda Judson Hanifan tarafından kırsal okul aile birliği merkezlerini tarif etmekte kullanılmıştır. Jane Jacobs ise bu kavramı bu gün klasik haline gelen, kentlerin daha eski, daha karışık nüfus yapısına sahip mahallelerinde yoğun toplumsal ağların kamu güvenliğini sağlayan bir tür toplumsal sermaye oluşturduğunu açıkladığı *The Death and Life of Great American Cities* kitabında kullanmıştı. İktisatçı Glenn Loury ve toplumbilimci Ivan Light da bu kavramı 1970’lerde kent merkezlerindeki ekonomik kalkınmayı tahlil etmekte kullanmıştı. Afrika kökenli Amerikalılar, Asya kökenli Amerikalılar ile ülkedeki diğer azınlık gruplarında bulunan türden güven bağları ve toplumsal bağlılığa sahip değillerdi. Bu durum, siyahların sahip oldukları küçük işletme sayısının diğerlerinin sahip olduklarına oranla daha az olmasını açıklıyordu. Toplumsal sermaye kavramı toplumbilimci James Coleman ve sivil toplumun rolü hakkında söyledikleriyle büyük tartışmalar başlatan Robert Putnam tarafından 1980’lerde daha geniş anlamda bir kullanıma açılmıştı (Fukuyama, 2015: 37-38).

Sosyal sermaye kavramını bir terim olarak ilk kez kullanan Hanifan, bilindik anlamı olan taşınmazlar, özel mülkiyet veya para dışında bireylerin günlük yaşamları içerisinde birbirleri ile kendi aralarında geliştirdikleri iyi niyet, arkadaşlık, yakınlık ve sosyal bir takım ilişkileri tanımlamak için kullanmıştır. Bu noktada sosyal sermaye kavramı bireyler arasında elle tutulamayan, gözle görülemeyen ancak günlük yaşam dinamikleri arasında yer alan ilişkileri ifade etmektedir (Çalışkan, 2010: 6).

“Hanifan’a göre, bireyler komşularıyla ve onlar da diğer komşularıyla iletişim kurduğunda orada bir sosyal sermaye birikimi ortaya çıkar” (Aydemir, 2011: 29).

Sosyal sermaye kavramı aslında hayatımızın her alanında etkin olan bir kavramdır. Eğitimden ekonomiye, siyasetten sosyolojiye uzanan bir çizgide araştırmalara ve tartışmalara neden olmaktadır (Şan ve Şimşek, 2011: 90). Bu nedenle tek bir tanımdan bahsetmek oldukça güç olmaktadır. Fakat pek çok disiplinde

karşımıza çıkan bu kavramı da önemsiz olarak görmemek ve onu anlamlandırmaya çalışmak oldukça önem arz etmektedir.

Sosyal sermayenin tek bir tanımı yoktur. Antropoloji, sosyoloji, ekonomi ve siyaset disiplinleri temelinde sosyal sermaye yaklaşımlarına aşağıda yer verilmektedir:

1. Antropoloji literatüründe insanların ilişki kurabilmeleri için doğal içgüdülere sahip olduğu ifade edilmektedir. Örneğin Fukuyama, 1999’da insan doğasında sosyal düzen için biyolojik temeli ve toplumsal düzenin köklerini vurgulamaktadır.
2. Sosyoloji literatürü, sosyal normları ve insanların motivasyon kaynaklarını tanımlamaktadır. Güven, karşılıklılık normları ve sivil katılım ağları gibi sosyal organizasyonun özelliklerini vurgulamaktadır.
3. Ekonomi literatüründe, Glaeser (2001)’e göre bireyler kişisel faydalarını üst düzeye çıkarmak için başkalarıyla etkileşime girebilirler. Ve çeşitli grup aktivitelerini yönetebilmek için sosyal sermaye kaynaklarından faydalanabilirler.
4. Siyaset bilimi literatürü, insan davranışlarının sosyal ve politik olarak şekillenmesinde kurumların rolünü vurgulamaktadır. Dünya Bankası tarafından yapılan bir çalışmada yoksulluğun azaltılması, gelişmişliğin ve kalkınmanın sürdürülebilmesinde kurumların, sosyal düzenin, güvenin ve sosyal ağların önemini vurgulamaktadır (OECD, 2001: 40).

Tablo 2

“Sosyal Sermaye” İfadesinin Tarihsel Gelişimi

1890	Alfred Marshall Sosyal Sermaye’yi farklı bir anlamda kullandı.	Grootaert ve Bastelaer (2001)
	Bir Batı Virginia okulunda reformcu olan Lyda J. Hanifan; Sosyal Sermaye’nin çoğu insanın günlük yaşamında maddi varlıklar, kıymetler değerinde olduğundan bahseder: “Yani birey ve sosyal bir birimi oluşturan aileler arasında iyi niyet, samimiyet, anlayış ve sosyal ilişki” gibi.	Putnam (1998), Woolcock (1998), Winter (2000b)
1916	Jane Jacob, kentsel planlama çalışması: Ağlar bir şehrin yeri doldurulamaz sosyal sermayesidir.	Woolcock (1998), Winter (2000b)
1961	Sermaye her ne sebepten, her ne zaman kaybolursa onun yok olmasından gelen kazanç, yeni sermaye yavaşça ve uygun bir şekilde birikmedikçe asla geri dönmez.	

1970'lerin sonları	Ekonomist Glenn Loury, sosyal sermaye ifadesini ırksal gelir eşitsizliğinin neoklasik kuramları üzerine yaptığı eleştirisinde kullanmıştır.	Portes (1998), Winter (2000)
1986	Sosyolog Pierre Bourdieu, sermayenin biçimlerini ekonomik, kültürel ve sosyal olarak belirtmiştir.	Bourdieu (1986) Winter (2000)
1988	Sosyolog James Coleman, Chicago'da okul katılımı üzerine yaptığı çalışmasında "Sosyal Sermaye" ifadesine gönderme yaptı.	Winter (2000)
1993	Siyaset bilimci Robert Putnam "Making Democracy Work" (Demokrasiyi Çalıştırmak) adlı yapıtında bahsetti.	Pantoja (2000), Winter (2000)
1996	Dünya Bankası, Sosyal Sermaye Girişimi: sosyal sermaye kavramı ve ölçümü, gelişme üzerinde sosyal sermayenin etkisi. Sosyal sermaye kuramı ile ekonomik büyüme süreci bağlantısı. Sosyal sermaye üzerine yirmi ülkenin araştırma projesi.	Grootaert ve Bastelaer (2001) ve ortak araştırmacılar

Not: Pawar (2006), Töremen ve Ersözlü (2010: 27); akt Kahraman (2016:13), *Sosyal Sermayeyi Geliştirmeye Yönelik Etkinliklerin Öğretmenlerin Sosyal Sermaye Düzeyine Etkisinin İncelenmesi*.

2.3. Sosyal Sermaye Kavramının Tanımları

Sermaye kavramının sosyal boyutu, bilgi toplumuna geçiş ile birlikte insanların sahip oldukları ilişkilerinin ve değerlerinin önem kazanması sebebi ile günümüzde ön plana çıkan bir kavram olarak yer almaktadır. Toplumsal beklentiler ve başarı ölçütleri sermaye kavramının sosyal boyutu ile ivme kazanmaktadır. Bu durum sosyal sermaye kavramının önemini artırmıştır. Ayrıca literatür taramasında birçok çalışmaya kaynak teşkil etmesine neden olmuştur (Tiken, 2019: 13).

Sosyal sermaye için pek çok tanım yapılabilmektedir. Sosyal sermayenin anlam belirsizliğine rağmen genel olarak bireysel mülkiyetten çok gruba ait olan ilişkiler içeriği olarak anlaşılmaktadır. Sosyal sermaye toplumun tümüne mâl edilmektedir. Yani bir kişi veyahut bir grubun elinde değildir (Yüksel, 2015: 15).

Tablo 3***Bazı Sosyal Sermaye Tanımlamaları***

Bourdieu (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 108)	Bir bireyin ya da bir grubun kalıcı bir ilişkiler ağı, az çok kurumsallaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ve potansiyel kaynakların toplamıdır.
Coleman (1994: 167)	Aile bağlarına ve toplumun sosyal kurumlarında var olan bireyin toplumsal ve bireysel gelişimine faydalı birtakım kaynaklardır.
Putnam (1993: 167)	Güven, normlar, iletişim ağları gibi toplumun etkinliğini koordine edilmiş eylemlerle kolaylaştıran sosyal organizasyonların özellikleridir.
Dünya Bankası (World Bank) (1999)	Toplumdaki sosyal ilişkileri niceliksel ve niteliksel olarak biçimlendiren kurumları, ilişkileri ve normları ifade eder. Bu açıdan sosyal sermaye yalnızca toplumsal altyapı oluşturan değil, toplumu bir arada tutan kurumlara dayanır.
Lin (2001: 25)	Aktörlerin eylemlerinde kullanabildikleri ve toplumsal ağlar içerisinde gömülü bulunan kaynakları içerir.
Portes (1998: 9)	Toplumsal kontrolün kaynağı veya aileden gelen destekler ya da aile dışı toplumsal ağlar yoluyla ulaşılabilen kaynaklar şeklinde ayrılabilen toplumsal eylem veya uygulamaları ifade eder.
Burt (1997: 339)	Sosyal sermaye, beşeri sermayenin toplumsal bağlamını oluşturur. Bu anlamda zekâ, eğitim ve kıdem gibi faktörlere bağlı olarak piyasa içerisinde ve örgütsel hiyerarşilerde bireyin toplumsal konumunu tanımlar. Yani beşeri sermaye bireysel yeteneği, sosyal sermaye ise fırsatları ifade eder.
Fukuyama (2001: 7)	İki veya daha fazla insan arasındaki işbirliğini destekleyen enformel norm sistemleridir. Bu sistemler, Hristiyanlık veya Konfüçyanizm gibi karmaşık ve mafsallı doktrinlerin sağladığı karşılıklılıklara dayanır.

Kaynak: Baştürk (2011: 52), *Türk Toplumunda Sosyal Sermaye, Toplumsal Ağlar ve Sosyal Hareketlilik*.

Sosyal sermaye kavramı için söylenebilecek ilk şey, toplumda maddi varlıklar dışında kalan ne varsa onların hepsi olduğudur. Sosyal sermaye, ekonomik ve toplumsal kalkınma, aile ve gençlik sorunları, eğitim ve eğitimde etkinlik, topluluk yaşamı, çalışma hayatı ve örgütlenme, demokrasi ve yönetim, kolektif eylemler, toplumsallık, ahlaki değerler gibi manevi varlıklar alanı gibi sınırsız bir araştırma alanına sahiptir. Kavramın kapsamının son derece geniş ve tanımının da belirsiz olması, sosyal sermaye kavramını çeşitli eleştirilerin konusu haline getirmektedir (Babacan, 2012: 63).

Bir toplumun sosyal sermayesi kurumları, ilişkileri, davranışları ve insanlar arasındaki etkileşimi yöneten ve ekonomik ve sosyal gelişime katkıda bulunan değerleri içermektedir (World Bank, 2001).

Sosyal sermaye bir toplumun pozisyonunun desteklenmesinde ve korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal sermaye kavramı toplumun oluşumunda, devamında temel yapı taşı olmasından dolayı, gerek bireysel düzeyde, gerekse toplumsal düzeyde birbiri için gerekli ve birbirini tamamlayan iki unsurdur. Bireysel düzeyde sosyal sermaye kişinin kendi çıkarı ve memnuniyetinden ziyade toplum ve kişisel hedeflere ulaşmada motive etmektedir (Onxy ve Bullen, 2000: 25; akt. Bilgin ve Kaynak, 2008: 32).

Sosyal sermaye özellikle son çeyrek yüzyılda sosyal bilimler alanında en çok ilgi gören kavramlardan birisi olmuştur. Bu kavram farklı tanımlama çerçevelerine sahip olsa da genel olgu; toplumsal ilişkilerden elde edilen bireysel faydalar, karşılıklılık, normlar ve güven ile elde edilen kazanımlar ve dayanışma olması yönündedir.

“Sosyal sermayenin oluşumu için en az iki kişi ve bu kişilerin arasında ise mutlaka karşılıklı bir ilişkinin varlığı gereklidir. Portes’in ifadesiyle, ekonomik sermaye insanların banka hesaplarında, insan sermayesi beyinlerinde, sosyal sermaye ise ilişkilerinde yer almaktadır (Lopez-Torres, Garcia, 2010: 163; akt Yıldırım, 2019: 11-12).

“Sosyal sermaye, bireyle kolektif unsurlar arasında bir köprü olarak tanımlanmaktadır. Yani sosyal sermaye, aktör olarak bireyin kendi sosyal bağlantılarıyla ulaşabileceği yararlı bir kaynak, değerli bir sermaye türüdür” (Ercan, 2021: 19).

Sosyal sermaye alanında son 15 yılda yapılan çalışmaların hızla artması, toplumların ekonomik ve sosyal problemlerini daha kolayca çözümleyebilmeleri için yeni ve alternatif politikalar üretilmesine fırsat vermektedir. Çünkü ülkelerin sahip

oldukları maddi üretim faktörlerini verimli olarak kullanabilmeleri çoğunlukla sosyal sermaye birikimi ile doğru orantılıdır (Karagül ve Dündar, 2006: 63).

Sosyal sermaye, bireylerin, toplumun resmi ve sivil kurumları arasında üyelik yoluyla fayda sağlama kapasitesi ve yeteneğidir. Bir yandan komşular, aileler ve bireyler arasında, diğer yandan da toplumdaki kurumlar arasında bağ oluşturan bir sermaye türüdür. Toplumdaki bireylerin, mevcut kaynakların daha etkin kullanımını sağlamak üzere birlikte çalışabilmeleri için sosyal sermayeye ihtiyaç vardır (Kangal, 2013: 7).

Sosyal sermaye kavramı (KOSGEP, 2005: 4), sosyal bir değer olan toplumsal güven düzeyi ile ekonomik bir kavram olan sermaye kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir kavramdır ve daha çok ekonomik değer ifade etmektedir (aktaran Karagül ve Dündar, 2006: 63).

“İnsanlar akılcı, barış zamanında müşterek menfaatleri uğruna işbirliği yapmaya gönüllü, ilişki kurabilir faillerdir” (Taylor, 2018: 13). Bu gerçeklik sayesinde insanlar bir arada yaşamaya yönelmekte ve karşısındaki ile kendisini tanımlamaktadır. Bireylerin ötekiler üzerinden kendilerini tanımlamaları onları birliktelikler kurmaya ve ortak zeminde birleşmeye itmektedir.

...Birbirini tanımayan veya sevmeyen ya da farklı diller konuşan kişiler arasında da ekonomik ilişkiler gerçekleşebilir; doğrusu birbirlerinin kimliklerini asla bilmeyen kişiler arasında da bu tür bir ilişki yaşanmasından söz edilebilir. Bir ağın üyeleri arasındaki ilişki ise farklıdır. Ortak normlar onlara piyasa ilişkisini bozan yüksek bir hedef verir. Bu yüzden, aynı ailenin, çevre örgütü Sierra Club’ın veya geri dönüşümlü kredi sağlayan etnik bir derneğin belirli ortak normları paylaşan üyeleri birbirleriyle bir pazaryerinde karşılaşan bireyler gibi ilişki kurmazlar. Piyasa ilişkisine ek olarak karşılıklılık esasına dayalı bir ilişki kurma isteği taşırlar – örneğin karşılığında kısa vadeli yararlar beklemeden faydalar sağlayabilirler. Uzun vadede şahsi kazançlar bekleyebiliyor olsalar da, karşılıklılık esasına dayalı ilişki, bir piyasa işleminde olduğu gibi titiz bir maliyet-fayda hesaplaması sonucunda ortaya çıkmaz (Fukuyama, 2015: 261).

Fukuyama herhangi bir ağ ve ilişki içerisinde olmanın karşılıklılık esasına dayalı olarak sürdüğünü ve yalnızca anlık fayda olmadığını dile getirmektedir. Her ne kadar uzun vadede fayda sağlayacak da olsa bireyler bu ağ içerisindeki kişilerle iletişimde faydayı hesaplamamaktadır. Fukuyama çalışmasında sosyal sermayeye şu örneği vermektedir. “Amerikan üniversitelerinde akademisyen alımı, ayrıntılı resmi ölçütlere değil, diğer öğretim üyelerinin adayın çalışmalarının kalitesi hakkındaki daha esnek yargılarına dayanılarak yapılır” (Fukuyama, 2015: 265). Örneğin;

akademisyenlik için başvuru yapan bir öğrenci öğretim üyelerini tanıyorsa veya onlarla bir iletişim ağı içerisindeyse, öğretim üyesi de başvuran öğrenciye güvenmekte ve onun çalışmalarının nasıl olduğunu bilmesi nedeniyle olumlu yargılarda bulunabilmektedir ve bu da başvuran bireyin sosyal sermayesi olmaktadır.

Mesleki bilgi de Fukuyama için bir sosyal sermayedir. Örneğin iş bölümü ile yapılan Ford araçlarında işçiler yalnızca bir işi yapmakta ve sadece o konuda bilgi sahibi olmaktaydılar. Yaptıkları ürünün tamamının nasıl olduğunu bilmiyorlardı ve sadece kendilerine öğretilen yeri yapmaktaydılar. Ve bu durumda işten atılma olasılıkları daha yüksekti. Çünkü yaptıkları işi öğrenecek yeni bir eleman çok çabuk bulunmaktaydı. Fakat daha sonrasında bir işte donanıma sahip olan vasıflı bir elemanın yerini doldurmak daha zor olacağı için işten çıkarma da buna paralel olarak daha zor olacaktır.

“İnsanlar işbirliği yapma ve toplumsal sermaye oluşturmaya ilişkin özel imkân ve kabiliyetlere sahip olsalar da, bunları bireyler olarak kendi çıkarlarını koruyacak şekilde yaparlar” (Fukuyama, 2015: 211). Eğer birey karşıdaki herhangi biriyle iletişime girme veyahut iş birliği yapmaya imkânı olsa dahi çıkarı olduğu ve fayda sağlayabildiği sürece bu iş ilişkisine dâhil olacaktır. Elbette bu durum karşısındaki birey için de geçerlidir. Win-win (kazan-kazan) durumu buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Karşılıklılık olarak da ifade edilebilir bu durum.

Platon “Devlet” kitabında karşılıklılıkla ilgili olarak aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

-“Bir birey, başkasına bir şey veriyor, başkasından bir şey alıyorsa; bu iki kişi de, kendisine fayda sağladığı için yapar değil mi?”

-“Elbette” (Platon, 2016: 67).

Fukuyama, toplumsal düzenin bozulmasına neden olan şeylerin, suçlar, babasız çocuklar, azalan eğitim etkinlikleri ve fırsatları ve en önemlisi de kaybolan güvenin olduğunu söylemektedir (Fukuyama, 2015: 20). İnsanların bir arada olmasını sağlayan en önemli unsurlardan birisi ortak ahlaki kuralları ve dayanışma içerisinde olmalarıdır. Fakat bu yapının günümüzde bireysellik ve bireylerin özgürleşme çabaları yıkılmasına neden olmaktadır. Bir toplumun sosyal sermaye rezervinin fazla olması insanların bireyselleşmesinden ziyade toplumsal organizasyonlara katılması,

sivil toplum kuruluşlarına katılması, toplumsal ağını genişletmesi gibi yeterince toplum vari hareketlerdir.

Ayrıca güven, işbirliği, karşılıklı bağımlılık gibi bir takım bilinen değerlerin “sosyal sermaye” adı ile yeniden keşfedilmesi, toplumların sosyal ve ekonomik kalkınmasında, refahın yükseltilmesinde dikkate alınması gereken yeni bir unsur olarak karşımıza çıktığı söylenebilmektedir (Erselcan, 2009: 248).

Bir kaynak olarak sosyal sermaye karşılıklılığı içermektedir. Karşılıklı beklentiler ve ilişkiler yüksek güven ve ortak değerlerle yönetilirse ilişki ağları daha geniş çevrelere yayılabilir. J. Coleman, sosyal düzen içerisinde insanları bir arada çalışmaya yönlendiren araç olarak sosyal sermayeyi kurgularken rasyonel tercih kuramından yararlanmıştır. Bununla birlikte bireysel davranışların toplamına ulaşmaya çalışmıştır (Hızlı, 2016: 41). “Rasyonel tercih (ya da rasyonel davranış) teorisi, klasik ekonomide bütün davranışların insanların kendi çıkarlarını takip etmelerinden kaynaklandığı görüşünü paylaşmaktadır; bunun yanı sıra sosyal etkileşim ise bir değişim biçimi olarak görülmektedir” (Field, 2008: 29).

Kişiler arasındaki ilişkiler; karşılıklı beklentiler oluşturmakta, güven ve dürüstlük ihtiyacı doğurmakta, bilgi akışına hız kazandırmakta, dürüstlüğe ve karşılıklı beklentilere uyum göstermeyenleri dışlamakta ve buna karşılık uyumlu ve sadık davranış biçimlerini onaylamaktadır. Tüm bu durumlar sosyal sermayenin tek başına sahip olunamayan bir kaynak olduğunu desteklemektedir. Böylece bireysel ve kolektif arasında bir köprü kurup geçişi sağlayan sosyal sermaye, fiziksel ve kişisel sermayenin ötesine geçerek kamu malı niteliği kazanmaktadır (Hızlı, 2016: 41).

Sosyal sermayenin ana fikri, sosyal iletişim ağlarının önemli bir servet olduğudur. İletişim ağları, sosyal bağlılık için temel oluşturan bir niteliktedir. Çünkü sosyal bağlılık, bireylerin yalnızca doğrudan tanıdıkları ile değil karşılıklı avantajları için diğer bireylerle de ortaklaşa çalışmasını sağlar (Field, 2008: 16).

Bireylerin birbirleri ile kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerin uzun vadede devam etmesi durumu bireylere bazı yararlar sağlamaktadır. Bireylerin tek başına oldukları zaman gerçekleştirmekte zorlandıkları işler bazı kurdukları iletişim ağları ve bağlantıları sayesinde kolaylıkla gerçekleştirilebilir. Ya da kişiler tanıdıkları sayesinde önemli mercii de ki bireylere ulaşp işlerini daha kolay ve hızlı bir şekilde yaptırabilmektedirler. Önemli arkadaşlara, ilişki ağlarına ya da eşe dosta sahip

bireyler ilişki ağları zayıf olan bireylere oranla daha avantajlı konumdadırlar. Ve bu ağları sayesinde bir konuma iletişim ağı olmayan bireylere oranla daha rahat bir şekilde yükselebilirler. Bu yönden bakıldığı zaman sosyal ağlar ve bağlantılar bir sermaye olarak görülmektedir (Hızlı, 2016: 11).

“Sosyal sermaye, birey ve grup kaynaklı, güven, itibar, norm ve sosyal ağlardan oluşan, toplumsal dayanışma ve işbirliğini kolaylaştıran, toplumun ekonomik üretkenliğini ve verimliliğini artıran, toplumsal yapıyı sağlıklı işler hale getirerek güçlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır” (Şan ve Şimşek, 2011: 102).

Sosyal sermaye kavramı aynı zamanda farklı toplumsal gruplar arasında güvene dayalı iletişimin yoğunluğu olarak da tanımlanabilmektedir (Aslan, 2016: 183).

İnsanlar bir dizi iletişim ağıyla birbirlerine bağlanmaktadır. Ve ortak değerleri bu iletişim ağındaki diğer bireylerle paylaşma eğilimindedirler. Bu iletişim ağları bir nevi sermaye olarak görülebilmektedir. Genelde sonuç olarak, ne kadar fazla insan tanıyor ve onlarla ne kadar ortak bir hayat görüşü paylaşıyorsak sosyal sermaye açısından o kadar zenginizdir (Field, 2008: 1).

Toplumsal sermaye, kullanışlı toplumsal ağları, karşılıklı bir güven ve ödev duygusunu, etkin davranış biçimlerini yöneten normlara ilişkin bir kavrayışı ve genel olarak insanların etkin eylemlerde bulunmalarına izin veren diğer toplumsal kaynakları içerir. Sözgelimi üniversite öğrencilerinin sıklıkla öğrenci topluluklarına ya da gazetelerine üye olmalarının nedeni, kısmen yeni toplumsal beceriler edineceklerini ve mezun oldukları zaman işe yarayabilecek bağlantılar kurabileceklerini ummalarındır. Sözgelimi, kendilerine iş ararken ya da lisansüstü öğrenime başvuracakları zaman yardımcı olabilecek öğretmenlerle ya da yöneticilerle etkileşim halinde bulunabilirler (Giddens, 2013: 720-721).

Marshall (2020) “Sosyoloji Sözlüğü” adlı eserinde sosyal sermayeden şu şekilde bahsetmektedir: Sosyal sermaye, James Coleman’ın tasarladığı, aileler veya cemaatler içinde yerleşmiş bireyler arasındaki ilişki tiplerini betimlemek için kullanmıştır. Ve bu kavram eğitim başarısı düzeylerini güçlü bir biçimde etkilediği düşünülen bir kavramdır. Sosyal sermaye kavramı, iktisattaki maddi sermaye ve insan sermayesi kavramları ile paralellik göstermektedir. Coleman ile Hofer, sosyal sermayedeki eksikliklerin (sadece anne veya baba ile yaşamanın, anne ve babaların çocuk veya aile ile fazla ilgilenmemeleri türden eksiklikler) ergenlikteki gelişmeye zarar verdiği kanısındaydılar. Ayrıca sosyal sermaye bireylerin anne baba gözetiminden uzak olma, belirli semtlerde oturma kararı, yerel cemaatteki bazı (tercih

edilen anne babalar ve kurumlarla ilişkiye girmenin) çocuklar arasında arkadaş grubunu dolaylı olarak etkilemektedir (Marshall, 2020: 675-676).

Sosyal sermaye, sermayenin diğer türleri gibi bir çeşit kaynaktır. Geri dönmesi kesinlik taşımasa da gelecek beklentisi ile kaynaklar kullanılması ve toplumsal alana yatırım yapılması esastır. Toplumsal ağlar ve ilişkiler, kolektif eylemler ve dayanışma gibi toplumsal davranış türleri bireylere bahsedilmiş bir kaynak olmamakla birlikte inşa edilebilen ve geliştirilebilen veyahut yıkılarak yok edilebilen özellikler taşımaktadır. Ayrıca sosyal sermaye kullanıldıkça değeri aşınan ya da değeri azalan bir sermaye türü değildir. Aksine kullanım dışı kaldıkça değerini yitirmesi söz konusu olabilmekte iken kullanıldıkça da etkinliğini artırabilmektedir (Aydemir, 2011: 25).

Sosyal sermayenin temel fikri, bir bireyin ailesi ve arkadaşları bir krizde kullanılabilecek önemli varlıklardır (Woolcock ve Narayan, 2000: 225). Sosyal sermaye bir ortamın ürünüdür ve buna sahip olabilmek veyahut bunu ortaya çıkarabilmek için belirli bir etkileşim veya iletişime gereksinim vardır (Aydemir, 2011: 27).

Bourdieu ve Coleman, her ikisi de sosyal sermayenin diğer formlara göre soyut karakterini vurgulamaktadır. Ekonomik sermaye insanların banka hesaplarını ifade ederken sosyal sermaye ise insanların arasındaki ilişkidir. Ve sosyal sermayeye sahip olmak için bir bireyin başka bireylerle ilişkisi olması gerekmektedir. Avantajın asıl kaynağı bireyin kendisi değil kurduğu ilişkidir, ilişkiyi kurduğu kişidir (Portes, 1998: 7).

“Bireylerin tanıdıkları insan sayısı ve bu insanlarla paylaşılan ortak değerlerin düzeyi o bireylerin sosyal sermaye düzeyini belirlemektedir” (Aslan, 2016: 187).

Sosyal sermaye teorisinde her ne kadar pek çok tanım olsa da tam olarak ortak bir tanımda buluşulmаса da John Field (2008) bu tezi iki kelime ile özetlemektedir: İlişkiler önemlidir.

Sosyal sermaye birikiminin yüksekliği, toplumsal aktiviteleri olumlu bir şekilde etkilerken, yetersiz olması da olumsuz etkileyebilmektedir. Fakat sosyal sermayenin ilgili alanlarda tek başına etkin olabilmesi pek mümkün değildir. Bu bağlamda sosyal sermayeyi, varlığı nispetinde diğer üretim ve sosyal aktivitelerin etkinliğini artıran pozitif bir değer olarak algılamak daha doğru olacaktır. Diğer bir deyişle sosyal

sermayeyi, diğerk ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yüksekliğı ölçüsünde pozitif yönde, eksikliği ölçüsünde de negatif yönde etkileyen tamamlayıcı bir faktör olarak ifade etmek daha doğrudur (Karagül ve Dündar, 2006: 65).

Sosyal sermayenin kullanımı ile bağılı olan bir diğerk sermaye de beşeri sermayedir. Sosyal sermayeden etkin bir biçimde faydalanabilmek için beşeri sermayeye ihtiyaç vardır. Çünkü sosyal sermaye beşeri sermaye verimliliğine de önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Beşeri sermayenin rasyonel biçimde kullanılabilmesi için sosyal sermayenin varlığına ihtiyaç duyulması sebebi ile son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde, sosyal sermayeye verilen önem artmıştır. Bilgi, beceri ve tecrübe olarak kabul edilen beşeri sermaye ile sosyal sermaye birbirlerini tamamlayıcı iki farklı değerdir (Karagül, 2003: 84).

İnsan doğası gereğı hayatını kolaylaştırabilmek için birliktelikler ve ağlar kurmaktadır. Bu bireylerin kendilerini var etme çabalarıdır. Ve bu oluşturulan ilişkiler ortak değerler üretme ve aktarmaya da neden olmaktadır. Bireyler kendilerini var edebilmek için bazen doğuştan kazandıkları statüler vardır ve bazen de birliktelikleri ile yeni değerler üreterek kendilerine yeni statüler katmaktadırlar. Ve bunların en önemli göstergesi de ilişki ağlarıdır. Çünkü bireylerin kimleri tanıdıkları ve hangi sosyal ağlara tabi oldukları varlıklarını üretme noktasında yön veren önemli öğelerdir. Örneğın aile ve akrabalık gibi bağlar tercihe bağılı olmaksızın bireyleri sarmalamaktadır. Fakat evlilik, arkadaşlıklar, mesleki organizasyonlar gibi duygu yüklü bağlar da tercihe dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bunların yanı sıra sivil toplum örgütleri, gönüllü kuruluşlar, üyelik gerektiren dernek vb gibi resmi ve yarı resmi organizasyonlara katılım ise bireyin ilgi, alaka, değer yargısı ve en önemlisi güven temelli olarak tercih ettikleri kurumlardır (Aydemir, 2011: 26).

“Sosyal sermaye, aktörlerin sosyal ilişkilerinin yapısındaki konumlarının bir fonksiyonu olarak onların mevcut kaynaklarıdır” (Adler ve Kwon, 2002: 18).

Sosyal sermayeyi kavramsallaştırmanın zorlukları, ilgili literatürün çok yönlü olması ve öncü kabul edilebilecek çalışmaların ise farklı ilgi alanlarından türemiş olmalarıdır. Genelde kavram ile “*toplumsal ilişkilerden türeyen faydalar*” anlaşılsa da çalışmaların belirsiz çıkış noktalarına sahip olmaları kafa karışıklığına neden olmaktadır (Baştürk, 2011: 51).

Bir ülkedeki gerek yönetenler veyahüt yönetilenler arasındaki dikey karakterli ve gerekse de kişi ve kurumlar arası yatay karakterli güvene dayalı ilişkilerin niteliğı ve niceliğı, ilgili ülkedeki sosyal sermayenin en belirgin göstergelerinden biridir. Öte yandan az gelişmiş ülkelerde daha sık olarak rastlanan siyasi çatışmalar, yolsuzluklar, adi suçların fazlalığı vb. gibi faktörler sosyal sermaye eksikliğinin belirtileri olarak kabul görmektedir (Karagöl ve Dündar, 2006: 63-64).

Sosyal sermaye, bilginin stratejik olarak uygun bir şekilde yayılmasını kolaylaştırmakta ve böylece eylemleri daha verimli (Nahapiet ve Ghoshal, 1998) ve dolayısıyla daha değerli bir hale getirmektedir (Burt, 2005; akt Yawson, 2018: 26). “Sosyal sermayenin, toplumu oluşturan bireylerin ortaklaşa hareket edebildikleri ve iş yapabildikleri kültürel düzeyi hazırlayan bir birikim olduğu söylenebilir” (Altay, 2007: 339).

Sosyal sermaye stoğı fazla olan bir toplulukta hayat daha kolay olmaktadır. İlk olarak, sivil katılım ağıları, genelleştirilmiş karşılıklılık normlarını beslemektedir ve sosyal güvenin ortaya çıkmasını teşvik etmektedir. Ayrıca bu tür ağılar koordinasyonu ve iletişimi kolaylaştırmaktadır, itibarı güçlendirmektedir. Son olarak, yoğun etkileşim ağıları benlik algısını genişleterek, “ben”i “biz”e çevirmektedir. Bireyleri ortak çıkarlar etrafında toplamaktadır (Putnam, 1995: 67). Bu ortak çıkarlar etrafında toplanmak bireylerin ben duygusunu biz duygusuna çevirmekte faydalıdır. Çünkü ortak çıkarlar için birlikte çalışmak yanındakinin zararının senin de zararın olmasını bilmektir. Biz duygusunun oluştuğı en küçük yapı da ailedir. Sosyal sermayenin de en temel etkeni ailedir. Günümüzde hem çekirdek aile hem de geniş aile bağlarının gevşemesi söz konusudur. Ve bu eğilim de sosyal sermayeden arınma teması ile tutarlıdır. Ayrıca sosyal sermayenin ikinci bir etkeni de komşuluktur. 1974’ten bu yana her genel sosyal ankette katılımcılara “Bir komşunuzla ne sıklıkla sosyal bir akşam geçirirsiniz?” diye sorulmuştur. Komşuları ile yılda bir kereden fazla sosyalleşen Amerikalıların oranı, son yirmi yılda yavaş ama istikrarlı bir şekilde, 1974’te %72’den 1993’te %61’e düştü. “Mahallenizde” ifadesi ise işyeri temelli sosyal bağlantıların büyümesini yansıtabilecek bir trend olarak artış göstermektedir (Putnam, 1995: 73).

Sosyal sermayeyi bireyleri, grup ya da topluluk üyelerini ve/yahut bir toplumu bir arada tutan ilişkiler bütünü olarak değerlendirmek mümkündür. Söz konusu ilişkilerin sağlanmasında ortak öğeler ne kadar fazla olursa sosyal sermaye de birey, grup ya da toplumsal açıdan o denli zengin olacaktır. Ortak

unsurların fazla olması bireylerin birbirlerine güvenip, yakınlaşmalarını sağlayacağından, daha fazla etkileşimde bulunmalarını, ortak organizasyonlar gerçekleştirmelerini ve toplumsal üretimde bulunmalarını sağlayacaktır. Böylece toplumsal açıdan daha sağlıklı bir kalkınma gerçekleştirmek de mümkün olacaktır (Anık, 2011: 100).

Sosyal sermaye kavramının birçok tanımını yaptıktan sonra bunun nasıl belirlendiği sorusu akıllara gelmektedir. *“Sosyal sermayenin varlığı ve ekonomik büyüme için önemi kabul ediliyorsa, o halde sosyal sermayeyi ne belirler? Madem sosyal sermayenin zaman içinde ekonomik büyümeyi ve ülkeler arası gelir farklılıklarını açıklamada önemli bir rolü vardır, öyle ise sosyal sermayeyi belirleyen faktörler nelerdir?”* bu soru veya konu üzerinde literatürde pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Çalışmalardan birisi Olate’nin (2003)’dir. Bu çalışmasında sosyal sermayenin belirleyicileri olarak yaş, cinsiyet gibi kişisel; evlilik durumu veya çocuk olup olmaması gibi aile karakterleri ve kişilerin eğitim düzeyi, nerede yaşadıkları şehrin büyüklüğü gibi faktörlerin olabileceğini ileri sürmüştür. Fakat bu görüş ampirik bir çalışmaya dâhil edilmemiştir. Iyer vd.’nin çalışmasında sosyal sermaye belirleyicilerinden olan eğitim, yaş, gelir, etnik yapı, kişilerin kentte veya kırsal bölgede yaşamaları, ev sahibi olup olmamaları ve çalışıp çalışmamaları gibi faktörlerin etkisi ABD için araştırılmıştır. Ayrıca soysal sermaye göstergesi olarak da sosyal güven (social trust), etnik güven (racial trust) ve sivil katılım (civic participation) ile üç ayrı bağımlı değişken kullanılmıştır (akt. Öksüzler, 2006: 118). Sosyal güven kavramının analiz edilebilmesi için kişilere “Çoğu insana güvenilebilir mi?”, “Mahallendeki kişilere, birlikte çalıştığın insanlara, kilisende veya ibadethanendeki insanlara, alışveriş yaptığın dükkanlarda çalışan kişilere veya mahallendeki polise ne kadar güvenebilirsin?” soruları sorulmaktadır. Sorulardan da anlaşılacağı üzere daha çok kişilerin gündelik hayatları, yaşadıkları mahallede veya ibadet için gittikleri yerdeki kişilere ne kadar güvendikleri ile ölçülmektedir. Etnik güven için ise kişilere “X etnik grubuna ne kadar güveniyorsunuz yoksa hiç güvenmiyor musunuz?” sorusu sorulmaktadır. Bu güven biçimi etnik gruplara olan güven düzeyi ile ölçülmektedir. Son olarak sivil katılım (civic participation) için kişilere “Bir önceki seçimde oy kullandınız mı?”, “Bir dilekçe imzalamaya katıldınız mı?”, “Siyasi bir toplantıya veya mitinge katıldınız mı?”, “Topluluk projesinde çalıştınız mı?” veya “Boykotlara, gösterilere, protestolara veya yürüyüşlere katıldınız mı?” gibi sorular sorulmaktadır. Burada kişilerin hem siyasal katılımı hem de sivil katılımı ölçülmektedir (Iyer, Kitson ve Toh, 2005: 1022).

Sosyal sermaye belirleyicilerinden olan gelir, eğitim, yaş ve şehrin büyüklüğü gibi kavramların açıklaması ve sosyal sermaye ile ilişkileri aşağıda yer almaktadır:

Gelir: Gelir pek çok yoldan sosyal sermayeyi etkilemektedir. Birincisi bazı sosyal gruplara ve ağlara katılabilmek için belirli bir gelir düzeyi gereklidir. İkincisi ise yüksek gelir grubunda bulunan bireyler işleri gereği daha fazla sosyal kontak içerisinde olduklarıdır. Bu nedenle gelir artışı ile sosyal sermayenin artacağı beklentisi oluşmaktadır (Öksüzler, 2006: 119).

Eğitim: Birincisi, eğitim sosyal sermayenin gelişmesini sağlamaktadır ve de sosyal sermaye için ilk yatırım özelliği göstermektedir. Örgün eğitimde kazanılan beceriler daha sonraki yaşamda da sosyal sermayeye yatırım için ek kaynak olarak kalmaktadır. İkincisi, eğitim ile birlikte bireyler başkalarına güvenebileceklerini ve işbirliğinin, ağların ve katılımın da pozitif faydalar sağlayacağını öğrenmektedirler. Yani bireyler toplum içinde olmanın yararlarını öğrenmektedirler. Üçüncüsü ise ileriye dönük bireyler hem sosyal hem de beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapabilmektedirler (Iyer vd. 2005: 1025-1026).

Yaş: Sosyal bağlar, ilişkiler ve arkadaşlıklar yaşla birlikte büyümekte ve gelişmektedir. Dolayısıyla sosyal sermayenin de yaşla birlikte artması beklenmektedir. Bu nedenle yaşlı nüfusun genç nüfusa oranla daha çok sosyal sermayeye sahip olması beklenmektedir. Bununla beraber tam tersi de düşünülebilmektedir. Sosyal sermaye için yatırım ileri yaşlarda azalabilmektedir. Fayda maksimizasyonu teorisine göre bireyler ileri yaşlarda, potansiyel faydaları azalması sebebi ile sosyal sermayeye daha az yatırım yapabilmektedirler (Gleaser vd. 2000; akt. Öksüzler, 2006: 120).

Bir başka açıklama ise şu şekilde olabilir; yaşlı bireyler fiziksel olarak zayıftır ve birçok formdaki sosyal faaliyetlere katılma hareketlilikleri zayıftır. Ayrıca, sosyal sermaye ekonomik büyümeyi ve geliri etkilediği oranda, bu etki çalışmayan yaşlı bireyler için daha az önemli olacaktır, zira yüksek yaş grubunda bulunan bireylerin hayata ait beklenti ve planları azalmakta ve gelir artışı onlar için çokta önemli olmamaktadır (Iyer vd. 2005: 1027; akt. Öksüzler, 2006: 120).

İki farklı açıklama nedeni ile sosyal sermaye ve yaş arasındaki ilişkide bir belirsizlik meydana gelmektedir. Bu belirsizliği de ancak ampirik araştırmalar yok edebilir.

Şehrin büyüklüğü: Güven faktörünün şehrin büyüklüğüne bağlı olup olmadığını anlamak adına bu değişken de modele dahil edilmiştir. Şehir büyüdükçe ekonomisi de o oranda büyümektedir. Ve güven faktörü daha önemli bir hal almaktadır. Bu nedenle şehrin büyüklüğü arttıkça güven faktörünün de artacağı beklenilmektedir (Öksüzler, 2006: 120-121).

Tablo 4

Özet; Sosyal Sermayenin Tanımları

Bourdieu	Sosyal sermaye gerçekte veya uygulamada karşılıklı tanışıklık ve tanımaya dayalı olarak az ya da çok kurumsallaşmış, uzun ömürlü iletişim ağına sahip olması nedeniyle, bir bireyin veya bir grubun haklı olarak hissesine düşen kaynakların bir toplamıdır.
Coleman	Sosyal sermaye sorumluluklar ve beklentiler, bilgi kanalları ve sosyal normlardan oluşur. Sosyal sermaye insanların gruplar içinde birlikte çalışma becerisidir. Sosyal sermaye yokluğunda başarılabilen ya da sadece yüksek maliyetlerde başarılabilen belirli amaçları gerçekleştirmeyi kolaylaştıran sosyal organizasyondur.
Putnam	Sosyal sermaye koordinasyonlu eylemleri kolaylaştırarak toplumun etkinliğini geliştiren güven, normlar ve ağlar gibi sosyal organizasyon özelliklerine işaret etmektedir. Sosyal sermaye bireyler arasındaki bağlantılardır; sosyal ağlar, karşılıklılık (mütekabiliyet) normu ve bunlardan ortaya çıkan güvenilirliktir.
Fukuyama	Sosyal sermaye insanların ortak amaçları için gruplar ya da organizasyonlar halinde bir arada çalışabilme yeteneğidir. Sosyal sermaye bir toplumda veya onun üyelerinde güven duygusunun hâkim olmasından kaynaklanan bir yetidir. Sosyal sermaye grup üyelerince paylaşılan enformel kurallar veya normların grubun üyeleri arasında işbirliğine izin veren bir setidir. Sosyal sermayeyi yaratan normlar, doğru söyleme, sorumlulukları yerine getirme ve karşılıklılık (mütekabiliyet) gibi erdemleri içerir.
OECD	Sosyal sermaye, bir grup içerisinde ya da gruplar arasında işbirliğini

kolaylaştıran anlayışlar, paylaşılan değerler ve normlarla birlikte ağlardan oluşmaktadır.

Dünya Bankası Sosyal sermaye bir toplumun sosyal etkileşiminin niteliği ve niceliğiyle biçimlenen normlar, ilişkiler ve kurumlara atıfta bulunur. Sosyal sermaye bir topluluğu bir arada tutan bir çeşit tutkaldır.

Kaynak: Günkör (2011: 15), *Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi*.

Sosyal sermaye kavramı konusunda daha çok şu üç yazar sonraki gelişmelere ufuk açıcı olmuşlardır: Pierre Bourdieu, James Coleman ve Robert Putnam. Her ne kadar bu üç önemli isim de sosyal sermayeyi farklı açılardan tanımlasalar da, üçü de sosyal sermayenin kişisel bağlantılardan, kişilerarası etkileşimin yanı sıra bu ilişkilerle bağlantılı olan birtakım ortak değerlerle birlikte oluştuğunu belirtmişlerdir (Field, 2008: 18).

2.4. Sosyal Sermayenin Kuramsal Çerçevesi

Sosyal sermaye kavramı bölümünde de ifade edildiği üzere bu kavramın ilk kullanımı Lyda Judsen Hanifan'a (1916) aittir. Sosyal sermaye ilk kullanım sürecinden bu zamana uzun bir tarihsel kökene sahiptir. Günümüzde kullanımı ise yakın bir geçmişe dayanmaktadır. 1990'lı yıllardan sonra sosyal bilimlerde popülerlik kazanmış bir kavramdır. Ve ilk kuramsal sosyolojik analizi ise Pierre Bourdieu tarafından yapılmıştır. Daha sonrasında kavram bilinir hale gelmiştir ve James Coleman, Robert Putnam ve Francis Fukuyama tarafından sosyal sermaye kuramına katkıda bulunulmuştur. Ve bu dört teorisyenin de sosyal sermaye kavramına katkıları bir şekilde paralellik göstermektedir.

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu sosyal sermaye kavramında bireylerin ve grupların aktüel ve potansiyel kaynaklarının birlikteliğini ifade etmiştir. Sosyal sermayeyi karşılıklı tanıma ve tanınma ilişkisi olarak görmektedir. Ve bu ilişkilerin süreklilik arz eden aktüel ve potansiyel kaynağa dönüştüğünü ve bir gruba aidiyete dayanan kaynaklarla ilişkili olduğunu ifade etmiştir (Erdem, 2015: 69-70).

James S. Coleman ise sosyal sermaye kavramını sosyolojide özellikle eğitim sosyolojisi alanında önem kazanmasına neden olmuştur. Coleman'a göre sosyal sermaye toplumsal aktörlerin icra ettikleri faaliyetleri kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Ayrıca O'na göre itimat ve güvenin olduğu topluluklar bu özelliklere sahip olmayan

topluluklara göre çok daha fazla şey başarabilme potansiyeline sahiptir (Şan, 2006: 7; akt. Erdem, 2015: 71).

Putnam sosyal sermayeyi Bourdieu ve Coleman'dan farklı olarak daha geniş ve toplumsal düzlemde kullanmaktadır. Aynı zamanda bireyi ve birey katılımını da önemsemektedir. Putnam'a göre sosyal sermaye kavramının hem kamusal hem de bireysel yönü bulunmakta ve içerisinde diyalektiği barındırmaktadır. Bunun sonucunda ise hem yatırım yapan birey hem de yatırım yapılan toplum kazanmaktadır. Her ne kadar birey fazlasıyla önem taşısa da topluluğun değişkenleri daha önemlidir. Şöyle ki; aktif topluluktaki aktif bir birey, aktif olmayan topluluktaki aktif bir bireyden daha fazla sosyal sermaye üretebilmektedir (Erdem, 2015: 73-74). Çünkü burada karşılıklılık önemlidir. Tek taraflı aktiflik yeterli olmamaktadır.

Sonraki bölümde Pierre Bourdieu, Robert Putnam ve James S. Coleman'ın sosyal sermaye teorileri hakkında daha detaylı bilgiler yer almaktadır.

2.4.1. Pierre Bourdieu'ya Göre Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye kavramının sosyolojik olarak kuramsal analizini ilk olarak Pierre Bourdieu yapmıştır. Bourdieu, 1970 ve 1980'li yıllarda sosyal sermaye kavramını geliştirmiştir.

Bourdieu için sosyal sermaye kavramının ne demek olduğuna geçmeden önce sermaye kavramını nasıl tanımladığına bakmak diğer kavramları anlama noktasında faydalı olacaktır. “Sermaye, ‘toplumun biriktirilmiş tarihidir.’ Bununla ifade edilmek istenen ‘aktörlerin veya grupların eyledikleri düşünce ve davranışlarının birtakım kodlama ve kalıpların birlikteliği’ olduğudur” (Hızlı, 2016: 17). “Alışkanlıklar, gelenekler, görenekler, inançlar –geçmişin kültürel ve toplumsal mirası- bugüne ve geleceğe dair bireysel ve kolektif tavırları süzgeçten geçirip şekillendirir” (Swartz, 2015: 102).

Bourdieu için sosyal sermaye, kişinin bir toplumsal alana katılımını ve katılımından sonraki bu alan içerisinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmayı mümkün kılan bir kaynaktır. O, sosyal sermayeyi ilk kez şöyle tanımlamıştır. Gerekli olduğunda faydalı “destekler” sağlayan toplumsal ilişkilerin sermayesi; herhangi bir toplumsal açıdan önemli konumlara, örneğin siyasi bir kariyer gibi aynı zamanda para değeri de olan konumlara, sahip olan müşterilerin ilgisini çekmek istediğinde çoğu zaman vazgeçilmez olan saygınlığın ve onurluluğun sermayesidir (Palabıyık, 2011: 132).

Sermaye, aktörlerin (birey veya grup olarak) toplumsal düzendeki konumlarını koruyarak devam ettirmek için kullandıkları kültürel, ekonomik, toplumsal ve simgesel kaynaklar olmak üzere dört farklı sermaye ile toplumsal iktidar ilişkilerinin işleyicisidir. Pierre Bourdieu, sosyal farklılaşmayı beslemekte olan toplumsal bağ ve ağların büyüklüğünden hareketle sosyal sermayenin oluşturulduğunu ifade etmektedir. Ayrıca sosyal sermayenin etkin olmasını da gruplardaki üyeliğe bağlamaktadır (Hızlı, 2016: 17).

Bourdieu sermayeyi üç farklı şekilde tanımlamaktadır. Birincisi, bireylerin ekonomik gücünün seviyesini gösteren “ekonomik sermaye”; ikincisi, bireyin çevresi, kültürel değerleri ve sahip olduğu diploma, sertifika gibi belgelerde somutlaşan kültürel kurumların oluşturduğu “kültürel sermaye”; üçüncüsü ise, bireylerin harekete geçirebilecekleri etkin bağlantı ağlarının miktarı ile kavramlaştırdığı “sosyal sermaye”dir. Ona göre, sosyal sermaye bireyin sahip olduğu ilişkilerin kalitesinin onun yaşamındaki statüsünü yükseltebilmesidir (Altay, 2007: 345).

Bourdieu’ya göre “en küçük ve en temel sosyal grup olan ailede olduğu gibi, tüm grupların en büyüğü olan ulusta ve aradaki diğer gruplarda da” sosyal sermaye cisimleşebilmektedir. Bu sermayenin elde bulundurulması, ilişkiler kurma ve kurulan ilişkileri sürdürmeye, yani karşılıklı davetler, birlikte eğlenme gibi sosyalleşme çabalarına bağlıdır. Sosyal sermaye kültürel ve ekonomik sermayeden farklı olarak belirli bir hayat tarzına yol açmamaktadır (Ünal, 2004: 117).

Bu üç sermaye türü (ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye) aslında oldukça birbirine yakındır. Sermaye türleri arasındaki bu yakın ilişki, her bir sermaye türü ile diğerinin arasındaki ayrılmaz bir işbirliğini ifade etmektedir (Yarcı, 2011: 130).

Bourdieu, 1970 ve 1980’li yıllar boyunca sosyal sermaye kavramını geliştirmiştir. Fakat bu, onun sosyal teorisinin diğer alanlarından daha az ilgi çekmiştir (Field, 2008: 18).

“İlişkiler önemlidir ve insanlar arasında tesis edilen sosyal bağlar toplumun yapı taşlarıdır. Sosyal iletişim ağları ise değerli bir servettir. Sosyal sermaye kavramı Bourdieu’da, sosyal aktörlerin ve grupların aktüel ve potansiyel kaynaklarının birlikteliğine atıf yapan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır” (Yarcı, 2011: 131).

Sosyal sermaye mevcut ve potansiyel kaynakların toplamıdır ve kurumsallaşmış kalıcı bir ağı sahiptir. Karşılıklı bilgi veya tanınma ilişkileri ile de bağlantılıdır (Bourdieu, 1983: 191).

Bourdieu, sosyal sermaye kavramını genellikle sınıf çatışmaları üzerine yaptığı araştırmalarda kullanmıştır. O'na göre sosyal sermaye tanışıklıklara dayalı, bireysel veya toplumsal kaynakların tümüdür. Başka bir deyişle, sosyal sermaye imtiyazlı sınıfa ait bir servettir ve bu sınıfın kendi üstünlüklerini korumak için kullandıkları bir araçtır. Bu nedenle Bourdieu'nun sosyal sermaye tanımında iki şey ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki; bireyler sahip oldukları ilişkiler aracılığıyla çeşitli kaynaklara erişme olanağına sahip olurlar. İkincisi bu ilişkilerin miktarı ve kalitesi kişinin ulaşabileceği kaynakları etkiler.

...Bourdieu için sosyal sermaye, toplumsal alanda kurulan ilişkilerin gücü ve miktarı üzerinden anlaşılmaktadır. Sosyal ilişkilerin kapsamı oldukça geniş tutularak, toplum nezdinde karşılık bulan saygınlığın ve onurluluğun da yer verildiği görülür. Buna göre insanlar yaşamları boyunca, bir saygınlığı inşa ederler ya da aile ve soy aracılığıyla tevarüs eden itibarı sürdürme ve artırma çabasında olurlar. Zira bu itibar, bireylerin toplumsal alandaki tüm ilişkilerinde işlevsel bir yer tutar, başka alanlar için de dönüştürülebilir bir kaynaklar bütünü haline gelir. Bununla beraber Bourdieu için birey, dahil olduğu toplumsal ağlar ve bu ağlarda devam ettirdiği ilişkilerin gücü nispetinde sosyal alanın aktif bir oyuncusu olur. Bu anlamda bireyin hedefine yönelik kullanabilmesi için sahip olduğu ağların harekete geçirilmesi en önemli sosyal sermaye unsurudur (Aydemir, 2011: 52).

Bourdieu sosyal sermayeyi, toplumsal eşitsizliği beraberinde getiren bir olgu olarak görür. Bu anlamda sosyal sermaye Bourdieu için tekil aktörlerin kendi çıkarları adına, bir yatırım stratejisi mantığı ile hareket ederek, bağlantılarını kullanmasıdır. Ayrıca bu süreç de toplumsal hiyerarşiyi gerektirmektedir. Bourdieu sosyal sermayeyi çoğunlukla tehlikesiz görmekle birlikte pratikte ezilmişlere karanlık ve ayrıcalıklılara aydınlık bir olgu olarak ele alır (Yaralı, 2011: 132-133).

Bourdieu için sosyal sermaye kişilere atfedilecek veya mülkiyeti söz konusu olan bir şey olmaktan ziyade, başkalarıyla paylaşılan bir olgudur. Ancak, bireyin ulaşabileceği sosyal sermaye seviyesi, aslında onun sosyal ağlar içindeki pozisyonundan kaynaklanan ve ileride bazı hedeflere ulaşabilmek için yaptığı yatırım stratejilerinin bir sonucudur. Sosyal sermaye “uzun süreli iletişim ağlarına sahip olmayla bağlantılı fiili ve potansiyel kaynakların toplamını” temsil etmektedir (Bourdieu, 1986: 248; akt. Erselcan, 2009: 250).

Bourdieu genellikle sosyal sermayenin pozitif yönleri üzerinde durmaktadır. Daha doğrusu iyi yönlerden bakılabileceğini ifade etmektedir. Örneğin kendi sosyal sermayesini kötü yönde kullanan bireyleri suistimalciler olarak nitelendirirken sosyal sermayeye sahip olanların aslında kötü bir şeye sahip olmadıklarını, çünkü suistimalcilerin sosyal sermayenin değerini kaybetmesine neden olmadığını ifade etmektedir. Aynı şekilde hırsızların çaldığı paralar da paranın değerinden nasıl ki bir şey kaybettirmiyorsa sosyal sermaye de kendini kötüye kullananlar yüzünden değerinden bir şey kaybetmemektedir (Tüysüz, 2011: 11). Aynı zamanda sosyal sermayenin iyi yönlerinden birisi de saygınlık inşa etmesidir. Bireyin etrafındakiler tarafından tanınması ve yaptığı işlerin kalitesinin ilişki ağlarında olduğu bireyler tarafından fark edilerek saygı duyulmasıdır. Daha doğrusu saygı inşa etme sürecidir. Çünkü yapılan bir işle hemen saygınlık elde edilmez ya da verilen paralarla. Ayrıca saygınlık aile tarafından da bireye yardımcı olabilmektedir. Yani saygın ebeveynleri olan bireyler de bulundukları ortamlarda saygı görebilmektedirler.

Ayrıca Bourdieu sosyal sermayeye imtiyazlı sınıfın sahip olduğunu ifade etmiştir ve bu sınıfın da kendi üstünlüklerinin devamlılığı için kullandıkları araçlardan biridir. Bourdieu'nun sosyal sermaye tanımında ortaya çıkan iki husus şunlardır; bireyler sahip oldukları sosyal sermaye sayesinde çeşitli kaynaklara erişmekte daha rahat olabilmektedirler ve sahip olunan sermayenin miktarı ve kalitesi de hangi kaynaklara ulaşılabilirliğini etkilemektedir. Her ne kadar Bourdieu sosyal sermayeyi tehlikesiz de görse yine de ezilmişlere karanlık ve ayrıcalıklılara da aydınlık olarak görmektedir. Çünkü ezilmişlerin bulunduğu çevre, ilişkileri de ezilmişler etrafındadır ve bu durumda ezilmişliğin devam etmesini sağlamaktadır.

2.4.2. James Samuel Coleman'a Göre Sosyal Sermaye

Sosyal sermayenin modern anlamda kullanımına en önemli katkı Coleman tarafından verilmiştir. Coleman, sosyal sınıfların eğitim imkânlarına erişimi ve kullanımındaki eşitsizlikleri telafi eden sosyal ağları kendi içerisinde anlamlandırmaya çalışmaktadır. O'na göre eğitim sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını sağlamak adına fırsatlar sunmaktadır. Ve böylece eğitim sosyal sermayenin en önemli unsurudur Coleman için. Fakat Bourdieu için bu aslında tam tersidir. Bourdieu'ya göre eğitim toplumdaki eşitsizliklerin içselleştirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca Coleman için sosyal sermaye toplumdaki dezavantajlı bireylerin elde edemeyecekleri fırsatlardan çeşitli şekilde yararlanma imkânı

sunmaktadır. Bu anlamda din, sosyal ağlar, güven düzeyleri, aile yapısı, komşuluk ve akrabalık ilişkileri gibi unsurlar kendiliğinden sosyal sermaye unsuru haline dönüşmektedirler. Böylece Coleman için sosyal sermaye inşa edilebilir bir kaynak haline gelmektedir (Aydemir, 2011: 53).

Coleman’a göre: “sosyal sermaye işlevi ile açıklanır; sosyal sermaye tek bir nesne değil belki iki ortak özelliğe sahip olan farklı nesnelerdir. Bu iki özellik, bu nesnelerin hepsinin bir toplumsal yapının bir boyutunu oluşturması ve bu yapının içinde bulunan kişilerin belli eylemlerini kolaylaştırmasıdır. Sosyal sermaye, sermayenin başka çeşitleri gibi üretkendir ve belli hedeflerin elde edilmesini mümkün kılar” (Coleman, 1990: 302; akt. Ebrahimi, 2018: 15).

Herhangi bir yapının Coleman için sosyal sermayenin bir boyutu haline gelebilmesi bireylere sunduğu imkânlar dâhilinde olmaktadır (Aydemir, 2011: 57). Bireylere sunulan bu imkânlar ise toplumsal bir ortamda inşa edilen birliktelik durumunu besleyen ve bireyin tek başına iken elde edemeyeceği bazı hedefleri, oluşan bu birliktelik sayesinde elde edebilmesidir.

Coleman, başlangıç noktası olarak bireylerin, kendi çıkarlarını devam ettirebilmek için rasyonel olarak davrandıkları fikrini kabul etmiştir (Field, 2008: 18).

Coleman sosyal sermaye kavramını daha geniş kullanıma açan kişi olarak bilinmektedir. James Coleman bu kavramı, “aile ilişkileri ve toplumun sosyal kurumlarında var olan ve bir çocuğun bilişsel ve toplumsal gelişimi açısından yararlı kaynaklar kümesi” olarak tanımlamıştır (Fukuyama, 2015: 58-59). Çocuğun ilk olarak ilişki kurduğu yer aile içerisidir ve aslında burada başlamaktadır sosyal sermaye gelişimi. Kurulan ilişkiler ağı zaman geçtikçe değişmekte, farklılaşmakta veyahut artmaktadır. Ve bu ilişkilerin tamamı çocuğun hayatına farklı anlamlar katmakta ve toplumsal gelişimi açısından büyük önem arz etmektedirler.

Ailenin biyolojik temellere dayanarak inşa edilmesi aile içerisindeki iş birliğini kolaylaştıran bir unsur olmaktadır. Aile bireylerinin iş birliği yapma konusundaki eğilimleri yalnızca çocuklarını yetiştirmek için değil de aynı zamanda bir iş yeri çalıştırmak gibi bazı toplumsal etkinlikleri de kolaylaştırmaktadır (Fukuyama, 2015: 59). Aile şirketleri buna örnek olarak verilebilir. Birey aile şirketine zaman geçirdikçe deneyimleri artacaktır ve işe dışarıda olan kişilerden daha fazla vakıf olacaktır. Böylece birey dışarıda iş aramak yerine kendi şirketinde çalışacaktır ve

ailenin de şirketinin devamlılığı sağlanacaktır. Aileler de bireylerin ilk ilişki kurdukları yer olmanın yanı sıra bireylerin sosyal sermayeleridir de aynı zamanda.

Coleman, sosyal sermaye kavramını eğitim alanında öğrencilerin başarı durumlarına yönelik yaptığı araştırmalarında kullanmıştır. Amerika’da lise öğrencilerinin başarı ve okuldan ayrılma nedenlerini, çalışmalarında üç bileşene ayırarak incelemiştir. Bu üç bileşenler; finansal, beşeri ve sosyal sermayedir. Finansal sermaye, öğrencinin eğitimi için gerekli olan sermaye, beşeri sermaye ailenin eğitim düzeyinin etkisi ve sosyal sermaye de aile içindeki yakın ilişkilerin yanı sıra okul ilişkilerini de kapsamaktadır. Coleman’ın araştırma sonucuna göre çocukların eğitimden uzaklaşmalarının finansal ve beşeri sermaye kadar sosyal uyum ile ifade edilen sosyal sermayenin de payı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, sosyal sermaye yalnızca elit kesimde değil varoşlarda da eğitim düzeyini etkilemektedir. Coleman eğitim alanında yaptığı araştırmalarda, zayıf bağların sayısının ve derecesinin akademik başarıda etkili olduğu sonucuna varmıştır. Ve sosyal sermayenin, sosyo-ekonomik dezavantajlı grupların üzerinde dengeleyici bir rolü olduğunu savunmuştur (Yarar, 2011: 129).

Coleman sosyal sermayenin sadece güçlülerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda fakirlere ve kenarda kalmış topluluklara da ciddi yararlar sağladığını gösterebilmiştir. Coleman’a göre, sosyal sermaye bir kaynağı temsil eder, çünkü sosyal sermaye karşılıklılık beklentilerini de içerir ve ilişkilerin yüksek derecede güvenle ve ortak değerlerle yönetildiği, daha geniş iletişim ağlarını kapsamak için herhangi bir bireyin ötesine geçer (Field, 2008: 28).

“Coleman’a göre, sosyal sermaye kavramı, insanların nasıl bir arada çalışmayı başarabildiğini açıklayan bir araçtır” (Field, 2008: 29). İçinde güvenin yaygın olduğu bir topluluk, buna sahip olmayan benzer bir topluluktan daha fazla şey başarma kapasitesine sahiptir. Coleman sosyal sermayenin yapısal bir unsur olarak sosyal ilişkilerin doğasında olduğunu vurgulamaktadır. Sosyal ilişkiler bireylerin hedefledikleri eylemleri gerçekleştirme imkânlarını artırmaktadır ve bu ilişkiler birliktelikler yoluyla normatif bir karakter kazanırken aynı zamanda güven ve karşılıklılık esasına dayalı olarak da sosyal düzeni inşa etmektedir. Böylece Coleman için sosyal sermaye, toplumsal bir kaynak olarak bireylerin eylem ve hedeflerini gerçekleştirmede işlev kazanmaktadır (Aydemir, 2011: 58). Bütün bu unsurlar Coleman’ın (2000: 302) belirttiği gibi “bireyler için birer sermaye kaynağına, dahası bir sosyal sermaye kaynağına dönüşür”.

Bu sosyal ilişkiler sürdürülebilir oldukları zaman ise güçlü sosyal ağların kurulmasına neden olmaktadır. Ve bu ağların sayesinde bireyler elde etme imkânları bulunmayan veya elde etmekte fazlasıyla zorlanacakları hedefleri gerçekleştirebilmektedirler (Aydemir, 2011: 60). Burada sosyal ilişkilerde sürekliliğin önemi görülmektedir. Çünkü sürekli bir şekilde devam eden ilişkiler daha güçlü ve güvenilir olmaktadır. Ve bazı hedeflere bu güven sayesinde ve kurulan ilişkilerle daha rahat bir şekilde ulaşılabilmektedir.

Coleman sosyal sermaye kavramını ekonomide kullanılan “rasyonel tercih kuramı” ile açıklamıştır. Coleman’a göre sosyal sermaye bireylerin mevcut çıkarlarına uygun olan zamanlarda rekabet etmek yerine neden iş birliği yapmayı seçtiklerine bir cevap sunmaktadır (Field, 2008: 30).

Coleman, sosyal sermayenin teorik ve kavramsal yönlerinin yanı sıra gündelik olarak insanların hayatlarına olan etkilerini gözlem ve örneklerle açıklamıştır. Amerika’da düşük sosyal sermayeye sahip olan Detroit’ten, yüksek güvenli ve sıkı ilişkilere sahip olan Güney’e göç eden bir ailenin yerleştiği yerde çocuklarının anne baba gözetimi olmadan sokakta oynayabilmektedir. Ve bu durum da ailenin hem yaşam kalitesini hem de mutluluk seviyesini artırmaktadır. Diğer bir gözlem ise New York Mücevher Piyasası hakkındadır. Bu piyasada tüccarlar herhangi bir güvenlik önlemi almaksızın birbirleri ile yüksek değerli mücevherlerini değiş tokuş etmektedirler. Bu değiş tokuşu yapabilmelerinin en önemli faktörü ise birbirlerine olan güven duygularıdır. Hem kapalı hem de sıkı ilişkilere sahip olan bir sosyal yapıda yaşıyor olmaları, bu piyasanın üyelerini sahtekârlıktan alıkoymaktadır. Ve burada bulunan her üye, grup içindeki normların dışına çıktığı zamanlarda başına ne geleceğini (topluluktan ve pazardan çıkarılma) bilmektedir. Bu bahsedilen New York Mücevher piyasası örneği “Ahilik” kavramıyla tarihimizde yer almıştır. Ve bu ahiliğin yaşatıldığı dönemde bireylerin güven ve mutluluğu daha yüksek olmuştur. Ahilik, bir esnaf dayanışması teşkilatı olarak ortaya çıkmıştır. Ahiliğin kendi kuralları vardır. Günümüzün esnaf odalarına benzetmekle birlikte iyi ahlakın, doğruluğun, kardeşliğin, yardımseverliğin kısacası tüm güzel meziyetlerin bir araya toplandığı bir sosyo-ekonomik düzendir. Bunun yanı sıra Anadolu’ya göçler vasıtası ile gelen bireylerin bütünleşmesinin sağlanmasında büyük rol oynamıştır. Kargaşa ve siyasi otorite boşluğu dönemlerinde ise yerel düzeni sağlamış ve önemli bir sivil toplum örgütü görevini üstlenmiştir (Tüysüz, 2011: 13). Bu nedenle ahilik geleneği

örneklerinin devam ettiği yerlerde güvene dayalı olan bir yerel kalkınma örneği görülebilmektedir.

Coleman Amerikan sosyolojisinde sosyal sermaye kavramından bahsedip onu geliştiren ilk sosyologdur. Beşeri sermayeyi elde etme konusunda sosyal sermayenin rolüne vurgu yapmış ve sosyal sermayeyi üreten bazı mekanizmaları açıklamıştır. Coleman'ın, sosyal sermayeyi açıklarken toplumsal normların devamlılığı bakımından özellikle bireyler arasındaki bağlar üzerinde durması dikkat çekicidir (Ebrahimi, 2018: 18).

Özetlemek gerekirse Coleman için sosyal sermaye inşa edilebilmektedir. Bireyler eğitim ile sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldıracılabilmektedir. Örneğin ekonomik durumu kötü bir ailenin sosyal sermayesinde de muhtemelen genel olarak ekonomik durumu kötü olan bireyler yer almaktadır. Çünkü çevrenin de ilişkiler ağına önemi büyüktür. Fakat çocukları aynı çevrede devam etmek yerine daha başarılı bir öğrenci olarak daha iyi bir üniversite kazanabilir ve hatta burs da alabilir. Bu durumda bireyin çevresi değiştiği için kurduğu ilişkiler de zamanla değişecektir. Böylece sosyal sermayesini daha olumlu yönde geliştirecektir. Ve oluşturduğu bu sosyal sermaye hem kendisi hem de ailesi için büyük bir avantaj konumunda olabilmektedir. Ayrıca Coleman sosyal sermaye için rasyonel tercih kuramından bahsetmektedir. Rasyonel tercih kuramı ise bireylerin kendi faydalarını düşünmesi demektir. Daha doğrusu kendi faydası için en doğru kararı verebilmesidir. Karşılıklı rekabet etmek yerine birlikte fayda sağlamak bireyler için daha getirisi olan bir durum olmaktadır. Buna da kazan-kazan diyebiliriz. Rekabet içerisinde olmak bazı durumlarda elbette iyi olabilmektedir ama ilişkilerin önem kazandığı böyle bir durumda karşılıklı fayda ve birlikte kazanmak daha doğru bir varsayımdır.

2.4.3. Robert Putnam'a Göre Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye alanında üçüncü önemli düşünür ise siyaset bilimci Putnam'dır. Putnam, dernek ve toplumsal faaliyet fikirlerini toplumsal bütünleşmenin ve refahın temeli olarak devralmıştır. Ve bunu geliştirmiştir (Field, 2008: 18). Putnam'a göre sosyal sermayenin önemli bir unsuru olduğunu düşündüğü sosyal ağlar, derneklere üyelik ile ölçülebilmektedir. Putnam'a göre sosyal sermaye, "Ortak hedefleri sağlamak amacıyla aktörlerin iş birliği halinde ve etkin şekilde ortak hareket etmesini sağlayan güven, sosyal normlar ve ağlar gibi sosyal örgütlenmenin özelliklerinden oluşan yapılardır" (Altan, 2007: 224).

Sosyal sermaye, bireylerin değil topluluklar ya da ulusların sahip olabileceği bir kavramdır. O'nun teorisinde kişisel hedeflere ulaşmaktan ziyade önemli olan birlikte hareket veya kolektif eylemdir. Birlikte hareketlilik esasının yerine getirilebilmesi durumu karşılıklılık ve bir araya gelerek etkileşimde bulunmaya bağlıdır. Ve birlikte hareket edebilmenin temel şartı da karşılıklı olarak ilişkiye girdiği kişilere duyulan güvendir. Putnam kişisel faydadan çok toplumsal olan faydaya önem vermektedir. Putnam'a göre toplumdaki sosyal sermayenin boyutu o toplumun birlik oluşturma ve ortaklık kurma dereceleri ile ilişkilidir. Dernekleşme ve ortaklık kurma becerileri, kabul edilmiş normlar ve güven aracılığıyla ilerlemektedir. Ayrıca vatandaşların ülke ve yerel yönetimlere katılması ve siyasi bir birlik kurma amacıyla bir araya gelmeleri o toplumun sosyal sermayesi için belirleyici düzeyde bir etkiye sahiptir. Sivil toplum örgütü kurma ve katılım oranının düşük olması ve vatandaşlar arasındaki iletişim kaynaklarının yetersizlikleri sebebi ile sosyal sermayede azalma olmaktadır. Dolaylı olarak sosyal ve ekonomik eşitsizlikler ile ulusal ve bölgesel geri kalmışlığa neden olmaktadır (Tüysüz, 2011: 14).

Putnam (1993) İtalya'daki bölgeler arası ekonomik ve kurumsal farklılıkları ikinci dünya savaşı sonrası dönem için araştırmış ve sosyal sermayenin bu farklılıkları açıklamada önemli bir rolü olduğunu göstermiştir. Yerel yönetimlerin etkinliği ve bölgesel ekonomik performans farklılıkları bölgeler arası sosyal yapıdaki farklılıklar ile açıklanabilmektedir. Verimli yönetimin bölgedeki sivil katılım ve sivil ağlarla önemli bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Sosyal organizasyonlara katılımın yüksek olduğu bölgelerde sosyal sermayenin de yüksek olduğunu saptamıştır. Putnam'ın ifadesiyle "sosyal ağlar güvenin geçişken ve yayılmacı olmasına sebep olmaktadır; size güveniyorum çünkü ona güveniyorum ve o bana göstermiştir ki o da size güveniyor" şeklinde ifade etmektedir (Putnam, 1993: 169; akt. Öksüzler, 2006: 112-113).

Sosyal sermayenin bir çeşidi olarak güven de Putnam'ın üzerinde durduğu bir toplumsal unsurdur. Sosyal ilişkilerde mütakabiliyet esasına dayalı olarak inşa edilen güven, işbirliği için kolaylaştırıcı bir unsurdur (Aydemir, 2011: 69). Toplumsal bir iş birliği yapılırken elbette karşıdaki bireye güvenmek esastır fakat her ne kadar güven duymak isteniyorsa o oranda da güvenilir olmak gerekmektedir. İlişki içerisindeki bireylerin karşılıklı olarak güven duyguları ilişkiyi sürdürülebilir hale getirmektedir.

Putnam farklı ülkelerde sosyal sermayenin ölçülmesine yönelik araştırmalar yapmıştır. Ve sosyal sermayenin yükselme ve gerileme nedenlerini incelemiştir. Amerika'daki toplumsal değişimi incelediği makalesinde sosyal sermayenin azalmasına neden olan dört ana sebep ortaya sunmuştur. Bunlar; anne ve babanın

yoğun çalıştığı ailelerde, ailenin sosyal yaşama dâhil olabilmek için harcadıkları zaman ve diğer kaynakların azalmasıdır. Büyük yerleşim birimlerinde bireylerin bir araya gelmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyması, ev temelli elektronik eşyaların yaygınlaşması ile insanların eve kapanmaları (tv ve pc gibi) ve son olarak savaş ve küresel krizlerin sebep olduğu küresel yıkımlar nedeni ile politik neslin yerine apolitik neslin yetişiyor olmasıdır. Özellikle seçimlere katılım oranının düşüklüğü bu durumun en önemli nedenlerinden biridir (Tüysüz, 2011: 15).

Putnam, toplumsal sermayenin iki tür istatistiksel ölçümünü kullanmaktadır. Bunlardan ilki spor kulüpleri, çıkar grupları, musiki cemiyetleri veya siyasi partiler gibi gruplar hakkında grup üyeliklerine dair bilgi ve seçmen katılım oranı, siyasal katılıma ilişkin endekslerdir. Bunlara ek olarak ayrıntılı zaman planlaması ile insanlar uyanık oldukları vakitleri nasıl geçirmekte olduklarına dair göstergeler bulunmaktadır. İkincisi (Amerika Birleşik Devletleri için) ise Genel Toplum Araştırması ve değerler ile davranışlar hakkında sorular içeren (kırktan fazla ülkeyi kapsayan) Dünya Değerler Araştırması gibi anket araştırma çalışmalarıdır (Fukuyama, 2015: 39).

Putnam'ın (2000: 21) sosyal sermaye teorisi ile ilgili söylediği en önemli hususlardan birisi de güvendir. Putnam için güven, sosyal sermaye çeşidi olarak olmazsa olmaz kavramlarından biridir. Sosyal sermaye karşılıklı işbirliğini, sivil katılım ve karşılıklılığı oluştururken, güven en önemli temeli sağlamaktadır. Ve toplumsal işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Putnam'a göre güven işbirliğini kolaylaştıran bir öğedir (akt Baş, 2017: 40-41).

Putnam, sosyal sermayenin en birincil öğelerinden biri olarak güveni tanımlamaktadır. Putnam'a göre güven işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Böylece bir toplumda güven düzeyinin yüksek olması işbirliği ihtimalini artırmaktadır. Ayrıca işbirliğinin kendisi de güvenin oluşmasında etkilidir. Putnam'a göre her toplumda (modern veya geleneksel, demokratik veya otoriter) resmi ve gayri resmi ağlar yardımı ile bireyler arasındaki ilişkiler tanımlanabilmektedir. Bu ağlardan bazıları yatay olup eşit şekilde duruma ve güce sahip olan bireylerin birlikte olmalarını sağlamaktadır. Fakat bazı başka ağlar, dikey ağlardır ki bu da eşit durumda olmayan bireyleri eşit olmayan ilişkiler vasıtası ile birbirine bağlar. Putnam'ın ifadesine göre

örneğin komşuluk dernekleri, siyasi partiler, spor kulüpleri gibi faaliyetler sivil katılım ağları olarak çok güçlü yatay eylemler göstermektedir (Ebrahimi, 2018: 20).

Putnam’a göre sivil toplumda bireylerin iş birliği içerisinde çalışabilmeleri ve gruplara katılabilmeleri için en önemli etken güven duymalarıdır. Dolayısıyla hem güven hem de gruplara katılma eğilimleri birer sosyal sermaye ölçütleridir (Fukuyama, 2015: 74). Sivil toplumda oluşturulan güven bağları da ortak hedefler etrafında toplanmaları nedeniyle de olabilmektedir. Çünkü bireyler ortak amaçlar için bir araya gelmekte ve ortaklaşa olarak eylemler yapmak içinde karşılıklı ilişkiler kurmaktadır ve bu ilişkiler için de karşılıklı güven duygusuna ihtiyaç duymaktadırlar.

Sivil katılım ağlarının inşa edilmesi Putnam’ın önemli kavramlarından olan kişilerarası karşılıklılık normlarının gelişmesini sağlamaktadır (Aydemir, 2011: 67). Bireyler gelecekte bunun karşılığını alacaklarına güvenerek veyahut bilerek katılım sağlamaktadırlar. Burada da karşılıklı fayda söz konusudur. Tüm bireyler için olduğu gibi bireyin kendi faydası için olan eylemler hayatlarında önem arz etmektedir.

“Putnam için sivil katılım ağları sosyal sermayenin temel bir formudur” (Aydemir, 2011: 73). Sosyal sermayenin azaldığının göstergelerinden birisi de sivil katılımın bir toplumda aşınmış olmasıdır. Sivil katılım da bireyler müşterek faydaları için diğerleriyle birlik olarak kendilerine güven duydukları bir lider seçerler. Fakat eğer bu katılım gerçekleşmiyorsa o toplumun sosyal sermayesinin azaldığı kanısına varılabilmektedir.

- **Robert Putnam’ın Sosyal Sermaye Ölçeği**

Sosyal sermayeyi ölçmek için en sık kullanılan araçlardan birisi, “Putnam Enstrümanı” olarak da isimlendirilen Putnam’ın geliştirdiği endekstir. Putnam’ın sosyal sermaye ölçümünde iki temel bileşeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki güven ve ikincisi ise sosyal ağlardır. Putnam güven düzeyi ölçümünde “Sizce genelde insanların çoğuna güvenilebilir mi? Yoksa başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken veya bir iş yaparken hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir” şeklindeki sorudan hareket etmektedir (Uğuz, 2010: 126).

Sosyal Sermaye İndeksinin Bileşenleri

Toplumsal Yaşamın Ölçümü

Son bir yılda yerel organizasyonların aktivitelerine katılım
Son bir yıl içerisinde örgüt yönetiminde görev alma
Her bin kişiye düşen kentsel ve sosyal örgüt sayısı
Son yılda kulüp toplantılarına ortalama katılım sayısı
Grup üyeliklerinin ortalama sayısı

Kamusal Olaylara Gösterilen İlginin Ölçümü

Seçimlere katılım sayısı
Son yılda kente ya da okula ilişkin kamusal toplantılara katılım

Toplumsal Gönüllülüğün Ölçümü

Her bin kişiye düşen sivil toplum örgütü sayısı
Son yılda toplumsal projelerde kaç kez yer alındığı

İnformel Sosyalleşmenin Ölçümü

“Arkadaşlarımı ziyaret için çok zaman harcarım” yargısını onaylama
Son yılda ev toplantılarına katılımın ortalama sayısı

Güvenin Ölçümü

“Çoğu insan güvenilirdir” yargısını onaylama
“Çoğu insan dürüsttür” yargısını onaylama

Kaynak: National Statics, 2011: 17; akt Uğuz, 2010: 127.

Bourdieu, Coleman ve Putnam’ın sosyal sermaye kavramı açısından ne kadar önemli görüşleri olduğuna yukarıda yer verilmiştir. Son olarak her bir teorisyen için sosyal sermayenin tanımı, amacı ve analizinin nasıl olduğu ile ilgili tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 5

Sosyal Sermayenin Tanımı, Amacı ve Analizi

	Tanım	Amaç	Analiz
Bourdieu	Grup mallarına erişimi sağlayan kaynaklar	Ekonomik sermayeyi güvence altına almak	Sınıf rekabeti içinde olan bireyler
Coleman	Bireylerin kendi amaçlarına ulaşmak için kullanabilecekleri sosyal yapının yönleridir	Beşeri sermayeyi güvence altına almak	Aile ve toplum içindeki olan bireyler

Putnam Ortak faydalar için işbirliğini Etkin demokrasiyi Ülke içindeki kolaylaştıran güven, norm ve güvence altına almak bölgeler ilişki ağlarıdır

Kaynak: Akçay (2005: 203); akt Kangal, (2013: 25), *Sermaye Teorileri ve Sosyal Sermaye Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği*.

Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın tanımları analiz edildiğinde; Bourdieu, sosyal sermayeyi “elit bir grup tarafından –özellikle finansal ve/veya kültürel sermayeleri sınırlı olan Fransız Soyluları gibi birlikte bulundukları kişilere karşı yarış içindeyken kullanılan bir değer” görerek kavramı bu özelliği ile vurgulamıştır. Coleman’a göre, sosyal sermaye salt elitlere değil ekonomik sermayesi düşük olanlara da hizmet etmektedir fakat Bourdieu’nun sosyal sermayenin kişiye ya da aileye ait olan bir değer olması konusunda yaptığı vurguyu paylaşmaktadır. Putnam bu kavramı daha da genişleterek, toplumsal düzeyde işleyen bir kaynak olarak görmektedir. Özetle, evet ilişkiler kaynak olmaları nedeniyle bir sermayedir (Özer, 2016: 17).

2.5. Sosyal Sermayenin Türleri

Tür bakımından sosyal sermaye bağlayıcı sosyal sermaye, birleştirici sosyal sermaye ve köprü kuran sosyal sermaye olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Aşağıda sosyal sermaye türlerinin açıklamaları yer almaktadır.

- a. **Bağlayıcı (Dayanışmacı) Sosyal Sermaye:** Bir bölgede yaşayan ve birbirleri ile ilişkilerinin yoğun olduğu insanların oluşturduğu; göreceli olarak içe dönük, uzun süreli ilişkiler içerisinde kurulan, karşılıklı güven ve geliştirilen ortak normlara bağlayıcı (dayanışmacı) sosyal sermaye denir. Başka bir deyişle sosyal sermaye bizim gibi olanlarla ilişkilerimizi kapsamaktadır. Aile içindeki bireyler arasındaki ilişkiler veya aynı grubun bireyleri arasındaki ilişkiler bağlayıcı sosyal sermayeye örnek olarak gösterilebilir (Tüysüz, 2011: 20). Dayanışmacı sosyal sermaye fikrini ortaya atan Coleman, yoğunluğu yüksek ağbağların hem tek tek o ağbağın parçası olan aktörler hem de bir bütün olarak ağbağ/grup için önemli faydalar sağladığını iddia etmiştir. Bu tür ağbağ yapılarında bireyler birbirleriyle sıkça temasta bulunmakta ve sık temaslar ortak davranış normlarını ve bireylerin birbirlerine karşı beklentilerinin oluşmasını sağlamaktadır. Kapalılık gösteren bu tür ağbağ (network closure) yapıları düzenli temaslar ve davranış normları aracılığıyla aktörler arasında güven ve itibar inşa edilmesini, dolayısıyla da sosyal sermayenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Başak ve Öztaş, 2010: 33-34).
- b. **Köprü Kuran Sosyal Sermaye:** Bir bölgedeki bireylerin bölge dışındaki insan ve gruplarla kurdukları ilişkileri kapsayan ve köprü kuran sosyal sermaye, genel anlamda uzak ilişkilerle ilgilenmektedir. Değişik sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerle kurulan ilişkiler köprü kuran sosyal sermayeye örnek olarak verilebilmektedir. Köprü kuran sermayenin içerdiği bölge dışı bağlar, yeni fırsatlar araştırmayı sağlamaktadır. Bu nedenle köprü kuran sosyal sermayenin harekete geçirilmesi, ilerlemeyi destekleyen

materyallere ve bilgiye erişmeyi kolaylaştırmaktadır. Köprü kuran sosyal sermaye güçlü olmayan ağ ilişkilerini kullanarak iş bulma olanağını artırmakta, daha yüksek düzeyde bir bilgiye ulaşabilmeyi sağlamakta ve farklı sosyo-kültürel geçmişten gelmiş aktörleri bir araya getirmektedir. Tüm bunları yaparak bölgelerin gelişme dinamiklerini güçlendirmektedir (Tüysüz, 2011: 21).

- c. **Birleştirici Sosyal Sermaye:** Genel olarak elinde gücü ve yetkiyi bulunduranlarla olan ilişkiyi ifade etmektedir. Birleştirici sosyal sermaye için yöneten ve yönetilen veya idareci ve çalışan arasındaki bağlantılar örnek verilebilmektedir. Genel anlamda bağlayıcı sosyal sermaye, benzer bireyler arasındaki ilişkiler ile ilgilenirken; birleştirici sosyal sermaye, bireyler ve gruplar arasındaki hiyerarşik yapı olarak nitelenen (sosyal statüler, güç ve servetin eşitsiz dağılımı vb.) ilişkiler ile ilgilenmektedir (Tüysüz, 2011: 21).

Putnam sosyal sermayenin iki temel türüne dikkat çekmiştir ve farklarını şu şekilde ifade etmiştir: “... köprü oluşturan (içeren) ve bağlayıcı olan (dışsallaştıran). Bağlayıcı sosyal sermaye seçkin kimlikleri desteklemek ve homojenliği sürdürme eğilimindedir; köprü oluşturan sosyal sermaye ise çeşitli sosyal bölümler içinden insanları bir araya getirme eğilimindedir” (Field, 2008: 45). Burada Putnam sosyal ilişkilerin hangi bağlamlarda daha etkin rol oynadığından bahsetmektedir. Daha doğrusu köprü kuran ve birleştirici sosyal sermayenin farklarına dikkat çekmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye türünde ilişkiler aynı ortam veya grup içerisinde olması nedeniyle homojen bir gruptur ve daha dışa kapalıdır. Fakat köprü kuran sosyal sermaye bunun tersi olarak daha heterojen grupların bulunduğu dışarıdaki farklı kimlikleri de kendi içerisine kabul eden bir sosyal sermaye türüdür.

Nan Lin, Mark Granovetter’i takip ederek sosyal sermayeyi “güçlü bağlar” ve “zayıf bağlar” olmak üzere ikiye ayırır. Güçlü bağlar (topluluk içi bağlar), benzerleriyle ilişki kurma prensibi doğrultusunda birbirine benzeyen insanları birbirine bağlamaktadır. Kuralcıdır ve birlik temelli amaçları toplamak için benzer kaynaklara sahip olan insanları veya grupları bir araya getirmektedir. Zayıf bağlar (topluluklar arası bağlar), farklı sosyal ve kültürel geçmişlere sahip insanları bir araya getirmektedir. Çoğunluk tarafından paylaşılan değerlere daha az dayanmakta ve yeni kaynak şekillerine ulaşımı sağlamaları sebebi ile amaca daha etkili şekilde hizmet edebilmektedirler (Şan ve Şimşek, 2011: 97).

Lin’e göre benzerleriyle ilişki kurma prensibine uyan güçlü bağlar birbirine benzeyen insanları bağlarken, zayıf bağlar farklı sosyal ve kültürel geçmişlerden gelen insanları bir araya getirir. Ek olarak, Lin farklı tipteki sosyal sermayelerin doğurduğu kaynakların ve amaçların çeşitlerini karşılaştırır. Güçlü bağlar kuralcı ve kimlik/birlik temelli amaçları (Lin bunları

anlamli amaçlar olarak tanımlar) toplamak için benzer kaynaklara sahip insanları ve grupları bir araya getirirken, zayıf bağlar çoğunluk tarafından paylaşılan değerlere daha az dayanıp, yeni kaynak şekillerine ulaşımlı sağladıklarından amaca daha etkili bir şekilde hizmet edebilirler. Lin bu görüşleri güçlü ve zayıf (ya da köprü oluşturan ve bağlayıcı) bağları, (anlamli ya da etkili olan) karşılıklı işbirliğinin amaçlarını, aktörün yapısal toplumsal konumunu ve bu konuma ulaşmayı sağlayan ağlara üyelik arasındaki farkları birleştiren bir sosyal sermaye modelini teorileştirmek için geliştirmiştir (Field, 2008: 93).

2.6. Güven

Putnam'ın sosyal sermayenin önemli belirleyicilerinden biri olarak tanımladığı güven kavramı son dönemde üzerinde fazlaca durulan ve tartışma konusu haline gelmiş bir sosyal bilimler kavramları arasındadır. Francis Fukuyama'nın “Güven” (1998) (aktaran Erdoğan, 2006: 5) isimli kitabında güven kavramını, ülkelerin ekonomik performansları arasındaki farklılıkları açıklayan faktörlerden biri olarak tanımlamaktadır ve bu nedenle güven birçok açıdan üzerinde durulmaya değer bir kavramdır.

İnsanların en temel özelliği onun toplumsal ve siyasal bir varlık olmasıdır. Dünyaya gelişiyle birlikte kendisinde var olan refah, mutluluk ve güven içinde yaşama ihtiyaç bireyi diğer bireylerle bir araya gelerek toplum adı verilen bütün içerisinde, ortak amaç ve ihtiyaçlarını gerçekleştirme durumu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Dolayısıyla doğasından kaynaklanan bir gereklilikle toplumsal yaşama dâhil olan birey, oluşan bu yapı içerisinde diğer bireylerle çeşitli ve sayısız ilişkiler kurmakta ve böylelikle doğumuyla başlayan ve yaşamı boyu devam eden bir etkileşim süreci içerisinde yerini almaktadır (Topbaş, 2010: 82).

Kurulan bu sayısız ilişkilerin temelini ne oluşturmaktadır? Bireyler karşılıklı olarak kurdukları bu sayısız ilişkiler içerisinde elbette kendini güvende hissetmek veya karşısındaki iletişim kurduğu bireye güven duymak istemektedir. Elbette kurulan bu ilişki ağları daha sonra bireyin sosyal sermayesini oluşturmaktadır. Aslında tüm bireylerin normal olarak yaşadıkları bu durumlar yalnızca habituslarına, cinsiyetlerine, ailelerine vs. göre farklılıklar göstermektedir. Burada duyulan güven kavramının da birden fazla tanımı bulunmaktadır.

Güven kavramının tanımı konusunda sosyal sermaye kavramında olduğu gibi güven kuramcılarının ortak olarak mutabık kaldıkları bir tanım bulunmamaktadır. Ayrıca her iki kavram için de pek çok tanım olması llebilirliklerini de etkilemektedir. Bu bölümde güvenle ilgili pek çok tanım yer almaktadır:

Güven, bireylerin birbirleri ile kurduğu her türlü ilişkilerin merkezinde yer almaktadır. Ki bireyler canlı veya cansız her şeye güvenebilmekte veya güvenmemektedirler. Canlı olmayan nesneler, kurumlar, süreçler vs hem güven duyulan hem de güven duyulmayan örnekler arasındadır. Güven, günlük hayatta bir düzenleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak bireyler yaşadıkları ailede, sosyal çevrede veya arkadaşları, öğretmenleri vs gibi kişilerle girdiği sosyal ilişkiler nedeni ile güven deneyimini yaşamaktadırlar. Bu yaşanan güven ya da güvensizlik durumuna göre bireyler kendi yaşamlarını ve günlük rutinlerini düzenlemektedirler. Örneğin günlük yaşamda okula gidildiğinde öğretmenlerin doğru bilgi verildiğine, doktora gidildiğinde doğru teşhis konulduğu ve doğru tedavi uygulandığına ve sokakta birine adres sorulduğunda doğru konuma yönlendireceğine güvenilmektedir. Çünkü insanlar bu durumlarda bir güvenme eğilimi taşımaktadırlar. İnsan yaşadığı hayatın her alanında kendini güvende hissetmek istemektedir (Can, 2015: 27).

Güven öncelikle insanın iç dünyasında kendine verdiği değer ile başlayan ve bu aşamadan sonra çevresinde kendisine duyulan değerle birlikte güçlenen daha sonra ise bulunduğu sosyal çevreye, iş yerine, iş yerindeki arkadaşlarına ve kurumuna etki eden duygusal bir süreçtir. İnsan kendisine ve başkalarına güveniyorsa ve ait olduğu sosyal çevrenin ve çalışma ortamının kendisine güven duyduğunu hissediyorsa başarı için izlenecek yol ve yöntemlere odaklanır ve bunu bir şekilde gerçekleştirir. Kurumunda güven duygusu ile çalışan bir insan çevresine de pozitif etki yaparak çevresinin başarıya ulaşmasında yardımcı olur. Örgütler özellikle eğitim örgütleri başarılı olmak istiyorsa çalışanlarının kendilerini güvende hissetmelerini sağlamalı ve örgütte güven duygusunu temin edecek çalışmalara öncelik vermelidir (Tiken, 2019: 21).

“Güven, herhangi bir grubun veya topluluğun işleyişini daha verimli hale getiren kayganlaştırıcı bir madde gibidir” (Fukuyama, 2015: 34).

“Güven, bir ilişkinin tarafı olan bir kimsenin var olan ya da ortaya çıkabilecek bir zayıflığının, ilişkinin diğer tarafındaki kişi tarafından istismar edilmeyeceğinden emin olmasıdır” (Başak ve Öztaş, 2010: 35).

1990 ve 1997 TDA’larında, bireylerin birbirlerine olan güven düzeylerini ölçebilmek için şu soru sorulmuştur: “Sizce, genelde insanların çoğunluğuna güvenilebilir mi? Yoksa başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken veya iş yaparken hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir?”

Bu soruya “genelde insanların çoğuna güvenilebilir” cevabını verenler Türkiye’de 1990’da oranı sadece %10’dur. Ve bu oranla Türkiye DDA’na katılan 43 ülke arasında sondan ikinci durumdadır (Tablo 6) (Esmer, 1999: 25).

Tablo 6

1990 Dünya Değerler Araştırması Anketi Güven Düzeyi

Ülkeler	Güven Düzeyi %
İsveç	60
Çin	52
Japonya	42
A.B.D.	36
İspanya	30
Rusya	24
Nijerya	19
Arjantin	18
Türkiye	10
Filipinler	6

Kaynak: Esmer (1999: 26), Devrim, Evrim, Statüko: *Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*.

Sosyal sermaye teorisyenlerinden biri olan Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama sosyal sermaye kavramının açıklamasını yaparken en çok güven unsuru üzerinde durmuştur. Ayrıca Fukuyama’nın sosyal sermaye tanımı şöyledir:

Sosyal sermaye, bir toplumda veya onun bir bölümünde güven duygusunun hâkim olmasından kaynaklanan bir yetenektir. Sosyal sermayenin edinilmesi bir topluluğun ahlaki normlarının alışkanlık haline gelmesini, sadakat ve dürüstlük gibi erdemlerin kazanılmasını ve bireylerin birbirine bağımlılığını gerektirir. Sosyal sermaye bireylerin tek başlarına hareket etmeleri ile kazanılmaz. Bireysel değerlerden çok, sosyal değerlerin hâkim olmasına dayanır (Fukuyama, 2005: 42; akt Kangal, 2013: 26).

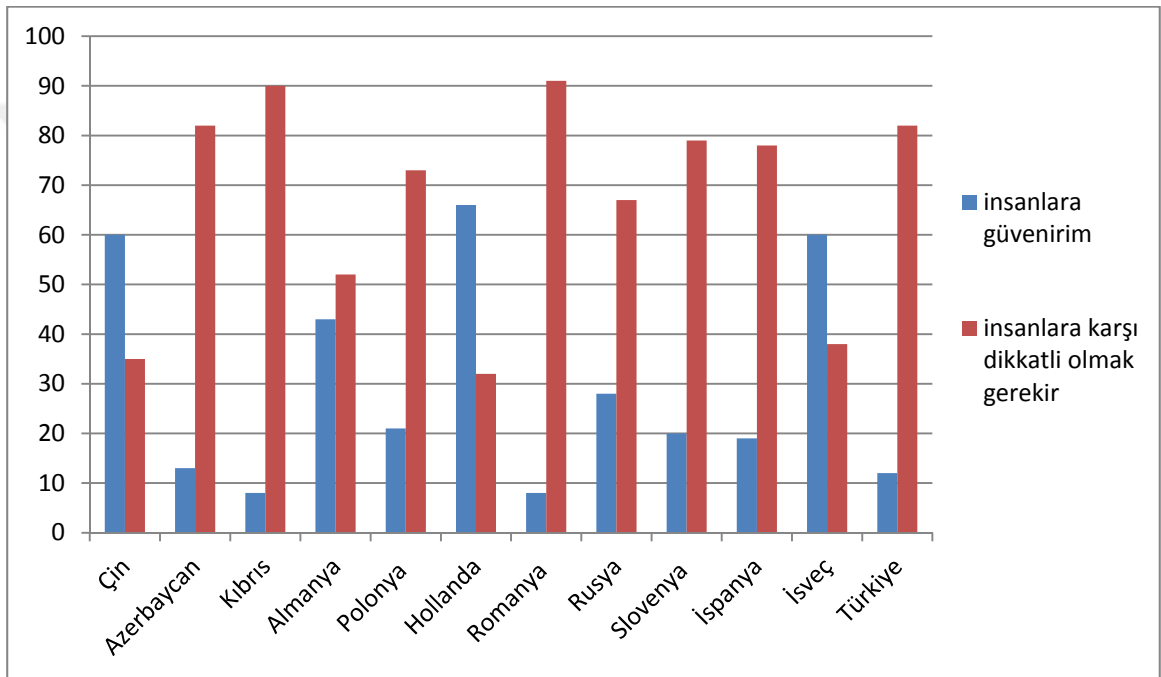
Fukuyama güven kavramını, sosyal sermayenin bir ölçüsü olarak kullanmıştır. Ve güvenin karşılıklılık normları ve sivil örgütlenme yani işbirliği ile birikebildiğini ifade etmiştir. Ona göre insanların sözlerini yerine getireceklerine, toplumun sahip olduğu normlara uyacaklarına ve çıkarıcı davranışlardan kaçınacaklarına güven duyulması halinde gruplar daha kolay şekillerde oluşturulabilecektir ve de oluşturulan

bu gruplar ortak hedeflerine daha kolay bir şekilde ulaşabileceklerdir (Fukuyama, 2009: 75; akt Kangal, 2013: 26).

Dünya Değerler Anketi “İnsanlara güvenir misiniz?” sorusunu sorarak ülkelerdeki sosyal sermaye göstergesi olan güven düzeyinin ölçülmesine katkıda bulunmaktadır. 2000-2014 yılları arasındaki Türkiye’nin de içinde bulunduğu bazı seçili ülkelerin güven düzeyini gösteren grafik aşağıdadır (Tabak, 2019: 24).

Şekil 1

Türkiye ve Seçili Ülkelerin Güven Düzeyi (2010-2014)

Kaynak: Dünya Değerler Anketi (2010-2014); akt Tabak, 2019: 24.

Grafikte insanlara karşı güvenin yüksek olduğu ülkeler Hollanda, Çin ve İsveç'tir. Güven düzeyinin yüksek olduğu bu ülkelerde işlem maliyetlerinin düşük olması beklenmektedir. Ayrıca güven düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde yardımlaşma ve ağ bağlantılarının da yüksek olması beklenmektedir. İnsanlara karşı güven düzeyinin düşük olduğu ülkeler ise Kıbrıs, Romanya ve Türkiye'dir. Bu ülkelerde ise tam tersi olarak işlem maliyetlerinin yüksek olması ve kişilerin birbirlerine karşı daha mesafeli davrandıkları görülmektedir (Tabak, 2019: 23-24).

Tablo 7**2000-2014 Yıllarında Türkiye’de Güven Düzeyi**

Yıllar	Yüzde	
	İnsanlara güveniyorum	İnsanlara karşı dikkatli olmak gerekir
2000-2004	18,6	79,8
2005-2009	4,8	94,6
2010-2014	11,6	82,9

Kaynak: Dünya Değerler Anketi (2000-2014); akt Tabak, 2019: 25).

Tabloda da görüldüğü üzere Türkiye’de yaşayan insanlardan anket yolu ile elde edilen bilgilere bakıldığında güvenen kesimin yüzdelik olarak azaldığı görülmektedir. 2000-2004 yılları arasında %18,6 olan 2005-2009 yılları arasında %4,8’e düşmüştür. Bu yıllar arasında dünya çapında yaşanan 2008 krizinin insanların güven düzeyleri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir (Tabak, 2019: 25). Her ne kadar 2010-2014 yılları arasında 2005-2009 yılları arasındakine göre artmış olsa bile yine de 2000-2004 yıllarındaki güven düzeyine çıkamamıştır.

Son olarak Marshall (2020) “Sosyoloji Sözlüğü”nde güven kavramından şu şekilde bahsetmektedir: sosyolojinin güçlü geleneğine göre, istikrarlı kolektif yaşam, basit ve bencil olan çıkar hesaplarından farklı bir şeye dayanmalıdır. Ve bir işyerinde bile güvene önem verilmelidir. Güven ile ilgili son zamanlardaki çalışmalardan birisi olan A. Giddens, Modernliğin Sonuçları (1990), adlı eserde güveni “bir kişinin ya da sistemin inandırıcılığına güven duyma” şeklinde tanımlamaktadır. Ve bu kavramın doğurduğu sorunları şu şekilde özetlemektedir:

Giddens, güvenin bazı özelliklerinin tartışılmakta olan her türlü toplum tipi için geçerli olduğu kanısındadır. İnsanın durumu özünde belirsiz ve tehdit edici bir şeydir, fakat gündelik amaçlarda toplum üyelerinin çoğunun yetiştirilme tarzı, başkalarına ve “sorgulanmayan” yaşam tarzına duyulan “temel güven”in gelişmesiyle, onları derinlere kök salmış endişelerden koruyacaktır. Psikoloji ve psikanalizdeki çeşitli gelenekler, tuhaf, saldırgan ve rahatsız davranışları, anne babaların çocuklarına temel bir güven aşılayamamasına, bunun sonucunda iç benlik ile dış çevrenin güvenilemez ve düşman öğeler olarak algılanmasına bağlarlar (Giddens, 2020: 289).

Pek çok alanda karşımıza çıktığı gibi aile kavramı güven alanında da büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bireylerin güven deneyimlerini yaşadıkları ilk ortam ailedir.

Aile içerisinde ebeveynlerin birbirine güvenmesi, çocuklarına güvenmesi ve özellikle de ilk olarak çocuklarına kendine güven duygusunu aşılması oldukça önemlidir. Sürekli olarak kısıtlanan bireyler, “Sana güveniyorum ama çevreye güvenmiyorum” gibi cümlelerle pek çok alandan çocuğu mahrum bırakma bireyin kendine olan güvenini kırabilmektedir. Ki kendine bile güvenemeyen bir bireyden başkasına güvenmesini beklemek pek sağlıklı bir düşünce olmayacaktır.

2.7. Sosyal Sermaye ve Güven İlişkisi

“Sosyal sermaye ile güven arasındaki ilişkiler çok yönlü ve karşılıklıdır, iki olgu da birbirini destekleyici bir özellik sergiler” (Çetin, 2006: 75).

Güven, bir toplumu kabullenebilme aynı şekilde toplumunda bireyi kabul edebilmesinde en çok ihtiyaç duyulan unsurlardan birisidir. Toplumsal yönden bireylerarası ilişkilerin zeminini hazırlaması ve bu ilişkilere yön vermesi açısından değerlendirildiğinde; güvenin olduğu ilişkilerin diğerlerine göre daha dayanıklı ve daha uzun ömürlü olması beklenir. Sosyal sermayenin de oluşabilmesinde anahtar kavramlardan birisi olan güven araştırmacıların hemen hemen hepsinin vurguladığı ortak noktalardan birisi olmuştur (Özbilen, 2019: 72).

Son yıllarda yapılan çalışmalarda üç farklı güven konusundan bahsedilmektedir. Bunlar;

- Genelleştirilmiş veya kişiler arası güven
- Yoğun güven
- Sistematiik veya kurumsal güven

Genelleştirilmiş güven, modern toplumlarda bireylerin kendi aileleri dışındaki bireylerle olan ilişkilerindeki olan güvendir. Yoğun güven ile anlatılmak istenen şey, kişilerin kendi aile üyeleri arasındaki güvendir. Kurumsal güven ise bireylerin kurumlara olan güvenlerini ifade etmektedir (Öksüzler, 2006: 111).

Sosyal sermayenin güvenle olan ilişkisi kimi zaman birbirlerini kapsaması ve birbirlerinin ögesi-elementi veya önkoşulu-sonucu tarzında anlaşılabilir.

Bireysel olarak elde edilmesi güç olan hedeflerin, ait olunan topluluğun ya da sosyal ilişki ağının referansları kullanılarak kolayca elde edilmesi anlamında sosyal sermaye işlevselleşir. Bu anlamda beşeri sermayeden de farklılaşır. Bireysel olarak sahip olunan donanımlar (eğitim, zenginlik, tecrübe, vb) beşeri sermayeyi tanımlarken, ait olunan sosyal ilişki ağının gücü, etkinliği aynı zamanda ilişkiler dolayımıyla inşa edilen güven düzeyi sosyal sermayeyi tanımlar. Sosyal sermaye toplumsal ortamda inşa edilen ve birliktelik halini besleyen aynı zamanda birliktelikten beslenen bir yapısal unsur olarak görülür. Şu halde sosyal sermaye topluma içkin olan, aktörlerin rasyonel eylemlerini

kolaylaştıran ve normlar, değerler, ağlar gibi sosyal ilişkilerin zeminini tayin eden her türlü yapısal unsur kapsar (Aydemir, 2011: 57).

Sosyal sermayenin tek boyutlu bir yapı veya birkaç özelliği bulunduğundan çok fazla bahsedilmemiştir. Woolcock da sosyal sermayeyi açıklarken tek bir terimin yetersiz olduğunu ve bu nedenle de ilgili tartışmalarda sorunun çözümü için farklı düzeylerde, boyutlarda veya tiplerde sosyal sermaye anlayışının gerekli olabileceğinden bahsetmiştir. Güven, sosyal sermayenin bir ögesi veya elementidir. Sosyal sermaye ve güven kavramı, birbirinden ayrılamaz ve kendilerini izahta birbirlerinin yerine de kullanılabilen iki kavramdır. Buradan sosyal sermaye ve sosyal güven arasında sembiyotik bir ilişki olduğu çıkarılabilmektedir. Çünkü sosyal sermaye kavramını açıklarken güven kavramına ve güven ilişkilerine değinilmesi bir zorunluluktur. Aynı şekilde güven kavramından bahsedilirken de kişiler arası ilişkilerdeki ağ yapılarından ve dâhil olunan birlikteliklerden bahsedilme zorunluluğu vardır (Tecim, 2011: 44).

Sosyal sermaye kendi başına eyleme geçen ya da girişimde bulunan bireyler aracılığıyla oluşturulamaz. Sosyal sermayenin bireysel erdemlerden çok, toplumsal erdemler üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Sonuçta sosyal sermaye sadakat, dürüstlük, güvenilirlik vb. erdemlerin edinilmesi ve bunların toplumsal bağlamda yerleştirilmiş olması ile ilişkilidir. Putnam “Bowling Alone” (2000) kitabında (aktaran Başak ve Öztaş, 2010: 35) yaptığı araştırmada Amerikalılar’ın 1900’lerin başından 1990’lara doğru giderek daha az cemaat ve cemiyetlere, mezun derneklerine, siyasi örgütlenmelere vb. katıldıklarını ifade eder. İnsanların tek başına bowling oynamaları şeklinde tasvir edilen toplumsal ilişkileri birbirlerine güvenmeme ve birbirlerini tanımama ile açıklayan Putnam’a göre sosyal sermayenin erozyona uğraması birbirlerine güvenmeyen, birbirini tanımayan: komşular, siyasetçi ve seçmenler, şirketler ve çalışanlarla karşımıza çıkmaktadır (Başak ve Öztaş, 2010: 35).

Sosyal sermayenin öğelerine dair yapılan tartışmalarda genel anlamda önemli görülen iki değişken; güven ve ağ kavramlarıdır. Bu iki kavramın sosyal sermayenin en temel öğeleri olduğu kabul edilebilmektedir. Bu kavramların hemen ardından ise norm kavramı gelmektedir (Tecim, 2011: 45). Sosyal bilimcilerin genel anlamda ortak paydada buluştukları husus, güvenin toplumun her alanı için önemli olduğu ve toplumsal kurumların etkili ve istendik bir biçimde çalışması için gerekli elementlerinden birisi olduğudur. Bu anlamda daha iyi bir siyaset, daha iyi bir eğitim hizmeti, sağlık hizmeti veya daha iyi bir ekonomi için önkoşul, kişilerarası güven

olmaktadır. Bu temel kurumların ötesinde ise, sivil toplum kuruluşlarına katılım, demokrasi, refahın artması ve sosyal uyum yer almaktadır (Tecim, 2011: 46).

Güven, ikna edebilmenin en önemli adımlarındandır. İkna, her zaman insan yaşamının bir parçası olmuştur. İnsanlar ikna çabalarını sağduyu ve içgüdü temeline dayandırmıştır. Aristoteles'e göre ikna, sözcüklerle insanların düşüncelerini istenilen tarzda oluşturma sanatıdır. İknanın olabilmesi için karşılıklı güvene ihtiyaç vardır. Güvenin olmadığı durumlarda, doğru, etkili ve istenilen amaca ulaşan bir iletişimden söz etmek olası değildir. Güven bir mecra değildir. Güven, sözle, karşılıklı konuşma ile ve eylemlerle beslenerek geliştirilen bir erdemdir. Güven, zaten sahip olunan değil, bir insan çabası gerektiren ve oluşturulması gereken bir şeydir (Karadoğan Doruk, 2009: 199-200).

Güven sosyal sermayenin bir boyutu olmamakla birlikte bir sonucudur (Field, 2008: 182). Bireyler iletişim ağı içerisinde oldukları kişilere güvenmektedirler. Bu da sosyal sermayenin güvene yol açtığını gösteren önemli bir husustur. “Sosyal sermaye güvene dayanmakta ve onu karakterize eden ilişkiler, topluluklar, işbirliği ve karşılıklı bağlılıklar, makul bir güven düzeyi olmadan var olamamaktadırlar. Dolayısıyla güven, sosyal sermayenin zorunlu bir koşulu ve başlangıç noktası olarak ele alınmaktadır (Ardahan, 2012: 775).

Pekâlâ, görüldüğü üzere Field, güveni sosyal sermayenin sonucu olarak ifade ederken; Ardahan ise başlangıç noktası olarak ifade etmektedir. Aslına bakılırsa her ikisi de önemli bir ölçüde doğrudur. Çünkü bireyler güvendikleri kişiler ile iletişim kurmak isterler ve iletişimde oldukları kişilere genellikle güvenirler. “Sosyal sermaye ile güven arasındaki ilişkiler çok yönlü ve karşılıklıdır, iki olgu da birbirini destekleyici bir özellik sergiler” (Çetin, 2006: 75). Buradan hareketle sosyal sermayeyi ölçmedeki en önemli yardımcı kaynak güven olacaktır. Eğer bir ortamda karşılıklı güven ilişkisi yerleşmişse bu ortamda sosyal sermayenin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

2.8. Sosyal Sermayenin Olumsuz Tarafları

Sosyal sermaye bireylerin ve grupların, birçoğu başkaları için doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz sonuçlar içerebilecek çeşitli ortak hedeflere ulaşmasını sağlar (Field, 2008: 101). Örneğin, bir X kişinin arkadaşı için bir organize suça dâhil olması gibi.

Eşitsizlik: farklı ağlara ulaşım olanaklarının eşitsiz bir şekilde dağılmış olması sosyal sermaye eşitsizliğinin oluşumuna önemli ölçüde neden olabilmektedir. Herkes kendi menfaatlerini gerçekleştirebilmek için bağlantılarını kullanabilmektedirler. Fakat bazılarının bağlantıları diğerlerinininkinden daha önemli olabilmektedir. Bazen güç sahibi gruplar daha güçsüz olanların sosyal sermayesini sınırlandırabilmekte veya baltalayabilmektedir. Böylece sosyal sermayeyi hem eşitsiz bir şekilde bölüştürülmüş bir mal olarak hem de daha çok eşitsizliğin oluşmasını teşvik eden bir mekanizma olarak görmek mümkündür (Field, 2008: 105-106).

Bourdieu'nun örneklerindeki gibi ağın içindekilerin özel menfaatleri açık olduğunda, sonuç aşağı yukarı kayırmacılık ile özdeşir (Field, 2008: 110). Bourdieu, sosyal sermayenin toplumsal olarak önemli konumlarda bulunan müşterileri etkilemede gerekli olabilecek “onurluluk ve saygınlığın sermayesi” olduğunu dile getirmiştir. Ve bu sermayenin siyasi kariyer için bir para birimi işlevini göreceğini ileri sürmüştür. Sosyal sermaye kavramının bir iletişim ağı olduğundan bahsedilebilmektedir. Ve Bourdieu bunu birbirine arka çıkma olarak görmekte ve bunun kendini geliştirmede önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum iletişim ağı içerisinde olanlar için pozitif bir durum iken dünyadaki eşitsizliği artırmaktadır (Field, 2008: 109). Ayrıca bireylerin kendilerine benzeyen ve kendi etnik kökenlerine sahip bireylerle işbirliğine girmelerini istemeleri sonucunda ırksal eşitsizlik ortaya çıkabilmektedir (Field, 2008: 111).

2.9. Sosyal Sermayenin Geliştirilmesi

Sosyal sermaye kavramının geliştirilebilir olması yönündeki düşüncelerde hem fikir olma durumu söz konusudur. Fakat bunun devlet rolüyle geliştirilmesinde bazı tartışmalar bulunmaktadır. Kurumsal bakış açısına göre, kamu politikaları ve devletin diğer müdahale enstrümanları sosyal sermayeyi hem oluşturucu hem de geliştirici etkiye sahiptir. Bu görüşe göre, devlet sosyal sermayeyi hem üretebilir hem de geliştirebilir. Bunun için devletin sağlaması gereken öncelikli koşullar bulunmaktadır. Bunlardan ilki demokratik ortamdır. Eğer toplum yerleşmiş bir demokrasiden yoksunsa, o toplumda insanların kendisini ifade etmesi ve geliştirebilmesi zorlaşmakta, yeni ağlara katılımın sağlanması ve birlikte hareket ederek sosyal ağların güçlendirilmesi mümkün olamamaktadır. Demokratik ortamın tesisinden sonra devletin sağlaması gereken diğer hususlar ise şunlardır;

1. Gelir dağılımındaki adaletin sağlanması, zararlı ayrımcılığın azaltılması ve toplumda güven ortamının tesis edilmesidir. Gelir dağılımının dengeli olmadığı toplumlarda sınıflar arası bir güven problemi yaşanmakta ve bu durumda toplumsal çatışmalara neden olmaktadır. Bu nedenle adil gelir dağılımının sosyal sermayeyi artırdığı söylenebileceği gibi düşük sosyal sermayeli toplumlarda gelir dağılımının adaletsiz ve eğitim seviyesinin düşük seyredeceği söylenebilmektedir. Bu durumda devletin doğrudan müdahale alanları şunlardır; yoksul kesimin gelirini artırıcı ve üst gelir grubu ile alt gelir grubu arasındaki uçurumu kapatıcı ekonomi politikalarının uygulanmasıdır (Tüysüz, 2011: 26).
2. İkinci husus ise sosyal birlikteliklerin finansal açıdan desteklenmesi yolu ile düşük gelire sahip olan halkın sosyal ağlara katılımının teşvik edilmesidir. Devlet, kâr amacı gütmeyen gönüllü birliktelikleri vergi indirimi ile veya diğer yollarla destekleyebilir. Veya dezavantajlı kesimlerin sosyal hayata entegrasyonunu sağlayabilir.
3. Sosyal sermayenin gelişmesinde üçüncü husus ise etnik ve sınıfsal ayrımcılığın azaltılması ve toplumda “Milli Birlik” olgusunun yerleştirilmesidir. Sosyal bütünlüğün sağlanabilmesi için toplumsal farklılıkların bir tehdit olarak algılanmaması gerekmektedir. Milli birlik duygusu gelişmiş ülkelerde sosyal sermaye seviyeleri de yüksek çıkmaktadır. Örneğin burada bir vatandaş tanımadığı birey hakkında olumsuz düşünmek yerine tarafsız düşünmektedir. Düşük sermayeli toplumlarda ise ayrımcılık zararlı boyutlara ulaşabilmektedir.
4. Devletin sosyal sermaye artışına müdahale araçlarından bir diğeri adalet sisteminin etkinleştirilmesi yoluyla sosyal barışın sağlanmasıdır. Toplumda haksızlığa uğrayan bireylerin, güvенеbilecekleri ve haklarını arayabilecekleri otorite adli makamlardır. Eğer bir ülkede adalet sistemi sağlıklı bir şekilde işliyorsa oradaki bireyler haklarını rahatlıkla arayabilmekte ve kendilerini yaşadıkları topluma ve siyasi sisteme daha bağlı hissedeceklerdir.

Putnam: Sosyal sermayenin geliştirilmesiyle ilgili olarak Putnam, insanların sosyal ağlara katılımının teşvik edilmesini savunmaktadır. Putnam’a göre gönüllü organizasyonlar ve sivil toplum kuruluşlarına katılım toplumun sosyal sermaye düzeyinin artırılması için önemli bir etkidir (Tüysüz, 2011: 27).

Fukuyama: Fukuyama sosyal sermayenin gelişmesinde en önemli rolün devlete ait olduğunu savunmaktadır. İlk olarak devlet, eğitim yoluyla sosyal sermayenin yaratılması için doğrudan sorumluluk sahibidir. Eğitim ve öğretim kurumları, sosyal normları ve etik kuralları topluma enjekte etmektedir. Örneğin doktorlar yalnızca tıp eğitimi almamakta ve bunun yanı sıra Hipokrat yemini ve öğretisini de öğrenmektedirler. Devlet, kendi bürokratlarını rüşvet ve usulsüzlüklere karşı eğitmelidir. Bir toplumda adalet ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlar devlet tarafından korunmaktadır. Devlet, mülkiyet hakkı ve toplum güvenliğini sağlayarak, etkili bir kamu hizmeti vererek sosyal sermayenin geliştirilmesinde

asli görevini yerine getirmektedir. Aksi takdirde mafya gibi yasal olmayan yapılanmalar ortaya çıkabilmektedir. Bu yasal olmayan yapılanmalar ise toplumdaki güven ve iş birliğı duygularının zedelenmesine yol açmaktadır (Tüysüz, 2011: 28).

3. YÖNTEM

Bu çalışma, karma yöntem kapsamında nicel-nitel yöntemlerin birlikte kullanılarak yapılan derinlemesine ikili görüşmeler ve SPSS analizinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Polis ve imam katılımcıların sahip olduğu sosyal sermaye ve güven düzeyini ortaya koymak amacı ile çalışan, emekli ve imam, polis katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki ortak cevapların likert tipi ölçeğe uygulanması ile nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Dolayısıyla araştırma deseni yarı yapılandırılmış derinlemesine ikili görüşmelerden elde edilen nitel veriler ile katılımcıların sayısının fazla olması ve cevapların tekrarlanması sebebi ile yapılan SPSS verilerinden elde edilen nicel kısım ile oluşan eklektik bir yapıdan bahsetmek mümkündür. Bu eklektik yapı, araştırma sorularının tüm boyutlarıyla anlamlandırabilmek amacıyla gerek nitel, gerekse nicel verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve çözümlenerek bir araya getirilmesini içermektedir.

Nitel ve nicel araştırma pek çok yönden birbirinden farklıdır, ama aynı zamanda birbirini tamamlar. Tüm toplumsal araştırmacılar toplumsal yaşamı anlamak ve açıklamak için sistematik olarak ampirik verileri toplar ve analiz eder ve örüntülerini dikkatlice inceler. İki tarz arasındaki farklardan biri, verilerin doğasından kaynaklanır. İzlenimler, kelimeler, cümleler, fotoğraflar, semboller vb. gibi yumuşak veriler, sayılar biçimindeki katı verilerden farklı araştırma stratejileri ve veri toplama teknikleri gerektirir. Diğer farklar, toplumsal yaşam hakkındaki farklı varsayımlar ve farklı amaçlardır. Bu farklar, öteki tarzın kullandığı araçları uygunsuz veya ilgisiz hale getirebilir. Nitel araştırmayı nicel araştırmanın standartlarıyla yargılayanlar genellikle hayal kırıklığına uğrar, bunun tam tersi de geçerlidir. En iyisi her tarzın sunduğu avantajları kendi koşulları içinde değerlendirmektir (Neuman, 2012: 223-224).

Çalışmada iki yöntemin birlikte kullanılması ile sosyal sermaye ve güven ölçümünde nitel yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda nicel araştırma yöntemleri de eklenerek çözüm üretmek ve çalışmanın daha anlaşılabilir hale gelmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada literatür taraması ve sonrasında konu ile ilgili olan çalışmalar amaç ve problem dahilinde analiz edilmiştir. Sonraki aşamada ise derinlemesine ikili görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Alanda görüşmecilerin verdikleri cevaplara göre görüşme sorularına

yeni soru formları eklenmiştir. Katılımcıların cevaplarının kısıtlanmaması adına anket tekniği yerine görüşmecilerin kendilerini daha iyi ifade edebileceği ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Son olarak da mülakatlardan elde edilen bulgular betimlenmeye ve kategori ayrımlarını oluşturmaya çalışılmıştır. Araştırma çerçevesinde nitel görüşmelerden elde edilen veriler analiz etmede yeterli görülmemekle, ortak verilen cevaplar likert tipi ölçeğe uyarlanarak SPSS ile analiz edilerek, çalışmaya zenginlik kazandırma düşüncesi ile her iki yöntem de kullanılmıştır.

Görüşmeler Aralık 2021 ve Nisan 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışan imam, emekli imam, kadın polis, erkek polis ve emekli polis olmak üzere toplamda beş farklı kategoriden katılımcılarla ikili görüşme eşliğinde ve kartopu yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Her ne kadar mülakat soruları önceden hazırlanmış olsa da görüşme esnasında katılımcıların cevaplarına göre farklı sorular eklenmiştir. Görüşmelerde sorular üç bölümden oluşmaktadır. İlki demografik bilgiler, ikincisi katılımcıların sosyal sermayelerini ölçmek adına; sosyal katılım, sosyal dayanışma ve destek ile ilişkili sorulardan oluşan bir bölümdür. Üçüncü bölümde ise güven temalı sorular yer almaktadır. Çalışma kapsamında 7 emekli imam, 13 çalışan imam, 9 çalışan kadın polis, 10 çalışan erkek polis ve 7 emekli polis olmakla birlikte toplamda 46 kişi ile görüşülmüştür. Mülakatlar için namaz vakitlerinde camilere gidip imamlarla görüşülmüştür. Ayrıca camiye gelen emekli imamlarla da caminin çalışan imamları sayesinde tanışılmış ve görüşülmüştür. Ek olarak imamlara daha kolay ulaşabilmek adına Kuran kursuna ve müftülüğe gidilerek orada da görüşmeler yapılmıştır. Emekli imamlara ulaşmak, çalışan imamlara ulaşmaktan daha zor olmuştur elbette. Ayrıca görüşme esnasında emekli imamın birisi şöyle bir ifade kullanmıştır: *“Ben emeklilik yaşımda geldiğinde hemen emekli oldum fakat burada emeklilik yaşı gelmesine rağmen emekli olmamış çok fazla imam vardır. Onlar 65 yaşını doldurmaya çalışanlardır. Bu nedenle yeni emekli sayısı azalmakta ve yeni imam alımı da bununla birlikte azalmaktadır.”* 64 yaşında çalışan imamla görüşmede ise neden hala emekli olunmadığı sorulduğunda Avrupa Uyum Yasası’na uyulmaya çalışılması nedeniyle emeklilik yaşının 65 olacağını ifade etmiştir. Polis görüşmeciler ile mülakatlarda ise erkek polislerle ulaşmak kadın polislerle ulaşmaktan daha kolay olmuştur. Çünkü kadın polis sayısı erkek polis sayısından daha azdır. Ayrıca emekli polislerle ulaşmak çalışma esnasındaki en zor kısımdır. Katılımcılarla görüşmeler sohbet havasında gerçekleştirilirken herhangi bir kimlik bilgisi vs

istenmemesi sebebi ile daha rahat sohbet etmeleri ve cevap vermeleri sağlanmıştır. İsimlerinin alınmaması nedeniyle çalışmanın içerisinde katılımcılara kodlar verilmiştir.

Katılımcılara sorulan sorularda ilk olarak sosyal sermayeye yönelik olmakla birlikte bireylerin sosyal ağlara katılımları, yardımlaşma, iş yerindeki iletişimleri, aile ve arkadaşlık bağları ve güven odaklı olmak üzere toplamda emeklilere 38, çalışanlara ise 43 soru sorulmuştur. Çalışmanın ilk bölümünde ise kişilerin demografik bilgileri yer almaktadır. Yalnızca isim bilgisi istenmemiştir. Sosyal ağlara katılım ile ilgili olarak sorulan sorularda gönüllü olarak yerel gruplara yardımcı olmaları veya yerel kulüplerin yönetimlerinde aktif üye olmalarına ilişkin sorulardır. Ayrıca bireylere bu alanla ilgili olarak bir problem gördüklerinde bunun için bireysel olarak mı yoksa topluluk şeklinde mi çözüm arayışlarına giriştikleri saptanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak katılımcıların sosyal ağlara katılımlarının durumuna bakılmıştır. Yardımlaşma hususunda olan sorularda ise ilk olarak kendilerinin yardıma ihtiyaç duyduğu hususlarda yardım istemesi, sonrasında tanımadığı insanlara ve komşularına yardım etmelerine dair sorular sorulmuştur. Bunlara ek olarak bireylerin yardım etme nedenleri hususundaki görüşleri de alınmıştır. İş yerindeki iletişimleri alanında olan sorularda ise iş yerindeki arkadaşları ile dışarıda da zaman geçirip geçirmedikleri, iş yerinde kendilerini oraya ait hissetmeleri ve arkadaşları ile aralarındaki yardımlaşmalarına dair sorular sorulmuştur. Aile ve arkadaşlık bağları konusunda ise; onlarla görüşmek için şehir dışına gidip gitmedikleri, hafta sonlarında birlikte dışarıda yemek yiyip yemedikleri üzerine sorulan sorulardır. Güven alanında sorulan sorular; katılımcıların komşularına olan güvenleri, farklı dinden ve milletten olan insanlara karşı olan güvenleri, karşılıklı ilişkide oldukları arkadaşları veya iş yaptıkları kişilerle arasındaki güven ilişkisinin nasıl sağlandığı, kendi sokaklarında kendilerini ne kadar güvende hissettikleri hususundadır.

Görüşmeler Ankara ve Adana/Kozan'da yapılmıştır. İmamlarla görüşmek için namaz vakitlerinde camiye gidilmiş ve orada görüşülmüştür. Emekli olanlar ile çalışanlar üzerinden kartopu yöntemi ile görüşülmüştür. Emekli imamlarla da bazıları ile camide çalışan imamlar aracılığıyla tanışıp dışarıda bir cafede (örneğin emekli imamın birisi pazarcılık yaptığını dile getirdiği için pazarda kendisini bulacağımızı ifade etmiştir) görüşülmüştür. Bazı emekli imamlara ise tanıdık vesilesi ile ulaşılabilmiştir. Polisler hususunda ise bazılarının evine gidilmiş, bazıları kendisi

gelmeyi tercih etmiştir. Bazıları ile de telefonla görüşülmüştür. Örneğin kadın polisin birisi ile görüşme hususunda bir tanıdık aracılığıyla numaramı ulaştırdıktan sonra katılımcı kendisi eve gelmeyi teklif etmiştir. Aradaki tanıdığına güvenmesi ve görüşmeyi yapan kişi ile telefonda olan iletişiminden kişiye karşı güven duyduğunu hissetmesi ile aynı zamanda da boş günü olmaması dolayısıyla eve gelmeyi tercih etmiştir. Görüşmeler ortalama olarak yarım saat sürerken emekli olanlar genelde daha fazla örneklerle açıkladıkları ve işle ilgili de daha fazla tecrübelerini anlatması nedeniyle daha fazla sürdüğü olmuştur. Ayrıca görüşmeler esnasında şöyle bir hususta dikkat çekmektedir; çalışan imamlarla görüşürken birkaç kişide tanık olunan olay namaz vaktinden yarım saat geçtikten sonra eşlerinin veya varsa çocuklarının arayıp eve neden gelmediklerini sormaları üzerine çalışan imamlar görüşmelerin daha hızlı bitmesi konusunda daha istekli olmuş ve örnek vermekten ziyade soruları bir an önce cevaplamaya çalışmışlardır. Bu nedenle genel olarak görüşmeleri ortalama yarım saat civarında olmaktadır. Tam tersi olarak emekli imamlarla görüşmeler esnasında bazıları ile bir buçuk saat sürdüğü olmuştur ve hatta görüşme sonrasında dua yazdıran ve öğüt verenler de olmuştur. Görüşmelerin bir kısmında emekli polislerin bazıları mülakat yapabilir miyiz diye sorulduğunda ilk olarak kendi meslekleri ile ilgili sorular olduğunu düşünerek doğru cevap verebilir miyim bilmiyorum meslekten ayrılalı uzun zaman oldu hissine kapılmışlardır ve bunları dile getirmişlerdir. Soruların içeriklerinden bahsedildikten sonra ise daha rahat bir şekilde soruları cevaplayabileceklerini anlamışlar ve görüşme yapmayı kabul etmişlerdir.

Çalışmada yöntemin ne olduğu yukarıda belirtilse de nasıl olduğuna değinmekte de fayda vardır. Sosyal sermaye kavramındaki en büyük zorluk aslında onun nasıl ölçüleceğidir. Bu nedenle ölçme biçiminden ziyade sosyal bilimciler daha çok kavramsal açıdan açıklama yapmışlardır. Fakat buna rağmen sosyal sermayeyi niceliksel açıdan ölçebilmek adına bazı modeller önerilmiştir. Sosyal sermayenin analizi için iki yaklaşımdan bahsedilecek olunursa; birinci yaklaşım, incelenen toplum içerisindeki grupların ve üyelerin sayımıdır. İkinci yaklaşım ise bağlılık, güven ve sivil katılım düzeylerinin verilerini önemli kılmaktadır.

İlk olarak toplumsal grupların nicel değerlendirmesine dayanan modele bakılacak olunursa; sosyal sermaye ölçümü ile ilgilenen ve bu kavram nezdinde fazlasıyla önemli olan siyaset bilimci Putnam, sosyal sermayeyi ölçmek için bireylerin dernek ve benzeri kuruluşlara üyelik durumlarını, güven düzeyini, gazete

okunmasını ve oy kullanımının istatistiksel sonuçlarını kullanmıştır. Putnam’a göre önemli olan nokta hem toplulukların fazla olması hem de o topluluklara üye olan kişi sayısının fazla olmasıdır. Bu topluluklar ise dernekler, siyasi gruplar veya gençlik kulüpleri olabilmektedir (Ebrahimi, 2018: 64-65). Bu bilgilerden yola çıkılarak çalışma sorularında yerel gruplara, derneklere veyahut topluluk projelerine katılıp katılmadıklarına dair katılımcılara sorular yöneltilmiştir.

İkinci olarak da Fukuyama, Putnam’ın bu araştırma sonuçlarına kuşku ile bakmaktadır. O’na göre sosyal sermayenin nitel boyutu da bulunmaktadır ve bunun da topluluğun iç uyumunu dikkate alarak ölçülebileceğini düşünmektedir. Fakat bazı insanlar sosyal sermayelerinin bir kısmını topluluk dışarısında da elde etmektedir ve bu durumda da topluluk üyelerinin iç uyumunu dikkate almak güven ve iş birliği durumunun başka biçimlerini ihmal etmek demektir. Bazı topluluklar ise üyelerini o topluluğa üye olmayanlara karşı kin ve nefret duymalarını sağlamaktadırlar. Fukuyama sosyal sermayenin varlığından ziyade yokluğunun nasıl olduğunu şöyle açıklamaktadır: Eğer bir toplulukta suç oranı, uyuşturucu kullanımı, boşanmalar, intiharlar vs artma durumu varsa sosyal sermayenin yokluğundan bahsetmek mümkündür. Yani Fukuyama için toplumsal sapmaların yükselmesi sosyal sermayenin eksikliği ile aynı anlama gelmektedir (Moeyyidfer, 2008: 33; akt. Ebrahimi, 2018: 65). Fukuyama için topluluğun iç uyumu önemlidir. İç uyum için önemli olan hususlar ise ortak değerler, ilkeler ve normlardır. Fukuyama’ya göre çevreyle ilişki de topluluklar için önemlidir. Her ne kadar üye sayısı fazla olsa, topluluk içinde uyum olsa veya güven duyulsa da başka topluluklarla ilişki olmadığında kendi doğal gelişimleri sürdürülemez hale gelmektedir ve ellerindeki fırsatları değerlendirememektedirler. Neticede koordinasyon yetersizliği sebebi ile toplulukları dışındaki çevrede sıkıntı yaşamaları kaçınılmaz bir hal almaktadır (Alevi, 2001: 23-25; akt. Ebrahimi, 2018: 65-66).

Sonuç olarak daha yüksek üye sahibi olan, güven düzeyi yüksek olan, diğer toplumlarla karşılıklı iş birliği yapabilen ve kendi topluluklarında da uyumu yakalamış olanların sosyal sermaye düzeyi daha yüksektir.

Yukarıda sosyal sermayesi yüksek olan toplulukların nasıl olması gerektiği ifade edilirken çalışmada bireylerin sosyal sermaye düzeyleri incelenmektedir. Ve bu durumlar kişilere indirgenerek analizler yapılmaktadır. İlk olarak sosyal sermaye

ölçümünde önemli olan ilişki ağları olması sebebi ile katılımcılara dernek, sivil toplum kuruluşları, gençlik kulüpleri veya başka kuruluşlara üye olmaları ile ilgili olarak sorular sorulmuştur. Veyahut toplumsal bir sorun gördüklerinde bununla baş edebilmek adına kendilerinin bir örgütlenme veya çözüm arayışında olup olmadıkları konusunda sorular da sorulmuştur. Ayrıca araştırmada çalışan bireylerin yer alması nedeni ile iş yerindeki ilişkileri de sosyal sermayeleri için önem arz etmektedir. Bununla ilgili sorular ise kısaca şu şekildedir: iş yerinde kendilerini oraya ait hissetmeleri, iş arkadaşları ile ilişkilerinin boyutları ve birbirlerine yardımlarının olup olmadığı ve iş yerini ne kadar önemsedikleri ile ilgilidir.

Son olarak da güven düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır. Bireylerin güven düzeylerini nelerin etkilediğini de anlamak adına bazı sorular bulunmaktadır. Bunlar kişilerin komşuluk, aile üyeleri, tanımadıkları kişiler veya dini ve milletli farklı olan kişilere duydukları güven düzeyleridir. Ayrıca sorular içerisinde sosyal sermaye için önemi olan tanıma/tanınma ile ilgili de sorular yer almaktadır. Bireylerin çevrelerindeki kişilerce kendisinin tanınması ve kabul edilmesi, onların statüsünün oluşmasında etkili olmaktadır. Aslında ailesi, arkadaşları, akrabaları tarafından tanınması ve onay görmesi birey için önemli bir etkidir. Ve karşımızdaki kişinin mesleğini, yeteneklerini, ilişkilerini bilerek ona değer belirleriz. Birini tanıma ve birileri tarafından tanınma birlikte karşılıklı iletişim ağına sahip olma sosyal sermaye oluşumunun sebeplerindendir. Türkiye’de de genel olarak ilişkiler tanıma ve tanınma ile başlamaktadır. Ya da tanıdığın birinin tanıdığı ile devam etmektedir. Kişi ne kadar geniş sosyal ağ çevresine sahip ise o kadar yüksek sosyal sermayeye de sahiptir (Hızlı, 2016: 36). Bunlara ek olarak karşılıklılık kavramından bahsedecek olunursa; Mark Granovetter, karşılıklılık olgusuna bireylerin arasındaki ilişkinin boyutunu çıkar ilişkisini aşarak iş birliği ve eşgüdüm gibi karşılıklı fayda sağlamaya yarayan eylemler bütünü olarak ifade etmektedir (Hızlı, 2016: 37).

Sosyal sermaye düzeyinin tespit edilmesi için sorularda üç ayrı endekse dikkat edilmiştir. Bu üç endeks ise; güven, network (resmi ve gayri resmi sosyal ağlara katılım) ve karşılıklı yardımlaşma ve iş birliğidir. Son olarak sosyal sermaye soruları hazırlanırken; Mehmet Ali Aydemir’in (2011) hem tezi hem de kitabı olan Sosyal Sermaye (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması) ve Hülya Eşki Uğuz’un (2010) Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım SOSYAL SERMAYE kitabındaki sorular kaynak olarak kullanılmıştır. Güven sorularından ise Dünya

Değerler Araştırması'nın güven ile ilgili sorularından faydalanılmıştır ve güvenin çeşitliliğini artırmak adına yeni formlar eklenmiştir. Daha doğrusu güvenin bağlı olduğu etkenler bulunmaya çalışılmıştır ve bununla ilgili olarak, tanınan, tanınmayan kişiler, mahalle ve komşular, iş yerindeki arkadaşlar etken olarak belirlenmiştir. Ve katılımcıların karşılarındaki kişilere güvenmeleri hususunda kişinin dini, milleti ne kadar önem arz etmektedir? Sorularda bunlar anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca son olarak yapılan mülakat görüşmeleri tamamlandıktan sonra katılımcıların cevaplarına göre 5'li likert ölçeği kullanarak gruplandırma yapılmıştır ve böylece katılımcıların hem sosyal sermaye hem de güven düzeylerinin ortalamaları tespit edilerek sayısal olarak ifadeleri kolaylaşmıştır. 0 ve 4 arasında puanlamalar yapılarak SPSS programında analizler sayısal olarak elde edilerek nicel verilere ulaşılmıştır. Sonrasında programda demografik değişkenleri (bağımsız değişkenler) ve sosyal sermaye veya güven soruları (bağımlı değişkenler) ile spss programında “compare means” ve “means” menüsünden bağımlı ve bağımsız değişkenler sırası ile tüm sorular için analiz edilmiştir ve konu ile ilgili olan yorumlarda tabloların altlarında yer almaktadır.

4. SOSYAL SERMAYE İLE İLGİLİ TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ OLAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde sosyal sermaye ve güven bağlamında Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar yer almaktadır. İlk olarak çalışmaların içeriği, amacı, çalışma esnasında nelere dikkat edildiği, hangi yöntemler kullanılarak araştırmalar yapıldığı ve nasıl sonuçlara ulaşıldığı incelenmiştir. Ayrıca bunlara ek olarak da çalışmalarda nasıl sonuçlara ulaşıldığına ve bu konularda ne gibi önerileri olduğuna da dikkat edilmiştir.

Sosyal sermaye ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında toplamda 221 kayıt bulunmaktadır. Bunlardan 135’i yüksek lisans alanında, 85 tanesi doktora alanında ve 1 tanesi de tıpta uzmanlık alanındadır. Tıpta uzmanlık alanındaki tez Türkçe ve diğer yüksek lisans ve doktora tezlerinden 28 tanesi İngilizce dilinde yazılmıştır. Sosyal sermaye konusu pek çok bilim dalında araştırılmıştır. Nitekim sosyal sermaye daha çok sosyal bilimleri ifade ederken sosyoloji ana bilim dalında yalnızca 27 kayıt görülmektedir. Bu nedenle bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerekliliği görülmektedir. Güven kavramı ile ilgili olarak da kavram ana tema olarak değil fakat genellikle çalışma içlerinde sosyal sermayenin sebepleri, onu oluşturan öğeler arasında yer almaktadır. Aşağıda bu tezlerden 19 tanesinin incelenmesi ve inceleme sonucunda bu incelemelerin genel bir değerlendirmesi yer almaktadır. Ayrıca bu 19 tez seçilirken daha çok sosyal alanda olmalarına, güven kavramını içermelerine ve ilişki ağlarının olmasına dikkat edilmiştir.

4.1. Eğitim Alanında Yapılan Çalışmalar

Günkör (2011), “Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi” isimli yüksek lisans tezinde sosyal sermaye ve eğitim ilişkisini literatür taraması eşliğinde elde edilen verilerle değerlendirmeyi amaçlamıştır (Günkör, 2011: 3). Çalışma, konuyla ilgili literatürü derlenmesi ve literatürde yer alan konuların değerlendirilip yorumlanması ile sınırlıdır. Ayrıca bu çalışma bir alan araştırması olmadığı için literatürden elde edilen bilgi, belge ve veriler ile sınırlıdır. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise; 01 Temmuz 2010 – 01 Temmuz 2011 tarihleri ile Milli Kütüphane, Ankara’da bulunan üniversite kütüphaneleri ve de internet ortamında bulunan veri tabanlarıdır (Günkör, 2011: 4). Eğitim ve sosyal sermaye ilişkisini araştıran bu çalışma literatür taraması modelindedir. Bu bağlamda konu ile ilgili makale, kitap, dergi, çalışma ve etkinlikleri kapsayan kaynaklara ulaşabilmek için arşiv taraması yapılmıştır (Günkör, 2011: 36).

Arşiv taramasından çıkan sonuçlara bakıldığında: Sosyal becerilerin gelişiminde eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Grup çalışması, yardımlaşma, empati gibi sosyal becerilerin eğitim ile kazanılması ile bireyler, başkalarına güven duyabileceklerini, yardımlaşma, sosyal ağlar ve sivil katılımın olumlu getiriler sağlayabileceğini öğrenmektedir. Sosyal becerilere olan bu katkı, bireyin sosyal sermayesini olumlu olarak etkilemektedir (Günkör, 2011: 82-83). Eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin sosyal katılım bağlamındaki mesleki ilişkiler ve zaman açısından daha geniş olanaklar bulunduğu görülmektedir. Eğitim, bireylerin sosyalizasyon süreçlerinde güven duyguları, farklılıklara karşı hoşgörülü olma, sosyal faaliyetlere katılma, özveri, aile, komşuluk ve arkadaşlık bağlarının güçlenmesine katkı sağlamıştır. Ve bu hususlar da bireysel ve sosyal refah için oldukça önemli noktalardır. Ayrıca çalışmada eğitim seviyesinin artışının sosyal uyum üzerinde kayda değer bir etkisi olmadığı görülmektedir. Eğitim kurumları genel olarak bireylerin ikincil sosyalizasyon ortamlarıdır. Ve bu durumda kültür ve değerlerin aktarımında rol oynamaktadırlar. Ayrıca eğitimin statü ve gelir düzeyine olan etkisi ile sivil ve politik katılım yolu sayesinde sosyal uyuma katkı sağlamaktadır (Günkör, 2011: 84).

Sosyal sermaye birikimini artırmak yoluyla bireylerin sosyal uyum sürecini desteklemek isteyen bütün yönelimlerin elindeki en etkili araç eğitim politikalarıdır. Uygun pedagoji ve müfredat (öğrenim programı), staj, uygulamalar ya da kamu hizmeti, müfredat dışı faaliyetler, okulların sosyal entegrasyonu (bütünleşme), ortak dil ve kültür aktarımı gibi eğitsel konular bağlamında geliştirilen eğitim politikalarının, sosyal uyum ve bütünleşme sürecine olumlu etkide bulunacağı söylenebilir (Günkör, 2011: 84).

Son olarak da karşılıklılık, fiziksel ve duygusal ihtiyaçların karşılanması temelinde kurulu olan aile ilişkileri, aile dışında olan güven ve işbirliği duygusunun gelişimine katkı sağlamaktadır. Bireylerin ilk öğrenme ortamları olarak kabul edilen aile, örgün eğitim hayatı ile de etkileşim halindedir. Bu nedenle ailenin sosyal sermayenin artırılmasında dolaylı ve kayda değer etkisi, eğitime olan güçlü etkisi ile ilişkilidir. Bu etki ise ebeveynlerin hanedeki fiziksel varlığı, çocuklarına gösterdikleri ilgi ve güçlü aile bağlarıdır (Günkör, 2011: 85).

Özgören (2014), “Sosyal Sermaye, Eğitim ve Sivil Toplum İlişkisi” isimli yüksek lisans tezinde bireylerin isteklerine kavuşmak için gerekli olan donanımları sağlamalarını ve de kendi hareketlerini düzenlemeleri yoluyla karşılıklı güven ilişkilerinin gelişimini sağlayan sosyal sermaye kavramının eğitim ve sivil toplum ile

olan ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Ayrıca eğitim ile ilgili olan sivil toplum örgütlerinde sosyal sermayenin ele alınış tarzının nasıl olduğu, nasıl aktarıldığı ve öneminin incelenmesi de amaçlardan bir diğeridir (Özgören, 2014: 7). Yapılan diğer çalışmalarda sosyal sermayenin eğitim ve sivil toplum ile olan ilişkisi ayrı ayrı olarak incelenmiştir. Çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurması önemini ifade etmektedir. Bu çalışma ileride yapılacak olan araştırmalara geniş bir literatür bilgisi sunması bakımından ve kavramın eğitim ve sivil toplum ile ilişkisinin bir arada kullanılması ve bu kavramlarında kendi aralarında ilişkilendirilmeleri bakımından, sosyal sermayenin hem eğitim hem de sivil toplum alanındaki önemini vurgulanması açısından da önemli bir çalışmadır (Özgören, 2014: 8). Çalışma “Sosyal sermaye kavramının eğitim ve sivil toplum ile olan ilişkisi nasıldır?” temel sorunundan hareketle, bu problem çerçevesinde belirlenen diğer alt problemlerin cevaplanması ile oluşturulan literatür taraması modelinde olan betimsel bir araştırmadır. Araştırma literatür taramasına dayalı tarihsel bir çalışma olması nedeni ile evren ve örneklemini bulunmamaktadır. Ayrıca gerekli olan veriler de arşiv taraması ile bulunmuştur (Özgören, 2014: 51). Sivil toplum ve eğitim arasındaki ilişki tek yönlü bir ilişki değildir. STK’lar çeşitli şekillerde eğitime katkıda bulunmaktadırlar. Ve eğitim vasıtası ile de daha bilinçli olan, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan, iyi bir eğitim sayesinde toplumsal bir statüye sahip olan ve toplumunu daha ileriye götürmek için çaba sarf eden bireyler olarak yetişen bireyler de sivil toplumun gelişmesi ve devamlılığı için çabalamaktadırlar (Özgören, 2014: 70). Eğitim bir toplumda bireylerin kendilerini geliştirebilmeleri, milletlerini ilerletebilmeli ve zamana ayak uydurabilmeleri için olmazsa olmaz bir yapıdır. Aynı şekilde sivil toplum da bireylerin demokratik hakları veya bir amaç için bir araya gelmeleri gerektiğinde devletin eksik kaldığı alanlardaki boşlukları doldurabilmesi açısından son derece önemlidir. Bu durumda eğitim ve sivil toplum gibi iki önemli kavramın da bir araya gelmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Sosyal sermaye, eğitim ve sivil toplum arasında karşılıklı olarak doğru bir şekilde kullanıldığı takdirde aralarında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. Ve bu üç kavramdan herhangi birisi üzerinde değişiklik meydana gelmesi durumunda diğerleri de etkilenebilmektedir (Özgören, 2014: 72).

Tüzünoğlu (2020), “Eğitim Sürecinden Duyulan Memnuniyette ve Geleceğe Bakışta Sosyal Sermayenin Rolü (Aybü Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde eğitim sürecinden duyulan memnuniyette ve geleceğe bakışta sosyal sermayenin rolünü

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğrencileri kapsamında değerlendirmektedir. Çalışmada ilk olarak sosyal sermaye kavramının tarihsel ve sosyolojik kökenleri incelenmiştir. Sonrasında sosyal sermaye ve eğitim, sosyal sermaye ve geleceğe bakış ilişkisi detaylıca incelenmiştir. Geleceğe bakış ana teması ise gelecekte duyulan kaygı ve geleceğe beslenen umut şeklinde iki temadan oluşmaktadır. Çalışmanın evrenini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde lisans öğrenimi gören 407 öğrenci oluşturmaktadır. Nicel ve nitel araştırma birlikte kullanılmıştır ve ilk olarak 407 öğrenci ile anket görüşmesi yapılmıştır. Ve her fakültenin birinci ve dördüncü sınıfından birer kişi olarak toplamda 28 katılımcı ile derinlemesine ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin eğitim sürecinde duydukları memnuniyet düzeyleri ile sosyal sermaye düzeylerinin anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Ek olarak hem sosyal sermayenin hem de eğitim sürecinde duyulan memnuniyetin geleceğe umut beslemek arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal sermayeleri ile gelecekte duydukları kaygı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamış olsa da eğitim sürecinden duyulan memnuniyet ile gelecekte duyulan kaygı arasında ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Tüzünoğlu, 2020: 234).

Erdem (2015), “Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Süreçlerinde Kültürel ve Sosyal Sermaye: Ankara BİLSEM Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Ankara BİLSEM’lerde öğrenim gören üstün zekâlı çocukların eğitim süreçlerinde kültürel ve sosyal sermayenin oynadığı rolü ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada üstün yetenekli çocukların sosyal ve kültürel sermayelerinin ne düzeyde olduğu, sahip oldukları kültürel ve sosyal sermayenin eğitim süreçlerindeki rolü, sahip olunan bu sosyal ve kültürel sermayenin BİLSEM’de öğrenim görmelerine olanak sağlayıp sağlamadığı ve BİLSEM’lerde kuşaklar arası yeniden üretimin sağlanıp sağlanmadığı sorularına cevap bulmak amaçlanmıştır (Erdem,2015: 5-6). Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır; aileler, öğretmenler ve yöneticiler ile görüşmeler yapılırken öğrencilere de anketler uygulanmıştır. İki yöntemin birlikte kullanılmasıyla kültürel ve sosyal sermayenin ölçümünde nicel yöntemlerin yetersiz kaldığı durumlarda nitel araştırma yöntemleri de eklenerek kavramları daha anlaşılır kılmak ve çözüm getirmek amaçlanmıştır (Erdem, 2015: 6-7). 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Ankara’da Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi ile Ankara-Mamak Bilim ve Sanat merkezlerinde ortaokul

seviyesinde öğrenim görmekte olan 1096 üstün yetenekli çocuk araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Ankara'nın araştırma sahası olarak seçilmesinde; BİLSEM'lerde öğrenim gören üstün yetenekli çocuk sayısının Türkiye ortalamasının üzerinde olması, Yasemin Karakaya BİLSEM'in Türkiye'nin ilk BİLSEM'i olması ile köklü ve oturmuş bir yapısının olması gibi nedenler yer almaktadır. 303 üstün yetenekli çocuk, 4 idareci, 3 öğretmen ve 3 veli çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bunlar rastgele (random) örnekleme yöntemi ve gönüllülük esasına dayalı olarak seçilmiştir. 320 üstün yetenekli çocuğa gönüllük esasına dayalı olarak anketler uygulanmıştır. Boş bırakılan ve çalışmanın amacına hizmet etmeyen 17 anket iptal edilmiştir ve geriye analiz edilmek üzere 303 anket kalmıştır. Ayrıca 4 idareci, 3 öğretmen ve 3 veli ile de derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (Erdem, 2015: 8). Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlasının özel okulda okuduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da Türkiye'de yüksek bir orandır. Özel okullar öğrencilerin sosyal ve kültürel sermayelerinin yeniden üretimi adına önemli kurumlardır. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda özel okul ile üstün yeteneklilik arasında bir ilişki olmadığı, öğrencilerin BİLSEM'e devlet okulundan geldiği ve daha sonra özel okulların bu öğrencileri burslu olarak kayıt ettikleri anlaşılmıştır. Vergiden muaf olma ve reklam da bunun nedenleri arasındadır. Özel okulda okumak üstün yeteneklilik açısından neden değil sonuçtur. Sorulan sorularda araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun ebeveynleri ile birlikte yaşadığı görülmüştür. Kültürel sermayenin önemli göstergelerinden olan eğitim seviyelerine bakıldığında; anne ve babaların lisans ve lisansüstü eğitim seviyesinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Kültürel sermaye göstergelerinden birisi olan okuma alışkanlığı ile ilgili sorulan sorularda; anne babaların büyük oranda kitap ve gazete okuma alışkanlıklarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Erdem, 2015: 161-164). Çalışmada üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde çocukların ailelerinin geçmişlerinin etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat kültürel ve sosyal sermayelerinin eğitimlerine etkisi bütüncül olarak değil de kısmi alanlarda yoğunlaşmıştır. Kısmi yoğunlaşma olan alanlar ise; aile meslek grupları, eğitim seviyeleri ve eğitim olanaklarına ilişkin fiziksel sermayelerdir. Diğer alanlarda ise sosyal ve kültürel sermayenin düşük olduğu değerlendirilmektedir. Sosyal ve kültürel sermayenin belirli alanlarda yoğunlaştığı özellikle kültürel aktiviteler, tatil ve okuma alışkanlıkları gibi kültürel unsurları içerisine alan alanlarda nitelik olarak düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Erdem, 2015: 168).

Kaya (2020), “Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Sermaye Aktarımında Örgütlülük Bilinci: Konya Örneği” isimli yüksek lisans tezinde uluslararası öğrencilerin daha iyi kavranması hususuna dikkat çekmiştir. Uluslararası öğrencilerin kendi sosyal birikimlerini ve kültürel aidiyetlerini aktarabilmeleri açısından yeni katılım gösterdikleri sosyal ortamlardaki ilişkileri büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bu yeni kurulan ilişki öğrencilerin farklı bir yaşam formuna adapte olmalarında da etkili olmaktadır. “Bu sebeple uluslararası öğrencilerin sahip oldukları sosyal ve kültürel birikimlerinin aktarılmasında ilişki ağları çerçevesinde oluşturulan güven ile birlikte belirli kurallar etrafında gerçekleşmesi sosyal sermaye kavramını temel araştırma konusu olarak belirlenmesini etkilemektedir (Kaya, 2020: 52). Çalışmanın amacını uluslar arası öğrencilerin hiç tanıklık etmedikleri bir kültürel ortamda uyum sağlamaları noktasında kendi ülkelerinden gelen diğer öğrenciler ile birlikte hareket etme hususlarına ve birlikte hareket etmedeki iletişimin nasıl olduğuna ve bunlarında günlük pratiklere nasıl yansıdığına bakılması oluşturmaktadır. Ve bu örgütlülük bilinci üzerinden sosyal sermaye aktarımının mümkünlüğü araştırılmıştır (Kaya, 2020: 52). Çalışmada araştırma yöntemi olarak daha fazla kişiye ulaşmak adına maddi olarak da daha kolay olan nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anketler yüz yüze olacak şekilde yapılmıştır. Örneklem oluşturulurken ise cinsiyet ve üniversitelere göre katılımcılar kotalandırılarak kotalı tesadüfî örneklem kullanılmıştır. Çalışmanın kapsadığı örneklem ise Konya’da eğitim alan uluslararası öğrencilerdir. Konya merkezinde bulunan Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve KTO Karatay Üniversitesi’nin merkez kampüslerinde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören uluslararası öğrencileri kapsamaktadır. Yükseköğretim kurumunun yayınladığı istatistikî bilgilere dayanılarak; Selçuk Üniversitesi’nde 2292, Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde 1155 ve KTO Karatay Üniversitesi’nde ise 118 uluslararası öğrenci eğitim almaktadır. Buna göre evreni temsil edebilmesi amacı ile seçilen örneklem genel sayının yaklaşık yüzde onunu oluşturacak şekilde alınmıştır. Bu durumda; Selçuk Üniversitesi’nden 250, Necmettin Erbakan Üniversitesi’nden 120 ve KTO Karatay Üniversitesi’nden 30 öğrenci ankete dâhil edilmiştir (Kaya, 2020: 55). Araştırmanın sonucunda uluslararası öğrencilerin gündelik hayata uyum sağlama çabaları daha çok kendi ülkelerinden olan arkadaşlarıyla birlikte olmaktadır. Bu durum eğitim düzeyi lisans olanlarda daha sık görülürken yüksek lisans ve doktora öğrencilerinde daha az görülmektedir. Aynı zamanda herhangi bir sorunla karşılaştıklarında yetkili bir mercie başvurmaktaansa

kendi ülke arkadaşları ile paylaştıkları görülmektedir. Bu durum daha çok örgütlülük bilinci ile hareket ettiklerini gösterirken, aynı zamanda farklılıklardan izole olma durumunu da göstermektedir.

4.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Dernekler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Boşgelmez (2012), “Sivil Toplum Kuruluşlarında Güven ve Gönüllülük Açısından Sosyal Sermayenin Değerlendirilmesi: Isparta Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Isparta ilindeki meslek kuruluşlarında üyelerin birbirlerine ve yönetime olan güvenlerini ve gönüllülük durumlarının ölçülmesini araştırmayı amaçlamıştır. Güven ve gönüllüğün hâkim olması durumunda sosyal sermayenin etkinliğinin nasıl olduğu da araştırılmıştır. Çünkü bir network içerisinde üyeler birbirlerine ne kadar çok güveniyorlar ise sosyal sermaye de o kadar güçlüdür (Boşgelmez, 2012: 62). Çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket uygulaması yapılmıştır. Anket soruları dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik özellikler, ikinci bölümde Bromiley ve Cummings tarafından geliştirilen duygusal ve bilişsel güveni ölçen sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Dünya Değerler Araştırmasının, dünya genelinde güveni ölçmek için kullanılan sorular bulunmaktadır. Ve son bölümde ise gönüllülük durumunu araştırmak için sorular yer almaktadır (Boşgelmez, 2012: 62-63). Çalışmanın örneklemini, Isparta ilinde bulunan meslek kuruluşlarından rastlantısal olarak sekiz meslek kuruluşu seçilmiştir. Bu seçilen meslek kuruluşları: Isparta Ticaret ve Sanayi Odası, Isparta Ticaret Borsası, Esnaf Odaları Birliği, Eczacılar Odası, Isparta Barosu, Isparta Takip Odası, Gazeteciler Cemiyeti, Isparta Girişimci Sanayi ve İş Adamları Derneği’dir. Seçilen meslek kuruluşlarının aktif üyeleri ve birden fazla üyelik durumları göz önünde bulundurularak, ana kütle için 3500 üye değerlendirilmeye alınmıştır. Üye oranlarına göre 200 adet anket gönderilmiştir ve geriye dönen 170 anket içerisinde 164’ü değerlendirilmeye alınmıştır (Boşgelmez, 2012: 64-65). Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; 20-35 yaş aralığındaki bireyler güvenmekle güvenmemek arasında kalmış olsalar da diğer yaş aralıklarına göre güven duygusu biraz daha yüksektir. Yaş arttıkça güven oranı düşme eğilimi göstermektedir. Genç kuşaklarda güven duyma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Lisans ve lisansüstü seviyede öğrenim görmüş bireylerin güvensizlikten ziyade güvenme eğiliminde oldukları gözlenmiştir. Mesleki çalışma yılı açısından bakıldığında ise 15-20 yıl üzeri deneyimi olan üyelerin diğerlerine oranla güven düzeyleri daha yüksektir. Ayrıca gönüllü üyelerin zorunlu üyelere

kıyasla güven algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Boşgelmez, 2012: 86-87).

Yeni (2021), “Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği” isimli yüksek lisans tezinde, Edirne merkez ilçedeki hemşehri dernekleri ile sosyal sermaye arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Ayrıca kurulan dernek üyelerinde güven ve üyeler arası iletişimin normlara olan etkisi incelenmiştir. Edirne merkezde kurulan 10 hemşehri derneğin yöneticileri ve üyeleri ile görüşülmüştür. Çalışmada nicel araştırmanın bir kolu olan anket görüşmesi yapılmıştır ve toplamda 252 görüşme yapılmıştır. Fakat eksik doldurmalar sebebi ile 240 anket analize dâhil edilmiştir. Bu 240 kişilik örneklemin %12,1’ini kadınlar, %87,9’unu erkekler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri sosyal sermaye ölçeği ile toplanmıştır ve sosyal sermaye ölçeği; iletişim, normlar, genelleştirilmiş güven ve özelleştirilmiş güven olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bu nedenle çalışmada dört farklı ölçek kullanılmıştır. Üyelerin derneğe üye olmalarındaki nedenlere bakıldığında yardımlaşma ve dayanışma için olan %69,6; kendi geleneklerini yaşatma gayreti için olan %17,5; iş bulma amacıyla olan %8,8 ve memleket hasretini gidermek için kayıt olan ise %2,5’lik kısmı oluşturmaktadır. Aynı dernekte bulunan üyeler arasındaki sosyalleşme ve iletişim daha fazla güven oluşmasına neden olmaktadır. Üyelerin genelleştirilmiş güven düzeyleri artarken dernek üyeleri arasındaki iletişim de paralel bir şekilde artmaktadır. Bu da birbirine güvenen bireylerin karşılıklı olarak daha rahat iletişim kurabilmeleri anlamına gelmektedir. Bu durum, sosyal sermayenin önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Güvenin özelliklerinden birisi de karmaşıklığı azaltmasıdır. Karşılıklı olarak güven duygusu besleyen bireylerde bilgi alışverişi daha doğru sağlanabilmektedir. Çalışmada dernek üyelerinin sosyal sermaye düzeyi yüksek bulunmuştur ve çalışma sonucunda bazı öneriler tespit edilmiştir:

- Genel olarak sosyal sermayenin önemli kaynakları olarak kabul edilen aile yapısı, kültürel ve sosyal ilişkiler, toplumsal değerler ve normlar gibi unsurların Türkiye’de zengin olduğu fikri yaygın anlayış olmakla birlikte yapılan araştırmalar aksi yönde sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sivil toplum işleyişindeki aksaklıklar ve güven duygusunun eksikliği sosyal sermayenin azalmasını tetikleyici durumlardır. Sivil toplum ve çalışmanın da konusu hemşehri dernekleri sosyal ağların oluştuğu, iletişim kanallarıyla dernek içerisindeki güvenin artıp ve beraberinde bunun genelleştirilmiş güven üzerinde olumlu etki yaratabileceği başlıca yerler olduğundan güçlendirilmelidir.

●Güvenin içselleştirilmesi için hemşehri derneklerinde geçirilen zaman süresi çeşitli etkinlikler ile arttırılmalıdır.

●Hemşehri derneklerine katılımda kadınların azlığı dikkat çekmektedir. Bu çerçevede kadınların katılımını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

●Farklı bölgelerdeki hemşehri derneklerinin sosyal sermaye üzerindeki etkisini inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır.

●Ülkemizde yapılan sosyal sermaye seviyesini ölçmeye yönelik çalışmaların sayısı son dönemlerde yükselme eğiliminde olsa da yetersizdir. Sosyal sermayeyi konu edinen çalışmalar yapılabilir ve desteklenebilir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından sosyal sermaye konusunda ülke genelinde araştırmalar yapılarak, sosyal sermaye düzeyine yönelik veriler elde edilmelidir. Ulaşılan veriler yönetim ve ekonomi yapısındaki sorunların kaynağı ve çözüm yolları hakkında bilgi verici olabilir (Yeni, 2021: 107).

Kaya (2011), “Sosyal Sermaye Düzeyinin Belirlenmesi ve Sosyal Sermaye Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Gönüllü Teşekkürler Bağlamında Kayseri Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Kayseri’deki gönüllü kuruluşlarda faaliyet gösteren üyeleri ve üye olmadığı halde gönüllü olarak çalışanlar üzerinde anketler gerçekleştirilmiştir. Ve bu anketler ile mevcut sosyal sermaye düzeyini ölçmeyi ve sosyal sermayenin belirleyicilerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır (Kaya, 2011: 75). Çalışma Kayseri’de bulunan gönüllü kuruluşlara kayıtlı ve kayıtlı olmayan üyelerin oluşturduğu örnek bir kütle üzerinde anket yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca örnek kütledeki az sayıda bireyle de yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca anket soruları 24 gönüllü kuruluşa dağıtılmıştır. Bu kuruluşlar şu şekilde aşağıda yer almaktadır:

- 1- Alevi Kültür Merkezi
- 2- Burhaniye Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği
- 3- Büyükkışla Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 4- Çayıralan ve Köyleri Eğitim, Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 5- Erdemli Aile ve Nesil Derneği
- 6- Hacılar Çevre, Ahlak, Kültür ve Eğitim Derneği (ÇAKÜD)
- 7- HULÛS Hanımlar Derneği
- 8- İki Kapılı Cami Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 9- İnsan Hak ve Hürriyetini Koruma Derneği (İHH)
- 10- İnsanları Koruma Derneği (İK-DER)
- 11- Karakaya Kasabası Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 12- Kars-Ardahan-Iğdırlılar Sosyal Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 13- Kayseri Eğitim, Kültür, Ahlak ve Çevre Derneği
- 14- Kimse Yok mu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 15- Mazlum-Der
- 16- Muradiye Kültür Vakfı
- 17- Pınarbaşı Şabanlı Köyü Eğitim, Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 18- Pozitif Gençlik Kulübü

- 19- Sarız Arıkları Eğitim, Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 20- Seydi Burhanettin İlim Vakfı
- 21- Sivaslı Dernekler Federasyonu
- 22- Şefkat Vakfı
- 23- Taceddin Veli Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- 24- Tüm İş Adamları Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (TÜMİŞDER)

Ankette toplamda 35 soru sorulmuştur ve likert tipi ölçek kullanılmıştır (Kaya, 2011: 75-77). Ankette dört farklı endeks hesaplanması için sorular yazılmıştır. Bu endekslerden ilk üçü; güven endeksi, network endeksi, karşılıklı yardımlaşma ve ortak işbirliği endeksidir. Dördüncü endeks ise sosyal sermaye endeksi olup ilk üç endeks kullanılarak hesap edilmiştir. Katılımcıların güven seviyesini ölçmek için kullanılan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde %7,4'ünün güven seviyesinin yüksek düzeyde, %62,9'unun güven seviyesinin orta düzeyde ve %29,7'sinin güven seviyesinin düşük olduğu görülmüştür. Network endeksi, karşılıklı yardımlaşma ve ortak iş birliği düzeyinin de genel olarak orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak sosyal sermaye düzeyine bakıldığında; %13,8'inin sosyal sermaye seviyesi yüksek, %14,1'inin düşük ve %72,1'inin de sosyal sermaye seviyesi orta düzeyde çıkmıştır (Kaya, 2011: 110-111).

Bağımsız değişkenler olan demografik özellikler ile bağımlı değişkenler olan güven-network-karşılıklı yardımlaşma ve ortak işbirliği-sosyal sermaye endekslerinin analizi sonucunda değişkenler arasında hem anlamlı hem de anlamsız ilişkilere ulaşılmıştır. Bu da sosyal sermayenin hesaplanmasında kullanılan değişkenlerin seçiminin doğruluğunu kanıtlarken bir yandan da anlamsız değişkenlerin önem derecesinin azlığına işaret etmektedir (Kaya, 2011: 111).

4.3. Sosyal Medya Alanında Yapılan Çalışmalar

Ayaz (2019), “Sosyal Medya Pratikleri Üzerinden Sosyal Sermaye Çözümlemesi” isimli yüksek lisans tezinde sosyal medya kullanımının sosyal sermayeyi geliştirip geliştirmediği üzerine incelemelerde bulunmuştur. Çalışmanın genel amacı sosyal sermaye ve sosyal medya kullanımı arasında nasıl bir ilişki olduğunun araştırılmasıdır. Ayrıca Türkiye’de sosyal medya kullanımının yaygın olduğu üniversite gençlerinin sosyal medya kullanımlarının sosyal sermaye üretip üretmediği ve sosyal sermaye ile sosyal medya kullanımı arasındaki karşılıklı ilişkinin belirlenmesi önemli bir husustur. Sosyal ağlar, normlar, katılım ve güven gibi değişkenler sosyal sermaye üretiminde etkin rol oynamaktadırlar. Ve sosyal sermayenin oluşumu toplumsalın içindedir. Toplumsalın içerisinde mevcut bulunan

bu değişkenler sosyal medya aracılığı ile yeni bir sosyal sermaye alanı üretme konusunda başarılı olup olmadığını anlamak da bu çalışmanın başka bir amacıdır (Ayaz, 2019: 5). Çalışmanın örneklemini Süleyman Demirel Üniversitesi lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımlarının diğer kesimlere oranla daha fazla olması ve farklı habituslardan bir araya gelmeleri nedeni ile örneklem olarak üniversite öğrencileri seçilmiştir. Her bir bireyin sosyal sermaye düzeyinin farklılık göstermesi, sosyal medya kullanımlarının ve sosyal medyaya yükledikleri anlamın farklı olması nedeni ile nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış 47 soruluk bir soru formu hazırlanmıştır (Ayaz, 2019: 7-8). Çalışmanın gidişatını belirlemek ve gençlerin cevaplarını da çok fazla sınırlandırmamak için bu yöntem tercih edilmiştir. Görüşmeler sonrasında katılımcılar üniversitenin sosyal çevrelerini artırdığına vurgu yapmışlardır. Özellikle kırsal kesimden gelen katılımcıların sosyal ağlarının daha fazla genişlediği görülmektedir. Bu bağlamda üniversite katılımcıların sosyal çevrelerini yani sosyal sermayelerini artırma işlevi görmektedir. Yeni tanışılan insanlar referans kaynakları olarak görülmektedir (Ayaz, 2019: 161). Araştırma soruları bağlamında genel bir değerlendirme yapıldığında; bazı katılımcılar için sosyal ağlar ve çevrimiçi oyunlar sosyal sermayelerini artırmakta iken katılımcıların çoğunluğu için sosyal sermayeyi artırmamaktadır. Sosyal medya aracılığı ile kurulan sosyal ağların genel olarak aile ve tanıdıklardan oluştuğu görülmektedir. Bu noktada gerçek hayattaki sosyal sermayelerini sosyal medyaya taşıdıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların geneli sosyal medyadan yeni tanıştıkları kişilere güven duymadıklarını ve bu durumu da yanlış bulduklarını ifade etmektedirler. “Gerçek dünyada bir karşılığı olan sosyal sermaye unsurlarının, sanal dünyada tam olarak kurulamadığı anlaşılmaktadır” (Ayaz, 2019: 170-171).

Babacan (2012), “Toplumsal Paylaşım Ağlarında Sosyal Sermaye Pratikleri” isimli doktora tezinde bilgisayar ve internet teknolojilerinin kullanım alanının en fazla olduğu üniversite gençliğinin sosyal medya kullanımının kendi sosyal sermayelerine katkısı olup olmadığını araştırmayı amaçlamıştır. Sosyal medya kullanan gençlerin sanal ortamlarda gerçekleştirdikleri pratiklerin, gerçek hayatta maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak bir sosyal sermaye değerine dönüşme potansiyelini araştırmak da tezin çalışma konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden olan anket tekniği uygulanmıştır. (Babacan, 2012: 93-94). Anket

formu 76 sorudan ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik bilgiler, devam edilen üniversite ve bölüme ilişkin bilgiler, gerçek hayatta sahip olunan arkadaş ve arkadaş ilişkilerine ilişkin sorular yer almaktadır. Bu bölümde toplamda yirmi soru bulunmaktadır. İkinci bölümde katılımcıların interneti ve sosyal medyayı hangi sıklıkla kullandıkları, ne kadar zamandır kullandıkları, hangi amaçla ve daha çok kimlerle iletişim kurmak için kullandıkları gibi temel kullanım pratiğine dönük toplamda on soru yer almaktadır. Formun üçüncü bölümünde ise; toplumsal paylaşım ağlarını kullanım pratikleri ve tutumların ölçülmesi için 45 yargıdan oluşan sorular yer almaktadır. Bu yargılar için 5 noktalı likert tipi derecelendirme [kesinlikle katılıyorum(5), katılıyorum(4), karasızım(3), katılmıyorum(2), kesinlikle katılmıyorum(1)] ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte sosyal medya ortamında tanışılan insanlara güven ilişkisi düzeyi, empati kurma, ortak iş yapabilme kapasitesi ve karşılıklı anlayışın ölçümüne dönük ifadeler bulunmaktadır (Babacan, 2012: 97-98). Çalışmanın örneklemini yalnızca örgün eğitim alan lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Ve anket verileri çevrimiçi ortamlarda paylaşılarak cevaplar alınmıştır. Ankete boş bırakılan herhangi bir soru olduğunda sistemin uyarı vermesi özelliği eklenmesi nedeni ile anket sorularında tam bir geri dönüş elde edilmiştir (Babacan, 2012: 98). Çalışmada devlet ve özel üniversiteler olmak üzere toplam 62 üniversite, 1254 öğrenci sayısı ve oranları birbirine yakın cinsiyet dağılımı ile homojen veri toplanması sağlanmıştır (Babacan, 2012: 99). Sosyal medyayı kullanan öğrencilerin gündelik yaşamlarında internet ve sosyal medya kullanımının önemli bir yer teşkil ettiği sonuçlardan anlaşılmaktadır. Öğrenciler sosyal medya ortamına, gerçek hayatlarından ilişkilerini taşıyarak oradaki var olma pratiklerini sürdürmektedirler (Babacan, 2012: 164). Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu sosyal medyanın hayatları için vazgeçilmez ve gündelik yaşamlarının çok önemli bir parçası olduğunu düşünmekte iken kendilerini sosyalleştiren bir araç olması konusunda net bir yaklaşımları bulunmamaktadır. Çalışma bulgularına göre; sosyal medya ortamının uzam ve zaman bağlamında gerçek yaşamdan farklı olsa da tamamı ile sanal olmadığı ve orada pratikte bulunan bireylerin bir biçimde sosyalleşmekte olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın kendi ruhuna uygun bir var olma şeklinin, sosyalleşmenin ve bir kimlik inşa etmenin yeni bir mekânı ve aracı olarak işlev gördüğü ifade edilebilmektedir (Babacan, 2012: 165). Katılımcıların sosyal medyada gerçekleştirdikleri ilişkilerinde güven derecesinin düşük olduğu gözlenmektedir. Bu da bireylerin tanımadıkları insanlara güvenlerinin daha az olduğunu göstermektedir.

Öğrenciler gerçek hayatta sahip oldukları arkadaş ve ilişkileri temelinde bir güven ilişkisi gerçekleştirmektedirler (Babacan, 2012: 166). Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal medyada daha çok ruh halleri, siyasi eğilimleri, sahip oldukları dini ve kültürel bagajları doğrultusunda paylaşımda bulundukları görülmektedir. Bu anlamda sosyal sermayenin önemli göstergelerinden olan paylaşım özelliği daha çok aile ve yakın çevre içerisinde gerçekleşmektedir. Ayrıca yazma ediminin görece zayıf olduğu ülkemizde, katılımcıların duygu, düşünce ve tepkilerini sosyal medya aracılığı ile daha çok hazır görüntüler paylaşarak ortaya koydukları görülmektedir. Sosyal medyada yeni insanlarla tanışmanın bir vesilesi olarak üniversite veya fakültenin önemine inanan öğrenci sayısı araştırmaya katılan öğrencinin yaklaşık olarak yarısını oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile görece daha iyi ve prestijli bir üniversite veya fakültede eğitim alan öğrencinin, sosyal medya ortamında yeni insanlarla tanışması daha kolay olmaktadır. Sonuç olarak birey sahip olduğu sosyal sermaye değeri ile ağ ortamında bulunmaktadır. Ve kişinin sahip olduğu bu değer, tanışacağı yeni bireylerin güven algısını olumlu yönde etkilemekte ve daha kolay bir arkadaşlık ilişkisi sağlamaktadır (Babacan, 2012: 166-167).

Baş (2017), “Sosyal Medya Davranışının Oluşumu: Çevrimiçi Ortamlarda Güven, Sosyal Sermaye ve Saygınlık İlişkisi” adlı doktora tezinde sosyal medya ortamlarında elde edilmesi planlanan sosyal sermaye göstergelerini, e-sosyal güveni ve sosyal medya güveninin ayrı ayrı ölçümünü yaparak sosyal medyada paylaşım yapma niyetine yönelik tutuma olan etkileri ortaya koymaya çalışılmıştır. Ayrıca kişisel faktörler olarak ele alınan saygınlık da sosyal medyada paylaşım yapma niyetine yönelik tutumu etkileyen faktör olarak değerlendirilmektedir (Baş, 2017: 55). Araştırmada üniversite gençlerinin gerekçelendirilmiş eylem teorisi ve planlı davranış teorilerinden hangisi temelinde sosyal medyada paylaşım davranışını gerçekleştirdiklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır (Baş, 2017: 87). Çalışma üniversiteli gençler ile sınırlı tutulmuştur. Bu kapsamdaki üniversiteler; Dokuz Eylül Üniversitesi, Kilis Yedi Aralık Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Karatay Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi olmak üzere toplamda 1232 öğrenci ile anket yapılmıştır. Ve bu anketlerden elde edilen veriler kullanılmıştır (Baş, 2017: 55-56). Yapılan araştırma sonucunda örnekleme oluşturan öğrencilerin sosyal medyada iki saat ve üzeri vakit

geçirdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların sosyal medya kullanım amaçlarının ilk sıralarında sosyalleşme ve iletişim kurma sebepleri yer almaktadır. Bu nedenle bu ortamların ilişkiler ve dolayısıyla ağlar üzerinden değerlendirme yapılması gerekliliği önem taşımaktadır. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun sosyal medyayı günlük yaşamlarının bir parçası olarak görmeleri ve eğer kapatılırsa bu durumdan üzüleceklerini ifade etmeleri değerlendirmeler açısından önem taşımaktadır (Baş, 2017: 87-88).

Çalışma sonuçları neticesinde kurulan araştırma modeli gerekçelendirilmiş eylem teorisi çerçevesinde anlam kazanmıştır. Yani üniversite öğrencilerinin sosyal medyada paylaşım yapma davranışlarının oluşumunu açıklamak üzere değerlendirilen çevresel ve kişisel faktörler en iyi gerekçelendirilmiş eylem teorisi ile açıklanmıştır. ...üniversite öğrencilerinin sosyal medyada paylaşım yapmalarının gerekçelendirilmiş bir eylem olması, bu davranışın istemli, iradi bir eylem olduğu, herhangi bir zorluk-kolaylık değerlendirilmesine tabi tutulmadığı, belirli amaçlara yönelik olarak doğal sürecinde gerçekleşen bir davranış olduğunu göstermektedir. Yani kişiler, sosyal medya ve onun kullanımıyla ilgili yeterli bilgi ve teknolojiye sahip olup olmadıklarının değerlendirmesini yapmamakta; davranışı gerçekleştirip gerçekleştirilmeme konusunda herhangi bir zorluk ya da imkân tahlili gerçekleştirilmemektedirler. Sosyal medyada yapılan paylaşımlar, istemli bir şekilde ve belirli kazanımların elde edilmesi amacıyla yapılan, basit ve iradi eylemlerdir (Baş, 2017: 88-89).

4.4. Bölgesel Kalkınma Alanında Yapılan Çalışmalar

Tabak (2019), “Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi: Türkiye’de Düzey Bölgeleri İçin Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması” isimli yüksek lisans tezinde sosyal sermaye ile kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin iller bazında 2011, 2015 ve 2017 yıllarındaki sosyal sermaye endeksi hesaplanarak elde edilen sonuçlar ile illerin sosyal sermaye düzeyleri ve kalkınma göstergeleri karşılaştırılmıştır. Sosyal sermaye göstergeleri kullanılarak Türkiye’nin iller bazında 2011, 2015 ve 2017 yıllarının sosyal sermaye endeksi temel bileşenler analiz yöntemi ile hesaplanmıştır. Sonuçlara göre 2011 yılı sosyal sermaye değerleri diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Sosyal sermaye ve sosyoekonomik gelişmişlik endeksi arasında bir paralellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu sosyoekonomik gelişmişlik endeksi verileri kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin batısından doğusuna doğru gidildikçe sosyal sermaye düzeyinin azaldığı görülmektedir (Tabak, 2019: 55). Ele alınan yıllarda Güneydoğu bölgesinin sosyal sermaye açısından geri kaldığı görülmektedir.

Bu nedenle bölgeye has olarak bölgesel politikalar ile uygulama yapılarak kalkınma sağlanabilir (Tabak, 2019: 56).

Bulunan sonuçlarda dikkat çeken il ise Tunceli olmuştur. Tunceli ili özellikle 2015 ve 2017 sosyal sermaye endeks değerleri açısından diğer illere nazaran daha fazla yükseliş göstermiştir. Bunun sebebi olarak ise eğitim düzeyinin yüksek olması, intihar oranlarının az olması, vergi tahakkuk tahsilât oranlarının yüksek olması gibi değişkenlerin bu sonuç üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sosyal açıdan gelişmiş bu bölge ekonomik açıdan çok gelişmediğinden dolayı sosyoekonomik gelişmişlik endeksinde gerilerde kalmıştır (Tabak, 2019: 56).

Keskin (2008), “Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Üyelerinde Sosyal Sermaye Düzeyi ve Belirleyicilerinin Analizi” isimli yüksek lisans tezinde sosyal sermayenin bölgesel kalkınmadaki rolü göz önüne alınarak Erzurum’un mevcut sosyal sermaye düzeyinin ne olduğu araştırılmıştır. Kalkınmada önemli bir faktör olan sosyal sermayenin, Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası (ETSO) üyelerinde mevcut düzeyinin ölçülmesi ve sosyal sermaye belirleyicileri arasındaki ilişkinin nasıl olduğunun anlaşılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır (Keskin, 2008: 63). Çalışmada ETSO’ya kayıtlı üyelerden örnek kütle seçilmiştir ve anket yöntemine dayalı olarak bir saha araştırması yapılması amaçlanmıştır. Ve bu amaçla ETSO yönetiminden ETSO’da ismi ve adresi bulunan 1610 kişilik bir liste alınmıştır. Listenin incelenmesi sonucunda bazıları kapsam dışı olduğu için 1499 adet iş yeri geriye kalmıştır ve ana kütle olarak bu sayı kabul edilmiştir. Örnek kütle seçimi yapılırken basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır ve listeden tamamen tesadüfi olarak bilgisayar aracılığıyla 620 üye seçilmiştir ve PTT aracılığıyla anketlerin bir kısmı gönderilmiş, bir kısmına bizzat gidilerek elden teslim edilmiştir ve belirtilen adrese göndermeleri istenmiştir. Çok az kısımda hemen dolduracağını söylediği için elden alınmıştır. 312 anketin geri dönüşü olmuştur ancak 3 ankette soruların büyük bir kısmına cevap verilmediği fark edilince bu anketler devre dışı bırakılmıştır (Keskin, 2008: 63-64). Ankette üyelere toplamda 42 soru sorulmuştur. Sorulardan ilk 10’u demografik özellikler ile ilgilidir. Geri dönüşümü olan 309 anket içerisinden yalnızca 10 tanesi kadın üyeye ait olduğu için cinsiyet ile ilgili değerlendirme yapılamamıştır. Ayrıca diğer 32 soru da sosyal sermaye düzeyinin tespiti amacıyla yazılmıştır. Ayrıca ankette 5’li likert ölçeği kullanılmıştır (Keskin, 2008: 64-65). Çalışmada Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası üyelerinin sosyal sermaye düzeylerinin yeterince yüksek olmadığı sonucuna

ulaşılmıştır. Güven, resmi ve gayri resmi ağlara katılım ile yardımlaşma ve ortak işbirliği gösterge oranlarının düşük düzeylerde olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle yerel kalkınma için sosyal sermayeyi geliştirici politika önlemlerinin alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Keskin, 2008: 97-98). Yenilikçi hizmet sektöründe faaliyet gösteren üyelerin eğitim düzeyi ve kentte doğmuş olma oranının, dolayısıyla sosyal sermaye düzeyinin diğer sektörde faaliyet gösterenlere oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle eğitim seviyesinin yükselmesi üyeleri daha fazla yenilikçi sektör alanında faaliyet göstermeye yönlendireceği için sosyal sermaye düzeyinin de yükseleceği düşünülmektedir. Ayrıca resmi kurumlara olan güven düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da kurumların yeterli desteği alamayacağına inanan yatırımcıların yeni yatırımlarını engelleyebilmektedir (Keskin, 2008: 100).

4.5. Diğer Alanda Yapılan Çalışmalar

Eşki (2009), “Sosyal Sermaye –Önemi, Üretimi ve Ölçümü- Üzerine Bir Alan Araştırması” başlıklı doktora tezinde; sosyal sermayeleri yüksek olan öğrencilerin diğer öğrencilere oranla daha başarılı olduklarını ifade etmektedir. Aynı ifadenin tersi olarak eğitim seviyesinin artması ile sosyal sermaye düzeyinin artacağını söylemek mümkündür. Çalışmada bu iki olgudan yola çıkılmıştır ve aralarındaki pozitif ilişki araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Sosyal sermayeyi ölçmek için kullanılan güven ve katılım düzeyinin zayıf olduğu düşünülmüş ve bu iki boyuta ilaveten diğer boyutlarında ölçme sürecine dâhil edilmesi ve daha bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesinin gereklilik olduğu ifade edilmektedir. Araştırmanın ilk adımında öğrencilerin sosyal sermaye düzeylerini ölçmek için “katılım, gönüllülük, sosyal adanmışlık, sorumluluk, güven düzeyi, öz yeterlilik, kontrol düzeyi, sosyal etkileşim, iletişim, farklılaşma, farklılıklara hoşgörü düzeyi boyutları kullanılmıştır. İkinci adımda ise sosyal sermaye ile akademik başarı arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma evrenini Selçuk Üniversitesi lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Konya merkezdeki fakülte ve lisans eğitimi veren yüksekokul öğrencileri çalışmaya dâhil edildikleri zaman 39.457 öğrenci olduğu görülmektedir. Güven düzeyi, örneklem hatası ve oranlara bakılarak 550 öğrenciye anket dağıtılmıştır ve sağlıklı bir ölçme imkânı verecek 480 anket araştırma için kullanılmıştır. Sosyal sermaye için sorulan öğrenci topluluğu veyahut sivil toplum kuruluşuna üyelik sorularında genel olarak katılımın olmadığı tespit edilmiştir. Aynı

şekilde güven konusunda ise Türkiye’de yapılan genel güven düzeyine paralel olarak düşük çıkmıştır. Genelde aynılık olduğunda artan güven düzeyi ırk, etnik sınıf ve din farklılıkları olduğunda biraz daha azalmaktadır. Fakat bu güvensizliğin ardında yatan nedeni açıklamamaktadır. Çünkü aynılık varken de güven duygusunun çok fazla olduğu görülmemektedir. Ayrıca çalışmada bir öğrenci topluluğuna üye olma durumu ile akademik başarı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkiye ulaşılmıştır. “...Öğrencilerin derslerin yoğun olduğu şeklindeki düşünceleri arttıkça herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyelik oranları da azalmaktadır (Eşki, 2009: 215).

Petek (2020), “Sosyal Sermayenin Motivasyona Etkisi: Kastamonu Üniversitesi Örneği” isimli yüksek lisans çalışmasında sosyal sermayenin motivasyona olan etkisini çalışmıştır. Araştırmanın evrenini Kastamonu Üniversitesi’nde çalışan akademik personel oluşturmaktadır. Üniversitede toplamda 1463 personel bulunmaktadır ve bunlardan 800’ü araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Ayrıca bu verilere Kastamonu Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı’nın 03.10.2019 yılında yayınlanan resmi internet adresinden ulaşılmıştır (Petek, 2020: 62). Çalışmada yüz yüze anket metodu ile kolayda örneklem yöntemi ile 800 örneklemden güven aralığı hesaplanarak; 278 akademik personele anket dağıtılmıştır ve bu anketlerden 9 tanesi eksik veri nedeni ile kullanılamadığı için toplamda 269 adet anket analiz edilmiştir (Petek, 2020: 63). Ankette sosyal sermaye ve motivasyon düzeyi ölçülmüştür. Araştırma sonucunda sosyal sermayenin motivasyonu pozitif yönde etkilediği saptanmıştır. Sosyal sermaye ve boyutlarının tümünün motivasyonu etkilemesi sonucu ile bireylerin sosyal sermayelerindeki artışın motivasyonlarını artıracığı söylenebilir (Petek, 2020: 86 – 87). Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre; Kastamonu Üniversitesi akademik çalışanlarının sosyal sermaye ve motivasyonlarının orta düzeyde olduğu ölçülmüştür. Sosyal sermayenin alt boyutları olan sosyal ağlar, güven, normlar ve kimlik ve paylaşılan dil boyutlarının motivasyona bir etkisi olduğu saptanmamıştır. Paylaşılan hikayeler ve paylaşılan vizyon boyutlarının ise motivasyona etkisi orta düzeyde olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle Kastamonu Üniversitesi akademik personelin sosyal sermayesi artırıldığında motivasyonların da artacağı söylenebilir (Petek, 2020: 87).

Özbilen (2019), “Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye ve Girişimcilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde eğitim fakültelerinin Temel Eğitim Bölümleri’ne bağlı olarak eğitim vermekte olan Okul Öncesi Eğitimi ve Sınıf

Eğitimi alanında öğrenim gören birinci ve son sınıftaki öğretmen adaylarının görüşlerine göre sahip oldukları sosyal sermaye ve girişimcilik düzeylerine bakılması amaçlanmıştır. Birinci ve son sınıftaki öğretmen adaylarının sosyal sermaye düzeylerinin değişimlerinin nasıl olduğunun gözlenebilmesi üniversitelerin sosyal ve toplumsal amaçlara ne gibi etkileri bulunduğu önemli görülmektedir. Önemli bir meslek alanı olan öğretmenliğin mesleğe başlamadan önce öğretmen adaylarının sosyal sermayelerinin belirlenmesi önemlidir ve eksik olan alanlarda ise gelişimsel açıdan teşvik edici uygulamalar yapılmalıdır. Ayrıca araştırmanın önemli olmasını sağlayan bir diğer nokta da bugüne kadar bu alanda az çalışma yapılmış olması ve yapılan çalışmalarda da sosyal sermaye düzeylerinin alt boyutlarının ayrıntılı bir şekilde ele alınmış olmamasıdır. Bu nedenle çalışmada kullanılan ölçme aracının çok yönlü olmasına ve sosyal sermayenin tüm alt boyutlarını kapsamasına dikkat edilmiştir (Özbilen, 2019: 17). “Aynı zamanda sosyal bir grup olan üniversite yaşamının, bireylerin hayatlarına yön veren böylesine önemli bir olguyu kazanmada ne denli önemli rolü olduğu üzerinde durulmaktadır (Özbilen, 2019: 18). Çalışma 2017-2018 yılında veri toplanan üniversitelerde Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ve Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı’nda lisans öğrenimi gören öğretmen adayları ile sınırlıdır. Nicel bir çalışmadır. “Araştırmanın örneklemini belirlemek için evrende bulunan ve TÜBİTAK’ın (2016) Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2016 Sıralaması’nda bulunan iki ve bulunmayan üç üniversite, ölçüt örnekleme yöntemi ile araştırma örneklemine alınmıştır” (Özbilen, 2019: 169). TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2016 sıralamasına giren iki üniversite; Dokuz Eylül Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi, sıralamaya giremeyen üç üniversite ise; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi’dir. Bu üniversitelerden Eğitim Fakülteleri’nden Okul Öncesi Eğitimi ve Sınıf Eğitimi Anabilim Dalları’nda öğrenim gören birinci sınıf ve son sınıf öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Totalde 811 öğretmen adayı ile görüşülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre; katılımcıların sosyal sermaye ve girişimcilik düzeyleri ortalamanın üzerinde çıkmıştır. Çalışmada; cinsiyet, öğrenim görülen bölüm veyahut sınıf düzeyinin sosyal sermaye konusunda herhangi bir farklılaşma sağlamadığı fakat bireylerin herhangi bir sivil toplum kuruluşuna veya bir öğrenci topluluğuna katılım sağlaması sosyal sermaye düzeyinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kahraman (2016), “Sosyal Sermayeyi Geliştirmeye Yönelik Etkinliklerin Öğretmenlerin Sosyal Sermaye Düzeyine Etkisinin İncelenmesi” isimli doktora tezinde sosyal sermayenin geliştirilebilir bir sosyal yeterlilik olup olmayacağını bilimsel yöntemlerle ortaya koymayı amaçlamıştır. Aynı zamanda bir eğitim örgütünde uygulama amacı ile hazırlanan “Sosyal Sermayeyi Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Programı”nın (SSGP) öğretmenler üzerindeki etkilerini araştırmak da çalışmanın diğer bir amacıdır (Kahraman, 2016: 3). Araştırma, araştırmacının tüm toplantılara, etkinliklere vs. katılamamış olması nedeni ile katılabildiği etkinlikler ile sınırlıdır. Araştırma özel bir okulda yapılmıştır. Okulun ortamı ve sağlamış olduğu imkânlar nedeni ile araştırmaya olumlu katkı sağlamış olmasına rağmen benzer imkân ve ortamın farklı okullarda sağlanamaması bir sınırlılık olabilmektedir. Okul yönetimi bazı etkinliklere sıcak bakmamış, bazı etkinlikler ise ekonomik olarak yeterli olmadığı için yapılamamıştır. Bu nedenle yapılan etkinlikler ve elde edilen veriler okulun imkânları ve yönetimin sunduğu destek ile sınırlıdır. Araştırma yapılan okul, çalışan kişi sayısı bakımından küçük bir okuldur. SSGP küçük mevcutlu okullarda daha verimli uygulanabilmektedir. Bu nedenle çalışan sayısı fazla olan okullarda uygulanması durumunda aynı sonuçların alınmaması ihtimali de bir sınırlılık oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 13’ü kadın ve 1’i erkektir. Neredeyse tamamına yakınının kadın olması da çalışmanın muhtemel bir sınırlılığıdır (Kahraman, 2016: 4). Araştırma eylem araştırması olarak desenlenmiştir (Kahraman, 2016: 67). Çalışmada uygulama öncesi ve sonrasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak amacı ile nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada bulunduğu karma yöntem kullanılmıştır (Kahraman, 2016: 66). Çalışmanın sonucunda ise sosyal sermayenin yapılacak bir dizi etkinlik ile geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. En azından çalışma grubu açısından durum böyledir. Sosyal sermayenin uygun bir program eşliğinde ve belirli bir zaman diliminde geliştirilebilir olması belki de araştırmanın en önemli sonucudur. Ayrıca araştırma bulguları arasında sosyal sermayenin az mevcudu olan okullarda daha verimli uygulandığı sonucuna da ulaşılmaktadır (Kahraman, 2016: 135-136).

Bu araştırmayla sosyal sermayenin geliştirilebilir olduğu, yapılan etkinliklerle sosyal sermaye düzeyinin artırılabilirliği, okul çalışanlarının etkinlik ve verimliliğini artırmada, kurumsal katkılarını geliştirmede ve örgütsel amaçlara ulaşmada kolaylaştırıcı bir araç olarak etkili olabileceği sonucuna varılmıştır. Okul büyüklüğünün (öğretmen, öğrenci sayısı olarak) sosyal sermayenin

gelişimi ve kurumsal katkılarıyla doğrudan ilişkili olduğu da gözlenmiştir (Kahraman, 2016: 137).

Baykal (2018), “Sosyal Sermayenin Özlilerlik, Güven ve Performans ile İlişkisi” isimli doktora tezinde bireyler arası sosyal ilişkiler ve güven ilişkileri sosyal sermaye bağlamında analiz edilmesi amaçlarından biridir (Baykal, 2018: 4). Çalışmada Sosyal Ağ Analizi (Social Network Analysis-SNA) yöntemi ile tarama tipi araştırma yöntemi (survey research) birlikte kullanılmıştır. Bu iki farklı yöntemin bir arada kullanılması yenilikçi bir yaklaşımdır (Baykal, 2018: 5). Çalışmada örneklem olarak ASELSAN firmasında çalışan yükseköğrenim mezunu bireylerden bilgi alınmıştır. Anketler, şirket içerisinde internet ortamında veya kâğıt olarak katılımcılara iletilmiştir. Toplanan anketler ile ilk olarak geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Araştırmanın diğer aşamasında sosyal ağ analizi için iki kapalı grup seçilmiştir. Bu iki gruptan alınan verilerle birlikte sosyal sermaye puanları hesaplanmıştır ve diğer değişkenler ile olan ilişkisi de incelenmiştir. Değişken olarak ise; sosyal sermaye, demografik özellikler, öz liderlik, güven ve bağlamsal performans değişkenleri ele alınmıştır (Baykal, 2018: 6). İki şekilde anket yapıldığından bahsetmiştik. Bunlardan ilki kâğıda basılı olarak hazırlanan anketlerin uygulandığı bir grup ve ikinci olarak da internet ortamından uygulanan bir grup anketi bulunmaktadır. Bu iki grup anketin 207 adedi geri dönmüştür ve 3 katılımcının tüm sorulara cevap vermemesi nedeni ile bu 3 anket analizden çıkarılmıştır ve geçerlik analizi 204 anket ile yapılmıştır (Baykal, 2018: 29). Örneklemdeki bireylerden kişilerarası güven, öz liderlik ve ÖVD (Örgütsel Vatandaşlık Davranışı) ölçekleri ile toplanan veriler ile sosyal sermaye puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda ise; dayanışmacı sosyal sermaye ile kişiler arası güven alt boyutlarından olan çalışma arkadaşlarının davranışlarına ve yönetimin eylemlerine itimat düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca sosyal sermaye ve performans arasındaki ilişki ele alındığında sosyal sermaye ile bağlamsal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Baykal, 2018: 114).

Demirkan (2019), “Zorunlu Askerlik Hizmetinin Erkeklerin Sosyal Sermaye Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde erkeklerin hayatında önemli bir yer teşkil eden ve zorunlu olarak yapılan askerlik hizmetinin sosyal sermaye üzerindeki etkisini incelemiştir. Genel olarak çalışmanın amaçlarını: askerlik hayatında kurulan arkadaşlıkların ne anlam ifade ettiği, sivil hayata bu arkadaşlığın

nasıl aktarıldığı ve geçen süreçte arkadaşlıklarının değişip değişmediği oluşturmaktadır. Diğer bir boyutta ise gazi/muharip gaziler ile askerlik sürecinde herhangi bir çatışmaya katılmamış askerlerin arkadaşlıklarına kattıkları anlamlar ve askerlik sonrasında arkadaşlık ilişkilerinin sosyal sermaye üzerinde etkilerinin değişkenlerinin sosyolojik perspektifle analiz etmek amaçları arasındadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel analiz kullanılmıştır. “Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür” (Demirkan, 2019: 39). Çalışmada veri toplama yöntemi olarak katılımcılarla yarı yapılandırılmış mülakat soruları ile görüşmeler yapılmıştır (Demirkan, 2019: 41). Çalışmanın evrenini 2015 yılı öncesinde askerlik görevini yapan tüm askerleri kapsamaktadır. Örneklem grubunu ise Balıkesir ilinde ikamet eden ve 2015 öncesinde askerlik görevini yapmış 60 erkek katılımcı oluşturmaktadır. 60 kişinin dağılımı ise askerlik vazifesini 1982 ve öncesinde, 1983-1993, 1994-2004 ve 2005-2015 yılları arasında yapan 10’ar kişilik gruplar şeklindedir (Demirkan, 2019: 40). Araştırmanın sonucunda: katılımcıların askere coşku, sevinç ve heyecan duyguları ile gittikleri, farklı insanlarla bir araya gelmeyi büyük bir zenginlik olarak değerlendirdikleri ve başkalarının kültür ve yaşam tarzları hakkında hem bilgi sahibi olma hem de kendi kültürlerini ifade edebilme konusunda şansı olduklarını ifade etmişlerdir. Asker arkadaşlıklarının diğer arkadaşlıklara göre farkı sorgulandığında katılımcılar genel olarak sivildeki arkadaşlıklarından ziyade askerlikteki arkadaşlıklarını daha çıkarsız olarak tanımlamışlardır. Asker arkadaşlıklarını da çeşitli iletişim kanalları yolu ile devam ettirdiklerini, herhangi bir sıkıntılı durumlarında kolaylıkla yardım isteyebileceklerini, birbirlerinin genellikle düşünlerine katıldıklarını ve askerlik hizmetinin hayatlarında olumlu değişikliklere neden olduğunu ifade etmişlerdir. Bu veriler askerlik hizmetinin erkeklerin sosyal sermayeleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Sosyal sermayenin etkisinin yıllar geçtikçe belirli ölçüde azaldığı görülmektedir. Gazi ve muharip gazilerin arkadaşlık ilişkilerine yükledikleri anlamlar ile diğer askerlik görevini yapmış katılımcıların arkadaşlık ilişkilerine yükledikleri anlamların çok fazla farklılık göstermediği verilen cevaplardan anlaşılmıştır (Demirkan, 2019: 102-103).

4.6. Yapılan Araştırmalar Üzerine Bir Değerlendirme

Bireylerin pek çok ihtiyaçları vardır. Temel ihtiyaçları olan beslenme, barınma ve güvenlik ihtiyacı sonrası sevgi ve aitlik ihtiyacı bulunmaktadır. Burada birey paylaşma ve bağlantı kurma ihtiyacını karşılamak isteyecektir. Kurulan her bağlantı ve karşılıklı ilişkiler de bireylerin sosyal sermayelerini oluşturmaktadır. Kurulan bu ilişkiler ise güven bağlamında olmaktadır. Bireylerin bu şekilde ilişki ağlarına sahip olabileceği pek çok alanlar vardır. Bunlardan ilkinin aile oluşturmaktır. Daha sonrasında kendileri bu ilişkiler için çaba göstermelidir. Örneğin, sivil toplum kuruluşlarına, derneklere katılım sağlanarak ilişki ağları oluşturmak mümkündür. Ayrıca günümüz teknolojilerinden de bu konuda faydalanmak mümkündür. Bununla ilgili olarak pek çok sosyal medya ve çevrimiçi ağlar bulunmaktadır. Ayrıca alınan eğitim, eğitim görülen mekan ve katılım sağlanan sosyal faaliyetlerin pek çoğu sosyal sermayeye hizmet etmektedir.

Yukarıda sivil toplum, dernekler, eğitim, güven gibi pek çok alanda sosyal sermaye ile ilgili yayınlanmış olan tezler incelenmiştir. Genel bir değerlendirme yapılacak olunursa; sosyal sermayenin eğitim, sosyal medya ve sivil toplum kuruluşları ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Bunun yanı sıra sosyal sermayenin ölçümü ve aktarımı da önemli bir noktadır. Geleceğe umut besleyen ve sosyal sermaye düzeyleri yüksek olan öğrencilerin eğitim süreçlerinin daha pozitif olduğu görülmüştür. Eğitim ve sosyal sermaye arasında karşılıklı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir.

Üniversite öğrencileri üzerine yapılan sosyal medya ve sosyal sermaye arasındaki ilişkiler çalışmasında öğrenciler için üniversitelerin yeni bir sosyal sermaye kaynağı olduğu ve öğrenciler de üniversitede yeni tanıştıkları kişileri genel olarak referans kaynakları olarak nitelendirmektedirler. Fakat sosyal medya konusuna gelince genelde oradaki bireylere güven duyulmadığı ve kendi çevrelerindeki bireyleri sosyal medyalarında bulundurduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda kendi sosyal sermayelerini sosyal medyalarına taşımaktadırlar. Bu noktada öğrenciler için güven kavramının önemi görülmektedir. Güven duyulmayan bireyler ile arkadaşlık kurulmamaktadır. Bir diğer çalışmada ise bireyler sosyal medyayı sosyalleşmek ve iletişim kurmak amacı ile kullandıklarını ve günlük yaşamlarının bir parçası olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca sosyal medyada yeni bireyle tanışmanın bölüm ve üniversite ile alakalı olduğunu düşünen üniversiteli gençler de çoğunluktadır.

Prestijli bir üniversite veya fakültede okuyan bireylerin sosyal medyada da daha güvenilir olarak düşünüldüğü ve bu nedenle arkadaş edinmede daha rahat oldukları ifade edilmiştir.

Hemşehri derneklerinin de başka bir sosyal sermaye üretim alanı olduğu görülmektedir. Bireyler memleketlerinden başka bir yere göç ettiklerinde eski geleneklerini yaşatmak ve oraya ait bir şeylerin hayatlarında olmasını istemeleri nedeniyle bu tarz derneklere üye olmaktadır. Aynı dernekte bulunan bireyler arasında sosyalleşme ve iletişimlerin daha fazla güvene neden olduğu görülmektedir. Karşılıklı olarak güven duyan bireyler arasında ise bilgi alışverişi daha doğru sağlanmaktadır. Ve bu dernek üyelerinin güven ve karşılıklı iletişimleri sebebi ile sosyal sermaye düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarında ise gönüllü üyelerin zorunlu üyelere göre güven düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç kuşaklarda güven eğiliminin daha fazla olduğu fakat çalışma yılı ve çalışma alanındaki deneyimleri arttıkça güven duygusunun da arttığı ifade edilmiştir.

Bölgesel kalkınma ve sosyal sermaye ilişkisi ile ilgili çalışmalara bakıldığında bölgelerin sosyoekonomik gelişmişlik endeksleri önemli görülmektedir. Kalkınma Bakanlığı'ndan alınan veriler kullanılmıştır. Sosyal sermaye ve sosyoekonomik gelişmişlik arasında paralellik olduğu belirtilirken; ayrıca Türkiye'nin batısından doğusuna gidildikçe sosyal sermayenin azaldığı görülmektedir. Bu durumda bölgesel politikalar ile kalkınma sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bir diğer çalışmada ise sosyal sermayenin yükseltilmesi ile bölgesel kalkınma olacağı ve sosyal sermayenin de yükselmesi için eğitim seviyesinin yükselmesi gerektiği vurgusu görülmektedir.

Son olarak sosyal sermayenin pek çok alanla ilişkisi olduğu, etkilediği veya etkilendiği çalışmalarda görülmektedir. Bu durumlarda önemli olan noktanın sosyal sermaye düzeyinin gelişmişliği önem arz etmektedir. Ayrıca sosyal sermaye önemli noktalardan olan kalkınma ile de paralel yapıda olan bir kavramdır. Bölgenin ve daha sonra da ülkenin sosyoekonomik düzeyi için yapılması gerekenler arasında yer almaktadır sosyal sermaye düzeyinin yükseltilmesi. Bunlar da ortamlardaki güveni sağlamakla, iletişim ağlarını genişletmekle, bireyleri topluma karşı daha duyarlı, bilinçli hale getirmek için eğitmekle, iş birliği yapmakta desteklemekle ve daha pek çok etkenle olabilecektir.

5. BULGULAR

Bu bölümde imamlar ve polisler ile yapılan görüşmeler sonucunda ulaşılan analizlere yer verilmektedir. Çalışma hem nitel hem nicel bir çalışma olması nedeniyle hipotezleri başlangıçta oluşturmak ve sıralamak yerine araştırma esnasında ulaşılan bulgular ortak kategorilerde birleştirilmeye çalışılmıştır. Ve sonrasında likert tipi ölçeğe çevrilerek SPSS ile analiz ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Diğer çalışmalardan esinlenilerek sosyal sermayenin diğer alanlara olumlu etkisi olduğu görülmekle birlikte sosyal sermayesi yüksek olan bireylerin güven düzeylerinin de yüksek olması beklenmektedir.

Sosyal sermayeyi tanımlama sürecindeki farklılıklar ölçümlerde ele alınması gerekli olan ana unsurların neler olduğu konusunda da ortaya çıkmaktadır. “OECD’nin dürüstçe ifade ettiği gibi, sosyal sermayeyi ölçmek zordur” (OECD 2001b: 43; akt. Field, 2008: 180). Bu nedenle sosyal sermaye ölçümünde pek çok etken söz konusudur. Coleman’a göre sosyal sermayeyi din, sosyal ağlar, güven düzeyleri, aile yapısı, komşuluk ve akrabalık ilişkileri gibi unsurlar oluşturmaktadır (Aydemir, 2011: 53).

Sosyal sermayenin boyutları; (1) Güven ve emniyet hissi, (2) Topluluklara katılım, (3) İş ilişkileri, (4) Farklılığın hoş görülmesi, (5) Komşuluk ilişkileri, (6) Hayatın değeri, (7) Aile ve arkadaşlık ilişkileri, (8) Sosyal ilişkiler olumlu etkiler olarak belirlenmiştir (Aydemir, 2011: 106).

Sosyal sermayenin bu boyutlarından da yola çıkılarak çalışma soruları “aidiyet ve memnuniyet”, “sosyal dayanışma ve destek”, “sosyal etkileşim”, “sosyal katılma”, “farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü” ve “güven endeksi” gibi etkenler ve endeksler çerçevesinde gruplandırılarak sosyal sermaye ve güven ilişkisi imamlık ve polislik mesleği minvalinde analiz edilmektedir. Bu analizler yapılırken ilk olarak katılımcıların dönüştürmeye uygun olan cevapları likert tipi ölçeklere çevrilmiştir ve böylece ortalama değerlere ve yüzdeliklerine ulaşmak ve tartışmayı sayısallaştırmak daha kolay hale getirilmiştir. Çalışma sorularının tüm başlıkları için demografik verilerin tamamına göre ayrı ayrı tablolar oluşturularak değerlendirmeler yapılmıştır.

Aydemir’in (2011) ifade ettiği gibi sosyal sermaye boyutları ile ilgili olan kavramlar bu çalışmada sırayla şu şekilde yer almaktadır: Çalışmada “güven ve emniyet hissi” son bölümde sosyal sermayenin sonucu olarak yer almaktadır ve aralarındaki ilişki incelenmektedir. “Topluluklara katılım” da katılımcıların gönüllü

olarak sivil toplum kuruluşlarına katılımları veya bölgelerindeki problemlerle ilgili kendi yapmış oldukları projeleri veya yapılmış olan projelere maddi manevi destekleri ile ilgili sorular sorulmuştur. “İş ilişkileri” ayrı bir inceleme bölümü olarak ele alınmasa da bununla ilgili sorular ve analizleri “aidiyet ve memnuniyet”, “sosyal dayanışma ve destek” ve “sosyal etkileşim” bölümlerinde yer almaktadır. “Farklılığın hoş görülmesi” ise “farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü” bölümünde yer almaktadır. “Komşuluk ilişkileri” de “sosyal dayanışma ve destek” ve “sosyal etkileşim” bölümünde yer almaktadır. “Hayatın değeri” “aidiyet ve memnuniyet” bölümünde kendi yaşadıkları hayattan aldıkları memnuniyet, kendilerini ne kadar değerli hissettikleri gibi sorularla ölçülmektedir. “Aile ve arkadaşlık ilişkileri” de yine katılımcıların aileleri ile ilişkilerinin nasıl olduğu, onlarla bir araya gelme durumları vs dikkate alınarak sorular sorulmuştur. “Sosyal ilişkiler” de ise sosyal etkileşim bölümünde yer alan sorular ile anlatılmaya çalışılmıştır. Bulgular kısmı 3 bölümden oluşmaktadır. İlk olarak katılımcıların demografik verileri, ikinci olarak sosyal sermayeleri ve son olarak da güven düzeyleri yer almaktadır.

Çalışmada önemli iki değişken olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler yer almaktadır. Bağımsız değişkenler cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, gelir düzeyi, haftalık çalışma saatleri, ev sahipliği durumu veya kiminle yaşandığı gibi değişkenlerdir. Bağımlı değişkenler de demografik verilere göre değişkenlik gösteren aidiyet, memnuniyet duygusu, aile veya arkadaş ilişkileri ve güven ilişkileri gibi değişkenlerdir. Kısacası sosyal sermaye ve güven ölçmek için kullanılan; aile ve akraba ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri veya güven için gerekli görülen kriterler bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır.

Çalışmada genel olarak esas alınan bağımsız değişkenler; mesleki olarak polis ve imam katılımcıların karşılaştırılmaları ve bu karşılaştırmalarda da hangi demografik verilerin sosyal sermaye ve güvenlerini etkilediği araştırılmıştır. İmam ve polis katılımcılar olması ile ilgili olarak, aslında her ikisinin de mesleki olarak güven duyulan meslekler arasında olmaları dikkate alınarak iki meslek için kıyaslamalar yer almaktadır. Ki İslam Can’ın Türkiye’de Siyasal Güven çalışmasında kurumlara güven bölümünde dördüncü sırada Diyanet İşleri Başkanlığı, yedinci sırada ise Emniyet Teşkilatı yer almaktadır. Toplam 23 kurumdan ilk yedide yer almaktadırlar. Bu da genel olarak halk tarafından güven duyulan iki meslek demektir. İki meslek kıyaslaması yapılırken pek çok değişkene göre de kıyaslamalar yapılmaktadır.

Örneğin cinsiyetin güven veya sosyal ilişkilerde farklılık oluşturup oluşturmaması veya yaş arttıkça sosyal sermaye ve güvenin nasıl değiştiği, ev sahibi olan biri ile kirada yaşayan biri arasında sosyal ilişkiler ve güven konusunda farklılık olup olmaması veya kiminle yaşandığına göre sosyal sermayenin nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Ayrıca daha öncesinde pek çok çalışmada yer almış ve Coleman için de sosyal sermayenin önemli noktalarından olan eğitimin sosyal sermayeyi nasıl etkilediği veya artan gelirin sosyal sermaye ve güveni de artırıp artırmadığı araştırılmıştır.

5.1. Demografik Veriler

Bu çalışma Ankara ve Adana’da 2021 Aralık ve 2022 Nisan tarihleri arasında 46 kişi ile yapılmıştır. Toplamda 26 polis ve 20 imam katılımcı bulunmaktadır. 26 polis katılımcıdan 10’u kadın ve 16’sı erkektir. Demografik veriler bölümünde katılımcıların cinsiyeti, meslekleri, yaşları, öğrenim durumları, çalışma saatleri ve gelir durumları sırası ile yer almaktadır. İlk olarak Tablo 8’de katılımcıların cinsiyeti, meslekleri ve emekli veya çalışan olmalarının sayı ve yüzdeleri gösterilmektedir.

Tablo 8

Toplam Katılımcı

<u>Cinsiyet</u>	<u>Meslek</u>	<u>Sayı</u>	<u>Yüzde</u>
Kadın	Polis Çalışan	9	19,56
	Emekli	1	2,17
	İmam Çalışan	0	,0
	Emekli	0	,0
Erkek	Polis Çalışan	10	21,73
	Emekli	6	13,04
	İmam Çalışan	13	28,26
	Emekli	7	15,21
Toplam		46	100,0

Katılımcıların yaş aralıkları yüzdeleri ise tablo 9’da verilmiştir. Kadın polis katılımcıların genç olduğu görülmektedir. Çünkü 10 kadın polis katılımcıdan 9’u 24-34 yaş arasında yer almaktadır. Ve kadın katılımcıların %90’ını oluşturmaktadır. Kadın katılımcılardan 1’i de 35-44 yaş arasında olup kadın katılımcıların %10’unu oluşturmaktadır. 45 ve üzeri yaş grubunda olan herhangi bir kadın polis katılımcı bulunmamaktadır. 16 erkek polis katılımcıdan 10’u 24-34 yaş arasında olup erkek polis katılımcıların %62,05’ini oluşturmakta, 2’si 45-54 yaş arasında olup erkek polis

katılımcıların %12,5'ini oluşturmakta ve son olarak 4'ü de 55 ve üzeri olup erkek polis katılımcıların %25'ini oluşturmaktadır. 20 erkek imam katılımcıdan 1'i 24-34 yaş arasında olup imam katılımcıların %5'ini, 3'ü 35-44 yaş arasında olup %15'ini, 6'sı 45-54 yaş arasında olup %30'unu ve 10'u da 55 yaş ve üzeri olup toplam imam katılımcıların %50'sini oluşturmaktadır. Genel olarak da tüm katılımcıların yaş aralığı değerlendirildiğinde 24-34 yaş arasında 20 katılımcı olup toplam katılımcıların %43,47'sini, 4'ü 35-44 yaş arasında olup %8,69'unu oluşturmakta, 8'i 45-54 yaş arasında olup %17,39'unu ve 14'ü 55 yaş ve üzeri olup %30,43'ünü oluşturmaktadır. Bu bilgilerin tablo olarak verilmiş hali Tablo 9'da şu şekilde yer almaktadır:

Tablo 9

Katılımcıların Yaşı

		Yaş									
Cinsiyet	Meslek	24-34		35-44		45-54		55+		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	İmam	0	,0	0	,0	0	,0	0	,0	0	,0
	Polis	9	90,0	1	10,0	0	,0	0	,0	10	100,0
Erkek	İmam	1	5	3	15,0	6	30,0	10	50,0	20	100,0
	Polis	10	62,05	0	0	2	12,5	4	25,0	16	100,0
Toplam		20	43,47	4	8,69	8	17,39	14	30,43	46	100,0

Demografik verilerden bir diğeri de katılımcıların öğrenim durumlarının ne olduğudur. Burada ortaöğretim, ön lisans ve lisans düzeyinden mezun olan katılımcılar yer almaktadır. Burada 10 kadın katılımcıdan 2'si ön lisans bitirmiş olup kadın polis katılımcıların %20'sini, 8'i lisans bitirerek kadın polis katılımcıların %80'ini oluşturmaktadır. Ayrıca kadın polis katılımcılar arasında öğrenim durumu ortaöğretim olan kimse bulunmamaktadır. 16 erkek polis katılımcıdan 1'i ortaöğretim mezunu olarak erkek polis katılımcıların %6,25'ini, 6'sı ön lisans mezunu olarak erkek polis katılımcıların %37,5'ini ve 9'u da lisans mezunu olarak erkek polis katılımcıların 56,25'ini oluşturmaktadır. 20 imam katılımcıdan 5'i ortaöğretim mezunu olarak imam katılımcıların %25'ini, 14'ü ön lisans mezunu olarak imam katılımcıların %70'ini ve 5'i de lisans mezunu olarak imam katılımcıların %20'sini oluşturmaktadır. Toplam katılımcılara bakıldığında ise; 6'sı ortaöğretim mezunu

olarak %13,04'ü, 22'si ön lisans mezunu olarak %47,82'sini ve 18'i lisans mezunu olarak toplam katılımcıların %39,13'ünü oluşturmaktadır. Kadın ve erkek polis katılımcıların çoğunluğu lisans mezunu iken, imam katılımcıların çoğunluğu ön lisans mezunudur. Bilgilerin tamamı Tablo 10'da şu şekilde verilmiştir:

Tablo 10

Katılımcıların Öğrenim Durumları

		<u>Öğrenim durumu</u>							
<u>Cinsiyet</u>	<u>Meslek</u>	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>		<u>Toplam</u>	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	İmam	0	,0	0	,0	0	,0	0	,0
	Polis	0	,0	2	20,0	8	80,0	10	100,0
Erkek	İmam	5	25,0	14	70,0	1	5,0	20	100,0
	Polis	1	6,25	6	37,5	9	56,25	16	100,0
<u>Toplam</u>		6	13,04	22	47,82	18	39,13	46	100

Demografik verilerden bir diğeri ise katılımcıların haftalık kaç saat çalıştığı durumudur. 10 kadın polis katılımcıdan 7'si haftalık 41-50 saat arasında çalıştığını ifade etmiştir ve bu da toplam kadın polisin %70'ini oluşturmaktadır. 2'si 51 saat üzerinde çalıştığını ifade ederek toplam kadın polis katılımcının %20'sini ve 1'i de emekli olarak toplam kadın polis katılımcının %10'unu oluşturmaktadır. 16 erkek polis katılımcıdan 1'i 30-40 saat arasında çalışmakta olup toplam erkek polis katılımcının %6,25'ini, 5'i 41-50 saat arasında çalışıp toplam erkek polis katılımcının %31,25'ini oluşturmaktadır. 4'ü de 51 saat ve üzerinde çalışarak toplam erkek polis katılımcının %25'ini ve 6'sı da emekli olarak erkek polis katılımcıların %37,05'ini oluşturmaktadır. 20 imam katılımcıdan 3'ü 30-40 saat arasında çalışarak toplam imam katılımcıların %15'ini, 10'u 41-50 saat arasında çalışarak toplam imam katılımcının %50'sini ve 7'si de emekli olarak toplam imam katılımcıların %35'ini oluşturmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise 41-50 saat arasında çalışma hem imamlarda hem de polisler de daha yoğunlukta olarak görülmektedir. 30-40 saat arasında çalışma süresi de diğer saatlerde çalışanlara oranla daha az olarak görülmektedir. Tablo 11'de katılımcıların haftalık çalışma saatleri ile ilgili olarak veriler sayısal olarak şu şekilde yer almaktadır:

Tablo 11***Katılımcıların Çalışma Saatleri***

		<u>Meslek</u>				
		<u>Polis</u>		<u>İmam</u>		
<u>Saat</u>		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	<u>Toplam</u>
30-40	Sayı	0	1	0	3	4
	Yüzde	,0	6,25	,0	15,0	8,69
41-50	Sayı	7	5	0	10	22
	Yüzde	70,0	31,25	,0	50,0	47,82
51+	Sayı	2	4	0	0	6
	Yüzde	20,0	25,0	,0	,0	13,04
Emekli	Sayı	1	6	0	7	14
	Yüzde	10,0	37,05	,0	35,0	30,43
<u>Toplam</u>	Sayı	10	16	20	0	46
	Yüzde	100,0	100,0	100,0	,0	100,0

Demografik verilerden bir diğeri de katılımcıların gelir durumlarıdır. 10 kadın polis katılımcıdan 4'ü 6001-9000 arasında gelir ile toplam kadın polis katılımcının %40'ını ve 6'sı da 9001 ve üzeri gelir ile toplam kadın polis katılımcının %60'ını oluşturmaktadır. Bu tabloya ek olarak 9001 ve üzeri geliri olan kadın katılımcıların hepsinin medeni durumu evli olmakla birlikte ortak gelir ifade edilmiştir. 16 erkek polis katılımcıdan 3'ü 3000-6000 arasında gelir ile toplam erkek polis katılımcının %18,75'ini, 9'u 6001-9000 arasında gelir ile toplam erkek polis katılımcının %56,25'ini ve 4'ü de 9001 ve üzeri gelir ile toplam erkek polis katılımcının %25'ini oluşturmaktadır. 20 imam katılımcıdan 11'i 3000-6000 arasında gelir ile toplam imam katılımcının %55'ini ve 9'u da 6001-9000 arasında gelir ile toplam imam katılımcının %45'ini oluşturmaktadır. İmamlarda 9001 ve üzeri geliri olan herhangi biri görülmemektedir ve ekstra olarak imam katılımcıların biri hariç hepsinin medeni durumu evlidir ve genel olarak da eşlerinin çalışmadıklarını görüşmeler esnasında dile getirmişlerdir. Toplam katılımcıların da genelinin %47,82 olarak 6001-9000 arasında gelire sahip olduğu Tablo 12'de şu şekilde görülmektedir:

Tablo 12

Katılımcıların Gelir Durumları

<u>Gelir Durumları</u>									
<u>Cinsiyet</u>	<u>Meslek</u>	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>		<u>Toplam</u>	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	İmam	0	,0	0	,0	0	,0	0	,0
	Polis	0	,0	4	40,0	6	60,0	10	100,0
Erkek	İmam	11	55,0	9	45,0	0	,0	20	100,0
	Polis	3	18,75	9	56,25	4	25,0	16	100,0
<u>Toplam</u>		14	30,43	22	47,82	10	2,17	46	100,0

Demografik verilerden bir sonraki ise katılımcıların ev durumlarıdır. Burada katılımcıların kirada, lojmanda veya kendi evlerinden hangisinde yaşadıklarının yüzdeleri yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere genel olarak katılımcıların çoğunluğu kendi evlerinde yaşamaktadırlar. Meslek gruplarına göre bakıldığında ise polis katılımcıların %57,7'si kirada, %7,7'si lojmanda ve %34,6'sı kendi evinde yaşamaktadır. İmam katılımcılar ise %80'i kendi evinde, %10'u kirada ve %10'u da lojmanda yaşamaktadırlar. Her iki meslek gurubu karşılaştırıldığında ise polis katılımcıların çoğunluğu kirada yaşamakta iken imam katılımcıların çoğunluğu ise kendi evlerinde yaşamaktadırlar. Katılımcıların ev durumları tüm sayısal verileri ile birlikte Tablo 13'te aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Tablo 13

Katılımcıların Ev Durumları

<u>Katılımcıların Ev Durumları</u>								
<u>Meslek</u>	<u>Kira</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>		<u>Toplam</u>	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Polis	15	57,7	2	7,7	9	34,6	26	100,0
İmam	2	10,0	2	10,0	16	80,0	20	100,0
<u>Toplam</u>	17	37,0	4	8,7	25	54,3	46	100,0

Demografik verilerden sonuncusu da katılımcıların kimlerle yaşadığıdır. Burada yaşanan kişiler kastedilirken ev arkadaşları, eş veya çocuklar ve tek yaşamak gibi kategoriler yer almaktadır. Meslek olarak bakıldığında zaman polislerde katılımcıların çoğunluğu %38,5'i eşi ile yaşamaktadır. Ayrıca %30,8'i eş ve çocuk(ları) ile %26,9'u tek ve %3,8'i de ev arkadaşı ile yaşamaktadır. İmam katılımcılar da çoğunluğu %75'i eş ve çocuk(lar) ile %20'si eşi ile ve %5'i de ev arkadaşı ile yaşamaktadır. Genel olarak bakıldığında ise tüm katılımcılardan %50'si eş ve çocuk(lar) ile yaşamaktadır. En azı da %4,3 ile ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılardır. Tablo 14'te detaylı olarak sayısal veriler aşağıdaki şekildedir:

Tablo 14

Katılımcıların Kiminle Yaşadığı

<u>Katılımcıların Kiminle Yaşadığı</u>										
<u>Meslek</u>	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk</u>		<u>Toplam</u>	
	Sa- yı	Yüz- de	Sa- yı	Yüz- de	Sa- yı	Yüz- de	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Polis	7	26,9	1	3,8	10	38,5	8	30,8	26	100,0
İmam	0	,0	1	5,0	4	20,0	15	75,0	20	100,0
Toplam	7	15,2	2	4,3	14	30,4	23	50,0	46	100,0

5.2. Sosyal Sermaye Ölçümü

Sosyal sermaye ölçümü için “aidiyet ve memnuniyet”, “sosyal dayanışma ve destek”, “sosyal etkileşim”, “sosyal katılma”, “farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü” gibi etkenler ve endeksler çerçevesinde sorular sorulmuştur. Bu sorular demografik veriler kapsamında karşılaştırılarak tablolaştırılmıştır. Çalışmada 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır ve “0”: kesinlikle katılmıyorum veya düşünmüyorum, “1”: katılmıyorum veya düşünmüyorum, “2”: yüzde elli katılıyorum ve yüzde elli katılmıyorum, “3”: katılıyorum veya böyle düşünüyorum ve son olarak da “4”: kesinlikle böyle düşünüyorum veya kesinlikle bu duruma katılıyorum gibi ifadelerin karşılığıdır. Sosyal sermaye ölçümü için olan alt başlıkların 4,00 üzerinden ortalamalarına sıra ile bakıldığında aidiyet ve memnuniyet bölümü 2,66; sosyal dayanışma ve destek 2,88; sosyal etkileşim 2,50; sosyal katılma 1,42; farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü 2,71 olarak görülmektedir. Sosyal dayanışma ve destek

bölümünün ortalaması diğerlerine göre daha yüksek olarak görülür iken sosyal katılma daha az olmakla birlikte ortalamanın altında olan tek bölümdür. Ayrıca genel olarak bakıldığında sosyal sermaye düzeyi tüm katılımcılar için 4,00 üzerinden 2,43 olarak çıkmıştır ve bu da ortalama değerin üzerinde demektir.

5.2.1. Aidiyet ve Memnuniyet

Sosyal sermaye ölçümü için kullanılan ilk etken aidiyet ve memnuniyettir. Aidiyet ve memnuniyet kategorisinde toplamda 5 soru yer almaktadır. Bu sorular sırası ile şu şekildedir; Değerlilik: “Toplum tarafından değerli olduğunuzu hissediyor musunuz?” Memnuniyet: “Yarın ölecek olsanız yaşadığınız hayattan memnun olur muydunuz?” Yerel topluluk= ev: “Yerel topluluğunuzu eviniz gibi hissediyor musunuz?” bu 3 soru tüm katılımcılara sorulmuştur ve bundan sonra sorulan iki soru ise yalnızca çalışan katılımcılara sorulmuştur. Çalışma ortamı= topluluğun parçası: “Çalıştığınız yerde kendinizi topluluğun bir parçası olarak hissediyor musunuz?” Takım parçası: “İş yerinde kendinizi takımın bir parçası olarak görüyor musunuz?” Aşağıda bu sorulara verilen cevapların 4,00 üzerinden ortalama olarak cevapları yer almaktadır. Ayrıca aidiyet ve memnuniyetin ilk olarak tüm katılımcılarda ortalamasının kaç olduğuna bakılmıştır. Ve sonrasında aidiyet ve memnuniyet kategorisindeki tüm sorular toplamda 8 adet olan demografik veriler ile tek tek karşılaştırması yapılarak kıyas tabloları aşağıda sırası ile yer almaktadır. İlk olarak aidiyet ve memnuniyette yer alan 5 soruyu da kapsayan tüm katılımcıların aidiyet ev memnuniyet düzeylerine bakıldığında ortalama 4,00 üzerinden 2,66 olarak çıkmıştır. Ortalama aidiyetin üzerinde değer taşımaktadır. Aidiyet ve memnuniyet kategorisinde yer alan diğer etkenlere bakıldığında toplum tarafından değerli olarak hissedildiğini düşünmede ortalama 2,48; yaşadığı hayattan memnun olma 2,50; yerel topluluğunu evi gibi hissetme 2,20 olarak tüm katılımcıların ortalamasıdır ve üçü de ortalama değerin üzerindedir. Yalnızca çalışan katılımcılara sorulan çalıştığı yerde kendini topluluğun parçası olarak hissetme 3,16; iş yerinde kendini takımın parçası olarak hissetme ise 3,34 olarak yine ortalama değerin üzerindedir. Aidiyet ve memnuniyet ile ilgili olarak Tablo 15’te faktörler ve ortalamaları aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Tablo 15***Katılımcıların Aidiyet ve Memnuniyet Düzeyleri***

<u>Aidiyet ve memnuniyet</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Değerlilik	46	2,48
Memnuniyet	46	2,50
Yerel topluluk: ev	46	2,20
Topluluğun parçası olma	32	3,16
Takım parçası olma	32	3,34
<u>Genel ortalama</u>		2,66

1. Değerlilik

Değerlilik duygusu bütün örneklemin tamamında ortalama 2,48 olarak çıkmıştır. Bu da ortalamanın üzerinde değerli hissedildiğini ifade etmektedir. Bağımsız değişkenlere göre değerlilik duygusu tek tablo halinde aşağıda yer almaktadır. Bağımsız değişkenler olarak ise cinsiyet, meslek, yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir, kiminle yaşandığı değişkenleri kullanılmıştır. Kişilerin toplum nezdinde kendilerini değerli hissetmeleri ilişki ağlarında ve kendilerine güven hususunda kişilere pozitif katkılar sunmaktadır. Çünkü kişi eğer kendisini değerli hissetmiyorsa genel olarak kendini soyutlama moduna geçmektedir ve bu da ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

a. Cinsiyete göre değerlilik

Değerliliğe cinsiyet kategorisi dikkate alınarak bakıldığında zaman kadınlarda ortalama erkeklere göre daha düşük olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak kadınların kendilerini hem iş yerinde hem de yaşadıkları çevrede ikinci sınıf vatandaş olarak görmeleri ve kendilerine saygı duyulmaması gibi etkenler yer almaktadır.

Tablo 16***Cinsiyete Göre Değerlilik***

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	10	1,80	36	2,67	46	2,48

Kadın katılımcılardan kendisini değerli görmemesi ile ilgili olarak da EP-4 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Hayır. Sebeplerden birincisi kadın olmam. İkincisi ise insan olmanın burada pek kıymeti olmadığını görüyorum. Kadın olduğum için ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğümü düşünüyorum.” (Emekli Polis 4, 49, Kadın).

b. Mesleğe göre değerlilik

Değerliliğe mesleki olarak bakıldığında iki meslek karşılaştırması yer almaktadır. Bunlardan ilki polislik, ikincisi ise imamlıktır. Mesleki olarak polisler ortalama değerlilik hissederken imamların ortalamanın çokça üstünde değerli hissettiği Tablo 17’de yer almaktadır:

Tablo 17

Mesleğe Göre Değerlilik

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Değerlilik</u>	26	2,00	20	3,10

Polislerin imamlara göre değerlilik düzeylerinin daha düşük olması kendilerini değerli hissetmemeleri çevrelerinde gördükleri muameleler nedeniyle. Suçlularla muhatap olmak, mesleklerine saygı duyulmaması veya iş yerinde de ast üst ilişkisi sebebi ile sürekli emir almaları onların kendilerini değerli hissetmemelerine neden olmaktadır ve bu durumu polis katılımcılardan ÇP-1 ve ÇP-2 şu şekilde açıklamışlardır:

“Mesleki olarak değerli olduğumuzu hissetmiyorum. Çünkü insanların artık polislere karşı bir güvenleri yok. Yani komşularımdan birisi mesela sorun çıkardığında diğer bir komşu polisi arayacağını ve hakkını istediğini söylediğinde aldığı tepki ben polisten korkmuyorum, kadın polis dövmüşlüğü var mahkemelik olsak bile polisler bize bir şey yapamadı diyor mesela. Şu an yaşadığım kesimde polislere çok fazla değer yok çok sıradan görüyorlar. Hatta benim olduğum ortamda beni hiçe sayarak polis yok mu burada diyip küfür edenler de oldu.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

Aynı şekilde imam katılımcıların kendilerini değerli hissetmeleri de mesleklerinin toplum nezdinde saygınlığı olduğunu düşünmeleri ile ilişkilidir. Çünkü bu saygınlığı düşünmelerinde çevrelerindeki veya camiye gelen cemaat tarafından

saygı duyulması etkili olmaktadır. Bu durumu imam katılımcılardan Çİ-7 ve Çİ-8 şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet. Bizimle olan işlerini yaparken maddi veya manevi bize güvenerek çözüm istemeleri mesela. Manevi boyutumuz olduğu için bize güvenleri fazla.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

“Ediyoruz. Vardığımızda saygı görüyoruz. Hoca gelmiş diyor ayağa kalkıyor, çay ikram ediyor.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

Bourdieu’ya göre sosyal sermaye için önemli hususlardan birisi kişinin toplum nezdinde saygın olarak görülmesidir ki bu durumda imam katılımcıların mesleki olarak saygın olduklarını hissetmeleri sosyal sermayelerini pozitif olarak etkilemektedir. Yani bir mesleğin kişiye saygınlık kazandırması ve kendini değerli hissetmesine neden olurken bazılarında tam tersi olarak da görülmektedir. Ki bu durumda polis katılımcılar için geçerli olarak düşünülebilir.

c. Yaşa göre değerlilik

Yaşa göre değerliliği değerlendirme hususunda ise kolay olması açısından katılımcıların yaş aralıkları dikkate alınarak 4 yaş grubu oluşturulmuştur. Bunlar 24-34, 35-44, 45-54 ve 55+ yaşlarını kapsamaktadır. Genç yaş nüfusunun ortalama değerliliği diğerlerine oranla daha düşük olarak Tablo 18’de görülmektedir. Yaş arttıkça katılımcıların kendilerini değerli hissetme ortalamaları da artmaktadır.

Tablo 18

Yaşa Göre Değerlilik

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	20	2,05	3	2,66	9	2,66	14	2,92

Yaş arttıkça değerlilik ortalamasının artması genel olarak bu grupta emekli katılımcıların veya imam katılımcıların olması ile ilişkilidir. 55 yaş ve üzerinde emekli katılımcıların ortalamasının yüksek olması ve kendi memleketlerinde kendi akrabalarının çoğunlukta olduğu yerlerde yaşamasının etkisi kendilerini değerli hissetmelerinde etkili olabilmektedir. Bununla ilgili olarak emekli olan EP-1, EP-5 ve Eİ-1 şunları ifade etmiştir:

“Kendi ilçemdeyim, hissediyorum. Amca, dayı gibi herkesi tanıyorsun etraftaki zaten. Onlar da saygı duyuyor.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

“Benim burada bir çevrem var 11 yıllık yani burada insan olarak bir birey olarak değerliyim. Emekli polis olarak bir değerim yok yani.” (Emekli polis 5, 50, Erkek).

“Mutlaka. Akyurt’ta %90’ı tanır beni. 95’te bir geldik, hangi dükkâna girersem gireyim mutlaka 3 kişiden 2’si tanır beni. Bir de seviliyoruz çok şükür.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

İfadelerden de anlaşıldığı üzere kendi memleketi olmasa bile çoğunluk tarafından tanınma ve uzun süredir aynı ortamda yaşıyor olma değerlilik açısından kişilere pozitif etki etmektedir. Uzun süredir bir yerde yaşama durumu imam katılımcılar için daha olasıdır. Çünkü çalışan polis katılımcılar sürekli olarak bölge mevzusu nedeni ile yer değiştirmek zorunda iken imam çalışanlar mesleğini bir şehirde tamamlayabilmektedirler. Bu da hem tanınmalarına hem de saygı duyulmalarına ve bu sebeple de kendilerini daha değerli hissetmelerine neden olmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre değerlilik

Öğrenim durumuna göre değerliliğe bakıldığında katılımcılar ortaöğretim, ön lisans ve lisans olarak kategorilere ayrılmıştır. Ortaöğretim mezunu katılımcıların değerliliklerinin diğer öğrenim durumlarına oranla ortalamanın daha fazla üzerinde olduğu görülmektedir. Lisans mezunu katılımcılar ise ortalamanın üzerinde olsa bile diğer öğrenim durumlarına kıyasla değerliliğin daha az olduğu Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 19

Öğrenim Durumuna Göre Değerlilik

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Değerlilik	6	3,17	22	2,64	18	2,06

Coleman sosyal sermaye için en önemli unsur olarak eğitimi görmektedir. Eğitimin sınıfsal eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması için kişilere fırsatlar sunduğunu ve bununda sosyal sermaye için önemli olduğunu ifade etmektedir. Eğitim arttıkça değerliliğin de artması beklenmekte iken tam tersi olarak bir düşüş görülmektedir.

Burada iki değişkenden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Çünkü yalnızca eğitimin etkilediğini düşünmek yerine katılımcıların daha çok hangilerinin eğitim düzeylerinin nasıl olduğuna bakıldığında lisans mezunu katılımcıların çoğunlukla polis ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ise imam oldukları bilinmektedir. Çalışmanın demografik verileri kısmında Tablo 10’da bu veriler yer almaktadır. Ve genel olarak görülmektedir ki imam katılımcıların kendilerini bulundukları yerde polis katılımcılara göre daha değerli olarak hissettikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Sahada görüşülen imam katılımcılar genel olarak cemaatin veya çevredeki kişilerin saygı duyduklarını ve kendilerini gördüklerinde ayağa kaldıktıklarını ve hatta kendileri tanımasa bile genel olarak tanındıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle de ortaöğretim mezunu katılımcıların değerlilik düzeyleri daha yüksek olarak görülmektedir.

e. Çalışma saatine göre değerlilik

Çalışma saatlerine göre değerlilik ortalamasına bakıldığında; 51 saat üzeri çalışanlar hariç diğer kategorilerdeki katılımcıların değerlilik düzeyleri 4,00 üzerinden ortalamanın üzerinde görülmektedir ve birbirlerine çok yakınlardır. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların değerlilik ortalaması da tam olarak ortalama değerde tablo 20’de görülmektedir.

Tablo 20

Çalışma Saatine Göre Değerlilik

	<u>Haftalık alışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	4	2,50	22	2,54	6	2,0	14	2,57

Değerliliği diğerlerine oranla çok az farkla yüksek olan ise emekli katılımcılardır. Bu da yine onların kendi memleketlerinde veya uzun süredir aynı şehirde yaşamaları ile ilişkilidir. 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların değerlilik düzeylerinin düşük olması ile ilgili olarak ise sürekli olarak nöbete giden polis katılımcıların sosyal yaşamda kurdukları ilişki ile 30-40 saat çalışan katılımcıların kurdukları ilişki elbette farklılık göstermektedir. Sürekli olarak iş ortamında olmaları onların duygu durumlarını negatif olarak etkilemekle birlikte kendilerini değerli olarak görmemelerine de neden olmaktadır. Hatta saha çalışmasında polis katılımcılardan birisinin çalışma saatlerinin fazla olmasından şikayet etmesine ve bu

kadar fazla çalışmanın hem fiziksel hem de ruhsal olarak kendisini yorduğunu söylemesine tanık olunmuştur. Aynı kişi çalışma saatlerinin azaltılmasını ve buna paralel olarakta kişilerin kendilerine vakit ayırmaları gerekliliğinden daha doğrusu mümkün olmasından bahsetmiştir.

f. Gelir durumuna göre değerlilik

Gelir durumuna göre değerlilik düzeylerine bakıldığında üç kategoriye ayrılan gelir düzeyleri 3000-6000 arası, 6001-9000 arası ve 9001+ üzeridir. Aşağıda gelir durumuna göre değerlilik ortalamaları Tablo 21’de yer almaktadır:

Tablo 21

Gelir Durumuna Göre Değerlilik

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	14	3,07	22	2,54	10	1,50

Burada şöyle bir durum görülmektedir. En fazla geliri olan katılımcılar 4,00 üzerinden 1,50 ortalama ile kendini daha az değerli görürken en az geliri olan katılımcılar 3,07 ortalama ile kendilerini daha değerli görmektedirler. Bu durumda az geliri olan katılımcıların çoğunluğunun emekli olması ve kendi memleketlerinde akrabaları arasında yaşamaları olabilmektedir. Ayrıca gelir düzeyi daha yüksek olan katılımcıların genel olarak eşleri de çalışmakta ve ortak gelir hanesi olarak görülmektedir. Gelir düzeyinin yüksek olması ile ilgili olarak Putnam’ın Amerika’daki toplumsal değişimi incelediği çalışmasında sosyal sermayenin azalmasına neden olan 3 etkenden ilki yoğun çalışan ailelerin sosyal yaşama dahil olabilmek için daha çok zamana ihtiyaç duymaları ve bu durumda ilişkilerini olumsuz etkilemesinden bahsetmektedir. Çalışmadaki katılımcılar da aynı şekilde karı koca çalışmakta yüksek gelir için fakat bu durum sosyal ilişkilerine zaman ayırma hususunda olumsuz olarak etki yapmaktadır.

g. Ev durumuna göre değerlilik

Ev durumuna göre değerlilik ortalamalarına bakıldığında kirada, lojmanda ve kendi evinde yaşayanlar olarak gruplandırma yapılmıştır. Tablo 22’de görüldüğü

üzere lojmanda ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalama değerlilikleri daha yüksek olarak görülmektedir. Kirada yaşayan katılımcıların değerlilik düzeyi de diğerlerine göre daha düşük olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 22

Ev Durumuna Göre Değerlilik

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	17	1,88	4	3,25	25	2,76

Kira’da oturan katılımcılar için genelde yeni ve farklı bir yerde yaşamak ve ekonomik olarak zorlanmaları ayrıca sürekli yeni bir yere adapte olmaya çalışmaları bu duygularını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Ayrıca lojmanda oturan katılımcıların değerlilik düzeyinin yüksek olması ise yaşadığı çevredekilerin çoğunun iş arkadaşları veya mesleki olarak aynı işi yapmaları nedeni ile birbirlerini anlamaları ve birbirlerine saygı duymaları olabilmektedir. Kirada yaşayan katılımcılardan birisi konuşmalar esnasında evine kiracı olarak yeni taşındığını ve çevredeki kimseyi tanımadığını bu nedenle ilişkisinin yoğun olmadığını ifade etmiştir. Bu durumda yalnızca ev durumundan ziyade ne kadar süredir aynı yerde yaşadığı da kişilerin duygularını olumlu veya olumsuz olarak etkilemektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre değerlilik

Yaşanılan kişilere göre değerlendirme hususunda ise katılımcılar; tek, ev arkadaşı, eş, eş ve çocuk ile yaşayanlar olarak gruplandırılmıştır. Katılımcılardan eş ile yaşayanlar 4,00 üzerinden 1,93 ortalama ile ortalamanın altında değerliliğe sahiplerdir. Diğerleri ise ortalama değerliliğin üzerindedir. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar da diğerlerine oranla ortalaması en yüksek değerliliğe sahip olanlardır.

Tablo 23

Yaşanılan Kişilere Göre Değerlilik

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Değerlilik</u>	7	2,29	2	3,50	14	1,93	23	2,78

Ev arkadaşı ile yaşayan toplamda 2 katılımcı bulunmaktadır ve bunlardan biri polis ve diğeri ise imamdır. Her ikisi de toplum tarafından değerli olduklarını hissettiklerini ifade etmişlerdir. Eşi ile yaşayan ve değerliliğin düşük olduğu katılımcıların çoğunluğunu ise polis katılımcılar oluşturmaktadır. Ki mesleki olarak da değerli hissetmediklerini ifade etmişlerdir.

2. Memnuniyet

Aidiyet ve memnuniyet bölümünün ikinci kategorisi memnuniyettir. Memnuniyet değeri 4,00 üzerinden tüm katılımcılar için 2,50 ortalama ortalama memnuniyetin üzerinde olduğu tablo 15’te gösterilmişti. Memnuniyet düzeyi ölçülürken katılımcılara yarın ölecek olsalar yaşadıkları hayattan memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Memnuniyet düzeyi ortalamalarının bağımsız değişkenlere göre nasıl olduğu sırası ile incelenmektedir.

a. Cinsiyete göre memnuniyet

Katılımcıların memnuniyet ortalamalarına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,56 olarak kadın katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ayrıca her iki cinsiyet için de ortalama memnuniyetin üzerinde değere sahip oldukları Tablo 24’te şu şekilde yer almaktadır:

Tablo 24

Cinsiyete Göre Memnuniyet

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
Memnuniyet	10	2,30	36	2,56	46	2,50

Erkek katılımcılarda imamların çoğunlukta olması dini açıdan cevap vermeleri ve mesleki olarak da ahirete olan inançlarının tam olması ve dini ibadetlerini zamanında yapmaları onların memnuniyet düzeylerini artırmaktadır. İmam katılımcılar genel olarak yaşadıkları hayattan elbette memnun olduklarını, şükür ederek ve hem meslek sahibi olmaları ve hem de mesleklerini icra ederken de

ibadetlerini yapabilmelerinin önemli bir avantaj olduğunu düşünmektedirler. Hatta bazı imam katılımcılar haşa, biz nasıl hayatımızdan memnun olmayız çok şükür her şeyimize gibi ifadeler kullanmışlardır. İmam katılımcılardan Çİ-8 memnuniyet ile ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“Memnunum. Hiç olsun vaktinde ibadetimizi ediyoruz, namazımızı kılıyoruz, belirli bir gelirimiz var, eşimle çocuğumuzla huzurumuz var, memnunuz yani.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

b. Mesleğe göre memnuniyet

Mesleki olarak memnuniyet düzeyine bakıldığında polisler ve imamlarda da ortalamanın üzerinde memnuniyet görülmektedir. Yalnızca imamlar 2,75 ortalama memnuniyet ile polislerden çok az farkla fazla memnuniyete sahip olduğu Tablo 25’te görülmektedir:

Tablo 25

Mesleğe Göre Memnuniyet

	<u>Meslek</u>		<u>İmam</u>	
	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>
<u>Memnuniyet</u>	26	2,31	20	2,75

Mesleki olarak ibadetlerini rahatça yapabilmeleri ve kendilerini ahiret için hazırlamaları nedeniyle pek çok imam katılımcı ortak ve birbirine benzer cevaplar vermişlerdir. Yani hem dinlerini yaşayıp ibadetlerini rahatça yapmak ve hem de bunun yanı sıra gelir sağlamak imam katılımcıları ekstra olarak memnun etmektedir. Bununla ilgili olarak imam katılımcılardan Çİ-5 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Yaşadığım dünya hayatından evet olurdum. Rabbimizin emrettiği şeyleri yaptık hazırız diyelim ölüm için de.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

c. Yaşa göre memnuniyet

Yaşa göre katılımcıların memnuniyet düzeylerine bakıldığında 4 grup yer almaktadır. 45-54 yaş arasındaki katılımcıların 4,00 üzerinden ortalaması 3,11 ile diğer yaş gruplarına oranla en yüksek memnuniyet ortalamasına sahiptir. En az ortalama sahip yaş grubu ise 24-34 arasındır. Tablo 26’da yaş ve memnuniyet ortalamaları aşağıda yer almaktadır:

Tablo 26***Yaş'a Göre Memnuniyet***

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Memnuniyet	20	2,15	3	2,66	9	3,11	14	2,57

24-34 yaş arasındaki katılımcıların çoğunluğunu polis katılımcılar oluşturmaktadır. Ve memnuniyet düzeylerinin ortalamasının düşük olmasının nedenleri arasında ekonomi ve bu nedenle de pek çok hayallerini gerçekleştirememelerini polis katılımcılardan ÇP-15 ve ÇP-17 şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Hayır. Hayallerimi gerçekleştiremedim daha.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

“Hayır olmazdım. Ekonomik sebeplerden dolayı hayır.” (Çalışan polis 17, 30, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre memnuniyet

Öğrenim durumuna göre memnuniyet düzeyine bakıldığında genel olarak katılımcıların ortalamaları ortalama memnuniyetin üzerinde olarak birbirlerine de yakınlardır. Ön lisans mezunu katılımcılar diğerlerine oranla memnuniyet düzeyi ortalaması biraz daha fazladır. Ayrıca değerlik ortalamasında da buna benzer sonuç çıkmıştır. Lisans katılımcıların memnuniyet düzeyleri diğer öğrenim durumlarına sahip katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 27’de görülmektedir:

Tablo 27***Öğrenim Durumuna Göre Memnuniyet***

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Memnuniyet	6	2,33	22	2,77	18	2,22

Öğrenim düzeyi artan polis katılımcıların memnuniyet düzeylerinin daha düşük olması hayatla ilgili bağlarının diğer katılımcılara göre daha az olması ile ilişkilidir. Kendilerine veya ilişkilerine zaman ayıramayan ama lisans mezunu olan

katılımcıların bu durumu sorgulamalarına neden olmaktadır. Çünkü uzun mesai saatleri onların daha memnuniyetsiz olmalarına sebep olmaktadır.

e. Çalışma saatine göre memnuniyet

Çalışma saatlerine göre memnuniyet ortalamalarına bakıldığında 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalamalarının diğer katılımcılara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. 51 saat ve üzeri çalıştığını ifade eden katılımcılar ise 4,00 üzerinden 2,00 ortalama ile tam ortalama düzeyinde olmakla birlikte diğer katılımcılara oranla daha düşük memnuniyet düzeyine sahip olarak Tablo 28’de yer almaktadır:

Tablo 28

Çalışma Saatine Göre Memnuniyet

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Memnuniyet	4	2,50	22	2,59	6	2,0	14	2,57

Memnuniyet ortalaması düşük olan 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar çalışma saatlerinin çok olmasının sosyal hayatlarını olumsuz etkilemesi nedeni ile gezmek, aktivite yapmak yerine uzun çalışma saatlerini istemediklerini polis katılımcılardan ÇP-19 ve ÇP-6 şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Olmazdım. Halimize çok şükür ama ben haftalık 40 saat çalışmak istemiyorum. İskandinav ülkeleri gibi olmak istiyorum. Dinlenmek istiyorum, ülke ülke gezmek istiyorum.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

“Hayır. Sebep çok boş yaşıyoruz ya. Hiçbir aktivitemiz yok. Dümdüz yaşıyoruz.” (Çalışan polis 6, 26, Kadın).

Bu durumda çalışma saatlerinin fazla olması ile ilgili olarak katılımcıların sosyal hayatları kısıtlanmakla birlikte sosyal aktiviteleri ve sosyal ilişkilerinin de düzeyi düşmektedir. Ve bu durumda sosyal sermayelerini olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Önceki bölümlerde ilişkilerin uzun süreliliğinden bahsetmiştik. Fakat katılımcıların zamanları kısıtlı olduğunda yeni ilişkiler kurmaları bir yana önceki kurulan ilişkilere de zaman ayırmaları güçleşmektedir. Ki kurulan ilişkilerin devamlılığının sosyal sermaye için önemini Bourdieu ifade etmiştir. Bourdieu’ya göre

elbette sosyal sermaye için kurulun ilişkiler önem arz etmektedir ama bundan daha önemli olan ise kurulan ilişkilerin devamlılığıdır.

f. Gelir durumuna göre memnuniyet

Gelir durumuna göre memnuniyet ortalamasına bakıldığında zaman 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların memnuniyet düzeyleri ortalama memnuniyet üzerinde olsa da diğer gelir durumundaki katılımcılara göre daha az memnuniyet düzeyine sahiptirler. 6001-9000 arası gelire sahip olan katılımcıların memnuniyet düzeyleri ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 29’da yer almaktadır:

Tablo 29

Gelir Durumuna Göre Memnuniyet

	3000-6000		Gelir durumu 6001-9000		9001+ Ortalama	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Memnuniyet	14	2,57	22	2,59	10	2,20

Gelir düzeyi 9001 ve üzeri olan katılımcılar genel olarak karı koca birlikte çalışan polis katılımcılardır. Her ne kadar ekonomik olarak diğer katılımcılardan fazla geliri olduğu düşünülse de hayatları için farklı planları olmaları fakat bunları gerçekleştirmekte zorlanmalarını ve sosyal hayatlarını istedikleri gibi yaşayamamalarını polis katılımcılardan ÇP-5 şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır. Nedeni ise sadece ekonomi yani. Her gün bir şeye zam geliyor.”
(Çalışan polis 5, 31, Kadın).

g. Ev durumuna göre memnuniyet

Ev durumuna göre memnuniyet ortalamasına bakıldığında kira, lojman ve kendi evinde yaşayan tüm katılımcılar 4,00 üzerinden ortalama memnuniyetin üzerinde değer taşımakta oldukları Tablo 30’da görülmektedir.

Tablo 30***Ev Durumuna Göre Memnuniyet***

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Memnuniyet</u>	17	2,35	4	2,75	25	2,56

Diğerlerine göre kirada yaşayan katılımcıların ortalamasının daha düşük olması ile ilgili olarak; kirada yaşayan katılımcıların sürekli olarak yeni bir eve taşınma, taşınılan yere alışma ve kendine çevre edinme gibi olumsuzlukların olması memnuniyet düzeylerini olumsuz olarak etkilemektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre memnuniyet

Yaşanılan kişilere göre memnuniyet ortalamalarına bakıldığında eş veya çocukları ile yaşayan katılımcıların memnuniyetleri ortalama düzeydedir. Tek yaşayan katılımcılar ise 4,00 üzerinden 1,86 ortalama ile ortalama memnuniyetin altında değer taşımakla birlikte diğer katılımcılara göre de daha düşük ortalamaya sahip oldukları Tablo 31’de görülmektedir.

Tablo 31***Yaşanılan Kişilere Göre Memnuniyet***

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Memnuniyet</u>	7	1,86	2	3,00	14	2,21	23	2,83

Eş veya çocukları ile yaşayan katılımcıların memnuniyet düzeylerinin yüksek olması ile ilgili olarak genelde evli olmaları ve çocukları olmasını kendi hayatları için pozitif bir değer olarak görmeleri ve bu nedenle yaşadıkları hayattan memnun olduklarını ifade etmeleri aşağıda görülmektedir.

“Olurum evet. İşim var eşim var hayatımın düzeni var.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

“Memnun olurdum. Güzel bir evliliğim var, yeni çocuğum oldu ayrıca tanıdığım bütün insanlar iyi.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

3. Yerel Topluluk: Ev

Aidiyet ve memnuniyet bölümünün üçüncü sorusu olarak yerel topluluk: ev başlığı kullanılarak katılımcılara yerel topluluklarını evleri gibi hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Kişilerin yaşadıkları yere ait hissetmeleri ve benimsemeleri sosyal sermayelerini olumlu olarak etkilemektedir. Tüm katılımcılar için yerel topluluk: ev ortalaması 4,00 üzerinden 2,20 olarak ortalama değerin üzerindedir. Kontrol değişkenlerine göre nasıl olduğu ise aşağıda yer almaktadır:

a. Cinsiyete göre yerel topluluk: ev

Erkek katılımcılar 4,00 üzerinden 2,31 ortalama ile ortalamanın üzerinde ve kadın katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahip oldukları Tablo 32’de yer almaktadır:

Tablo 32

Cinsiyete Göre Yerel Topluluk: Ev

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Yerel topluluk: ev</u>	10	1,80	36	2,31	46	2,20

Erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla yerel topluluklarını evleri gibi hissetmelerinde önemli nedenlerden birisi imam katılımcıların hepsinin erkek olması ve uzun süredir aynı yerde yaşamaları ve yaşadıkları yeri benimsemeleri ve cemaatle de içli dışlı olmaları sebebi ile ortalamaları yüksektir. Bu durumu imam katılımcılardan Çİ-1, Çİ-2 ve Çİ-3 şu şekilde açıklamışlardır:

“Mesela ben Tokatlıyım. Akyurt’a 2007’de geldim. Akyurt’a gelmeden önce buranın adını dahi duymadım ben. Ama buraya geldim burayı sevdim şimdi memlekete geri dön diyorlar, oraya gel orda görev yap diyorlar, ya da Ankara merkezde arkadaşlarım var oraya gel diyorlar ben burayı bırakamıyorum, alıştım yani buraya. Çevre edindik, seviyorum burayı.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

“Tabi şu anda cemaat bizim abimiz kardeşimiz hepsi yani. Muhakkak yani. Gelip de namaz kıldırıp da çıkmıyoruz yani. Hal hatır soruyoruz, hastayı ziyaret ediyoruz, düğünü varsa düğününe gidiyoruz. Mevlidi varsa mevlide gidiyoruz. Cenazesi varsa başsağlığına gidiyoruz.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

“Alışık olduğum bu cami etrafındaki insanlarla her zaman iletişim içerisinde oldum. Onlar bana faydalı oldu ben onlara faydalı oldum. Sorunlarım olduğunda onları hep yanımda gördüm. 34 senedir buradayım alıştık artık.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

Görüldüğü üzere katılımcılardan birisi 15, bir diğeri ise 34 yıldır aynı yerde yaşadıklarını veya çalıştıklarını artık bulundukları yere alıştıklarını, herkesle iletişim halinde olduklarını ve cemaati ile de karşılıklı fayda içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ki bu durumda yaşadıkları yeri daha fazla benimsemelerine neden olmaktadır. Kadın katılımcıların hepsini polisler oluşturmaktadır. Ve polisler aynı yerde istisna durumlar dışında o kadar uzun süre çalışmamaktadırlar ve bu da ilişki ve duygu durumlarını olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle de ortalama düzeyleri erkek katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir.

b. Mesleğe göre yerel topluluk: ev

Mesleğe göre karşılaştırma yapıldığında ise polis katılımcıların ortalamaları imam katılımcılara oranla daha düşüktür ve normal ortalama değerinde altındadır. Tablo 33’te bununla ilgili sayısal veriler yer almaktadır:

Tablo 33

Mesleğe Göre Yerel Topluluk: Ev

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	26	1,92	20	2,55

İmam katılımcıların ortalamalarının yüksek olmasını bir önceki başlık olan “cinsiyete göre yerel topluluk: ev” de anlatılmış olduğu ve örnekler üzerine imam katılımcılar mesleki görevlerini uzun süre aynı camide yapmaları ve bir süre sonra da cemaati ile arkadaş gibi olması sebebi ile daha ev rahatlığını hissetmektedirler. Polisler de bu durum tersi olarak kendi memleketlerinde görev yapmamaları ve çevredekileri pek fazla tanımamaları nedeni ile evleri gibi hissetmemektedirler. Polis katılımcılardan ÇP-2 ve ÇP-15 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri diler getirmişlerdir:

“Hayır ya. Alışabildiğim bir yer değil daha burası.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

“Hayır, şu an hissetmiyorum. Memleketimde olsaydı evet derdim.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

Cevaplarda da görüldüğü üzere polis katılımcılar memleketlerinde çalışmamaktadır ve bu durumda farklı bir yere alışma zorunluluğunu getirmektedir. Fakat sürekli yer değiştirme durumuna alışmakta polis katılımcılar için pek kolay olmamaktadır. Hem yeni bir yere adapte olmak hem de oradaki kişilerle iletişim kurmaya çalışmak katılımcılar için zor olmaktadır. Bu nedenle kendilerini ait hissetme durumları da imam katılımcılara göre daha düşük olarak karşımıza çıkmaktadır. Ve bu durumda polis katılımcıların sosyal sermayelerini olumsuz olarak etkilemektedir.

c. Yaşa göre yerel topluluk: ev

Yaşa göre yerel topluluğunu kendi evi gibi hissetme ortalamalarına bakıldığında 24-34 yaş arasındaki katılımcılar 4,00 üzerinden 1,60 ortalama ile ortalama değerın altında yer almakla birlikte diğer katılımcılardan da düşük ortalama ya sahiptir. Diğer gruptaki katılımcılar ise ortalama değerin üzerinde yer almaktadır ve 55+ yaşında olan katılımcılar ise 2,79 ortalama ile yerel topluluğunu evi gibi hissetme hususunda diğer katılımcılara oranla daha yüksek ortalama ya sahip oldukları Tablo 34’te yer almaktadır:

Tablo 34

Yaşa Göre Yerel Topluluk: Ev

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	20	1,60	3	2,67	9	2,44	14	2,79

55 yaş ve üzeri katılımcıların yerel topluluklarını evleri gibi hissetme ortalamalarının diğer katılımcılara göre daha fazla olması emekli katılımcıların yoğunluğunun bu kategoride olması ve emekli katılımcıların da kendi memleketlerinde yaşıyor olmaları veya uzun süredir aynı yerde yaşıyor olmaları önemli bir etkidir. Bununla ilgili olarak emekli katılımcılardan EP-1 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Bizim köyümüz de buraya yakın olduğu için ben hissediyorum. Bana evi değişelim deseler, daha iyi ev verseler ben gitmem. Buradayken sanki babamın evinde kalmış gibi hissediyorum. Zaten bu evi onun için aldım.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

Emekli polis katılımcı görüşmeler sırasında emekli olduktan sonra kendi memleketine dönerek oradan ev aldığını ve akrabalarına ve kendi ailesine yakın olmak için geri döndüğünü herkesi uzun zamandır tanıdığı için kendisini orada daha iyi hissettiğini ve evden ziyade memleketinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle katılımcıların yaşadıkları yerin sosyal sermayelerine olan etkisi bu örnekle görülmektedir.

d. Öğrenim durumuna göre yerel topluluk: ev

Öğrenim durumuna göre yerel topluluk: ev karşılaştırması yapıldığında lisans mezunu katılımcıların yerel topluluklarını evleri gibi hissetme ortalamaları 4,00 üzerinden 1,72 olması sebebi ile ortalamanın da altındadır. Aynı zamanda diğer katılımcılara göre daha düşük değer taşıdıkları Tablo 35’te görülmektedir.

Tablo 35

Öğrenim Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	6	2,83	22	2,41	18	1,72

Ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamalarının diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bununla ilgili olarak ortaöğretim mezunu katılımcıların çoğunluğu emekli olmuş katılımcılardır ve emekli katılımcılar da kendi memleketlerine dönmüşler veya çalıştıkları yeri benimseyenlerde orada kalmaya devam etmiş kişilerdir. Bu durumda onların yaşadıkları yere kendilerini daha ait hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

e. Çalışma saatine göre yerel topluluk: ev

Çalışma saatlerine göre yerel topluluğu evi gibi hissetme ortalamalarına bakıldığında Tablo 36’da da görüldüğü üzere 30-40 saat arasında çalışan katılımcılar

diğer katılımcılara oranla daha yüksek ortalamaya sahiptirler. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptirler.

Tablo 36

Çalışma Saatine Göre Yerel Topluluk: Ev

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	4	3,25	22	2,05	6	1,17	14	2,57

Yoğun çalışma ve yerel topluluğunu evi gibi hissetmenin ters orantılı olması ile ilgili olarak fazla çalışma saatleri kişileri fiziksel ve ruhsal olarak yormaktadır ve bu durumda sosyal ilişkilerini ve aidiyet duygularını negatif olarak etkilemektedir. Tablo 36'da da görüldüğü üzere çalışma saatinin çokluğu ile yerel topluluğu evi gibi hissetme ortalamasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Çalışma süresi arttıkça katılımcıların yerel topluluklarını evi gibi hissetme ortalamaları düşerken; çalışma süreleri azaldıkça ortalama yükselmektedir. Ki bu da yaşanan yerde daha fazla vakit geçirme ile orantılı olarak karşımıza çıkmaktadır.

f. Gelir durumuna göre yerel topluluk: ev

Gelir durumuna göre değerlendirme yapıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların yerel topluluklarını evleri gibi hissetme ortalamaları diğer katılımcılara oranla düşük olarak Tablo 37'de görülmektedir. Yerel topluluğu evi gibi hissetmenin yüksek gelirle pozitif bir ilişkisi olmadığı aksine ters orantılı bir ilişkiye sahip olduğu tablodan anlaşılmaktadır:

Tablo 37

Gelir Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev

	<u>Gelir durumu</u>					
	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	14	2,71	22	2,23	10	1,40

Gelir durumunun artması ile ilgili olarak daha fazla çalışma mesaisi eklenmektedir ve bu durumda gelir düzeyi fazla olan fakat haftalık çalışma saatleri de bununla doğru orantılı olarak artan katılımcıların yaşadıkları yere pek fazla vakit ayıramamaları aitik hissiyatlarını olumsuz olarak etkilemektedir.

g. Ev durumuna göre yerel topluluk: ev

Ev durumuna göre değerlendirme yapıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması diğerlerine oranla daha düşük olarak Tablo 38’de yer almaktadır. Kendi evinde yaşayan katılımcılar ise 4,00 üzerinden 2,52 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalama sahiptir. Kirada yaşayan katılımcıların sürekli olarak ev değiştirmeleri aidyet hissetmelerinde negatif bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 38

Ev Durumuna Göre Yerel Topluluk: Ev

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel topluluk: ev</u>	17	1,76	4	2,00	25	2,52

Kendi evinde yaşayan katılımcıların çoğunluğu yine memuriyet hayatı bitmiş ve emeklilik döneminde kendi evini daha güvendiği yerden almış katılımcılardan Eİ-1 ve Eİ-7 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Apartmanımız bir aile gibidir. Herkes birbirine gider gelir.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

“Tabi ki bu mahalleyi bu yüzden tercih ettik. Arabam açık kalıyor mesela benim.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

Emekli katılımcıların kendi evlerini istedikleri ve güven duydukları yerden alma imkanları memnuniyetlerini ve aidyetlerini artırmaktadır. Ya da zaten kendilerini ait hissettikleri yerden evlerini almaktadırlar. Bu nedenle de kendi evi olan katılımcılar yaşadıkları toplumu diğerlerine göre kendi evleri gibi hissetme hususunda yüksek ortalama sahiptirler.

h. Yaşanılan kişilere göre yerel topluluk: ev

Yaşanılan kişilere göre yerel topluluk: ev ortalamalarına bakıldığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,71 ile diğer katılımcılara göre daha

düşük ve ortalama değerinde altındadır. Ayrıca ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması da 3,50 ile ortalama değerin üzerinde olmakla birlikte diğer katılımcılardan da daha yüksek ortalamaya sahiptir. Tek yaşayan katılımcıları genel olarak polis katılımcılar oluşturmaktadır.

Tablo 39

Yaşanılan Kişilere Göre Yerel Topluluk: Ev

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Yerel topluluk:</u> <u>ev</u>	7	1,71	2	3,50	14	1,93	23	2,39

Polis katılımcıların depresif bir işte çalışmaları ve psikolojik olarak yorulmaları kendilerini toplumdan soyutlamalarına neden olmaktadır. Tek yaşayan katılımcılardan biri olan ÇP-18 yerel topluluğunu evi gibi hissetmediğini şu şekilde açıklamıştır:

“Hissetmiyorum. Pek dışarı çıkmıyorum. Evde olmayı tercih ediyorum. Kendimi soyutladım biraz.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek).

Kendisini soyutlayan katılımcıların da ilişki ağlarının yoğun olduğundan bahsetmek mümkün olmamaktadır ve yalnızlığı tercih edenler de elbette yaşadıkları yere aidiyet hissetmemektedirler.

4. Topluluğun Parçası Olma

Aidiyet ve memnuniyet bölümünün dördüncü sorusu olarak katılımcılara çalıştıkları yerde kendilerini topluluğun bir parçası olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Çalışılan yerle alakalı bir soru olması sebebi ile yalnızca çalışan katılımcılar cevaplamışlardır. Katılımcıların tamamında topluluğun parçası olma ortalaması 4,00 üzerinden 3,16’dır ve bu da genel olarak katılımcıların kendilerini çalıştıkları yerin parçası olarak hissettiklerinin göstergesidir.

a. Cinsiyete göre topluluğun parçası olma

Cinsiyete göre topluluğun parçası olma durumunun ortalamaları değerlendirildiğinde erkek katılımcılar iş yerlerinde kendilerini kadın katılımcılara göre daha fazla topluluğun parçası olarak hissetmektedirler.

Tablo 40

Cinsiyete Göre Topluluğun Parçası Olma

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	9	3,00	23	3,22	32	3,16

Kadın katılımcıların ortalamasının daha az olması ise genel olarak kadın çalışanın az olması ve erkeklerin yoğunluğunun fazla olduğu bir iş yerinde bazen kadın çalışanlarının göz ardı edilmesi ve argo kelimelere sıklıkla yer verilmesi kadın çalışanları rahatsız etmektedir. Bu büyük olasılıkla kamusal alanın cinsiyetçi kuruluşundan kaynaklanmaktadır. Bununla ilgili olarak kadın katılımcılardan ÇP-6 şunları dile getirmiştir:

“Kesinlikle hayır. Hem kadın olduğum için ve genelde edepsizlik yapıyor iş arkadaşlarım.” (Çalışan polis 6, 26, Kadın).

Kişilerin çalıştıkları yerde kendilerine saygısızlık yapılması topluluğun parçası olarak hissetmelerini negatif olarak etkilemektedir. Bu da kadın katılımcıların sosyal sermayelerinin düşmesine yol açmaktadır.

b. Mesleğe göre topluluğun parçası olma

Mesleğe göre çalışılan yerde topluluğun parçası olarak hissetme ortalamaları her iki meslekte de birbirlerine yakın olmakla birlikte ortalamanın da üzerinde yer aldıkları Tablo 41’de görülmektedir. Hem polis hem de imam katılımcılar kendi mesleklerinin önemli olduğunu ve bir yere ait hissedilmediği zaman o mesleği icra etmenin bir anlamı olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca toplum yararına çalışmaları da kendileri için motivasyon kaynağı olmaktadır. Ve genel olarak hem polis hem de imam katılımcılar çalıştıkları yerlerde kendilerini topluluğun parçası olarak hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 41

Mesleğe Göre Topluluğun Parçası Olma

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	19	3,05	13	3,31

Polis ve imam katılımcılardan ÇP-16 ve Çİ-2 iş yerlerinde topluluğun parçası olarak hissettiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Hissediyorum. Çünkü toplum yararına çalıştığımız için toplumun bir parçası olarak hissediyorum.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

“Evet, hissediyorum. Zaten hissetmezsen burada çalışamazsın ki.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

c. Yaşa göre topluluğun parçası olma

Yaşa göre çalışılan yerde kendini topluluğun parçası olarak görme konusunda tüm yaş grupları 4,00 üzerinden 3,00 ve üzeri ortalamalara sahip oldukları Tablo 42’de yer almaktadır. Bu durumda genel olarak tüm yaş grubundaki çalışan katılımcıların kendilerini çalıştıkları yerde topluluğun bir parçası olarak gördüklerini ifade etmek mümkündür.

Tablo 42

Yaşa Göre Topluluğun Parçası Olma

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	20	3,10	3	3,00	6	3,33	3	3,33

45 ve üzeri katılımcıların kendilerini çalıştıkları yerde daha fazla topluluğun parçası olarak hissettikleri görülmektedir. Bu duruma da çalıştıkları yerde daha uzun süredir bulunmaları sebep olabilmektedir. Çünkü uzun süredir aynı işi aynı yerde yapıyor olmak kişinin kendisini ait hissetmesiyle doğru orantılı olarak görülmektedir.

Ayrıca yaş ilerledikçe tecrübenin ve sosyal sermayenin artması ile de aidiyet ve kendini çalıştığı yerin bir parçası olarak hissetme daha anlamlı olmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre topluluğun parçası olma

Öğrenim durumlarına göre kendilerini topluluğun parçası olarak hissetme durumlarına bakıldığında yine tüm öğrenim durumlarındaki katılımcıların 3,00 ortalamasının üzerinde olduğu Tablo 43'te görülmektedir:

Tablo 43

Öğrenim Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	2	3,50	14	3,21	16	3,06

Ortaöğretim mezunları 3,50 ile diğer öğrenim durumuna sahip katılımcılara oranla ortalaması daha fazla görülmektedir. Fakat çok fark olduğu söylenememektedir. Çünkü diğer katılımcıların da ortalamaları 3,00 üzerindedir. Fark edileceği üzere öğrenim durumu ile ters orantılı bir ilişki görülmektedir. Yine burada da öğrenim durumundan ziyade üçüncü bir değişken olarak karşımıza çıkan meslek kategorisi yer almaktadır. Çünkü ortaöğretim mezunu imam katılımcıların çalıştıkları yerde iki imam olarak çalışmakla birlikte polislere oranla daha az çalışma saatleri sayesinde boş vakitlerini de çevredekilerle vakit geçirerek ve sosyalleşerek harcamaktadırlar. Bu durumda hemen hemen camiye gelen pek çok kişiyi tanımakta hem de kendilerini oranın bir parçası olarak görme hususunda daha pozitif olarak bakmaktadırlar. Ayrıca saha çalışması sırasında bir imamla görüşmeye gidildiğinde imamın namaz aralarında çevrede bulunan bir çay ocağına giderek orada diğerleri ile sohbet ettiğine rastlanmıştır. Bu durumda esnek iş saatleri de imam katılımcılar için çevre ile ilişkilerinde olumlu bir etki olarak görülmektedir.

e. Çalışma saatine göre topluluğun parçası olma

Çalışma saatlerine göre kendilerini çalıştıkları yerde topluluğun parçası olarak hissetme ortalamalarına bakıldığında tablo 44'te görüldüğü üzere 30-40 ve 41-50 saat

arasında çalışan katılımcıların ortalamaları 4,00 üzerinden 3,00 üzerindedir. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar diğerlerine göre daha az olarak 2,67 ortalama sahiptirler.

Tablo 44

Çalışma Saatine Göre Topluluğun Parçası Olma

	<u>Haftalık çalışma saati</u>					
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	4	3,25	22	3,27	6	2,67

Katılımcıların daha uzun çalışması onları çalıştıkları yerde topluluğun parçası olarak hissetme durumlarını azaltmaktadır. Çünkü uzun çalışma saatleri katılımcıların duygu durumlarını olumsuz olarak etkilemektedir.

f. Gelir durumuna göre topluluğun parçası olma

Gelir durumlarına göre topluluğun parçası olmaya bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların 3,50 ortalama ile diğer katılımcılara oranla daha fazla olarak kendilerini topluluğun parçası hissettikleri görülmektedir.

Tablo 45

Gelir Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma

	<u>Gelir durumu</u>					
	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	4	3,50	20	3,25	8	2,75

Tabloda görüldüğü üzere katılımcıların gelirleri ile kendilerini iş yerinde topluluğun parçası olarak hissetmeleri hususunda ters orantılı bir ilişki vardır. Yani gelir düzeyi azaldıkça katılımcıların aidiyet hissi artarken gelir düzeyi arttıkça ortalama azalmaktadır. Bu durum gelir düzeyi ile ilgili olmaktan ziyade 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların çoğunluğunu polislerin oluşturması ile ilişkilidir. Polis katılımcıların çalıştıkları yere aidiyetlerinin daha az olması ile ilgili olarak da uzun

sürekli olmaktan ziyade çalışma ortamlarının sürekli olarak değişmesi etkili olabilmektedir.

g. Ev durumuna göre topluluğun parçası olma

Ev durumuna göre topluluğun parçası olarak hissetmeye bakıldığında tüm katılımcılar genel olarak hissettiklerini ifade etmeleri sebebi ile kira, kendi evi ve lojmanda yaşayan katılımcıların ortalamaları Tablo 46’da görüldüğü üzere 3,00 üzerindedir.

Tablo 46

Ev Durumuna Göre Topluluğun Parçası Olma

	Sayı	<u>Kira</u>	Sayı	<u>Ev durumu Lojman</u>	Sayı	<u>Kendi evi</u>
		Ortalama		Ortalama		Ortalama
<u>Topluluğun parçası olma</u>	16	3,06	4	3,50	12	3,17

Lojmanda yaşayan katılımcıların ortalamaları 3,50 ile diğer katılımcılara oranla daha yüksek olarak görülmektedir. Lojmanda yaşayan katılımcıların iş arkadaşları ile ortak bir mekan paylaşmaları ve ilişkilerinin gelişmelerine katkı sağlamaları ile çalıştıkları yerde aidiyet duygularının pozitif etkilendiği görülmektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre topluluğun parçası olma

Yaşanılan kişilere göre topluluğun parçası olarak hissetme ortalamalarına bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalamasının 3,50 ile diğer katılımcılardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 47

Yaşanılan Kişilere Göre Topluluğun Parçası Olma

	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>				<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Sayı	<u>Ortalama</u>
			<u>Ev arkadaşı</u> Sayı	<u>Ortalama</u>	<u>Eş</u> Sayı	<u>Ortalama</u>		
<u>Topluluğun parçası olma</u>	6	3,33	2	3,50	12	3,00	12	3,17

Tüm kategorilerdeki katılımcılar ortalama değerin üzerinde olmasının yanı sıra hepsi 4,00 üzerinden 3,00 ve üzeri ortalamalara sahiptirler ve genel olarak hepsinin iş yerinde kendini topluluğun parçası olarak gördüğü söylenebilmektedir.

5. Takım Parçası Olma

Aidiyet ve memnuniyet bölümünün beşinci ve son sorusu olarak katılımcılara iş yerinde kendilerini takımın bir parçası olarak görüp görmedikleri sorulmuştur. Bununla ilgili olarak da bağımsız değişkenlere göre ortalamaların nasıl değiştiğine bakılmaktadır. Ayrıca bu soru da iş yeri ile ilgili olması nedeniyle yalnızca çalışan katılımcılara sorulmuştur. Emekli katılımcılar bu soru değerlendirmesinde yer almamaktadır. Takım parçası olma tüm katılımcılar değerlendirildiğinde 4,00 üzerinden 3,34 ortalama sahip olması sebebi ile ortalama değerin üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Ve genel olarak katılımcılar çalıştıkları yerde kendilerini takımın bir parçası olarak hissetmektedirler.

a. Cinsiyete göre takım parçası olma

Cinsiyete göre takım parçası olma durumuna bakıldığında her iki cinsiyet için de ortalama 3,00 üzerindedir. Kadınlar ortalama 3,22 iken erkekler 3,39 ile aralarında çok az bir ortalama farkı olduğu Tablo 48’de yer almaktadır:

Tablo 48

Cinsiyete Göre Takım Parçası Olma

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Takım parçası olma</u>	9	3,22	23	3,39	32	3,34

Erkek katılımcıların ortalamasının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Burada imam katılımcıların da yer alması etkili olmaktadır. Çünkü imam katılımcılar yalnızca iki kişi olarak çalışmaları sebebi ile kendilerini takımın parçası olarak hissettiklerini ifade etmektedirler.

“Evet, iki kişiyiz zaten.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

b. Mesleğe göre takım parçası olma

Mesleğe göre iş yerinde kendilerini takımın parçası olarak görmeleri ile ilgili olarak Tablo 49’da sayısal veriler yer almaktadır ve bu verilere göre polis katılımcılar 3,26 ve imam katılımcılar da 3,46 ortalama sahiptirler. Ortalamaların birbirine yakın oldukları görülmektedir.

Tablo 49

Mesleğe Göre Takım Parçası Olma

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Takım parçası olma</u>	19	3,26	13	3,46

Her iki meslek grubunun da ortalamaları ortalama değerin üzerinde olması ile birlikte her ikisi de 3,00 ve üzeri ortalama sahiptir. İmam meslekte verimli olmak için kendilerini takımın parçası olarak görmeleri gerektiğini düşünmektedir ve bununla ilgili olarak da Çİ-3 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Evet, görmediğin zaman verimli olamazsın ki zaten.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

c. Yaşa göre takım parçası olma

Yaşa göre takım parçası olmaya bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalama değerin üzerinde oldukları Tablo 50’de yer almaktadır:

Tablo 50

Yaşa Göre Takım Parçası Olma

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Takım parçası olma</u>	20	3,30	3	3,00	6	3,67	3	3,33

45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Fakat yaş değerlendirmesinde tüm yaş gruplarındaki

katılımcıların kendilerini çalıştıkları yerde takımın parçası olarak hissettiklerini söylemek mümkündür. Bu durumda bir kıyaslama yapılmamaktadır. Çünkü genel olarak katılımcıların çoğunluğu bu şekilde hissetmektedir.

d. Öğrenim durumuna göre takım parçası olma

Öğrenim durumuna göre iş yerinde kendini takımın parçası olarak görme durumuna bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların 3,50 ortalama ile diğer katılımcılara oranla daha fazla kendilerini takımın parçası olarak gördüğü Tablo 51’de yer almaktadır:

Tablo 51

Öğrenim Durumuna Göre Takım Parçası Olma

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Takım parçası olma</u>	2	3,50	14	3,43	16	3,25

Tüm katılımcılar 3,00 üzeri ortalamaya sahip olmakla birlikte ortalamaları da birbirlerine yakındır. Yine aynı şekilde tüm öğrenim durumundaki katılımcılar kendilerini çalıştıkları yerde takımın bir parçası olarak görmektedirler.

e. Çalışma saatine göre takım parçası olma

Çalışma saatlerine göre takımın parçası olarak hissetme ortalamalarına bakıldığında 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalamasının diğer saatlerdeki çalışan katılımcılara oranla daha az ortalamaya sahip olduğu Tablo 52’de görülmektedir.

Tablo 52

Çalışma Saatine Göre Takım Parçası Olma

	<u>Haftalık çalışma saati</u>					
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Takım parçası olma</u>	4	3,25	22	3,45	6	3,00

Bununla birlikte diğer saatlerdeki çalışan katılımcılarda birbirlerine yakın ortalamalara sahiptirler. Tüm katılımcıların 3,00 üzeri ortalama sahip olmaları kendilerini takımın parçası olarak hissettiklerini ifade etmektedir.

f. Gelir durumuna göre takım parçası olma

Gelir durumuna göre iş yerinde kendilerini takımın parçası olarak hissetme ortalamalarına bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu ve 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının ise daha fazla olduğu Tablo 53'te görülmektedir:

Tablo 53

Gelir Durumuna Göre Takım Parçası Olma

	<u>Gelir durumu</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>
<u>Takım</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>		
<u>parçası</u>	4	2,57	20	2,59	8	2,20
<u>olma</u>						

Gelirin yüksek olması ile kendini iş yerinde takımın parçası olarak hissetme hususunda herhangi bir ilişki olduğu söylenememektedir. Mühim olan kazanılan paradan ziyade iş yerindeki kendi yerleri ve çalışılan kişilerle olan iletişimle ilişkilidir.

g. Ev durumuna göre takım parçası olma

İş yerinde kendini takımın bir parçası olarak hissetme ortalamalarına kişilerin yaşadıkları evlerin durumlarına göre bakıldığında hepsinin ortalamalarının 3,00 üzeri olduğu Tablo 54'te görülmektedir:

Tablo 54

Ev Durumuna Göre Takım Parçası Olma

	<u>Ev durumu</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	<u>Kira</u>		<u>Lojman</u>		<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>
<u>Takım</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>		
<u>parçası</u>	16	3,25	4	3,50	12	3,42
<u>olma</u>						

Lojmanda yaşayan katılımcılar 3,50 ortalama ile diğerlerine göre daha fazla kendilerini takımın parçası olarak hissetmekte iken kirada yaşayan katılımcılar 3,25 ortalama ile daha az takımın parçası olarak hissetmektedirler. Fakat görüldüğü üzere her ikisinin ortalaması da birbirine çok yakındır. Lojmanda ve kirada yaşamak arasındaki fark da lojmanda yaşayan kişilerin iş arkadaşları ile sosyal hayatlarında da birlikte olmaları iken kirada yaşayan katılımcılar için aynı şeyler söylenemeyebilir.

h. Yaşanılan kişilere göre takım parçası olma

Katılımcıların kimlerle yaşadıklarına göre kendilerini takımın parçası olarak hissetmeleri ortalamalarına bakıldığında genel olarak 4,00 üzerinden 3,00 üzeri ortalamaya sahip oldukları Tablo 55’te görülmektedir:

Tablo 55

Yaşanılan Kişilere Göre Takım Parçası Olma

	Yaşanılan kişi(ler)							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Takım parçası olma</u>	6	3,33	2	3,50	12	3,25	12	3,42

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalamaları 3,50 ile diğer katılımcılara göre daha fazla iken eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamaları 3,25 ile diğerlerine göre daha az olduğu görülmektedir. Bu iki uç arasında da görüldüğü üzere çok fazla bir fark bulunmamaktadır. Ve genel olarak tüm katılımcıların kendilerini iş yerlerinde takımın parçası olarak aidiyet hissettiklerinden bahsetmek mümkündür.

5.2.2. Sosyal Dayanışma ve Destek

İnsanlar genel olarak birbirine muhtaç varlıklardır. Yani bir insan her konuda mükemmel olsa bile bir şekilde yanında birilerinin olmasını istemekte ve maddi veya manevi desteğe pek çok zaman ihtiyaç duymaktadır. Örneğin birilerinin yardımı ihtiyacı vardır birincisi bunu sen bilirsin ve yardım edersin. İkinci seçenek ise yardım edecek durumda olmasan bile kendi tanıdığın sosyal çevrenden yardımda bulunacak birilerini bulabilirsin. Bu bölümde insanların tanıdıkları veya tanımadıkları insanlarla arasındaki sosyal desteğin veya paylaşımın nasıl olduğuna bakılmaktadır. Toplamda 8

soru yer almaktadır. Sosyal dayanışma ve destek ortalaması ise tüm katılımcılarda 2,88'dir ve bu da ortalama üzerinde sosyal dayanışma ve destek olduğunu ifade etmektedir. Tablo 56'da sosyal dayanışma ve desteğin alt başlıkları olarak toplamda 8 etkeninin ortalamalarının ve genel ortalamasının nasıl olduğu yer almaktadır:

Tablo 56

Katılımcıların Sosyal Dayanışma ve Destek Düzeyleri

<u>Sosyal dayanışma ve destek</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Çöp toplama	46	2,76
Başkasına yardım etme	46	3,02
Araba bozulması	45	3,18
Arkadaştan yardım	46	3,02
Çocuk bakımı	46	2,39
Hasta komşu	46	2,87
İş yerinde inisiyatif	32	2,94
İş arkadaşına yardım	31	2,90
<u>Genel ortalama</u>		2,88

1. Çöp toplama

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün ilk sorusu olarak katılımcılara halka açık bir yerde başkalarının çöplerini toplayıp toplamadıkları sorulmuştur. Ve çöp toplama bütün örneklemde tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,76 çıkmıştır. Bu da ortalamanın üzerinde olduğunu ifade etmektedir. Çöp toplama eyleminin bağımsız değişkenlere göre nasıl değişiklikler gösterdiği bundan sonraki bölümde incelenmektedir.

a. Cinsiyete göre çöp toplama

Cinsiyet olarak bakıldığında zaman erkeklerde çöp toplama ortalaması kadınlara göre daha düşük çıkmıştır.

Tablo 57

Cinsiyete Göre Çöp Toplama

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Çöp toplama</u>	10	2,90	36	2,72	46	2,76

Kadın katılımcıların çöp toplama ortalamalarının yüksek olması ile ilgili olarak; kadınlar, evlerinin nasıl temiz olması gerektiğini düşünüyorlarsa sokakları da evleri yerine koyarak temiz olması gerektiğine inanmaktadırlar ve ayrıca dini unsur olarak görülen sembollerinde yerde kalmaması gerektiğini düşünmektedirler. Bununla ilgili olarak kadın katılımcılardan ÇP-2 ve EP-4 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Evet. Ekmek gördüğümde özellikle onu alıyorum.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

“Evet. Dışarısı yani sokak diye tabir ettiğimiz yerler aslında bizim evimiz. İnsan evinde nasılsa dışarıda da öyle olmalı mantığına sahibim. Dışarıda bir çöp gördüğümde beni çok rahatsız eder ve onları toplayıp en yakın çöpe atarım. Çünkü sokaklar da bizim evimiz. Asıl oraları temiz tutmalıyız bence.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

b. Mesleğe göre çöp toplama

Mesleğe göre çöp toplama ortalamasına bakıldığında imamlarda çöp toplama ortalaması daha düşük olduğu Tablo 58’de görülmektedir:

Tablo 58

Mesleğe Göre Çöp Toplama

	Meslek			
	Sayı	Polis Ortalama	Sayı	İmam Ortalama
Çöp toplama	26	2,85	20	2,65

İmam katılımcıların çöp toplama ortalamalarının az olması çevrenin hocam bu iş size mi kaldı çöpçüler varken gibi ithamları ile azalabilmektedir. Bununla ilgili olarak imam katılımcılardan Eİ-1 şunları ifade etmiştir:

“Topladıklarım oldu. Hatta fırça bile yediğim oldu ‘Hocam sana mı düşüyor bu’ diye. Çöpçü var hocam sen neden topluyorsun yakışıyor mu diye. Ama hocanın örnek olması lazım elbette.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

Aslında çevredeki bireylerinde kafalarında oluşturdukları saygın kişilerin onların tabiri ile ayak işlerini yapmaması gerekliliğidir. Fakat yine de bazı imamlar elbette bunu doğru bulmadığı için gördükleri çöpleri aldıklarını ifade etmişlerdir. Çünkü çevreyi tutmak meslek ayırt etmeksizin herkesin görevidir.

c. Yaşa göre çöp toplama

Yaşa göre çöp toplama ortalamalarına bakıldığında tüm yaş ortalamalarının ortalama değerin üzerinde olduğu Tablo 59’da yer almaktadır:

Tablo 59

Yaşa Göre Çöp Toplama

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cöp toplama</u>	20	2,85	3	3,00	9	2,56	14	2,71

45-54 yaş arasındaki katılımcıların çöp toplama ortalamalarının daha az olduğu ve 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ise daha fazla olduğu görülmektedir. Genel anlamda ise tüm katılımcıların herhangi bir çöp gördüklerinde topladıkları ortalamalarından anlaşılmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre çöp toplama

Çöp toplama ortalamasına öğrenim durumu dikkate alınarak bakıldığında lisans mezunu katılımcıların diğer katılımcılara oranla daha fazla başkalarının çöplerini topladığı Tablo 60’ta görülmektedir:

Tablo 60

Öğrenim Durumuna Göre Çöp Toplama

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cöp toplama</u>	6	2,33	22	2,77	18	2,89

Öğrenim durumu ile çöp toplama arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamaları 2,33 ile en az iken lisans mezunu katılımcıların ortalamaları 2,89 ile diğerlerine göre en fazladır. Lisans mezunu katılımcılardan biri olan EP-3 diğer insanlara da örnek olmak adına çöpleri topladığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet topladım. Şöyle; apartmanda atılan çöpleri görmezden gelenlere rağmen topluyorum anlamaları için.” (Emekli polis 3, 64, Erkek).

Öğrenim durumu ve başkalarının çöplerini toplama ilişkisine bakıldığında öğrenim düzeyinin artması ile katılımcıların çöp toplama ortalamalarının arttığı görülmektedir. Eğitimin kişiler üzerindeki pozitif bir etkisi olarak görmek mümkündür. Coleman’ın ifade ettiği gibi eğitim sosyal sermaye için önemli bir etken iken aynı zamanda kişilerin bilinçlenmesi ve sorumluluklarının da farkına varmalarında önemli bir kaynaktır.

e. Çalışma saatine göre çöp toplama

Başkalarının çöplerini toplama durumuna çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalamalarının diğer katılımcılara oranla daha yüksek olduğu Tablo 61’de görülmektedir:

Tablo 61

Çalışma Saatine Göre Çöp Toplama

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cöp toplama</u>	4	2,50	22	2,73	6	3,00	14	2,79

Çalışma saatleri arttıkça katılımcıların çöp toplama ortalamalarının arttığı görülmektedir. 30-40 saat arasında çalışan katılımcılar diğerlerine oranla daha az toplamaktadırlar. Tam tersi olarak da 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar 3,00 ortalama ile diğerlerinden daha fazla çöp toplamaktadırlar. Çalışma saatleri ile başkalarının çöplerini toplama arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bununla ilgili olarak da 60 saat çalıştığını ifade eden katılımcılardan ÇP-10 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Yeri geldiği zaman topladım ama bu mecburiyetle olmadı, kendi arzu ve isteğimle topladım. İnsanlık görevi olarak bildiğim için topladım yani.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

Fazla çalışma mesai saati olanlar genel olarak polis katılımcılardır ve onlar da genel olarak bunu insanlık görevi olarak tanımlamakla birlikte kimin çöprü olduğunun önemi olmadan topladıklarını ifade etmişlerdir.

f. Gelir durumuna göre çöp toplama

Çöp toplama ortalamasına gelir durumuna göre bakıldığında 6001-9000 arasında geliri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha fazla çöp topladığı Tablo 62’de görülmektedir:

Tablo 62

Gelir Durumuna Göre Çöp Toplama

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çöp toplama</u>	14	2,57	22	2,86	10	2,80

Genel olarak tüm gruptaki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Gelir düzeyi düşük olan katılımcıların ortalamasının düşük olduğu görülmekle birlikte çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır.

g. Ev durumuna göre çöp toplama

Ev durumuna bakılarak ortalamalar değerlendirildiğinde lojmanda yaşayan katılımcıların diğerlerine göre daha fazla çöp topladığı Tablo 63’te görülmektedir:

Tablo 63

Ev Durumuna Göre Çöp Toplama

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çöp toplama</u>	17	2,82	4	3,00	25	2,68

Tüm gruptaki katılımcı ortalamaları ortalama değerin üzerinde bulunmaktadır. Fakat kendi evinde yaşayan katılımcıların 4,00 üzerinden 2,68 ortalama ile diğer katılımcılara oranla daha az çöp topladığı görülmektedir. Kendi evinde yaşayan katılımcıların çoğunluğunu imamlar oluşturmaktadır ve onların da bazıları örnek olmak adına topladıklarını ifade ederken bazıları ise mesleklerinin saygınlığı ve çevredekilerin olumsuz yorumları ile toplamadıklarını ifade etmişlerdir.

h. Yaşanılan kişilere göre çöp toplama

Yaşanılan kişilere göre çöp toplama ortalamasına bakıldığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması 3,14 ile diğer katılımcılara göre daha fazladır. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar ise 2,00 ile ortalama değerde olup diğer katılımcılara göre daha az ortalamaya sahiptirler.

Tablo 64

Yaşanılan Kişilere Göre Çöp Toplama

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Çöp toplama</u>	7	3,14	2	2,00	14	2,86	23	2,65

Tek yaşayan katılımcıların tüm işlerini kendileri yapmaları ve dışarıdaki çöpleri de evlerindeki gibi görerek toplamaları gerekliliğinin farkında olmaları sebebi ile daha fazla ortalamaya sahiptirler. Ayrıca tek yaşayan katılımcıların çoğunluğunun polisler olması ve polislerin de eğitim düzeylerinin yüksek olmasının çöp toplama sorumluluğuna olumlu etkileri olmaktadır.

2. Başkasına Yardım Etme

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün ikinci sorusu olarak katılımcılara başkalarına yardım etmenin uzun vadede aslında kendilerine yardım etmiş olup olmadıkları sorulmuştur. Bununla ilgili olarak katılımcılar başkalarına yardım ettiklerinde duyulan hislerini de açıklamışlardır. Başkalarına yardım edildiğinde maddi ve manevi olarak kendilerine yardım ettiklerini düşünen katılımcılar bütün örneklemin tamamında 4,00 üzerinden 3,02'dir ve bu da ortalamanın üzerinde olarak katılımcıların yaptıkları yardımların uzun veya kısa vadede kendilerine maddi veya manevi olarak döneceğini düşündüklerini göstermektedir.

a. Cinsiyete göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etme hususunda cinsiyet değişkenine göre katılımcıların düşüncelerine bakıldığında erkeklerin ortalaması 3,06 iken kadınların ortalamasının 2,90 olduğu Tablo 65'te görülmektedir:

Tablo 65

Cinsiyete Göre Başkasına Yardım Etme

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Başkasına yardım etme	10	2,90	36	3,06	46	3,02

Kadın katılımcıların başkasına yardım etme hususunda ortalamalarının erkeklere oranla düşük olmasının nedeni eğer bir iyilik yapıyorsa ve bundan karşılık bekleniyorsa bunun çıkar ilişkisi olduğunu ve böyle düşünerek iyilik yapılmaması gerektiğini ÇP-9 şu şekilde açıklamıştır:

“İnsanlar sadece kendine iyi bir şey çıkarabilmek için insanlara yardım ediyorlar.” (Çalışan polis 9, 27, Kadın).

Başkasına yardım ederken maddi veya manevi olarak geri dönüş beklemenin çıkarla ilişkili olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca yardım yaparken herhangi bir beklentiye girmenin doğru olmadığını vurgulamışlardır.

b. Mesleğe göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etme hususuna meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığı zaman polis katılımcıların ortalamaları imam katılımcıların ortalamalarından düşük olarak Tablo 66’da görülmektedir. İmam katılımcıların ortalamalarının daha yüksek olması ise imamlar genel olarak birine yardım etmenin dini boyutunu önemsemekte ve manevi olarak kendilerini daha huzurlu hissettiklerini ifade ederek başkalarına yardım etmektedirler.

Tablo 66

Mesleğe Göre Başkasına Yardım Etme

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Başkasına yardım etme	26	2,85	20	3,25

İmam katılımcılar, yapılan iyiliklerin sevap olarak kişiye geri döndüğünü ve yapılan iyiliklerin karşılıksız kalmadığını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Dinimizde kişi yaptığıyla karşılık bulur. Nasıl ki diyor ya eğer ki sen annene bakmazsan evladın da sana bakmaz. Yani bizler ahreti düşünerekten yaşarız. Muhakkak her iyilik bir gün karşılığını bulur, gelir.” (Çalışan imam 11, 29, Erkek).

“Kendime yapıyorum yani derim. Sevap söz konusu çünkü.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

c. Yaşa göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etme, yaşa göre değerlendirildiğinde 24-34 yaş arasındaki katılımcılar 2,80 ortalama ile diğerlerine oranla daha düşük ortalamaya sahip oldukları ve 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ise 3,33 ortalama ile diğer katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahip oldukları Tablo 67’de görülmektedir:

Tablo 67

Yaşa Göre Başkasına Yardım Etme

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına yardım etme</u>	20	2,80	3	3,33	9	3,11	14	3,21

24-34 yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının düşük olması ile ilgili olarak bu yaş grubundaki katılımcılar başkalarına yardım etme hususunda kişilerin çıkar odaklı olduklarını ve yapılan iyiliklerin karşılıklarını beklemenin hoş olmadığını düşünmektedirler. Bu yaş aralığında olan ÇP-3 soru ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

“İlişkilerini çıkar üzerine kuranlar var elbette. Doğru mu bu tartışılır. Bana göre yanlış ama o kişiye göre doğru olabilir. Kendi savunması vardır elbette. Yani başkalarına yaptığı iyiliğin karşılığını beklemek ve hatta daha fazlasını istemek hiç hoş değil bence. Yani en basitinden düğünde ben ona altın takıyım o da bana taksın kafasında genelde insanlar. Aramızdaki örf adetlerde bile bunlar var. Yani çıkar üzerine kurulu zaten genelde.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalamaları 3,33 olarak diğerlerine göre daha yüksektir. Bu yaş aralığında bulunan katılımcılardan Çİ-1 yapılan yardımların maddi beklentiden ziyade manevi olarak geri döndüğünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Manevi anlamda öyle aslında. Yardım edene Cenab-ı Allah da yardım eder yani.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etmeye öğrenim durumu dikkate alınarak bakıldığında lisans mezunu katılımcıların ortalamasının 2,67 olarak diğerlerine göre daha düşük olduğu ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamasının da 3,33 olarak diğerlerine göre daha yüksek olduğu Tablo 68’de yer almaktadır:

Tablo 68

Öğrenim Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme

	Ortaöğretim		Öğrenim durumu		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına yardım etme</u>	6	3,33	22	3,23	18	2,67

Öğrenim durumu ve başkasına yardım etme ortalamalarına bakıldığında ters orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Lisans mezunu olan ÇP-18 başkasına yardım etmenin ve bundan karşılık beklemenin çıkar amaçlı olması ile ilgili olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

“Uzun vadede veya kısa vadede karşılık beklemek çıkar içindir bence. Bence karşılık beklenmemeli.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek)

Ortaöğretim mezunu katılımcıların çoğunlu imam iken lisans mezunu katılımcıların çoğunluğu da polistir. İmam katılımcılar yapılan iyiliğin manevi bir karşılığına inanmakta iken polis katılımcılar da genel olarak karşılık beklemenin çıkar odaklı olduğunu düşünmektedirler.

e. Çalışma saatine göre başkasına yardım etme

Çalışma saatleri dikkate alınarak başkasına yardım etme hususuna bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalamasının 3,25 olarak diğer katılımcılara

oranla daha yüksek olduğu ve 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalamasının 2,33 olarak diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 69’da görülmektedir:

Tablo 69

Çalışma Saatine Göre Başkasına Yardım Etme

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına yardım etme</u>	4	3,25	22	3,09	6	2,33	14	3,14

30-40 saat arasında çalışan ve başkasına yardım etmenin uzun vadede kendine yardım etme olduğunu düşünen katılımcıların ortalamasının yüksek olması bu saat aralığında çalışan imam sayısının fazla olması ile ilgilidir. Bu katılımcılar genel olarak başkasına yardım etmenin iyilik doğuracağını ve insanlara nasıl yaklaşırsan öyle karşılık bulunduğunu şu şekilde açıklamışlardır:

“Muhakkak. Yarın bir gün insan düştüğü zaman o da muhakkak yardıma muhtaç olacaktır yani. Bu işler karşılıklıdır. Derler ki; çanağına ne koyarsan o gelir kaşığına. Sen iyilik yapacaksın ki iyilik bulacaksın yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

“İyilik ekersen iyilik bulursun. İyilikle yaşayan iyilikle hayatını idame ettirir. İyiliğin olmadığı yerde kötülük baş gösterirse huzursuzluk olur. Sonuçta biz din görevlisiyiz. Görevimiz iyiliktir.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

f. Gelir durumuna göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etme hususuna gelir durumuna göre bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalamasının diğerlerine oranla daha düşük olduğu Tablo 70’te görülmektedir. Ayrıca 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların ise ortalaması diğer katılımcılara oranla daha yüksek olarak görülmektedir. Ve gelirin artması ile ortalamanın düşmesi arasında ters orantılı bir ilişki görülmektedir.

Tablo 70

Gelir Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına</u>	14	3,21	22	3,05	10	2,70
<u>yardım</u>						
<u>etme</u>						

Gelir durumu 9001 ve üzeri olduğunu ifade eden ÇP-17 başkasına yardım yapmanın karşılık beklemeden olması gerektiğini düşünen katılımcılardan biridir. Birine iyilik yaparken empati yapılması gerektiğini düşünmekle birlikte güven duymadığı birine de yardım etmeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Başka insana yardım ederim ama kendime dönme gibi bir düşüncem olmadı. Yani o durumda bende olabilirdim ya da bir yakınımda olabilirdi diye düşünürüm. Güvenme duygusu da olması lazım. Herkese yardım da yapmam. İhtiyacı olduğuna inanıyorsam yaparım.” (Çalışan polis 17, 30, Erkek).

g. Ev durumuna göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etme hususuna ev durumu olarak bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların daha düşük ortalamaoya sahip olduğu ve kendi evinde yaşayan katılımcıların da daha yüksek ortalamaoya sahip olduğu Tablo 71’de görülmektedir:

Tablo 71

Ev Durumuna Göre Başkasına Yardım Etme

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına</u>	17	2,82	4	3,00	25	3,16
<u>yardım</u>						
<u>etme</u>						

Başkasına yardım etmenin karşılık beklenmeden yapılması gerektiğini düşünen kirada yaşadığını belirten katılımcı Çİ-11 konuyla ilgili olarak şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Bence yanlış bir hareket. İyilik karşılıklı yapılmaz. Yapacaksın karşılıksız yapacaksın.” (Çalışan polis 11, 29, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre başkasına yardım etme

Başkasına yardım etmenin kendisine geri döneceğini düşünmeyi yaşanan kişilere göre değerlendirmede eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamaları diğer katılımcılara oranla daha düşüktür ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara oranla daha yüksek olarak Tablo 72’de yer almaktadır:

Tablo 72

Yaşanılan Kişilere Göre Başkasına Yardım Etme

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Tek		Ev arkadaşı		Eş		Eş ve çocuk(lar)	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına yardım etme</u>	7	3,00	2	3,50	14	2,71	23	3,17

Katılımcı grupların tamamına bakıldığında aslında hepsinin ortalamalarının ortalama değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğerlerine göre daha yüksektir ve bu kategoride yalnızca iki katılımcı bulunmaktadır ve ikisi de yapılan iyiliklerin gelecekte kendilerine olmasa da çocuklarına faydası dokunacağını veyahut insanlar bilmesede yapılan iyiliğin kıymetini ahirette karşılırlarına çıkacaklarını düşünmektedirler. ÇP-7’nin bu konuyla ilgili görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Evet, yapılan her iyiliğin ilerideki çocuklarıma bir katkısı olduğunu düşünüyorum. O yüzden buna katılıyorum.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

Eşi ile yaşayan katılımcılar ise karşılık beklemenin yanlış olduğunu düşünmekle birlikte birine yardımcı olmanın maddi manevi karşılık getireceğini düşündükleri de ortalamalarından anlaşılmaktadır.

3. Arabası Bozulana Yardım Etme

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün üçüncü sorusu olarak katılımcılara tanımadıkları birinin arabası bozulduğunda ona yardımcı olup olmayacakları sorulmuştur. Verilen cevaplara göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 3,18 olarak çıkmıştır. Bu soruyu katılımcıların 45’i cevaplamıştır. 1 kişi ise konu ile ilgili fikri olmadığını ve böyle bir durumla karşılaşmadığını ifade etmiştir. Genel

ortalamanın 3,18 olması ile ortalamanın üzerinde tanınmayan birine yardımcı olunduğunu ifade etmek mümkündür.

a. Cinsiyete göre arabası bozulana yardım etme

Tanınmayan birinin arabasının bozulması durumunda o kişiye yardım edilmesi hususunda cinsiyete göre bir kıyaslama söz konusu olduğunda kadın katılımcıların ortalamaları erkek katılımcılara göre daha düşük çıkmıştır. Tablo 73'te görüldüğü üzere her iki cinsiyetin de ortalaması ortalama değerin üzerindedir.

Tablo 73

Cinsiyete Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	10	2,80	35	3,29	45	3,18

Kadın katılımcılar bu soruda biraz çekimser kalmışlardır. Karşıdaki kişinin cinsiyetine göre yardım edeceklerini eğer arabası bozulan kişi kadınsa yardım etme hususunda daha istekli olduklarını fakat erkekse hemen yardımcı olamayacaklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak ÇP-2 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“O anki duruma göre yardımcı olurum sanırım. Bir kadın olsa direkt yardımcı olurum ama diğer türlü bir düşünürüm yani. Kendimi güvende hissetmek için düşünürüm yani. Kadın olsa koşulsuz ama erkek olsa düşünürüm yani.”
(Çalışan polis 2, 27, Kadın).

b. Mesleğe göre arabası bozulana yardım etme

Arabası bozulan birine yardım etme hususuna meslek olarak bakıldığında her iki meslekte oldukça yüksek bir ortalamaya sahiptir.

Tablo 74

Mesleğe Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Meslek			
	Sayı	Polis Ortalama	Sayı	İmam Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	26	3,08	19	3,32

İmam katılımcıların ortalamalarının daha yüksek olması ile ilgili olarak imam katılımcılar din görevlisi olmaları sebebi ile insanlara fayda sağlayan her şeyi herhangi bir kriter gözetmeksizin yapmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak da Çİ-3 ve Çİ-10 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Herhalde yani. Din görevlisi hoşgörülüdür, insanlara faydalıdır. Aldığımız eğitim insanlara fayda verme yönündedir. Çünkü bizim amacımız insanlara iyiliktir.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“Olurum tabi. Yardımcı olmanın tanıdığı tanımadığı, yakını uzağı olmaz. Yani kim olursa olsun hatta adını bile sormamak lazım yardım yapacaksan. Hatta dininin bile önemi olmamalı.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

c. Yaşa göre arabası bozulana yardım etme

Arabası bozulan ve tanınmayan birine yardım etme hususunda yaş değişkeni dikkate alındığında 45-54 yaş arasındaki katılımcıların diğerlerine göre ortalamasının daha yüksek olduğu, 35-44 yaş grubundaki katılımcıların da ortalamalarının diğer katılımcılara oranla daha düşük olduğu tabloda yer almaktadır.

Tablo 75

Yaşa Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	20	3,05	2	3,00	9	3,33	14	3,29

Genel olarak ise tüm yaş gruplarındaki katılımcılar 3,00 ve üzeri ortalama sahip olmaları sebebi ile tüm kategorilerdeki katılımcılar ortalama değer üzerinde

yer almaktadır. 35-44 yaş arasının ortalamasının diğerlerine göre düşük olması ile ilgili olarak yardım edilen mekanın önemli olduğunu düşünen katılımcılar vardır ve Çİ-13 yardım edebilme durumunu şartlı olarak şu şekilde ifade etmiştir:

“Genelde olurum. İssiz bir yer olursa olmam.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre arabası bozulana yardım etme

Arabası bozulan birine yardım etme hususunda öğrenim durumuna göre değerlendirme yapıldığında Tablo 76’da görüldüğü üzere tüm öğrenim düzeylerindeki katılımcıların ortalamaları 3,00 ve üzerinde olup ortalama değerinde çokça üstündedir. Birbirleri ile kıyaslandığında ise ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamaları diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Ön lisans mezunu katılımcıların ortalamasının ise 3,24 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir:

Tablo 76

Öğrenim Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	6	3,00	21	3,24	18	3,17

Ortaöğretim mezunu olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan EP-1 tanımadığı birinin arabasının bozulduğunu gördüğünde yardımcı olma konusunda uzun yolda olup olmamasına bakacağını, ayrıca yanında ailesi varsa elbette yardımcı olacağını fakat güven vermeyen birileri olursa kendisine zarar geleceğini düşündüğü hususta yardımcı olmayacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yardım ederim, elden de beklerim. Elimden gelen bir şeyse yardımcı olurum. Önce şuna bakarım; uzun yolda giderken yardım etmeyeceksin ama yanında aile çocuk falan varsa yardım edeceksin onun haricinde seni soymak için araba arızalı gibi gösterenler var. Onun için dışarıdan bakarım kendime zarar geleceğini anlarsam yanaşmam. Ama bakarsın aile veya adamların yaşı 60-70 olmuş gerçekten yardıma ihtiyacı var o zaman edersin.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

Katılımcının polis ve hatta emekli olması, hırsızlık olayları ile elbette çok fazla karşılaşması sebebi ile kendisinde bu tarz durumlarda güvensizlik oluşmaktadır ve bununla ilgili olarak da tedbirli davranmaktadır.

e. Çalışma saatine göre arabası bozulana yardım etme

Araba bozulmasında yardımcı olma durumuna çalışma saatlerine göre bakıldığında emekli katılımcıların ortalamaları daha yüksek olarak görülmektedir.

Tablo 77

Çalışma Saatine Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	3	3,00	22	3,18	6	3,00	14	3,29

Emekli katılımcılar yokluktan geldiklerini ve yardıma ihtiyacı olan kimi görseler yardımcı olacaklarını ve bunun da insani bir vazife olduğunu düşünmektedirler. Emekli katılımcılardan Eİ-4 ve Eİ-7 tanımadıkları birine yardım etmeleri ile ilgili olarak şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Küçük yaştan beri yokluk ve çile ile büyüdüğüm için kim yolda kalmışsa mutlaka yardım etmek isterim. Mesela otobanda bir aracın yakıtı tükenmiş onu aracıma bağlayarak petrole kadar çektim ve duasını aldım.” (Emekli imam 4, 62, Erkek).

“Tabi ki insanlık vazifesidir bu.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

f. Gelir durumuna göre arabası bozulana yardım etme

Gelir durumlarına bakılarak kıyaslama yapılmak istendiğinde arabası bozulan yabancı kişilere yardım etme hususunda kazanılan gelir ile yardım ortalaması arasında ters orantılı bir ilişki bulunduğu yani gelir düzeyinin artması ile tanınmayan ve arabası bozulan birine yardım etme ortalamasının azalmakta olduğu ve gelir düzeyi azaldıkça ise yardım etme ortalamasının arttığı Tablo 78’de görülmektedir:

Tablo 78

Gelir Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	3000-6000		Gelir durumu 6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	13	3,31	22	3,23	10	2,90

Geliri düşük olan katılımcıların yardım etme ortalamaları diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ve gelirinin 3500 olduğunu ifade eden Eİ-1 ve Eİ-3 yardımcı olma konusunda kendilerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yardımcı olurum. Hatta bir kez başıma geldi böyle bir olay. Arabasını çektik, benim arabada kablo vardı onunla da çalıştırdık. Olmadı araba ile çektik.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

“Olurum. Arabası bozulmuştu birinin onun arabasını petrole kadar arabamla çektim.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

Gelir düzeyinin artması ile bu düzeyde bulunan kadın katılımcılar cinsiyet ayrımı yapmakla birlikte tanımadıkları bir erkeğe güvenmeyeceklerini ifade ederken polis katılımcılar da tanık olunan olumsuz olaylar karşısında herkese güvenmemeleri gerektiğini düşünmektedirler.

g. Ev durumuna göre arabası bozulana yardım etme

Arabası bozulan birine yardım etmeye ev durumuna göre bakıldığında lojmanda yaşayanların ortalamaları daha yüksek iken kirada yaşayan katılımcıların ortalamaları ise daha düşük olarak Tablo 79’da görülmektedir:

Tablo 79

Ev Durumuna Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Kira		Ev durumu Lojman		Kendi evi	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	16	3,06	4	3,25	25	3,24

Lojmanda yaşayan katılımcılardan biri olan Çİ-9 konuyla ilgili olarak şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Elbette. İmamlar yardım etmek için var. Yani imamın gururu kibri olmaz.”
(Çalışan imam 9, 54, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre arabası bozulana yardım etme

Yaşanılan kişilere göre yabancı ve arabası bozulmuş birine yardım etme hususuna bakıldığında yine tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 3,00 ve üzeridir. Hatta hem tek yaşayan hem de eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamaları 3,00’tür. Ev arkadaşları ile yaşayan katılımcıların ortalamaları ise 3,50’dir. Bunların da sayısının az olması ortalamalarını etkilemektedir. Bunlarla ilgili olarak sayısal veriler Tablo 80’de verilmiştir:

Tablo 80

Yaşanılan Kişilere Göre Arabası Bozulana Yardım Etme

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Arabası bozulana yardım etme</u>	7	3,00	2	3,50	14	3,00	22	3,32

Tek ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamalarının diğerlerine göre daha az olduğu tabloda görülmektedir. Bununla ilgili olarak eşi ile yaşadığını ifade eden ÇP-5 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Olmak isterim ama nasıl biri olduğuna bağlı. Güven veren bir tipse yardımcı olurum yoksa olmam.” (Çalışan polis 5, 31, Kadın).

4. Arkadaştan Yardım İsteme

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün dördüncü sorusu olarak katılımcılara ihtiyaç duyduklarında arkadaşlarından yardım isteyip istemedikleri sorulmuştur. Örneklemenin tamamında bu cevabın ortalaması 4,00 üzerinden 3,02 olarak ortalama yardım istemenin üzerinde bir değer taşımaktadır. Sosyal sermayenin gelişebilmesi için karşılıklıktan bahsedilmişti. Ve karşılıklı olarak birbirlerine faydalı olma ve

birbirinden yardım isteme ilişkilerin devamlılığı için önemlidir ve sosyal sermayeye de pozitif katkı sağlamaktadır.

a. Cinsiyete göre arkadaştan yardım isteme

İhtiyaç duyulduğunda arkadaştan yardım isteme ortalamasına cinsiyet değişkenine göre bakıldığında her iki cinsiyetin de 3,00 ve üzerinde ortalamaya sahip olarak görülmektedir.

Tablo 81

Cinsiyete Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	10	3,00	36	3,03	46	3,02

Kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcılara göre düşük olmasına bakıldığında bazı kadın katılımcılar eğer işleri kendi halledebiliyorsa yardım istememeyi yalnızca çok mecbur kalırlarsa isteyebileceklerini dile getirmişlerdir ve kadın katılımcılardan ÇP-8 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendim halledebiliyorsam istemeyi tercih etmem, ama mecbursam isterim.”
(Çalışan polis 8, 30, Kadın).

b. Mesleğe göre arkadaştan yardım isteme

İhtiyaç duyulduğu zamanlarda arkadaştan yardım istenmesi durumuna meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığı zaman imam katılımcıların ortalaması polis katılımcılardan daha fazla olarak Tablo 82’de görülmektedir. Fakat her iki grup katılımcının da ortalamaları ortalama değer üzerinde yer almaktadır. İmam katılımcıların yardım isteme konusunda bakış açıları daha mesleki açıdan yardım almadır. Maddi veya herhangi kötü bir durumla karşılaşmanın yanı sıra mesleki bilgi almak, bilmediğini iş arkadaşına sormak, her şeyi bilirim tavrıyla takılmamak ve onunla istişare etmenin önemli olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 82

Mesleğe Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	26	2,92	20	3,15

Arkadaşlarından yardım ile ilgili olarak imam katılımcılardan Çİ-3 ve Çİ-9 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Mutlaka. Çünkü bizim meslekte en önemli yarar istişaredir. İstişare olmasa bir işin doğruluğuna karar veremeyiz.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“Elbette isteriz. Ben biliyorum olmaz bizde. Bilmediğimizi sorarız çünkü erdemlik nedir? Bilmediğini sormaktır hele dinde kesinlikle taviz olmaz. Biliyorsan biliyorsundur, bilmiyorsan araştıracaksın veya arkadaşlarına soracaksın.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

c. Yaşa göre arkadaştan yardım isteme

İhtiyaç duyulduğunda arkadaştan yardım isteme ortalamasına yaşa göre bakıldığında 45-54 yaş arasındaki katılımcılar diğer katılımcılara oranla daha yüksek ortalama sahiptir. Ve 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 83’te yer almaktadır:

Tablo 83

Yaşa Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	20	2,95	3	2,33	9	3,56	14	2,93

35-44 yaş arasındaki katılımcılardan birisi olumsuz bir cevap almaktansa kimseden yardım istememeyi tercih etmekteir ve şunları ifade etmiştir:

“İsteyemem. Daha hiç kimseden bir şey istemedim. Çok sınırlıdır yani. Yolda kalsam yürüyerek giderim yine kolay kolay isteyemem. Sadece kardeşimden

isterim. Ret cevabı alıp kırılmaktan korkarım gelmeyeceklerinden değil katiyen. Ama kardeşimden isterim tabi.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre arkadaştan yardım isteme

Katılımcıların öğrenim durumlarına göre arkadaşlarından yardım isteme ortalamalarına bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha fazla olduğu ve ön lisans mezunu katılımcıların ise daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 84

Öğrenim Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	6	3,33	22	2,95	18	3,00

Ön lisans mezunu olduğunu ifade eden katılımcılardan ÇP-10 arkadaştan yardım isteme yerine kendine yetmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok nadir. İhtiyaç duymamaya çalışıyorum. Ayağımı yorganıma göre uzatmaya çalışıyorum. Pek insanlardan bir şey isteme taraftarı değilim. Kendi işimi kendim yapma taraftarıyım.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

e. Çalışma saatine göre arkadaştan yardım isteme

Arkadaştan yardım istemede çalışma saatleri dikkate alındığında en fazla yardım isteyenlerin 30-40 saat arasında çalışan katılımcılar olduğu görülmektedir.

Tablo 85

Çalışma Saatine Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	4	3,75	22	2,95	6	3,17	14	2,86

Yardım isteme hususunda daha düşük ortalamaya sahip olan emekli katılımcılardan EP-6 ve Eİ-6 arkadaşlarına yardım edeceklerini fakat yardım istemediklerini ayrıca karşıdakileri rahatsız etmek istemediklerini yalnızca çok acil olursa isteme ihtimalleri olduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Onları rahatsız etmek istemem. Çok acili yeti olursa isterim. Ama bana en yakın eşim, ondan yardım isterim genelde.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

“Yardım ederim ama istemem. Daha istemedim kesinlikle.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

f. Gelir durumuna göre arkadaştan yardım isteme

Arkadaştan yardım isteme ortalamasına gelir durumu değişkenine göre bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların arkadaşlarından yardım isteme ortalamaları diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 6001-9000 geliri olan katılımcılar ise diğer katılımcılara oranla daha düşük ortalamaya sahip olarak Tablo 86’da gösterilmektedir:

Tablo 86

Gelir Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan</u> <u>yardım</u> <u>isteme</u>	14	3,07	22	2,91	10	3,20

9001 ve üzeri geliri olduğunu ifade eden ÇP-2 katılımcı arkadaşlarından yardım istemeyi karşılıklı bir eylem olarak gördüğünü şu şekilde açıklamıştır:

“İsterim. Aynı şekilde arkadaşlarım da yardıma ihtiyacı olduğunda bana dönüş yaparlar.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

Arkadaşları ile karşılıklı olarak yardımlaşma içerisinde olmak ilişkinin devamlılığı açısından önemli olmakla birlikte karşılıklı faydadan bahsetmekte mümkün olmaktadır ve bu durumda sosyal sermaye için pozitif bir değerdir. Çünkü Bourdieu için sosyal sermayenin elde bulundurulmasının nedenleri arasında ilişkiler kurma ve kurulan ilişkilerin devamlılığı önemlidir. Ve bu tarz detaylarda ilişkilerin devamlılığı için önemlidir.

g. Ev durumuna göre arkadaştan yardım isteme

İhtiyaç duyulduğunda arkadaştan yardım istemeye ev durumuna göre bakıldığı zaman lojman da yaşayan katılımcıların ortalamaları kirada ve kendi evinde yaşayan katılımcılara göre daha fazla ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara oranla daha düşük olarak Tablo 87’de görülmektedir:

Tablo 87

Ev Durumuna Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	17	2,94	4	3,75	25	2,96

Tabloya bakıldığında da anlaşıldığı üzere katılımcıların ortalamaları 2,00 üzerinde olması sebebi ile hepsi ortalama değer üzerinde. Kirada yaşayan katılımcıların ortalamalarının daha düşük çıkması ise yine çevreye uyum, arkadaş edinme veya diğer arkadaşlarına uzak olma gibi durumlar olabilmektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre arkadaştan yardım isteme

Yaşanılan kişilere göre arkadaştan yardım istemeye bakıldığında eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek ve tek yaşayan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre ortalaması daha düşüktür.

Tablo 88

Yaşanılan Kişilere Göre Arkadaştan Yardım İsteme

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>					
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama
<u>Arkadaştan yardım isteme</u>	7	2,86	2	3,00	14	3,29
					23	2,91

Tek yaşadığını ifade eden emekli polis katılımcılardan birisi aslında arkadaşlarından yardım isteyeceğini fakat yeni arkadaşlarından ziyade eskiden birlikte çalıştığı arkadaşlarından istemeyi tercih ettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“İsterim. Eskiden biz yardım beklemeden yardım ederdik. Mesela biri evleneceği zaman herkes ona yardım ederdi sıkıntısı olmazdı. Kadroda kimse kimseyi tanımaz gelir gider. Ama özel harekâta eşlerimizden çok arkadaşlarımızla birlikteyiz. Vaktimiz öyle geçtiği için birinin bir sıkıntısı olduğunda hemen ona yardım edilir. Şu an kimse kimseye selam vermiyor para ister diye uzak duruyor. Eski arkadaşlarımdan bir şey istesem hemen halleder ama yeni arkadaşlar selamı dahi şey yapıyor.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

Cevapla ilgili olarak Demirkan’ın “Zorunlu Askerlik Hizmetinin Erkeklerin Sosyal Sermayesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” çalışmasında ulaştığı sonuçlarda katılımcılar sivildeki arkadaşlıklardan ziyade askerlikteki arkadaşlarını daha çıkarsız olarak tanımlamaktadırlar. Ve sıkıntıda olduklarında asker arkadaşlarından yardım istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı EP-2 için asker arkadaşları olmasa da özel harekatta olması ve bunun da askerliğe benzer bir çalışma ortamı olması sebebi ile bu çalışmadaki katılımcılarla benzer cevaplar vermiştir. Buradan sonuçla ilişkilerde çıkar olduğunu düşünmek kişilerin hem arkadaşları ile olan ilişkilerini hem de sosyal sermayelerini olumsuz olarak etkilemektedir.

5. Çocuk bakımı

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün beşinci sorusu olarak katılımcılara bir süreliğine dışarı çıkmaları gerektiğinde baktıkları çocuk için komşularından yardım isteyip istemedikleri sorulmuştur. Çocuk emanet etme ile ilgili olarak katılımcıların komşularına güvenmeleri önem arz etmektedir. Bütün örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,39 çıkmıştır. Ve bu durumda ortalama değerin üzerinde olarak katılımcılar komşularından yardım istemektedirler.

a. Cinsiyete göre çocuk bakımı

Bakılan çocuğu komşuya emanet etme cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınların ortalaması erkeklere oranla daha düşük olarak görülmektedir. Kadın katılımcılar hem kendi çocukları için hem de başka bir çocuğa baktıklarında bunun büyük bir sorumluluk olduğunu düşünmektedirler ve başkasına emanet etme hususunda güvensizlik yaşamaktadırlar.

Tablo 89

Cinsiyete Göre Çocuk Bakımı

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çocuk bakımı</u>	10	2,10	36	2,47	46	2,39

Kadın katılımcılardan ÇP-2 tanık olduğu bir olay sebebi ile güvensiz olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“İstemem. Şöyle bir örnek geldi başımıza: ablam yarım gün çalışıyor ve kızını komşusuna yani eltisine bırakıyor. Çocuklar da odada ipe oynarken kızın boynuna dolanıyor ve sağlık problemi yaşadı. Yeğenimde travma kaldı. Sürekli annesinin yanından ayrılmak istemiyor. Ve bu olaydan sonra ben istemsizce bir güvensizlik yaşıyorum. Ve ne kendi çocuğumu ne de başkasının çocuğunu kimseye emanet edemem. Büyük bir sorumluluk bu.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

b. Mesleğe göre çocuk bakımı

Çocuk emanet etme ortalamasına meslek değişkenine göre bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,05 ile ortalama değerin üzerinde iken polis katılımcıların ortalaması ise 1,88 ile ortalama değerin altında olduğu Tablo 90’da yer almaktadır:

Tablo 90

Mesleğe Göre Çocuk Bakımı

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çocuk bakımı</u>	26	1,88	20	3,05

Polis katılımcıların baktıkları çocuğu emanet etme konusunda bu kadar güvensiz olması durumu onların iş hayatlarında çokça karşılaştıkları olaylar nedeni ile olmakta iken imam katılımcılar genel olarak daha güvenli bir iş yapmaktadırlar. Polisler de komşuya emanet etmekten ziyade eğer bir akrabaları ile yakında oturuyorsa ona emanet etmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Polis katılımcılardan ÇP-14 ve ÇP-17 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“İstemem. Bu güven meselesi ile alakalı. Komşuya bırakmaktan ziyade akrabalarımın bırakmayı tercih ederim.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

“Hayır. Yanımda götürürüm ya da anneme bırakırım, o tarz güvendiğim bir kişiye.” (Çalışan polis 17, 30, Erkek).

c. Yaşa göre çocuk bakımı

Yaşa göre komşuya çocuk emanet etme ortalaması kıyaslandığında 35-44 yaş arasındaki katılımcıların düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 91’de görülmektedir:

Tablo 91

Yaşa Göre Çocuk Bakımı

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çocuk bakımı</u>	20	1,80	3	1,67	9	3,33	14	2,79

Yaşı daha büyük olan katılımcıların emanet etme ortalamaları daha yüksek iken yaşı daha küçük olan katılımcıların ortalamaları daha düşüktür. Bu da yaşı daha büyük olan katılımcıların emekli yoğunluğunun fazla olması ile ilişkilendirilebilmektedir. Çünkü emekli katılımcıların çevreleri daha bilindik yerlerdir ve genelde eş dost akrabaya yakın oturmaktadırlar ve bu da emanet etme ortalamalarını pozitif olarak etkilemektedir. Buna göre 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması 3,33 ile diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bununla ilgili olarak EP-2 sokakta yaşamalarının sebebini şu şekilde açıklamıştır:

“İsterim. Komşuma güvenmiyorsam o evde de durmam. Gider bir apartman dairesinde kalırım. Kimse de beni ilgilendirmez.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

Ayrıca yaş grubu daha düşük olan ve çalışan katılımcılardan biri olan ÇP-10 komşularına yük olmamak adına emanet etmeyeceklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben çocuğu yanımda götürürüm bırakmam. Herkesin derdi kendine yetiyor zaten. Bir de benim çocuğuma bakamazlar yani.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre çocuk bakımı

Öğrenim durumuna göre çocuk emanet etme ortalaması değerlendirildiğinde lisans mezunu olan katılımcıların diğer katılımcıların ortalamasından da daha

düşüktür. Ortaöğretim mezunu katılımcıların ise ortalaması diğerlerine göre daha yüksektir.

Tablo 92

Öğrenim Durumuna Göre Çocuk Bakımı

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cocuk bakımı</u>	6	3,00	22	2,64	18	1,89

Ortaöğretim mezunu olan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olması durumu ortaöğretim mezunu olanların biri hariç diğerleri imam katılımcılardır ve imam katılımcılar da genel olarak kendi memleketlerinde görev yapmaktadırlar. Veyahut sürekli olarak yer değiştirme durumları olmamaları sebebi ile bir yerde uzun yaşamanın avantajları komşuluk ilişkilerine güven olarak da yansımaktadır. Bununla ilgili olarak komşularını uzun zamandır tanıdığını ifade eden imam katılımcılardan Çİ-11 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Uzun zamandır tanıyorsam emanet ederim. Ki emanet edebilirim şu anda akrabalara, komşulara vs.” (Çalışan imam 11, 29, Erkek).

e. Çalışma saatine göre çocuk bakımı

Çalışma saatleri dikkate alınarak çocuk emanet etmeye bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 çıkmıştır ve bu durum da çocuk emanet ettiklerini ifade etmektedir. Fakat 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,33 ile ortalamanın altında yer almaktadır ve çocukları komşuya emanet etmeyecekleri anlamına gelmektedir.

Tablo 93

Çalışma Saatine Göre Çocuk Bakımı

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cocuk bakımı</u>	4	3,00	22	2,45	6	1,33	14	2,57

51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar çoğunlukla polistir ve bu durumda da çalıştıkları yerlerde yaşanan olaylar onları güven konusunda olumsuz olarak etkilemektedir ve bu güvende çocuk emanet etme hususunda da karşılarına çıkmaktadır. Bununla ilgili olarak 51 saat ve üzerinde çalıştığını ifade eden ÇP-11 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Asla. Yanımda götürürüm. Bu konuda kimseye güvenemem.” (Çalışan polis 11, 29, Erkek).

f. Gelir durumuna göre çocuk bakımı

Bakılan çocuğu komşuya emanet etmeye gelir durumu değişkenine göre bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptir. 3000-6000 arasında geliri olan katılımcılar ise daha yüksek ortalamaya sahip olarak Tablo 94’te görülmektedir:

Tablo 94

Gelir Durumuna Göre Çocuk Bakımı

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çocuk bakımı</u>	14	2,79	22	2,41	10	1,80

Tabloda görüldüğü üzere gelirin düzeyi ile çocuk emanet etme ortalaması arasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak şöyle bir kanıya varılabilmektedir. 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların çoğunluğu emekli olanlardır ve emekli katılımcılar da genel olarak kendi memleketlerine yerleşmiş ve daha çok tanıdıkları ile ilişki halindedirler ve bu durumda onların komşularına daha çok güven duymalarını sağlamakla birlikte çocuklarını da kolayca emanet etmelerine neden olmaktadır. Ayrıca geliri 9001 ve üzerinde olan katılımcıların çoğunluğu da polislerdir ve polis katılımcılardan ÇP-4 çocuğunu emanet edemeyeceğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendimle götürürüm yani. Hiç bırakmadım oğlumu bir yere. Çocuk konusu olunca güvenemiyorum belki biraz daha büyüse bırakırım ama şu an daha küçük (2 yaş) kendini ifade edemez.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

g. Ev durumuna göre çocuk bakımı

Bakılan bir çocuğu komşuya emanet etme, ev durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde kirada yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,94 çıkmıştır. Ve bu da kirada yaşayan katılımcıların ortalama değerden daha düşük ortalamaya sahip olduğunu ve baktıkları çocuğu komşuya emanet etmeyeceklerini ifade etmektedir. Kendi evinde yaşayan katılımcılar ise 2,68 ortalama ile ortalama değer üzerinde olup diğer katılımcılara göre de ortalaması daha yüksek olarak Tablo 95’te görülmektedir:

Tablo 95

Ev Durumuna Göre Çocuk Bakımı

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Kira Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çocuk bakımı</u>	17	1,94	4	2,50	25	2,68

Kirada yaşayan katılımcıların ortalamasının daha düşük olduğu ve baktıkları çocuğu emanet etmeyecekleri belirtilmişti. Bununla ilgili olarak kirada yaşayan katılımcıların çevreyi pek bilmemeleri, güven duygusunun zamanla oluşması nedeniyle komşuya duyulan güvenin tam olmaması bu durumu etkilemektedir. Bununla ilgili olarak kirada yaşadığını ifade eden ÇP-15 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Şu an komşularımı tanımadığım için istemem. Çok güvendiğim birileri olmadığında yanıma alırım.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre çocuk bakımı

Bakılan çocukları komşuya emanet etme, yaşanılan kişilere göre bakıldığında tek yaşayan kişilerin diğer katılımcılara göre ortalaması daha düşüktür ve aynı zamanda 4,00 üzerinden 1,86 ortalama ile ortalama değerinde altındadır. Bu da tek yaşayan kişilerin baktıkları çocukları komşuya emanet etmemeleri anlamına gelmektedir. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ise 3,00 ortalama ile ortalama değer üzerinde olmakla birlikte diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 96’da görülmektedir:

Tablo 96

Yaşanılan Kişilere Göre Çocuk Bakımı

	Yaşanılan kişi(ler)							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Cocuk bakımı</u>	7	1,86	2	3,00	14	2,29	23	2,57

Tek yaşayan ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar bekârdır ve çocukları da bulunmamaktadır. Tek yaşadığını ifade eden bir katılımcı başkasına çocuk konusunda güven duymakta zorlanacağını ve yanında götüreceğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Tereddütle yaklaştım. Yanımda götürmeyi tercih ederim. Başkasına güven duymak beni zorlar çocuk olduğu için.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

6. Hasta Komşuya Yardım Etme

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün altıncı sorusu olarak katılımcılara son altı ay içerisinde hasta bir komşularına iyilik edip etmedikleri sorulmuştur. Ve örneklemin tamamında çıkan sonuç ise 4,00 üzerinden 2,87’dir. Bu da ortalama değer üzerinde olduğunu belirtirken genel olarak katılımcıların hasta bir komşularına yardım ettikleri söylenebilmektedir. Hasta komşuya yardım etmek yine komşuluk ilişkilerinin devamlılığı için önem arz etmektedir ve bu da sosyal sermayenin devamlılığına katkı sağlamaktadır.

a. Cinsiyete göre hasta komşuya yardım

Hasta bir komşuya yardımcı olmaya cinsiyet değişkenine göre bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 97’de görülmektedir:

Tablo 97

Cinsiyete Göre Hasta Komşuya Yardım

	Cinsiyet				Toplam	
	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>			<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	10	3,00	36	2,83	46	2,87

Kadın katılımcılar daha çok hasta komşularına çay, çorba veya yemek yaparak yardımcı olduklarını söylemişlerdir. Kadın katılımcılardan ÇP-1, ÇP-4 ve ÇP-8 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Evet. Mesela geçen komşumuz hastanede yatmış onun yanına gittik yardımcı olduk. Ya da iş yerinde bile hasta biri oluyor ona bitki çayı veriyorsun, yiyecek veriyorsun ya da çorban oluyor ikram ediyorsun.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

“Üst komşumuz covid olmuştu ona tabak yapıp götürdük.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

“Evet, covid olan tüm komşularıma yemek götürdüm.” (Çalışan polis 8, 30, Kadın).

b. Mesleğe göre hasta komşuya yardım

Hasta bir komşuya yardım etme ortalaması mesleğe göre değerlendirildiğinde imam katılımcıların ortalaması polislere göre daha yüksektir. Fakat her iki meslek için de ortalama 2,00’nin üzerinde olması sebebi ile hasta komşularına yardımcı oldukları söylenebilmektedir. Konuyla ilgili sayısal veriler de Tablo 98’de yer almaktadır:

Tablo 98

Mesleğe Göre Hasta Komşuya Yardım

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	26	2,69	20	3,10

Ortalamaları daha yüksek olan imam katılımcılar dini eğitimin cömertlik üzerine de olduğunu söylemiştir. Ayrıca komşularına yardımla ilgili olarak iki imam katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Evet. En az 1 veya 5 kişiye mutlaka gücüm nispetinde yardım ederim. Çünkü ben yardımı çok severim. Çünkü din eğitiminde aldığım terbiyem budur. Seversen sevilirsin, cömertsen cömertlik görürsün, arkadaşsan iyi günün kötü günün paylaşılır.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“Hastaneye götürdüm, tedavisini yaptırdım, ilaçlarını aldım geri evine bıraktım.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

c. Yaşa göre hasta komşuya yardım

Yaşa göre hasta komşuya yardım ortalamasına bakıldığında ortalamaların birbirine yakın olduğu görülmektedir. 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 35-44 ve 55+ yaş arasında olan katılımcıların ise ortalaması eşit olmakla birlikte diğerlerine göre daha yüksektir.

Tablo 99

Yaşa Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	20	2,80	3	3,00	9	2,78	14	3,00

55 yaş ve üzerinde olan bir katılımcı EP-2 hasta komşusuna yardımcı olmakla ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“Evin arka tarafında bir komşum var adam yaşlı onun Covid aşılarını yaptırdım. Telefonda sıra almayı falan da bilmiyorlar zaten telefonları da tuşlu, onlar için sıra aldım götürüp aşıyı yaptırdım.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre hasta komşuya yardım

Öğrenim durumları göz önünde bulundurularak hasta komşuya yardım etme ortalamasına bakıldığında lisans öğrenimi olan katılımcıların ortalamalarının daha düşük olduğu ortaöğretim ve ön lisans mezunu katılımcıların ise eşit ortalamaya sahip olduğu Tablo 100’de görülmektedir:

Tablo 100

Öğrenim Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	6	3,00	22	3,00	18	2,67

Ortaöğretim mezunu katılımcıların çoğunluğunu imamlar oluşturmaktadır. İmamların da komşuları ile ilişkilerinin uzun süredir devam ediyor olması aralarındaki iletişimin daha güçlü olmasına neden olmaktadır. İmam katılımcılardan Eİ-1 ve Çİ-12 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Evet, komşunun oğlunun doktor kontrolü varmış onu Çubuk’a hastaneye ettik.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

“Ekonomik olarak yardımcı oldum.” (Çalışan imam 12, 48, Erkek).

e. Çalışma saatine göre hasta komşuya yardım

Hasta bir komşuya yardım etmeye çalışma saatlerine göre bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak görülmektedir.

Tablo 101

Çalışma Saatine Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	4	3,00	22	2,91	6	2,67	14	2,86

Çalışma saatleri daha az olan katılımcılar elbette daha çok ailesine ve komşuluk ilişkilerine zaman ayırabilmektedir. Fakat aksi olarak 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların buna pek zamanları olmayabilir. Kalan zamanlarını dinlenerek geçirmek isteyebilmektedirler. 30-40 saat arasında çalışan katılımcılardan olan Çİ-1 komşusuna yaptığı iyiliği şu şekilde açıklamıştır:

“Karşı binada oturan bir teyzemiz vardı onu hastaneye götürdük.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

f. Gelir durumuna göre hasta komşuya yardım

Hasta bir komşuya yardım etmeye gelir durumuna göre bakıldığında 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek, 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalaması ise daha düşüktür. Tablo 102’de görüldüğü üzere hasta komşuya iyilik etme ortalaması ile gelir düzeyi arasında negatif bir ilişki bulunduğu söylenebilmektedir.

Tablo 102

Gelir Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta</u> <u>komşuya</u> <u>yardım</u>	14	3,00	22	2,82	10	2,80

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalaması 2,00 üzeri olması sebebi ile aslında hepsi ortalama yardım etmenin üzerinde değer taşımaktadırlar. Yine de kıyaslama yapıldığında 3000-6000 arasında gelire sahip olan katılımcılar daha çok yardım etmektedir. Bu aralıkta geliri olduğunu belirten bir katılımcı olan EP-1 hasta bir komşuya iyilik etmenin insanlık vazifesi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ettim. Alır arabayla hastaneye götürürüm. Bunlar zaten insanlık görevidir. Yapmadım dediğin zaman olmaz.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

g. Ev durumuna göre hasta komşuya yardım

Ev durumuna göre bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha az çıkmıştır. Lojmanda ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ise ortalamalarının aynı çıkmış olduğu Tablo 103’te görülmektedir:

Tablo 103

Ev Durumuna Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta</u> <u>komşuya</u> <u>yardım</u>	17	2,65	4	3,00	25	3,00

Kirada yaşadığını ifade eden bir katılımcı son 6 ay içerisinde hasta bir komşusu olmadığı için yardımda bulunmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Etmedim. Hasta bir komşum olmadı olsa ederim elbette.” (Emekli polis 7, 49, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre hasta komşuya yardım

Hasta bir komşuya yapılan yardım konusu yaşanan kişilere göre değerlendirildiğinde tek yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 104’te görülmektedir:

Tablo 104

Yaşanılan Kişilere Göre Hasta Komşuya Yardım

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Hasta komşuya yardım</u>	7	2,43	2	3,00	14	3,07	23	2,87

Yardım etmediğini ifade eden katılımcılar herhangi bir açıklama yapmadıkları için yardım eden katılımcıların görüşlerine yer verilmektedir. Bu nedenle eşi ile yaşayan bir katılımcı olan Eİ-7 yaptığı yardımı şu şekilde ifade etmiştir:

“Mutlaka yardımına koşarız. Hasta olan bir komşumuz olduğunda çorba götürürüz, arabayı veririz.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

7. İş Yerinde İnisiyatif Alma

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün yedinci sorusu olarak çalışan katılımcılara iş yerinde yapılması ihtiyaç olan işler için inisiyatif almaları sorulmuştur. Toplamda 32 katılımcı bu soruyu cevaplamıştır. Ve örnekleminin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,94 olarak ortalamanın üzerinde çıkmıştır.

a. Cinsiyete göre inisiyatif alma

İş yerinde inisiyatif almaya cinsiyete göre bakıldığında kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 105’te görülmektedir:

Tablo 105

Cinsiyete Göre İnisiyatif Alma

<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		

<u>İnisiyatif alma</u>	9	3,00	23	2,91	32	2,94

Kadın polis katılımcılar temizlik, çay kahve gibi ihtiyaçları kendileri yaptıklarını ve eğer gün içerisinde bir işin tamamlanması gerekliliği varsa bunun için inisiyatif aldıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Tabi yapıyoruz. Temizlikçimiz var kendi lavabomuzu bile biz temizliyoruz. Çayını kahveni kendin gidip yapıyorsun mesela.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

“Evet, tabi. Yani akşama kadar bir iş yapılması gerekiyor, yazı gönderilmesi gerekiyor. Bakıyorum yapan olmamışsa ben hallediyorum. Senin benim olayı yok burada. Eksik olan bir şey görünce tamamlıyorsun.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

b. Mesleğe göre inisiyatif alma

Mesleğe göre iş yerinde inisiyatif alma ortalamasına bakıldığında polis katılımcıların ortalaması imam katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 106’da görülmektedir:

Tablo 106

Mesleğe Göre İnisiyatif Alma

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>	<u>İmam</u>		
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İnisiyatif alma</u>	19	2,79	13	3,15

Polis katılımcıların ortalamasının düşük olmasının en önemli nedeni iş yerlerindeki ast üst ilişkisidir. Yani inisiyatif almak yerine üstünden emir almak veya bir iş yapılacakken ona danışmak mühimdir. Bununla ilgili olarak da ÇP-16 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Her şey için inisiyatif alamam. Bazı şeyleri bilgi dâhilinde yapmam gerekiyor. Ast üst ilişkisi olduğu için koordineli yapmak zorundayız. Böyle olmayan durumlarda inisiyatif alırım.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

c. Yaşa göre inisiyatif alma

Yaşa göre iş yerinde inisiyatif almaya bakıldığında 24-34 yaş arası katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 107

Yaşa Göre İnisiyatif Alma

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İnisiyatif alma</u>	20	2,85	3	3,00	6	3,17	3	3,00

24-34 yaş arasındaki katılımcıların çoğunluğunu polislerin oluşturması sebebi ile ortalamaları diğerlerine göre daha düşüktür. Çünkü polis katılımcılarda kendi fikirlerini uygulamaktan ziyade verilen emirleri yapmak esastır. Bu nedenle işler de inisiyatiften ziyade emir verilmesi ile yapılmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre inisiyatif alma

Öğrenim durumuna göre iş yerinde inisiyatif alma ortalamasına bakıldığında lisans mezunu katılımcıların ortalaması daha düşük iken ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 108

Öğrenim Durumuna Göre İnisiyatif Alma

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İnisiyatif alma</u>	2	3,50	14	3,07	16	2,75

Öğrenim durumu ile inisiyatif alma arasında ters orantılı bir ilişki görülmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça iş yerinde inisiyatif alma ortalaması azalmaktadır. Ortaöğretim iki katılımcı mevcuttur ve bu iki katılımcıda imamdır. Ve katılımcılardan

birisi bununla ilgili olarak yapılması ihtiyaç olunan işlerin elbette yapılması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“*Mecbur alırsın. Yapılması gereken bir şeyse muhakkak yapılır.*” (Çalışan imam 11, 29, Erkek).

e. Çalışma saatine göre inisiyatif alma

Çalışma saatlerine göre inisiyatif alma ortalamaları değerlendirilmek istendiğinde Tablo 109’da görüldüğü üzere 30-40 saat ve 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalamaları eşit ve 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılardan daha yüksektir.

Tablo 109

Çalışma Saatine Göre İnisiyatif Alma

	Haftalık çalışma saati					
	30-40		41-50		51+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İnisiyatif alma</u>	4	3,00	22	3,00	6	2,67

51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalamasının diğerlerine göre daha düşük olması bu saat aralığında çalışan katılımcıların polis olması ve de ast üst ilişkisi sebebi ile inisiyatif aldıklarında zor duruma düşme tehlikeleri olmasıdır. Bu nedenle polis katılımcılar verilen görevleri yapmakta ve yapılan işler olduğunda izin dâhilinde yapmaktadırlar.

f. Gelir durumuna göre inisiyatif alma

İş yerinde inisiyatif alma ortalaması gelire göre değerlendirildiğinde genel olarak tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalaması 2,00’nin üzerinde olduğu için ortalama değer üzerinde. Fakat 3000-6000 arasında gelire sahip katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 110

Gelir Durumuna Göre İnisiyatif Alma

	Gelir durumu		Gelir durumu		Gelir durumu	
	3000-6000		6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
İnisiyatif alma	4	3,25	20	2,85	8	3,00

3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların hepsi imam katılımcılardır. İmamların çalışma arkadaşları genel olarak bir kişi olduğu için sorumluluk almaları hem daha kolay hem daha fazla olmaktadır. Bu düzeyde geliri olan katılımcılardan Çİ-1 inisiyatif alma durumunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Hallederim. Yapılması gerekli bir işse yaparım yani.” (Çİ-1, Görüşme Tarihi: Aralık 2021).

g. Ev durumuna göre inisiyatif alma

İş yerinde inisiyatif alma ortalamasına yaşanan yere göre bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması daha düşük iken lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak Tablo 111’de görülmektedir:

Tablo 111

Ev Durumuna Göre İnisiyatif Alma

	Ev durumu		Ev durumu		Ev durumu	
	Kira		Lojman		Kendi evi	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
İnisiyatif alma	16	2,75	4	3,25	12	3,08

Lojmanda yaşadığını ifade eden imam katılımcılardan birisi yaşanan yeri benimsemesi ve bu nedenle de ona göre kararları kendi inisiyatifiyle almayı şu şekilde ifade etmiştir:

“Alırım. Çünkü camiamız bizim camiamızdır.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

İmam katılımcıların uzun süre aynı yerde çalışması ve genel olarak yalnız veya iki kişi ile çalışmaları çalıştıkları yeri daha fazla benimsemelerine neden olmaktadır.

Çünkü yapılması gerekli işleri kendilerinden başkası gelip yapmamakta veya aynı şekilde herhangi bir emre tabi tutulmamaktadırlar. Bu nedenle inisiyatif almaları daha olağan bir durum olarak görülmektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre inisiyatif alma

İş yerinde inisiyatif almayı yaşanan kişilere göre değerlendirdiğimizde tek yaşayan ve ev arkadaşları ile yaşayan katılımcıların ortalamalarının aynı olması ve diğerlerine göre daha düşük ortalamaya sahip olmaları aynı zamanda eşi ile yaşayan ve eş ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların da ortalamalarının aynı olması ve diğer katılımcılardan yüksek olması Tablo 112’de görülmektedir:

Tablo 112

Yaşanılan Kişilere Göre İnisiyatif Alma

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>İnisiyatif alma</u>	6	2,50	2	2,50	12	3,08	12	3,08

Tek yaşayan katılımcıların tamamını polis katılımcılar oluşturmaktadır ve onlarda da çalıştıkları yere göre ast üst ilişkisi sebebi ile her işte inisiyatif alma şansları olmamaktadır. Bununla ilgili olarak ÇP-18 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Almam. Amirlerimin kızma ihtimaline karşı almam.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek).

8. İş Arkadaşına Yardım Etme

Sosyal dayanışma ve destek bölümünün son sorusu olarak çalışan katılımcılara geçen hafta işleri dâhilinde olmasa bile iş yerinde iş arkadaşlarına yardımcı olup olmadıkları sorulmuştur. Toplamda 32 katılımcı bu soruyu cevaplandırmıştır ve çalışan katılımcıların örnekleminin tamamında ise ortalama 4,00 üzerinden 2,90 çıkmıştır. Bu da ortalama yardım etme değerinin üzerindedir ve bu nedenle genellemede katılımcıların iş arkadaşlarına işleri dâhilinde olmasa bile yardım ettikleri söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre iş arkadaşına yardım etme

Katılımcıların iş arkadaşlarına yardım etme ortalamalarına bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,67 olarak erkek katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 113'te görülmektedir:

Tablo 113

Cinsiyete Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş arkadaşına yardım etme</u>	9	2,67	22	3,00	31	2,90

Erkek katılımcıların iş arkadaşlarına yardım etmelerinin ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Erkek polis katılımcılar genel olarak arkadaşlarına evrak ve nöbet konularında yardımcı olmaktadır ve bununla ilgili olarak da ÇP-15 ve ÇP-16 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Evet. Arkadaşımın işi vardı onun nöbetini ben tuttum.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

“Oldum. Mesela nöbet ve evrak işlerine yardım ederim.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

b. Mesleğe göre iş arkadaşına yardım etme

İş arkadaşına yardım etme ortalamasına meslek olarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,17 ve polis katılımcıların ise 2,74 olduğu Tablo 114'te görülmektedir:

Tablo 114

Mesleğe Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş arkadaşına yardım etme</u>	19	2,74	12	3,17

Tabloda da görüldüğü üzere her iki meslek grubunun ortalamaları ortalama değerlerin üzerindedir ve birbirleri ile kıyaslandıklarında ise imam katılımcıların ortalaması polis katılımcılara göre daha yüksektir. İmam katılımcıların çalışma arkadaşları genel olarak bir kişi olması sebebi ile birbirlerine yardımcı olma konusunda ortalamaları daha yüksek olarak çıkmaktadır. Bununla ilgili olarak Çİ-2 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Bir arkadaş bir yere gittiği zaman onun yerine bakarız. Burada iki imam olunca nerede boşluk olursa gideriz. Mesela pandemi zamanında pazar yerinin orada namaz kıldırırım ben. Bir arkadaşla beraber, kar kış fark etmiyordu kapalı bir yer buluyorduk. Soğuktu ama iyiydi.” (Çalışan imam 2, 27, Erkek).

c. Yaşa göre iş arkadaşına yardım etme

İş arkadaşına yardım etme ortalamasına yaş değişkenine göre bakıldığında zaman 24-34 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 55 yaş ve üzerindeki katılımcıların ortalaması ise diğerlerine daha yüksek olarak Tablo 115’te görülmektedir. Yaş ilerledikçe kişilerin iş arkadaşlarına yardımlarının ortalaması doğru orantılı olarak artmaktadır.

Tablo 115

Yaşa Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş arkadaşına yardım etme</u>	20	2,75	3	3,00	6	3,17	2	3,50

55 yaş ve üzerinde olan iki katılımcı yer almaktadır ve her ikisi de iş arkadaşına yardımcı olacağını söylemişlerdir. Çİ-7 ise konuyla ilgili şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Evet, müezzin kardeş sınava gitti yerine ben baktım.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre iş arkadaşına yardım etme

İş arkadaşlarına yardım etme konusunda öğrenim durumları dikkate alındığında lisans mezunu katılımcıların ortalamasının daha düşük ve ön lisans mezunu katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu Tablo 116'da görülmektedir:

Tablo 116

Öğrenim Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	Ortaöğretim		Öğrenim durumu		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş arkadaşına yardım etme</u>	2	3,00	13	3,15	16	2,69

Ön lisans mezunu olan katılımcıların çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır ve bununla ilgili olarak da ön lisans mezunu olan imam katılımcılardan biri olarak Çİ-5 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Evet. İş içinde de dışında da yardıma ihtiyacı olduğu her noktada tereddüt etmeden yardımcı olmaya çalışıyoruz.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

e. Çalışma saatine göre iş arkadaşına yardım etme

Çalışma durumuna göre iş arkadaşına yardım etmeye bakıldığında 51 yaş ve üzerindeki katılımcıların ortalaması 2,83 ile diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 30-40 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise 3,25 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 117'de yer almaktadır:

Tablo 117

Çalışma Saatine Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	30-40		Haftalık çalışma saati		51+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş arkadaşına yardım etme</u>	4	3,25	21	2,86	6	2,83

Çalışma saatlerine bakılarak iş arkadaşlarına yardım etmeye bakıldığında çalışma saatlerinin artması ile yardım etme ortalamasının azaldığı tabloda görülmektedir. İş saatlerinin artması ile katılımcıların iş yükü de artmaktadır ve fiziksel yorgunluğunda etkisi ile arkadaşlarının işlerine yardımcı olma konusunda zaman bulamayabilmektedirler. Çalışma saati az olan katılımcılar ise genel olarak imam katılımcılardır ve onlar da iki kişi olarak çalışmaktadırlar ve yardımcı olma konusunda daha rahattırlar.

“Akşam, yatsı vakti için misafirim geldi Muğla’dan dedi ben gelemeyeceğim namaza idare et dedi idare ettim.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

f. Gelir durumuna göre iş arkadaşına yardım etme

Gelir durumuna göre iş arkadaşına yardım etmeye bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların 4,00 üzerinden 2,38 ile diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 118’de görülmektedir:

Tablo 118

Gelir Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş</u> <u>arkadaşına</u> <u>yardım</u> <u>etme</u>	4	3,00	19	3,11	8	2,38

6001 ve 9000 arasında geliri olan katılımcıların ortalaması ise 3,11 olarak diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bununla ilgili olarak 6001-9000 arasında geliri olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-10 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Olabilirdimce tüm arkadaşlarımdan yardımına koşmaya çalışırım. Yardım etmeyi de severim.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

g. Ev durumuna göre iş arkadaşına yardım etme

Ev durumuna göre iş arkadaşlarına yardım etmeye bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamasının ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 119’da görülmektedir:

Tablo 119

Ev Durumuna Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İş</u> <u>arkadaşına</u> <u>yardım</u> <u>etme</u>	16	2,87	4	2,75	11	3,00

Kendi evinde yaşayan katılımcıların çoğunluğunun imam olması ve imamların da ortalamasının yüksek olması ile ilişkilidir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden imam katılımcılardan biri olan Çİ-10 iş arkadaşına yardımcı olma konusunda şunları dile getirmiştir:

“Oldum. Her zaman birbirimize yardımcıyızdır. Burada ikimiz çalışıyorsak hocamın annesi yatalak, evi de uzak her vakte geliyor bazen misafirleri olunca ben buradayım sen gelme diyorum.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre iş arkadaşına yardım etme

İş yerinde arkadaştan yardım isteme yaşanılan kişilere göre değerlendirildiğinde 4,00 üzerinden 2,83 ortalama ile eşi ile yaşayan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptir. Tek yaşayan ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise birbirleri ile aynı olup 3,00 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 120’de görülmektedir:

Tablo 120

Yaşanılan Kişilere Göre İş Arkadaşına Yardım Etme

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Ortalama
<u>İş</u> <u>arkadaşına</u> <u>yardım</u> <u>etme</u>	6	3,00	2	3,00	12	2,83	11	2,91

Tek ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar iş arkadaşlarına yardım etme konusunda daha yüksek ortalamaya sahiptir. Bu da diğer katılımcıların ev sorumluluklarının fazla olmasıyla ilişkili olabilmektedir.

5.2.3. Sosyal Etkileşim

Sosyal etkileşim sosyal sermayenin etkenlerinden biridir. Sosyal etkileşim bölümünde katılımcıların komşularıyla, aile bireyleriyle, akrabalarıyla ve iş arkadaşlarıyla ilişkilerinin nasıl olduğu ile ilgili sorular sorulmaktadır. “Bourdieu’nun sosyal sermaye tanımında iki şey ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki; bireyler sahip oldukları ilişkiler aracılığıyla çeşitli kaynaklara erişme olanağına sahip olurlar. İkincisi bu ilişkilerin miktarı ve kalitesi kişinin ulaşabileceği kaynakları etkiler (Tüysüz, 2011: 11). Sahip olunan ilişkilerin sosyal sermaye tanımında önemli bir yeri bulunmaktadır. Ne kadar fazla insan tanınıyor ve onlarla ne kadar çok ortak bir hayat görüşü paylaşıyor ise sosyal sermaye açısından zenginlik belirtisidir (Field, 2008: 1). Sosyal etkileşim ile katılımcıların ne kadar çok kişi tanıdığı ve ilişkilerinin nasıl olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Bu bölümde toplamda 5 soru yer almaktadır. Sosyal etkileşim ortalaması ise tüm örnekleme 4,00 üzerinden 2,50’dir ve bu da ortalama değerin üzerinde bir sosyal etkileşim olduğunu ifade etmektedir. Tablo 121’de sosyal etkileşimin alt başlıkları olarak 5 etkenin ortalamalarının ve genel ortalamasının nasıl olduğu yer almaktadır:

Tablo 121

Katılımcıların Sosyal Etkileşim Düzeyleri

<u>Sosyal etkileşim</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Komşu ziyareti	46	2,50
Dışarıda yemek yeme	46	2,52
Başka şehre gitme	46	2,93
Alışverişte karşılaşma	46	2,37
Dışarıda görüşme	32	2,94
<u>Genel ortalama</u>		2,50

1. Komşu Ziyareti

Sosyal sermayenin önemli etkenlerinden birisi de komşuluktur. Hanifan’a göre kişiler komşuları ile onlar da diğer komşuları ile iletişim kurduğunda sosyal

sermaye birikimi oluşmaktadır. Bununla ilgili olarak sosyal etkileşim bölümünün ilk sorusu olan katılımcılara geçen hafta herhangi bir komşularını ziyaret edip etmedikleridir. Örneklemenin tamamında komşularını ziyaret etme 4,00 üzerinden 2,50 ortalama çıkmıştır. Bu da ortalama değerin üzerinde bir değerdir. Bununla ilgili olarak verilen cevaplar da bağımsız değişkenlere göre değerlendirilmektedir.

a. Cinsiyete göre komşu ziyareti

Komşu ziyareti değişkeni cinsiyet olarak ele alındığında kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksektir. Fakat her iki cinsiyetinde ortalamalarının ortalama değerin üzerinde bir değer taşıdığı Tablo 122’de görülmektedir:

Tablo 122

Cinsiyete Göre Komşu Ziyareti

	Cinsiyet				Toplam	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Komşu ziyareti</u>	10	2,60	36	2,47	46	2,50

Cinsiyetlere göre ortalamalarda her iki cinsiyet için de ortalamanın üzerinde değere sahip olduğu belirtilmişti. Fakat kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre az bir farkla daha yüksek ortalamaya sahiptirler. Kadın katılımcılar genel olarak yaşlı komşuları varsa onları ziyaret etmeyi önemli bulmaktadırlar. Üç kadın katılımcı komşularına olan ziyaretlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ettik. Eşimin arkadaşını ziyarete gittik.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

“Ettim. Yaşlı bir komşumuz var onları ziyaret ettim.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

“Evet ettim. Yaşlı bir teyzemiz var haftada bir iki kez uğruyorum ona.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

b. Mesleğe göre komşu ziyareti

Mesleğe göre komşu ziyaretleri ortalamasının değerlendirmesi yapıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,55 iken polis katılımcıların

ortalaması 2,46'dır. Bu durumda her iki mesleğin de ortalama değerin üzerinde yer aldığı Tablo 123'te görülmektedir:

Tablo 123

Mesleğe Göre Komşu Ziyareti

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	26	2,46	20	2,55

İmam katılımcıların ortalamasının yüksek olması genel olarak memleketlerinde veya memleketlerine yakın yerlerde çalışmaları nedeniyle olabilmektedir. Çünkü komşuluk ilişkileri polis katılımcılara göre daha uzun süreli olmaktadır. Bununla ilgili olarak iki imam katılımcı şu ifadeleri dile getirmiştir:

“Ettik. Komşularla zaten iç içeyiz sürekli görüşüyoruz.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

“Evet, yaşlı bir komşumu özellikle ziyaret ettim, halini hatırını sordum.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

c. Yaşa göre komşu ziyareti

Komşu ziyaretleri yaşa göre değerlendirildiğinde 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasının daha düşük olduğu ve 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının ise diğerlerine göre daha yüksek olduğu Tablo 124'te görülmektedir:

Tablo 124

Yaşa Göre Komşu Ziyareti

	Yaş							
	<u>24-34</u> Sayı	<u>24-34</u> Ortalama	<u>35-44</u> Sayı	<u>35-44</u> Ortalama	<u>45-54</u> Sayı	<u>45-54</u> Ortalama	<u>55+</u> Sayı	<u>55+</u> Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	20	2,40	3	2,33	9	3,11	14	2,29

Tüm yaş gruplarındaki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerinde olduğu için komşu ziyaretlerinin genel olarak olduğu söylenebilmektedir. Ortalaması yüksek olan 45-54 yaş aralığındaki katılımcılardan Çİ-9 ve Çİ-5 komşularını ziyaret etmekle ilgili olarak şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Bugün ettim bir kahvesini içtim. Pek kimseyi ziyarete gidemiyorum normalde yatalak annem var eylül ayından beri ona bakıyoruz.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

“Evet, yaşlı bir komşumu özellikle ziyaret ettim, halini hatırını sordum.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Bununla ilgili olarak yaşları 55 üzerinde olan iki katılımcı pandemi nedeniyle pek evlere gitmeyi tercih etmediklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Ev olarak gitmedim. Sokakta böyle hal hatır ediyoruz zaten sıkıntılı dönemdeyiz.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

“Daha önce bunu yapıyorduk aslında ama bu pandemi nedeniyle pek bir yere çıkmıyoruz.” (Emekli imam 5, 60, Erkek).

Ayrıca yaşın artması ile kişilerin kendilerinde veya eşlerinde sağlık problemleri olması ve bir de pandemi nedeniyle katılımcılar pek fazla komşuya gitmemektedirler. Sahada emekli katılımcılardan birisi eşi hasta olduğu için onunla ilgilendiğini ve bu nedenle ziyaret edemediğini ifade etmiştir.

d. Öğrenim durumuna göre komşu ziyareti

Öğrenim durumları dikkate alınarak komşuluk ziyaretleri ortalamaları hakkında değerlendirme yapılmak istendiğinde Tablo 125’te görüldüğü üzere lisans öğrenim düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük iken ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması daha yüksektir. Burada öğrenim durumunun artması ile komşuluk ilişkilerinin azaldığı söylenebilmektedir.

Tablo 125

Öğrenim Durumuna Göre Komşu Ziyareti

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	6	2,67	22	2,59	18	2,33

Ortaöğretim mezunu katılımcıların çoğunluğunu emekli katılımcılar oluşturmaktadır ve kendi memleketlerinde daha çok tanıdıklarının olması komşuluk ilişkilerinin daha sık olmasına neden olmaktadır. Ortaöğretim mezunu olan

katılımcılardan birisi EP-2 komşularını ziyaret ettiğini fakat kış olması sebebi ile bu ziyaretlerin daha az olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ettim. Komşumun oğlu evlendi onu ziyaret ettim. Yazın daha çok oluyor da kışın herkes içeri kapanınca pek görüşemiyoruz.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

e. Çalışma saatine göre komşu ziyareti

Komşu ziyaretlerinde çalışma saatleri dikkate alındığında 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşüktür ve tam olarak ortalama değere sahip olduğu Tablo 126’da görülmektedir:

Tablo 126

Çalışma Saatine Göre Komşu Ziyareti

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	4	2,50	22	2,77	6	2,00	14	2,29

51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalamasının oldukça düşük olması uzun süre iş yerinde olmaları ve eve geldiklerinde de dinlenmeye zaman ayırmaları sebebi ile komşuluk ilişkilerine zaman ayıramamalarındandır. Çalışma saati fazla olan katılımcılardan ÇP-2 her ne kadar ziyaret etmeye çalışsa da pek zamanı olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Dün ettim. Çok ziyaret etme olasılığımız olmuyor sürekli çalıştığımız için.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

f. Gelir durumuna göre komşu ziyareti

Komşu ziyaretleri gelir durumlarına göre değerlendirildiğinde 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamalarının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu ve 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalaması olduğu Tablo 127’de görülmektedir:

Tablo 127

Gelir Durumuna Göre Komşu Ziyareti

	Gelir durumu		Gelir durumu		Gelir durumu	
	3000-6000		6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	14	2,14	22	2,86	10	2,20

Komşu ziyaretlerinin gelir ile herhangi bir pozitif ilişkisi olduğu görülmemektedir. Komşu ziyaretlerinin azlığı ile ilgili olarak imam katılımcılardan Çİ-1 apartman kültürünün bu durumu etkilediğini ve insanlar arasında yabancılaşmaların olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Etmedim. Evlerimiz yan yana ama işte gitme gelme yok apartman kültüründe. Asansörde karşılaşıyorsun da birbirimizin suratına bakamıyoruz. O derece yabancılaştık ya. Toplum nereye gidiyor bilmiyoruz. Allah sonumuzu hayır etsin.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

g. Ev durumuna göre komşu ziyareti

Ev durumuna göre komşularını ziyaret etme ortalamalarına bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması daha düşük olarak Tablo 128’de görülmektedir:

Tablo 128

Ev Durumuna Göre Komşu Ziyareti

	Ev durumu		Ev durumu		Ev durumu	
	Kira		Lojman		Kendi evi	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	17	2,53	4	2,50	25	2,48

Normal şartlarda kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması beklenirken kirada yaşayan katılımcılar daha çok komşu ziyareti yapmaktadır. Kendi evinde yaşayan katılımcılar da emekli katılımcı çokluğu vardır. Ve pandemi sürecinde pek bir yere gitmeyi istemediklerini emekli imamlardan Eİ-5 şu şekilde ifade etmiştir:

“Daha önce bunu yapıyorduk aslında ama bu pandemi nedeniyle pek bir yere çıkmıyoruz.” (Emekli imam 5, 60, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre komşu ziyareti

Yaşanılan kişilere göre komşu ziyareti yapma değerlendirildiğinde tek ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamaları hem eşit hem de diğer katılımcılara göre düşüktür. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların komşu ziyareti ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 129’da görülmektedir:

Tablo 129

Yaşanılan Kişilere Göre Komşu Ziyareti

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Komşu ziyareti</u>	7	2,43	2	3,00	14	2,43	23	2,52

Tek ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması 2,43 ile birbirlerine eşit ve diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptirler. Tek yaşadığını ifade eden katılımcılardan ÇP-15 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Etmedim. Evde oturmayı seviyorum ben.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

2. Dışarıda Yemek Yeme

Sosyal etkileşim bölümünün ikinci sorusu olarak katılımcılara hafta sonlarında evlerinin dışında diğer insanlarla yemek yiyip yemedikleri sorulmuştur. Örneklemenin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,52 olarak çıkmıştır. Bu durumda ortalama değer üzerinde olduğu görülmektedir ve katılımcıların genel olarak dışarıda arkadaşları ile yemek yediklerini söylemek mümkün olmaktadır. Bununla ilgili olarak sekiz bağımsız değişkene göre değerlendirmesi aşağıda yer almaktadır:

a. Cinsiyete göre dışarıda yemek yeme

Hafta sonları arkadaşlarla dışarıda yemek yeme ortalaması cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 iken erkek katılımcıların ortalaması 2,39’dur. Bu durumda her iki cinsiyetinde ortalama değer üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Fakat kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcıların ortalamasından daha yüksek olarak Tablo 130’da görülmektedir:

Tablo 130

Cinsiyete Göre Dışarıda Yemek Yeme

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda yemek yeme</u>	10	3,00	36	2,39	46	2,52

Erkek katılımcıların ortalamasının kadın katılımcılara göre daha düşük olması ile ilgili olarak bazı erkek katılımcılar hem ekonomik olarak imkânların olması gerektiğini, hem pandemi hem de havaların soğuk olmasının olumsuz etkilerinden şu şekilde bahsetmektedirler:

“Yemeği isterim de dışarıda yemek işi biraz da imkâna bağlı. Biz de iki üç haftada birbirimizi yemeğe davet ederiz. Dışarıyı masraflı oluyor biraz.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

“Yakın zamanda pek dışarıda yemedik bu pandemi nedeniyle. Şimdi ara sıra oluyor, havalar da soğudu zaten. Eskiden yapardık öyle şeyleri daha çok. En iyi hayat sosyal hayattır. Bir araya gelme, tanışma, sohbet etme önemlidir. Ferdi hayatta hayır yoktur.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

b. Mesleğe göre dışarıda yemek yeme

Hafta sonları arkadaşlarla dışarıda yemek yeme ortalamasına mesleki olarak bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,65 iken imam katılımcıların ortalaması 2,35 olduğu Tablo 131’de görülmektedir. Bu durumda kıyaslandıklarında polis katılımcıların dışarıda yemek yeme ortalamalarının imam katılımcılara göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 131

Mesleğe Göre Dışarıda Yemek Yeme

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda yemek yeme</u>	26	2,65	20	2,35

İmam katılımcılarla ilgili olarak da kendi işleri ile ilgili veyahut namaz aralarında çay içmeye çıktıklarını onun haricinde aileleri ile yemeğe çıktıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yemek değil daha çok çay içmeye falan çıkıyoruz. Genelde ailemizle değerlendiriyoruz.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

“Yok. Öğle yemeğini dediğim gibi lokalde imamlar arasında yeriz. Ama akşam yemeği yemeyiz yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

“Ya işim sebebi ile olursa eyvallah ama hafta sonlarında ailemle vakit geçirmeyi onlarla yemeğe gitmeyi daha çok arzu ederim ve yaparım mümkün mertebe.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

c. Yaşa göre dışarıda yemek yeme

Dışarıda yemek yeme ile yaş değişkeni ilişkisine bakıldığında 55 yaş ve üstü katılımcıların ortalamasının 4,00 üzerinden 2,00 olduğu tablo 132’de görülmektedir. Bu yaştaki katılımcıların ortalaması tam olarak ortalama değerin kendisidir ve diğerlerine göre daha düşüktür. 24-34 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcıların ortalamasından daha yüksek olarak Tablo 132’de görülmektedir:

Tablo 132

Yaşa Göre Dışarıda Yemek Yeme

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u> <u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda</u> <u>yemek</u> <u>yeme</u>	20	2,80	3	2,67	9	2,67	14	2,00

55 yaş ve üzeri katılımcıların dışarıda arkadaşları ile yemek yeme ortalamasının daha düşük olması ile ilgili olarak hem yaştan fazla olması, sağlık sorunları olması veyahut hasta annesi veya babasına bakmaları nedeniyle katılımcılar genelde aileleri ile yemeyi tercih etmektedirler. Bununla ilgili olarak EP-6 ve Çİ-8 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Ailemle yerim zamanım yok onlar için.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

“Öyle pek alışkanlığımız yok. Ailemizle on beş güne bir ya da ayda bir gideriz. Veyahut evde mangalımızı yakarız.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre dışarıda yemek yeme

Öğrenim durumlarına göre karşılaştırma yapılmak istendiğinde ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamasının diğer öğrenim durumu mezunu katılımcılara göre daha yüksek olduğu ve ön lisans mezunu katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 133’de görülmektedir:

Tablo 133

Öğrenim Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda yemek yeme</u>	6	3,00	22	2,36	18	2,56

Ortaöğretim mezunu olduğunu ifade eden katılımcılardan ikisi akrabaları ile veya imkânları ölçüsünde yiyebileceklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“İmkânım olursa yerim.” (Çalışan imam 12, 48, Erkek).

“Yerim ama bunu akrabalarımla yerim. Bacanağım, amca çocuklarım bunlarla yerim.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

e. Çalışma saatine göre dışarıda yemek yeme

Dışarıda yemek yeme ile ilgili olarak çalışma saatleri dikkate alındığında emekli katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu ve 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ise ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 134’te görülmektedir:

Tablo 134

Çalışma Saatine Göre Dışarıda Yemek Yeme

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda yemek yeme</u>	4	2,25	22	2,68	6	2,83	14	2,21

Çalışma saatleri uzun olan katılımcıların dışarıda yemek yemelerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Daha fazla saat çalışan katılımcıların aslında farklılık olması

adına dışarıda arkadaşları ile bir şeyler yapmaları onları ruhsal olarak da iyi hissettirmektedir. Haftalık 60 saat çalıştığını ifade eden bir polis katılımcı havaların iyi olması ile arkadaşlarıyla mangala gittiklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yiyoruz, mangala falan gidiyoruz, havalar iyi olduğu sürece.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

f. Gelir durumuna göre dışarıda yemek yeme

Hafta sonları dışarıda arkadaşlarla yemek yeme ortalamasına gelir düzeyi olarak bakıldığında 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ise ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 135’de görülmektedir:

Tablo 135

Gelir Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda</u> <u>yemek</u> <u>yeme</u>	14	2,50	22	2,59	10	2,40

Normal şartlarda daha yüksek geliri olan katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması beklenirken (çünkü ekonomik olarak diğer katılımcılara göre daha iyi düzeydeler) fakat gelir düzeyi daha iyi olan katılımcıların ortalaması daha düşük çıkmıştır. Bununla ilgili olarak 9001 ve üzerinde geliri olduğunu ifade eden katılımcılardan biri hesabı ona bırakmaları nedeniyle yalnızca eşi ile yemeğe çıktığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Eşimle yerim sadece. Hesabı bana bırakırlar diye çıkmıyorum.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

g. Ev durumuna göre dışarıda yemek yeme

Yaşanılan yerin durumuna göre dışarıda diğer insanlarla yemek yeme ile ilgili olarak değerlendirme yapıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması daha düşük olarak Tablo 136’da yer almaktadır:

Tablo 136***Ev Durumuna Göre Dışarıda Yemek Yeme***

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda</u> <u>yemek</u> <u>yeme</u>	17	3,00	4	3,25	25	2,08

Kendi evinde yaşayan katılımcılar ile ilgili olarak emekli katılımcıların genel olarak kendi evleri vardır ve yaşlarının da fazla olması ile ilgili olarak gelen sağlık problemleri sebebi ile dışarıda yemeğe çıkamamaktadırlar. Bununla ilgili olarak emekli imam katılımcılardan biri olan Eİ-2 şunları ifade etmiştir:

“Şu anda yok öyle bişey. Önceden çok çıkardık ama şimdi hanımda müsait değil sağlık yönünden şekeri, kolesterolü vs. derken.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre dışarıda yemek yeme

Hafta sonlarında dışarıda yemek yeme ortalamasına yaşanılan kişiler değişkenine göre bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 4,00 olarak Tablo 137’de görülmektedir. Yani ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar kesinlikle hafta sonlarında dışarıda başkaları ile yemeğe gitmektedir.

Tablo 137***Yaşanılan Kişilere Göre Dışarıda Yemek Yeme***

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Ortalama
<u>Dışarıda</u> <u>yemek</u> <u>yeme</u>	7	2,86	2	4,00	14	2,64	23	2,22

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalaması ortalama değer üzerinde yer aldığı için yaşanılan kişilere göre tüm katılımcıların dışarıda arkadaşları ile yemeğe çıktığı ifade edilebilmektedir. Ev arkadaşları ile kaldığını ifade eden katılımcılardan birisi hafta sonları eve pek uğramadığını genel olarak dışarıda vakit geçirdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet. Hafta sonları asla eve girmem.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

Eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre düşük çıkması ile ilgili olarak katılımcılar hafta sonları aileleri ile zaman geçirmeyi daha çok onlarla yemeğe çıkmayı tercih etmektedirler. Bununla ilgili olarak imam katılımcılardan birisi şunları ifade etmiştir:

“Hayır, ailemle çıkarım genelde.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

3. Başka Şehre Gitme

Sosyal sermayenin önemli etkenlerinden birisi de ailedir. Günümüzde hem çekirdek hem de geniş aile bağlarının gevşemesi söz konusudur. Bu eğilim ise sosyal sermayeyi olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle; sosyal etkileşim bölümünün üçüncü sorusu olarak katılımcılara aile veya akrabalarını ziyaret etmek için başka bir şehre veya muhite gidip gitmeyecekleri sorulmuştur. Bununla ilgili olarak da bağımsız değişkenler dikkate alınarak karşılaştırmalar ve değerlendirmeler aşağıda yapılmaktadır. Ayrıca başka şehre gitme ortalaması örneklemin tamamında 4,00 üzerinden 2,93 olarak çıkmıştır. Bu da ortalamanın üzerinde olması sebebi ile genel olarak katılımcıların aile veya akraba ziyaretleri için şehir değiştirdiklerini ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre başka şehre gitme

Başka şehre gitme ortalamalarına cinsiyet değişkenine göre bakıldığında kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 138’de görülmektedir:

Tablo 138

Cinsiyete Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Başka şehre gitme</u>	10	3,10	36	2,89	46	2,93

Her iki cinsiyetin ortalamasının ortalama değer üzerinde olduğu tabloda görülmektedir. Kadın katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması ile ilgili olarak kadın katılımcılar çalışma sürelerinin fazla olması sebebi ile çok fazla zaman

bulamadıklarını fakat tatillerinde gittiklerini ifade etmişlerdir. ÇP-3 iş yoğunluğu iş yoğunluğuna göre de ziyaretlerin sıklığını değiştirdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sıklığı değişir ama evet gideriz. İş yoğunluğundan pek gidemiyoruz.”
(Çalışan polis 3, 26, Kadın).

b. Mesleğe göre başka şehre gitme

Mesleğe göre aile veya akraba ziyareti için başka şehre veya muhite gitme ortalamasına bakıldığında imam katılımcılar 3,00 ortalama ile polis katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahiptir. Her iki meslek katılımcıları da ortalama düzeyin üzerinde yer almaktadır ve bununla ilgili olarak sayısal veriler Tablo 139’da görülmektedir:

Tablo 139

Mesleğe Göre Başka Şehre Gitme

	Meslek			
	Sayı	Polis Ortalama	Sayı	İmam Ortalama
Başka şehre gitme	26	2,88	20	3,00

İmam katılımcılar imkânlar, zaman ve pandeminin izin verdiği ölçüde aile, akraba, çocukları veyahut arkadaşlarını görmek için şehir dışına çıktıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Giderim. Mesela Kadirliye Adana’ya giderim. Kendi köyüme annemi babamı ziyarete giderim 10 günü geçmez genelde.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“İmkân olursa gideriz tabi. Ara tatilde gideceğiz Allah izin verirse.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

“Ara sıra olur tabi. Kardeşlerimiz olur çok samimi arkadaşlarımız olur onlar da eşleriyle gelirler ama işte pandemi olunca pek gidemiyoruz.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

“Tabi. Sinop’ta kızım var kayınpederim var onların yanına gidiyorum.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

“Giresun olur, İstanbul olur. Hatta geçen 45 yıl felan oldu. Okuldan sonra görüşmediğimiz arkadaş. Telefonunu buldum önce. Memlekete giderken Samsun’a yanına uğradım.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

“Giderim, Adana’ya akrabaları ve arkadaşları ziyaret etmek için gidiyoruz.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

c. Yaşa göre başka şehre gitme

Başka şehre akraba veya arkadaş ziyaretine gitme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılardan daha yüksektir. 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise 2,33 ile diğer katılımcılara göre daha düşüktür.

Tablo 140

Yaşa Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	20	3,15	3	2,33	9	3,22	14	2,57

45-54 yaş arasında olan katılımcılar pandemi nedeniyle gitme sıklığında azalma olduğunu ama yine de gittiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Kırıkkale’ye giderim. Ablam Çorlu’da Çorlu’ya giderim. Senede bir kere her zaman değil yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

“Giderim. Yine pandemiden dolayı pek gidemiyoruz.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre başka şehre gitme

Başka şehre akraba veya aile ziyareti için gitmeye öğrenim durumlarına göre bakıldığında ortaöğretim ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması daha yüksek iken ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması daha düşük olarak Tablo 141’de görülmektedir. Aynı zamanda tüm öğrenim durumlarına göre katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerinde yer almaktadır.

Tablo 141

Öğrenim Durumuna Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	6	3,00	22	2,86	18	3,00

Ortaöğretim mezunu olan katılımcılardan ikisi genelde akrabalarını ziyaret için gittiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Genelde kendi memleketime giderim diğer yerlere ise senede bir iki kez giderim.” (Emekli imam 4, 62, Erkek).

“Giderim, Adana’ya akrabaları ve arkadaşları ziyaret etmek için gidiyoruz.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

e. Çalışma saatine göre başka şehre gitme

Çalışma saatlerine göre başka şehre aile veya akraba ziyaretine gitme ortalamalarına bakıldığında 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması daha yüksek, emekli olan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 142’de görülmektedir:

Tablo 142

Çalışma Saatine Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	4	3,00	22	3,18	6	3,00	14	2,50

41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,18 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değer oldukça üzerinde bir değerdir. Diğer çalışma saatlerindeki ortalamalar da ortalama değer üzerindedir. Bu saat aralığında çalışan katılımcıların ziyaretleri ile ilgili olarak polis katılımcıların farklı şehirlerde çalışmaları ailelerini ziyaret etmek istediklerinde farklı şehre gitme zorunluluğu doğurmaktadır. İmam katılımcılarda ise akraba ziyaretinin dini emir olduğunu ve bunu bir şekilde yapmaları gerektiğini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

“Evet, her hafta sonu Kayseri’deyim.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

“Evet, hepsi başka şehirde çünkü.” (Çalışan polis 8, 30, Kadın).

“Giderim mesela kardeşim, akrabalarım, arkadaşlarım vs. Ankara, Kırşehir, Kahramanmaraş’ta yaşayanlar var. Onları ziyarete gidiyorum.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

“Kesinlikle giderim. Çünkü sılai rahim dediğimiz şeyin dinimizin emri olan bir iştir. Özellikle maddi imkânlarım ölçüsünde aksatmam. Maddiyatımın yetmediği zamanlarda kesinlikle telefonda hal hatır sorarım.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

f. Gelir durumuna göre başka şehre gitme

Gelir durumuna göre akrabaları veya aileden birilerini ziyaret etmek için başka şehre gitme ortalamasına bakıldığında 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek ve 3000-6000 arasında gelir düzeyine sahip olan katılımcıların ise ortalamasının daha düşük olduğu Tablo 143’te görülmektedir:

Tablo 143

Gelir Durumuna Göre Başka Şehre Gitme

	3000-6000		Gelir durumu 6001-9000		9001+ Ortalama	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	14	2,64	22	3,09	10	3,00

6001-9000 arasında geliri olan katılımcıların ortalamasının yüksek olması ile ilgili olarak gelir düzeyi bu aralıktaki katılımcılardan ikisi ailevi bağlarının yüksek olduğunu ve ailelerini görmenin onlara iyi geldiğini şu şekilde açıklamışlardır:

“Gidiyoruz. Ailevi bağlarımız sağlam olduğu için bayramlarda falan ihmal etmemeye çalışıyoruz.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

“Giderim. Ailemi görmek iyi gelir.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

g. Ev durumuna göre başka şehre gitme

Aile veya akraba ziyareti için başka şehre gitme ortalamasına yaşanan evin durumuna göre bakıldığında kendi evinde yaşayan kişilerin ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu ve lojmanda yaşayan katılımcıların ise ortalamasının daha yüksek olduğu Tablo 144’te görülmektedir:

Tablo 144

Ev Durumuna Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	17	3,18	4	3,25	25	2,72

Kendi evinde yaşadığını belirten katılımcılardan birisi nadir olarak gittiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Pek gitmeyiz. Hiç değil ama çok nadir diyebiliriz.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre başka şehre gitme

Yaşanılan kişilere göre başka şehre ziyarete gitme ortalamasına bakıldığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük iken ev arkadaşları ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 145’te görülmektedir:

Tablo 145

Yaşanılan Kişilere Göre Başka Şehre Gitme

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başka şehre gitme</u>	7	3,14	2	3,50	14	3,00	23	2,78

Eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olmasının sebepleri ile ilgili olarak katılımcılar covid olması ve akrabalık ilişkilerinin zayıflaması nedeni ile çok fazla ziyarete gitmediklerini ve yaşı fazla ise de araba yolculuklarını yapmakta güçlük çektiklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Eskiden giderdim de şu an gitmiyorum neden dersin covid var.” (Emekli polis 3, 64, Erkek).

“Fırsatımız olmuyor genelde gitmeyiz. Akrabalık ilişkileri de çok zayıfladı. Soğuduk biraz yani.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

“Şu günlerde gitmem ama eskiden gidiyordum. Şöyle gitmem; gece yolculuğunu yapamaz oldum artık onun için oğlum Diyarbakır’da onun yanına da gidemiyorum.” (Emekli imam 1, 59, Erkek).

4. Alışverişte Karşılaşma

Bourdieu’ya göre sosyal sermaye karşılıklı tanıma ve tanınma ilişkileri ile bağlantılıdır. Bu tanıma ile ilgili olarak da sosyal etkileşim bölümünde şu şekilde bir soru sorulmuştur; “Yakın çevrenizde alışverişe gittiğinizde arkadaşlarınızla veya tanıdıklarınızla çok fazla karşılaşır mısınız? Çok fazla karşılaşma ile ilgili olarak da çevredeki kişileri ne kadar fazla tanıyorlar ve onlar tarafından ne kadar fazla tanınıyorlarsa sosyal sermayelerinin o kadar yüksek olduğundan söz etmek mümkündür. Bununla ilgili olarak 8 bağımsız değişken dikkate alınarak değerlendirme yapılmaktadır. Alışverişte karşılaşma ortalaması bütün örneklem tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,37 olarak çıkmıştır. Bu ortalamanın üzerinde bir tanıma olduğunu ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre alışverişte karşılaşma

Alışverişte tanıdık veya arkadaş ile karşılaşma ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 146’da görülmektedir:

Tablo 146

Cinsiyete Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	10	1,70	36	2,56	46	2,37

Erkek katılımcıları hem imamlar hem de polisler oluşturmaktadır ve çoğunluğu imamlardır. Ayrıca akrabalarının da kendi yaşadığı yerde olan katılımcıların da olması sebebi ile ortalaması daha yüksektir. Bununla ilgili olarak erkek katılımcılardan birisi şunları ifade etmiştir:

“Çok fazla karşılaşırım. Akrabalarım falan da burada oturduğu için.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

Kadın katılımcıların hepsini polis katılımcılar oluşturmaktadır ve polis katılımcılar da memleketlerinde olmamaları nedeniyle pek fazla kişiyi tanımamaktadırlar. Ki ortalamanın altında değere sahip olmaları da genel olarak karşılaşmadıklarını göstermektedir. Bununla ilgili olarak kadın katılımcılardan birisi şunları ifade etmiştir:

“Hayır, çok tanıdığım yok.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

Kadın katılımcılar için şöyle bir durumda söz konusudur. Polis olmaları ve ailelerinden veya akrabalarından uzakta çalışıyor olmalarının yanı sıra ekstra olarakta büyükşehirde çalışıyor ise iş arkadaşları ile de aynı yerde oturmuyor olmaları karşılaşma durumlarını azaltmaktadır.

b. Mesleğe göre alışverişte karşılaşma

Mesleğe göre alışverişte tanıdık veya arkadaşla karşılaşma ortalamasına bakıldığında polis katılımcıların ortalaması imam katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 147’de görülmektedir:

Tablo 147

Mesleğe Göre Alışverişte Karşılaşma

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	26	1,92	20	2,95

İmam katılımcıların daha fazla tanıdıkla karşılaşmaları daha fazla kişiyi tanımaları, uzun süredir aynı yerde çalışmaları ve cemaat veya kurs öğrencilerinin de çokluğu sebebi ile ortalaması polis katılımcılara göre daha yüksektir. Bununla ilgili olarak iki imam katılımcı şunları ifade etmişlerdir:

“Akyurt küçük olduğu için sürekli karşılaşırız. Arkadaşlarla, camimizin cemaati ile karşılaşıyorum.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

“Karşılaşabilirim. Hep tanıdık çıkıyor. Cami cemaatimiz, komşularımız, öğrencilerimiz genelde denk geliyoruz.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

c. Yaşa göre alışverişte karşılaşma

Yaşa göre alışverişte tanındık ile karşılaşma ortalamana bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 24-34 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması 1,65 olarak hem ortalama değerin altında yer almakta hem de diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamadadır.

Tablo 148

Yaşa Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	20	1,65	3	2,67	9	2,89	14	3,00		

55 yaş ve üzeri katılımcıların çoğunluğu imam veya emekli katılımcılardır. Genel olarak küçük yerde yaşamaları sebebi ile tanıdıklarıyla fazla karşılaştıklarını iki imam katılımcı şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Karşılaşıyoruz. Küçük bir bölge olduğu için ve görevimiz dolayısıyla hiç tanımadıklarımız bile bizi tanıyor bazen. Selam vermezsek hoca tanımadı oluyor bir de.” Çalışan imam 7, 58, Erkek).

“Mesela pazara gidiyorsun en az yarısını tanıyorsun, Kozan küçük bir yer çünkü.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre alışverişte karşılaşma

Öğrenim durumları ile alışverişte karşılaşma ortalamalarına bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,83 iken ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması 2,82 olarak birbirlerine çok yakındırlar ve ortalama değerinde üzerindedirler. Lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 1,67 olarak diğerlerine göre daha düşük olmakla birlikte ortalama değerin de altında yer almaktadır. Bununla ilgili olarak sayısal veriler Tablo 149’da yer almaktadır:

Tablo 149

Öğrenim Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	6	2,83	22	2,82	18	1,67

Lisans mezunu katılımcıların ortalamasının düşük olması ile ilgili olarak genellikle çalışan polis katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Ve bu katılımcılarında büyükşehirde çalışmaları fazla kişiyi tanımalarını engellemektedir. Bununla ilgili olarak ÇP-11 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Hayır. Büyükşehir olduğu için pek mümkün olmuyor.” (Çalışan polis 11, 29, Erkek).

Ortaöğretim mezunu katılımcılar ise genellikle emekli katılımcılardır ve küçük yerde uzun süredir yaşamaları sebebi ile daha çok kişiyi tanımaktadırlar. Bununla ilgili olarak iki emekli katılımcı olan EP-1 ve Eİ-1 şunları dile getirmiştir:

“Karşılaşıyorum. Kadirli’nin neredeyse hepsi tanıdık zaten. Bu yüzden çok fazla karşılaşıyorum.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

“Çok çok, hem de nasıl. %90’ını tanırım çünkü. Herkes ‘Ooo hocam’ diyerek gelirler yanıma hemen. Yaz kursunda okuttuğum talebeler büyümüş, ben tanımasam da onlar gelir konuşurlar benimle kendilerini hatırlatırlar.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

e. Çalışma saatine göre alışverişte karşılaşma

Alışverişte tanıdıklarla karşılaşma ortalamaları çalışma saatlerine göre kıyaslandığında emekli olan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksektir, 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,17 olarak hem diğer katılımcılardan daha düşük hem de ortalama değerin altında yer almaktadır.

Tablo 150

Çalışma Saatine Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	4	2,00	22	2,36	6	1,17	14	3,00

Emekli katılımcıların ortalamalarının daha yüksek olması ile ilgili olarak uzun süredir aynı yerde olmaları veya kendi memleketlerinde ve yaşadıkları yerlerin küçük olması ile ilgili olarak çoğu kişiyi tanımaları sebebi ile daha fazla karşılaşmaktadırlar. Bununla ilgili olarak üç emekli katılımcı şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“40 yıldır burada olunca görüyorsunuz durumu. Kendi memleketimde bu kadar tanıdığım yok ki.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

“Akyurt ufak yer karşılaşıyoruz.” (Emekli polis 7, 49, Erkek).

“Karşılaştım, yeter ki dışarı çık o merhaba bu merhaba. Yer küçük olduğundan. Adana gibi bir yer olsa belki bu kadar olmaz ama burada herkesi tanıyorsun.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

f. Gelir durumuna göre alışverişte karşılaşma

Gelir durumuna göre alışverişte tanıdıkla karşılaşma ortalamasına bakıldığında 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 151’de görülmektedir. Genel olarak bakıldığında 9001 ve üzeri geliri olan katılımcılar hariç diğerlerinin ortalamaları ortalama değerin üzerinde iken 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalaması ortalama düzeyin altında ve diğer katılımcılardan da daha düşüktür.

Tablo 151

Gelir Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>Gelir durumu</u>					
	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	14	3,00	22	2,23	10	1,80

3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların çoğunluğunu imamlar oluşturmaktadır ve bununla ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Çok fazla karşılaşırım. Bu yüzden hanım benimle alışverişe gitmez.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

“Karşılaştım. Pazara gittiğimde çok fazla tanıdık görüyorum. İki camide imamlık yaptım daha öncesinde esnaflık yaptım. Kozan’da tanıdık çok. Nereye gitsen birileriyle karşılaşıyorsun.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

“Tabi karşılaştım. Markette, pazarda çok rast geliyorum.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

g. Ev durumuna göre alışverişte karşılaşma

Ev durumuna göre alışverişte tanıdık veya arkadaşlarla karşılaşma ortalamasına bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması daha düşük iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 152’de yer almaktadır:

Tablo 152

Ev Durumuna Göre Alışverişte Karşılaşma

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	17	1,71	4	2,25	25	2,84

Lojmanda ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Kirada yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,71 olarak ortalama değerinde altında kalmakla birlikte diğer katılımcılardan da daha düşük ortalama sahiptir. Bununla ilgili olarak katılımcılardan biri hem memleketinden farklı bir şehirde çalışıyor olması hem de yeni taşınması sebebi ile pek fazla kimseyi tanımamasını şu şekilde açıklamıştır:

“Memleketimden farklı bir şehirde olduğum için burada pek kimseyi tanımıyorum. Bir de yeni taşındık buraya onun da etkisi var.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

Kendi evinde yaşayan katılımcılar ise uzun süredir orada yaşamaları ve daha fazla kişiyi tanımaları sebebi ile ki bunları genellikle imam katılımcılar

oluşturmaktadır alışverişte de karşılaşma sıklıkları artmaktadır. Bununla ilgili olarak Çİ-5 ve Çİ-6 şu şekilde açıklama yapmışlardır:

“Çok fazla. Ya genelde çoğunu tanıyorum zaten bu yüzden karşılaşıyorum.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

“Karşılaşıyorum zaman zaman rahatsız olduğum oluyor; beni tanıyan çok ben tanıyamıyorum utaniyorum bazen.” (Çalışan imam 6, 53, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre alışverişte karşılaşma

Alışverişe gidildiğinde tanıdık veya arkadaşlarla karşılaşma ortalamasına kiminle yaşandığına göre bakıldığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük iken ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Genel olarak bakıldığında tek ve eş ile yaşayan katılımcıların ortalama değerinin altında kaldığı Tablo 153’te görülmektedir:

Tablo 153

Yaşanılan Kişilere Göre Alışverişte Karşılaşma

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Alışverişte karşılaşma</u>	7	1,43	2	3,00	14	1,79	23	2,96

Tek yaşayan katılımcıların genellikle polis olması ve bu durumda farklı bir şehirde ve çok uzun süredir aynı yerde çalışmıyor olmaları çok fazla arkadaşlarının olmamasına sebep olmaktadır ve bununla birlikte de kendi memleketlerinde karşılaştıklarını ama çalıştıkları yerde karşılamadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ankara’da karşılaşmıyorum. Fakat kendi yaşadığım Kırşehir’de çok fazla karşılaşıyorum.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

“Çok sık karşılaşmam. Bulduğum şehirde çok arkadaşlarım yok.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

5. Dışarıda Görüşme

Sosyal etkileşim bölümünün son sorusu olarak katılımcılara iş arkadaşları ile dışarıda da görüşüp görüşmedikleri sorulmuştur. Bağımsız değişkenler dikkate alınarak katılımcıların iş arkadaşları ile dışarıda görüşmelerinin ortalaması değerlendirilmektedir. Ayrıca bu soru yalnızca çalışan katılımcılara sorulmuştur.

Emekli katılımcılar bu sorudan muaftır. Toplamda 32 katılımcı bu soruyu cevaplandırırken örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,94 olarak çıkmıştır. Buna göre de genel olarak katılımcıların ortalama değerin üzerinde olarak iş arkadaşları ile dışarıda görüştükleri söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre dışarıda görüşme

İş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamasında cinsiyet etkeni dikkate alındığında her iki cinsiyet de ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Yalnızca erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ayrıca erkek katılımcıların çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır ve onların görüşme sıklığı yüksektir.

Tablo 154

Cinsiyete Göre Dışarıda Görüşme

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Dışarıda görüşme</u>	9	2,22	23	3,22	32	2,94

Erkek polis katılımcılardan ÇP-17 tüm iş arkadaşları ile görüşmese de görüştüğü arkadaşlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet. Hepsiyle olmasa da kısmen görüştüklerim var.” (Çalışan polis 17, 30, Erkek).

Kadın katılımcılardan olan ÇP-3 çalıştığı yerdeki iş arkadaşlarının yaş ortalamasının büyük olması sebebi ile pek fazla görüşmediklerini çok fazla ortak noktasının olmadığını ifade etmiştir.

“Burada yok önceki çalıştığım yerde vardı. Şu an 4 kişi çalışıyoruz ve onlar da yaşlılar oldukça.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

b. Mesleğe göre dışarıda görüşme

İş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamalarına mesleğe göre bakıldığında imam katılımcıların ortalaması polis katılımcılardan daha yüksek olarak Tablo 155’te görülmektedir:

Tablo 155***Mesleğe Göre Dışarıda Görüşme***

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	19	2,63	23	3,38

Peki imam katılımcıların dışarıda görüşme sıklığı neden daha fazladır diye düşünüldüğünde çalışma saatlerinin az olması, namaz aralarında arkadaşları ile birlikte çaya vs çıkabilmeleri ayrıca herhangi bir üstten izin alma gibi durumları olmaması gibi pek çok nedenle imam katılımcılar dışarıda daha sık olarak görüşebilmektedirler. Ayrıca imam katılımcıların iş arkadaşlarının en fazla bir veya iki olması fakat polis katılımcıların iş arkadaşlarının da daha fazla sayıda olması ortalamayı etkilemektedir.

c. Yaşa göre dışarıda görüşme

Yaş değişkeni dikkate alınarak iş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamalarına bakıldığında 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu ve 55 yaş üzeri olan katılımcıların daha düşük olduğu Tablo 156'da yer almaktadır:

Tablo 156***Yaşa Göre Dışarıda Görüşme***

	Yaş							
	<u>24-34</u> Sayı	<u>24-34</u> Ortalama	<u>35-44</u> Sayı	<u>35-44</u> Ortalama	<u>45-54</u> Sayı	<u>45-54</u> Ortalama	<u>55+</u> Sayı	<u>55+</u> Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	20	2,40	3	2,33	6	3,11	3	2,29

Yaş ortalamalarına genel olarak bakıldığında tüm kategorilerdeki ortalamaların 2,00 üzerinde olması sebebi ile ortalama değerin üzerinde yer aldığı söylenebilmektedir. 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması ile ilgili olarak 50 yaşında olduğunu ifade eden imam katılımcı Çİ-5 iş arkadaşlarının ayrıca aile dostları da olması sebebi ile ailece görüştüklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Tabi ki. Aile dostlarımız da oldukları için ailece görüşüyoruz.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre dışarıda görüşme

İş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamalarına öğrenim durumları dikkate alınarak bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması 3,36 ile daha yüksek iken lisans mezunu katılımcıların ortalaması 2,56 ile daha düşük olarak Tablo 157’de görülmektedir:

Tablo 157

Öğrenim Durumuna Göre Dışarıda Görüşme

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	2	3,00	14	3,36	16	2,56

Ön lisans mezunu katılımcıların 10’u imam ve 4 ‘ünü polis katılımcılar oluşturmaktadır. İmam katılımcılardan biri olan Çİ-3 imamların aylık toplantılarında, cemaatin düğününde veya hastalıklarda bir araya geldiklerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Aylık toplantılarımız olmakta, dışarıda da bir araya gelmekteyiz. Hastalıklarımızda ve düğünlerimizde birbirimize yardımcı olma noktasında örnek teşkil ediyoruz.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

e. Çalışma saatine göre dışarıda görüşme

İş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamaları çalışma saatleri dikkate alınarak değerlendirildiğinde 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması daha düşük iken; 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması ise daha yüksek olarak Tablo 158’de görülmektedir:

Tablo 158

Çalışma Saatine Göre Dışarıda Görüşme

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>		<u>51+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	4	3,50	22	3,00	6	2,33

Tablodan da anlaşıldığı üzere çalışma saatleri arttıkça katılımcıların iş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamaları azalmaktadır. Elbette ki çalışma saati daha az olan katılımcıların sosyal hayatlarına ayırmak için daha çok zamanı varken çalışma saati daha fazla olan katılımcılar daha çok boş vakitlerini dinlenerek geçirmek isteyebilmektedirler. Putnam sosyal sermayenin azalmasına neden olan faktörlerden biri olarak bireylerin bir araya gelmeleri için daha fazla zamana sahip olmamalarından bahsetmektedir. Aslında bu da çalışma saatinin fazla olması ile ilişkilendirilebilmektedir. Çalışma saatleri az olan katılımcıların çoğunluğu imamlar oluşturmaktadır. Haftalık 30 saat çalıştığını ifade eden Çİ-1 elbette dışarıda da görüşmelerini şu şekilde dile getirmiştir.

“Tabi tabi dışarıda da görüşürüz.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

f. Gelir durumuna göre dışarıda görüşme

Gelir durumlarına göre dışarıda iş arkadaşları ile görüşme ortalamalarına bakıldığında 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların ortalaması daha yüksektir. 9001 ve üzeri geliri olan katılımcılar ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olarak Tablo 159’da görülmektedir:

Tablo 159

Gelir Durumuna Göre Dışarıda Görüşme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	4	3,75	20	3,05	8	2,25

Gelir durumuna göre iş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamasına bakıldığında gelir durumu arttıkça görüşme sıklığının azaldığı, gelir azaldıkça görüşme sıklığının arttığı tabloda görülmektedir. Gelir ile dışarıda görüşme arasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Gelir durumu 3000-6000 arasında olan imam katılımcılardan Çİ-2 yalnızca iki kişi çalışmaları sebebi ile 6 gün beraber çalıştıkları için sürekli olarak da görüşmelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“İki imam çalışıyoruz. Tabi görüşüyoruz muhakkak yani. 6 gün beraberiz burada hanımından çok beni görüyor.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

g. Ev durumuna göre dışarıda görüşme

İş arkadaşları ile dışarıda görüşme ortalamasına yaşanılan evin durumuna göre bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamaları 4,00 üzerinden 3,33 olarak diğer katılımcılara göre daha yüksek iken kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,69 ile diğer katılımcılardan daha düşük olarak Tablo 160'ta görülmektedir:

Tablo 160

Ev Durumuna Göre Dışarıda Görüşme

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	16	2,69	4	2,75	12	3,33

Kendi evinde yaşayan katılımcıların ikisi hariç diğerleri imam katılımcılardır. İmam katılımcılar da genel olarak iki kişi olarak çalışması nedeniyle birbirleri ile daha fazla zaman geçirmektedirler. Ayrıca namaz vakitleri arasında da diğer cami imamı arkadaşları ile dışarıda görüşmektedirler. Esnek mesailer olması imamlar için arkadaşları ile görüşmelerinde olumlu katkılar sağlamaktadır. Bununla ilgili olarak imam katılımcılardan Çİ-8 şunları ifade etmiştir:

“Tabi. Mesela çevre imam arkadaşlarla günlük bir yerde oturur muhabbet ederiz, dertleşiriz, fikir alışverişinde bulunuruz, bazen mesleğimizle ilgili birimiz okur birimiz düzeltiriz.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre dışarıda görüşme

İş yerinde çalışılan arkadaşlarla dışarıda görüşme ortalamasına kiminle yaşandığına göre bakıldığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalamasının daha yüksek ve yalnızca eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamasının ise daha düşük olduğu Tablo 161’de yer almaktadır:

Tablo 161***Yaşanılan Kişilere Göre Dışarıda Görüşme***

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Dışarıda görüşme</u>	6	2,83	2	3,00	12	2,42	12	3,50

5.2.4. Sosyal Katılma

Bu bölümde katılımcıların gönüllü olarak yerel gruplara, kulüplere veya toplumsal projelere katılımları yer almaktadır. Putnam sosyal organizasyonlara katılımın yüksek olduğu bölgelerde sosyal sermayenin de yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Putnam dernek ve toplumsal faaliyet fikirlerini toplumsal bütünleşme ve refahın temeli olarak ifade etmektedir (Field, 2008: 18). Putnam'a göre sosyal sermayenin önemli bir unsuru olduğunu düşündüğü sosyal ağlar, derneklere üyelik ile ölçülebilmektedir. Putnam'a göre sosyal sermaye ortak hedefleri sağlamak amacı ile aktörlerin iş birliği içerisinde ve etkin bir şekilde ortak hareket edebilmesidir. (Altan, 2007: 224).

Bourdieu, sosyal sermayenin etkin olmasını gruplardaki üyeliğe bağlamaktadır ve yukarıda da görüldüğü üzere derneklere üyelik ile ölçüldüğünü ifade etmektedir. Bu bölümde de katılımcıların derneklere veya sivil kuruluşlara üyeliklerine göre sosyal sermayeleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Sosyal katılma bölümünde toplamda 5 soru yer almaktadır. Tüm örneklemin tamamında sosyal katılmanın ortalaması ise 4,00 üzerinden 1,42 olarak ortalama değer altında olduğu görülmektedir. Şimdiye kadar olan sosyal sermaye etkenleri arasında ilk defa bir bölümde ortalama değer altında bir değer söz konusudur. Sosyal katılmaya etki eden 5 bağımlı değişken bağımsız değişkenlere göre aşağıda değerlendirilmektedir:

Tablo 162***Katılımcıların Sosyal Katılma Düzeyleri***

<u>Sosyal katılma</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Yerel bir gruba yardım	46	1,72
Yönetimde aktif üyelik	46	1,26
Toplumsal eyleme katılma	46	1,33
Topluluk projesinde yer alma	46	1,48
Yeni hizmet organize etme	32	1,35
<u>Genel ortalama</u>		1,42

1. Yerel bir gruba yardım

Ortak hedefler için birlikte hareket etmek adına ilk olarak katılımcılara “Gönüllü olarak yerel bir gruba yardım ediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Field’e göre gönüllü kuruluşlardaki etkileşim, bireyleri birbirine bağlayan sosyal bir yapıştırıcı özelliğine sahiptir. Bu da kişilerin sosyal ilişkilerinin devamlılığı için önemli olmakla birlikte sosyal sermayeye de pozitif katkılar sunmaktadır. Yerel bir gruba yardım etme konusunda örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,72’dir ve bu da ortalama değerın altında yer almakta demektir. Bu nedenle genel olarak katılımcıların yerel bir gruba yardım ettiklerinden söz etmek mümkün olmamaktadır.

a. Cinsiyete göre yerel bir gruba yardım

Yerel bir gruba gönüllü olarak yardım etme ortalamasına cinsiyet değişkenine göre bakıldığında erkek katılımcıların ortalamasının kadın katılımcılara oranla daha yüksek olduğu Tablo 163’te yer almaktadır:

Tablo 163***Cinsiyete Göre Yerel Bir Gruba Yardım***

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>
	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>	<u>Sayı</u>	<u>Ortalama</u>		
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	10	1,40	36	1,81	46	1,72

Her iki cinsiyetin ortalaması da 4,00 üzerinden 2,00'nin altında yer almaktadır ve her ikisinin de ortalama değerin altında olduğu söylenebilmektedir. Ortalaması daha yüksek olan erkek katılımcılardan Eİ-1 konuyla ilgili şunları ifade etmiştir:

“Gençlerin derneği var. Perşembe akşamları sohbet vermeye gidiyorum. Ayrıca oranın aidatı, faturalarına vs. yardımcı oluyoruz. Emekli oldum iş bitti anlamına gelmez. Yardımcı olmaya çalışıyorum.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

b. Mesleğe göre yerel bir gruba yardım

Mesleğe göre yerel bir gruba gönüllü olarak yardım etme ortalamasına bakıldığında imam katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak Tablo 164'te yer almaktadır:

Tablo 164

Mesleğe Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	Sayı	<u>Polis</u>	<u>Meslek</u>	<u>İmam</u>
		Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	26	1,54	20	1,95

Her iki mesleğinde ortalamalarına bakıldığında 2,00 ortalamasının altında olmaları sebebi ile ortalama değerin altında olduğu görülmektedir. Yani her iki mesleğin de çok fazla olarak yerel bir gruba yardım etmediği söylenebilmektedir. İmam katılımcıların ortalamasının polisler göre daha yüksek olması ise genel olarak Diyanet Vakfı'na ve kuran kurslarına yardım etmeleri sebebiyledir. Bununla ilgili olarak Çİ-4 şunları ifade etmiştir:

“Ediyorum. Mesela Kuran Kursuna yardım ediyorum. Maaşımın yüzdelik bir dilimini göreve başladığımdan itibaren her ay prensip edinmişimdir sadaka olarak bağışlıyorum.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

c. Yaşa göre yerel bir gruba yardım

Yerel bir gruba gönüllü olarak yardım etme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,33 olarak diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir ve ortalama değerin üzerinde yer alan tek yaş grubudur. Ayrıca 24-34 yaş aralığındaki

katılımcıların 1,50 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 165'te yer almaktadır:

Tablo 165

Yaşa Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	20	1,50	3	2,33	9	1,67	14	1,93

24-34 yaş aralığında yer alan gençlerin ortalaması daha düşük olarak görülmektedir. Genel olarak diğer yaş gruplarının ortalaması da ortalama değerin altında yer almaktadır. 24-34 yaş aralığında yer alan katılımcılardan ÇP-1 şunları ifade etmiştir:

“Daha yok. AFAD kursu alıyorum şu an belge almak için.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre yerel bir gruba yardım

Yerel bir gruba gönüllü olarak yardım etme ortalamasına öğrenim durumları dikkate alınarak bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise 1,33 ile diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 166'da görülmektedir:

Tablo 166

Öğrenim Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	6	1,33	22	1,86	18	1,67

Genel olarak bakıldığında tüm öğrenim durumundaki katılımcıların ortalamalarının 2,00'nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında yer almaktadırlar. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise ön lisans mezunu katılımcıların

ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Ön lisans mezunu olan katılımcılardan birisi Saadet Partisi'ne yardım ettiğini ifade etmiştir:

“Evet, ediyorum (Saadet Partisi).” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

e. Çalışma saatine göre yerel bir gruba yardım

Yerel bir gruba gönüllü olarak yardımcı olma ortalamasına çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 167’de görülmektedir:

Tablo 167

Çalışma Saatine Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	4	2,75	22	1,73	6	1,00	14	1,71

30-40 saat arasında çalıştığını ifade eden katılımcıların çoğunluğunu imamlar oluşturmaktadır. Ve imamların çoğunluğu da yerel bir grup olarak kuran kursu veya diyanete yardım etmektedirler. Bununla ilgili olarak Çİ-3 diyanete yardım ettiğini ve bu kurum dışında herhangi bir kurumu tanımadığını ve asla yardım etmeyeceğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Evet, kız ve erkek kuran kurslarının ihtiyaçları doğrultusunda her zaman yardım ediyorum. Diyanetin dışında olmayan hiçbir grubu tanımıyorum.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalamasının düşük olduğu görülmektedir. 60 saat çalıştığını ifade eden katılımcılardan birisi olan ÇP-10 iş yoğunlu sebebi ile yardımda bulunamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Şu an için yerel bir gruba yardım etmiyorum iş yoğunluğum sebebi ile.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

f. Gelir durumuna göre yerel bir gruba yardım

Gelir durumuna göre yerel bir gruba gönüllü olarak yardım etme ortalamasına bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması daha yüksek iken 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalamasının ise daha düşük olduğu Tablo 168’de görülmektedir:

Tablo 168

Gelir Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		Sayı	<u>9001+</u> Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	14	1,86	22	1,77	10	1,40

Genel olarak bakıldığında tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin altında yer almaktadır ve bu da genellikle yerel bir gruba yardımcı olunmadığını veya çok az katılımcının yardımcı olduğunu ifade etmektedir. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden imamlardan birisi olan Eİ-7 öğrenci yurtlarına yardımcı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrenci yurtlarına yardım ediyoruz.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

g. Ev durumuna göre yerel bir gruba yardım

Yerel bir gruba yardım etme ortalamasına yaşanan eve göre bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması iken kirada yaşayan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 169’da görülmektedir:

Tablo 169

Ev Durumuna Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		Sayı	<u>Kendi evi</u> Ortalama
			Sayı	Ortalama		
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	17	1,59	4	2,00	25	1,76

Genel olarak bakıldığında kirada ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamalarının ortalama değerin altında yer aldığı görülmektedir. Lojmanda yaşayan katılımcılar ise 2,00 ortalama ile tam olarak ortalama sınırında yer almaktadır. Lojmanda yaşadığını ifade eden katılımcılardan ikisi şunları ifade etmişlerdir:

“Türkiye Diyanet Vakfı ve kendi cami derneğimiz var onlara yardımcı oluyorum.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

“Arada Diyanet’e maddi yardımda bulunuyoruz.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

h. Yaşanılan kişilere göre yerel bir gruba yardım

Yaşanılan kişilere göre yerel bir gruba yardım etme ortalamasına bakıldığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 170’te görülmektedir:

Tablo 170

Yaşanılan Kişilere Göre Yerel Bir Gruba Yardım

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Tek	Ev arkadaşı	Eş	Eş ve çocuk(lar)				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yerel bir gruba yardım</u>	7	1,86	2	1,00	14	1,79	23	1,70

Genel olarak bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00’nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında yer almaktadırlar. Bu sebeple yerel bir gruba üyelikten bahsetmek oldukça zordur. Tek yaşadığını ifade eden katılımcılardan ÇP-15 yardımcı olması ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Çevre köylere yardım için tiyatro kulübü var. Hatta ben kuruluşunda yardımcı olmuştum. Şu anda oraya yardım ediyorum.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

2. Yönetimde Aktif Üyelik

Sosyal sermaye tanımları arasında sivil kuruluşlara üyelik yolu ile bireyin fayda sağlaması ve sermaye sahibi olmasından şu şekilde bahsedilmektedir:

Sosyal sermaye, bireylerin, toplumun resmi ve sivil kurumları arasında üyelik yoluyla fayda sağlama kapasitesi ve yeteneğidir. Bir yandan komşular, aileler ve bireyler arasında, diğer yandan da toplumdaki kurumlar arasında bağ oluşturan bir sermaye türüdür. Toplumdaki bireylerin, mevcut kaynakların daha etkin kullanımını sağlamak üzere birlikte çalışabilmeleri için sosyal sermayeye ihtiyaç vardır (Kangal, 2013: 7).

Sosyal sermaye tanımlarından birisi de üyelerin kuruluşlara gönüllü olarak katılması ile ölçülmesidir. Bu nedenle sosyal katılma bölümünün ikinci sorusu olarak katılımcılara herhangi bir kulübün veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üyeliği olup olmadığı sorulmuştur. Örneklemenin tamamında bu sorunun cevabının ortalaması 4,00 üzerinden 1,26 olarak çıkmıştır ve bu durumda çok nadir kişinin aktif üye olduğunu belirtmektedir. Ki aktif üyelerin de tamamını imam katılımcılar oluşturmaktadır çünkü polis katılımcılara bu tarz üyelikler yasaktır.

a. Cinsiyete göre yönetimde aktif üyelik

Herhangi bir dernek veya kulübün yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına cinsiyet değişkenine göre bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılardan daha düşük olarak Tablo 171’de görülmektedir:

Tablo 171

Cinsiyete Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	10	1,00	36	1,33	46	1,26

Her iki cinsiyet içinde aktif üyelikten bahsetmek pek mümkün değildir. Ortalamaları 2,00’nin altındadır. Özellikle kadın katılımcıların hepsini polisler oluşturmaktadır ve polisler de herhangi bir derneğe üye olamadıklarını ifade etmişlerdir. İmamlar da ise az da olsa üyelik bulunmaktadır. Bu da erkeklerin ortalamasını çok az da olsa artırmıştır. Ayrıca imam katılımcılar da diyanet, kuran kursları veya kendi liseleri ile alakalı derneklere üyedirler. İmam katılımcılardan Çİ-6 konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Var. Kozan İmam Hatip Lisesi Mezunları Derneği başkanıyım.” (Çalışan imam 6, 53, Erkek).

b. Mesleğe göre yönetimde aktif üyelik

Mesleğe göre herhangi bir dernek veya kulübün yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,60 iken polis katılımcıların ortalaması ise 1,00’dir. Bu verileri Tablo 172’de görmek mümkündür.

Tablo 172

Mesleğe Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>	<u>İmam</u>		
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	26	1,00	20	1,60

Polis katılımcıların hepsi de herhangi bir kulüp veya derneğe üye olmadıklarını ve bunun da mümkün olmadığını belirtmişlerdir. İmam katılımcılar da genel olarak üye değillerdir azınlık kısım üye olduğunu ifade etmiştir. Çünkü imam katılımcıların ortalaması da ortalama değerinin altında bulunmaktadır. İmam katılımcılardan biri olan Çİ-3 Diyanet Vakfı’na üye olduğunu ve oradan başka bir vakıfta tanımadığını şu şekilde belirtmiştir:

“Kozan Müftülüğü Diyanet Vakfı yönetim kurulu üyeliğim var yalnızca. Başka herhangi bir yerde üyeliğim yoktur.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

İmam katılımcıların üyeliklerle ilgili cevaplarında genel olarak görülen husus kendi meslekleri ile ilgili olması gerekliliğidir. Başka herhangi bir kurum veya kuruluşu tanımadıklarını düşünmek mümkün olmaktadır. Herhangi bir etkenden ziyade mesleki pozisyonun önemi vurgulanmaktadır.

c. Yaşa göre yönetimde aktif üyelik

Herhangi bir derneğin veya kulübün yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına yaş değişkenine göre bakıldığında; 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 24-34 yaş

aralığındaki katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 173’te görülmektedir:

Tablo 173

Yaşa Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u> <u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	20	1,00	3	1,67	9	1,44	14	1,43

Genel olarak bakıldığında tüm yaş kategorileri için bir dernek veya kulübün yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üyeliğin olduğundan bahsetmek çok zordur. Tüm ortalamalar birbirlerine yakın olmakla birlikte hepsi ortalama değerin altında yer almaktadır. Aynı zamanda “1,00” değeri aslında likert ölçekte “hayır üye değilim”i ifade etmektedir. Ki bu da 24-34 yaş arasındaki grup için geçerli olarak görülmektedir. Yani bu yaş aralığındaki katılımcılardan hiç biri herhangi bir sivil toplum kuruluşu yönetiminde aktif üye değillerdir.

d. Öğrenim durumuna göre yönetimde aktif üyelik

Yerel bir kulübün veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına öğrenim durumuna göre bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması göre daha yüksektir. Ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 174’te görülmektedir:

Tablo 174

Öğrenim Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u> <u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	6	1,00	22	1,45	18	1,11

Genel olarak öğrenim durumlarının hepsinde ortalama 2,00'nin altındadır ve bu durumda katılımcıların çoğunluğunun herhangi bir dernek veya kulüpte aktif üye olmadığı anlaşılmaktadır.

e. Çalışma saatine göre yönetimde aktif üyelik

Yerel bir kulübün veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına çalışma saatlerine göre bakıldığında 30-40 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ile hem ortalama düzeyde hem de diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 175'te görülmektedir:

Tablo 175

Çalışma Saatine Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	4	2,00	22	1,27	6	1,00	14	1,14

30-40 saat haricindeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin çok altında yer almaktadırlar. 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların çoğunluğunu imamlar oluşturmaktadır ve imam katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması da bunu etkilemektedir. Ayrıca 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalamasını 1,00 olması gruptan kimsenin üye olmadığı anlamına gelmektedir ve bu gruptaki katılımcıların hepsini de polisler oluşturmaktadır. Ki polislerin de üye olamayacağı meslek bölümünde ifade edilmiştir.

f. Gelir durumuna göre yönetimde aktif üyelik

Yerel bir kulüp veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında geliri olan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha yüksektir. 9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalaması 1,00 ile diğer katılımcılara göre daha düşüktür ve bu gruptan kimse yönetimde aktif üye değildir.

Tablo 176

Gelir Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	14	1,43	22	1,27	10	1,00

Her ne kadar birbirlerine göre farklı da olsalar aslında tüm gelir kategorilerindeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin altındadır. Bu da çok nadir kişilerin bir dernek veya organizasyon komitesinde aktif üye olduğunu ifade etmektedir. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden imam katılımcılardan Eİ-2 şunları söylemiştir:

“Saadet Partisi teşkilat başkanıyım.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

g. Ev durumuna göre yönetimde aktif üyelik

Yerel bir kulübün veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalamasına yaşanan eve göre bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00; kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması 1,27 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,12 olarak Tablo 177’de yer almaktadır:

Tablo 177

Ev Durumuna Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	17	1,12	4	2,00	25	1,27

Lojmanda yaşayan katılımcılar hariç diğer katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altında yer almaktadır. Lojmanda yaşadığını ifade eden imam katılımcılardan Çİ-7 kuruma bağlı sendikada üye olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Kurumumuza bağlı sendika yönetim kurulunda ilçe temsilcisiyim.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre yönetimde aktif üyelik

Yaşanılan kişilere göre herhangi bir yerel kulübün veya derneğin yönetim veya organizasyon komitesinde aktif üye olma ortalaması değerlendirildiğinde tek ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,00 ile diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,35 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 178’de görülmektedir:

Tablo 178

Yaşanılan Kişilere Göre Yönetimde Aktif Üyelik

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Tek		Ev arkadaşı		Eş		Eş ve çocuk(lar)	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yönetimde aktif üyelik</u>	7	1,00	2	1,00	14	1,29	23	1,35

Genel olarak bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00’nin altında yer almaktadır ve bununla birlikte hepsi ortalama değerinin altındadır. Yönetimde aktif üye olmayı çok az kişinin yaptığını söyleyebiliriz. Bunlardan biri olarak eş ve çocuk(lar) ile yaşayan imam katılımcılardan Çİ-1 şunları dile getirmiştir:

“İmam Hatipliler Derneğimiz var oranın kurucu üyesiyiz.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

3. Toplumsal Eyleme Katılma

Sosyal katılma bölümünün üçüncü sorusu olarak katılımcılara son üç yıl içerisinde herhangi bir sorunla baş edebilmek için yerel bir topluluk eylemine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Örneklemen tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,33 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değerinin altında yer almaktadır ve katılımcıların herhangi bir sorunla baş edebilmek için herhangi bir topluluk eylemi yapmadığı söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için toplumsal bir eyleme katılma ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,20 ve erkek katılımcıların da 1,36 olarak Tablo 179’da görülmektedir:

Tablo 179***Cinsiyete Göre Toplumsal Eyleme Katılma***

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	10	1,20	36	1,36	46	1,33

Her iki cinsiyetinde ortalama altında olduğu hatta likert ölçeğinde herhangi bir toplumsal eyleme katılma ortalamalarının nadir olduğu söylenebilmektedir. Cinsiyetlerin ortalamaları kıyaslandığında erkek katılımcıların ortalaması daha yüksek çıkmıştır. ÇP-10, ÇP-12 ve ÇP-13 topluluk eylemine katılma ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Çalışmaktan pek bir şeye zamanım yok. Önceki zamanlarda köyde bir kuruma yardımcı olmak adına köylülerden yardım topladım. Ne verebiliyorlarsa mesela arpa, süt, ekmek, peynir gibisinden topladım. Ayrıca geçen aylarda SMA hastaları için katkıda bulundum.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

“Evet, TOG’a üyeydim. Köy okulunun kırtasiye ihtiyaçlarını karşılamak için o bölgenin yerel esnafından para hariç kırtasiye malzemesi, kıyafet vs. topladık. Bunları da okula ulaştırdık.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

“Elazığ depreminde çok fazla arkadaşım vardı orada da. O yüzden yüklü miktarda yardımcı oldum.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

b. Mesleğe göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek adına yerel bir topluluk eylemine katılma ortalamasına meslek kriteri dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,50 ve polis katılımcıların ortalaması ise 1,19 olarak Tablo 180’de görülmektedir:

Tablo 180***Mesleğe Göre Toplumsal Eyleme Katılma***

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>	<u>İmam</u>		
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	26	1,19	20	1,50

Örneklemin tamamında ortalamaları 2,00'nin altındadır ve bu da topluluk eylemine katılımların sınırlı olduğunu göstermektedir. Meslekler arasında kıyaslamada imam katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Konuyla ilgili olarak imam katılımcılardan biri olan Çİ-6 şunları söylemiştir:

“Mesela yangın için yardım topladık eş dosttan, polise yardımcı olmaya çalıştık.” (Çalışan imam 6, 53, Erkek).

c. Yaşa göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için yerel bir topluluk eylemine katılma ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak kıyaslandığında 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir ve 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise göre daha düşük olarak Tablo 181’de yer almaktadır:

Tablo 181***Yaşa Göre Toplumsal Eyleme Katılma***

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	20	1,25	3	1,67	9	1,44	14	1,29

Örneklemin tamamında ortalamalar 2,00'nin altındadır. Ve hepsi için topluluk eylemine katılma sayısının düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca 35-44 yaş aralığındaki katılımcılardan topluluk eylemine katılım sağladığını ifade eden katılımcılar yalnızca topluluk eylemine katıldıklarını ifade etmiş herhangi bir fikir beyan etmemişlerdir.

d. Öğrenim durumuna göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için yerel bir topluluk eylemine katılma ortalamasına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 182’de görülmektedir:

Tablo 182

Öğrenim Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	6	1,33	22	1,36	18	1,28

Genel olarak örneklemin tamamına bakıldığında tüm öğrenim durumlarındaki katılımcıların ortalamaları 2,00’nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında yer almaktadırlar. Yalnızca birbirleri ile kıyaslandığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ön lisans mezunu olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan Çİ-1 şunları dile getirmiştir:

“Ya hani yapılan hayır söylenmez ama Akyurt’da SMA hastası vardı bir tane onun için yardım toplanıyordu ona yardımcı olduk.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

e. Çalışma saatine göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için yerel bir topluluk eylemine katılma ortalamasına çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,50 olarak çıkmakla birlikte diğer katılımcılara göre de daha yüksek ortalamaya sahiptir. Emekli katılımcıların ortalaması 1,14 olarak diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 183’te görülmektedir:

Tablo 183

Çalışma Saatine Göre Toplumsal Eyleme Katılma

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Toplumsal eyleme katılma	4	2,50	22	1,27	6	1,17	14	1,14

Çalışma saatleri dikkate alındığında katılımcıların topluluk eylemine katılma ortalamaları ters orantılı olarak görülmektedir. Yani çalışma saatleri azaldıkça katılımcıların topluluk eylemine katılma ortalamaları artmaktadır. Çalışma saatleri yoğunluğu elbette kişilerin sosyal ve yardım faaliyetlerini de olumsuz etkilemektedir. Çalışma saati az olan katılımcıların bu tarz faaliyetlere daha fazla zaman ayırabildikleri görülmektedir. Bununla ilgili olarak 30-40 saat arasında çalışma saati olduğunu ifade eden Çİ-2 şunları dile getirmiştir:

“Pandemi sürecinde cumhurbaşkanı yardım gönderdi biz onları dağıttık. Kaymakamlıkta gece nöbet tuttuk.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

f. Gelir durumuna göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için yerel bir topluluk eylemine katılma ortalamasına gelir değişkeni dikkate alınarak bakıldığında tüm gelir durumundaki katılımcıların ortalamalarının ortalama düzeyin altında olduğu Tablo 184’te görülmektedir:

Tablo 184

Gelir Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma

	Gelir durumu				9001+	
	3000-6000		6001-9000		Ortalama	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Toplumsal eyleme katılma	14	1,43	22	1,32	10	1,20

Gelir düzeyi dikkate alındığında ortalamaların gelir ile ters orantılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların

ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden Eİ-1 şunları ifade etmiştir:

“Deprem olduğunda Diyanet Vakfı’na para yardımı yaptık. Mesela İzmir depreminde camide para toplandı oraya yardımcı olduk.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

g. Ev durumuna göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için topluluk eylemine katılma ortalamasına ev durumuna göre bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek, kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 185’te görülmektedir:

Tablo 185

Ev Durumuna Göre Toplumsal Eyleme Katılma

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	17	1,29	4	1,50	25	1,32

Genel olarak bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00’nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında yer almakla birlikte likert ölçeğine göre de herhangi bir topluluk eylemine katılma durumunun çok nadir olduğu söylenebilmektedir.

h. Yaşanılan kişilere göre toplumsal eyleme katılma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için herhangi bir topluluk eylemine katılma ortalamasına yaşanılan kişiler dikkate alınarak tabloya bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların pek fazla eyleme katılmadığı söylenebilmektedir.

Tablo 186***Yaşanılan Kişilere Göre Toplumsal Eyleme Katılma***

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Toplumsal eyleme katılma</u>	7	1,29	2	1,00	14	1,36	23	1,35

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre az olmakla birlikte ortalamasının 1,00 olması sebebi ile toplumsal eyleme katılmama söz konusudur. Ayrıca diğer kategorilerdeki katılımcıların da ortalamaları ortalama değer in altında yer almaktadır. Yalnızca birbirleri ile kıyaslandığında eş i ile yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak eş i ile yaşadığını ifade eden Çİ-3 ş unları ifade etmiştir:

“Sorun olduğ unda ve ayda bir kez müft ülük toplantımız olur. Onda mutlaka katılırız ve olması gerekeni yapmaya çalışırız. Müft ülük hizmetlerinin verimliliği konusunda kuran kurslarının eğitim öğretim konusunda yapılacak hizmetlerin önünü açarız.” (Çalış an imam 3, 64, Erkek).

4. Topluluk Projesinde Yer Alma

Sosyal katılma bölümünün dördüncü sorusu olarak katılımcılara son üç yıl içerisinde bir sorunla baş edebilmek için herhangi bir topluluk projesinde yer alıp almadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplara göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,48 olarak çıkmıştır. Bu durumda katılımcıların ortalamalarının ortalama değ erin altında olması sebebi ile herhangi bir topluluk projesine dâhil olduklarını söylemek pek mümkün olmamaktadır.

a. Cinsiyete göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir sorunla baş edebilmek için toplumsal bir projeye katılma ortalamasına cinsiyet değ işkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,56 ile kadın katılımcılara göre daha yüksek iken kadın katılımcıların ortalaması da 4,00 üzerinden 1,20 olarak erkek katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 187’de yer almaktadır:

Tablo 187

Cinsiyete Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	10	1,20	36	1,56	46	1,48

Her iki cinsiyetin de ortalama altında olduğu tabloda görülmektedir ve bu durumda topluluk projesine katılanların sayısının az olduğu söylenebilmektedir. Ya da nadir olarak topluluk projesinde yer almadan bahsedilebilmektedir. Cinsiyetlerin ortalamaları kıyaslandığında ise erkek katılımcıların ortalaması daha yüksek çıkmıştır. Erkek katılımcılardan biri olan Çİ-2 topluluk projesine kendisinin katılması ile ilgili şunları ifade etmiştir:

“FİTAS’da yer aldım. Mesela burada FİTAS ekibinde öğretmenlerin %90’ı yattı. Okullar açıldı vs. diye gitti onlar. Hep bize kaldı yani. Mesela yardım geliyor biz kendimiz dağıtıyoruz mahallelere.” (Çİ-2,49, Erkek).

b. Mesleğe göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına bakılırken meslek değişkeni dikkate alındığında imam katılımcıların ortalamasının polis katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 188’de görülmektedir:

Tablo 188

Mesleğe Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	26	1,31	20	1,70

Örneklemin tamamında ortalamaların 2,00’nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında oldukları görülmektedir. Meslekler arasında kıyaslamada

imam katılımcıların ortalamasının daha yüksek olması ile ilgili olarak imam katılımcılardan biri olan Çİ-11 şunları söylemiştir:

“Müftülük seminerinde gönüllü olarak görev aldım.” (Çİ-11, 29, Erkek).

c. Yaşa göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 35-44 ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek, 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 189’da yer almaktadır:

Tablo 189

Yaşa Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u> <u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	20	1,40	3	1,67	9	1,67	14	1,43

Örneklemin tamamında ortalamalar 2,00’nin altındadır ve tüm kategorilerdeki katılımcılar için topluluk projesine katılma sayısının düşük olduğu görülmektedir. Kıyaslamada ise 35-44 ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcılar birbirleri ile eşit ve diğerlerine göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler. 45-54 yaş aralığında olduğunu ifade eden katılımcılardan Çİ-6 şunları ifade etmiştir:

“Vefa destek grubunda (pandemi) yer aldım.” (Çalışan imam-6, 53, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında önlisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,64 olarak diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Ortaöğretim ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması 1,33 olarak birbirlerine eşit olmakla birlikte önlisans mezunu katılımcıların ortalamasından daha düşük olarak Tablo 190’da görülmektedir:

Tablo 190

Öğrenim Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	6	1,33	22	1,64	18	1,33

Genel olarak örneklemin tamamına bakıldığında tüm öğrenim durumundaki katılımcıların ortalamaları 2,00'nin altında olması sebebi ile ortalama değerin altında yer almaktadırlar. Ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu önlisans mezunu olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan Çİ-5 şunları dile getirmiştir:

“Evet, özellikle pandemi döneminde gönüllü olarak kaymakam beyin önderliğinde köydekilere, hasta veya yaşlı olan kardeşlerimize gereken desteği maddi manevi yardımcı olduk. Evinden çıkamayanlar için mesela maaşlarını alıp, ihtiyaçlarını karşılayıp teslim ettim.” (Çalışan imam-5, 50, Erkek).

e. Çalışma saatine göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,50 olarak çıkmakla birlikte diğer katılımcılara göre de daha yüksek ortalamaya sahiptir. 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,00 olarak diğer katılımcılara göre daha düşük ortalaması olduğu Tablo 191’de görülmektedir:

Tablo 191

Çalışma Saatine Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	4	2,50	22	1,55	6	1,00	14	1,29

Çalışma saatleri dikkate alındığında katılımcıların topluluk projesinde katılma ortalamaları ters orantılı olarak görülmektedir. Yani çalışma saatleri azaldıkça

katılımcıların topluluk projesine katılma ortalamaları artmaktadır bununla ilgili olarak 30-40 saat arasında çalışma saati olduğunu ifade eden Çİ-3 şunları dile getirmiştir:

“DİB (Diyanet Vakfı)” (Çalışan imam-3, 64, Erkek).

f. Gelir durumuna göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına gelir değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,71’dir. 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 1,55 ve 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ise 1,00 olarak Tablo 192’de görülmektedir:

Tablo 192

Gelir Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	14	1,71	22	1,55	10	1,00

Gelir düzeyi dikkate alındığında ortalamaların gelir ile ters orantılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden Çİ-1 şunları ifade etmiştir:

“AFAD’da gönüllüyüm.” (Çalışan imam 1,36, Erkek).

g. Ev durumuna göre topluluk projesinde yer alma

Herhangi bir topluluk projesinde yer alma ortalamasına ev durumuna göre bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,50 olarak diğer katılımcılara göre daha yüksek çıkarken kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,47 olarak diğer katılımcılara göre daha düşük çıktığı Tablo 193’te görülmektedir:

Tablo 193***Ev Durumuna Göre Topluluk Projesinde Yer Alma***

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	17	1,47	4	1,50	25	1,48

Genel olarak bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00'nin altında olması sebebi ile ortalama değerinin altında yer almakla birlikte likert tipi ölçeğe göre de herhangi bir topluluk projesinde veya gönüllü bir grupta yer alma durumunun çok nadir olduğu söylenebilmektedir. Birbirleri ile kıyaslandığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre yüksek olması ile ilgili olarak lojmanda yaşadığını ifade eden polis katılımcılarından ÇP-15 şunları dile getirmiştir:

“Evet. Çevre köylere yardım topluluğunda tiyatro oynuyorduk ve tiyatronun yönetimindeydim.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre topluluk projesinde yer alma

Yerel bir topluluk projesinde veya gönüllü bir grupta yer alma ortalamasına yaşanılan kişiler dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 194’te görülmektedir:

Tablo 194***Yaşanılan Kişilere Göre Topluluk Projesinde Yer Alma***

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Topluluk projesinde yer alma</u>	7	1,57	2	3,00	14	1,29	23	1,43

Eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcıların ortalamasına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar hariç diğer kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00'nin altında olması

sebebiyle ortalama değerin altında yer almaktadırlar ve bu durumda likert ölçeğine göre genel olarak yerel bir topluluk projesinde veya gönüllü bir grupta yer almadıkları söylenebilmektedir. Bununla ilgili olarak ev arkadaşı ile yaşadığını ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-12 şunları ifade etmiştir:

“Evet, yer aldım. TOG, Kızılay grubuna üyeydim.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

5. Yeni Hizmet Organize Etme

Sosyal katılma bölümünün beşinci sorusu olarak katılımcılara bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olup olmadıkları sorulmuştur. Örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,35 olarak çıkmıştır, bu durumda katılımcıların ortalamasının ortalama değerin altında yer aldığı söylenebilmektedir. Ayrıca likert ölçeğindeki puanlamaya göre de yeni bir hizmet organize etmenin nadir veya yeni bir hizmet organize eden katılımcıların çok az olduğu sonucu çıkarılabilmektedir.

a. Cinsiyete göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması cinsiyete göre bakıldığında erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 195

Cinsiyete Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	10	1,00	36	1,44	46	1,35

Her iki cinsiyet için ortalamalara bakıldığında her ikisi de ortalama değerin altında yer almaktadır. Ayrıca kadın katılımcıların 1,00 ortalamaya sahip olmaları hiçbirinin yeni bir hizmet vermek için herhangi bir eylemde bulunmadığı anlamına gelmektedir. Yeni bir hizmette yer alma ile ilgili olarak erkek katılımcılardan ÇP-12 şunları ifade etmiştir:

“Evet. Otizimli çocukları eğlendirmek için palyaçoluk yaptım. Sevgi Evleri’nde tiyatro gösterisinde bulundum. Engelli vatandaşların daha iyi anlaşılabilmesi adına belediye eşliğinde etkinlik yaptık.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

b. Mesleğe göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalamasına mesleğe göre bakıldığında imam katılımcıların polis katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu Tablo 196’da görülmektedir:

Tablo 196

Mesleğe Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeniz hizmet organize etme</u>	26	1,15	20	1,60

Her iki mesleğin ortalaması da ortalama değerin altında yer almaktadır. Bu durumda her iki mesleğin katılımcılarının da kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmede yer almadıkları söylenebilmektedir. Birbirlerine göre değerlendirildiğinde ise imam katılımcıların ortalaması daha yüksektir. Kurumsal olarak yapılan bir etkinlik nedeniyle imam katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. İmam katılımcılardan Çİ-4 şunları ifade etmiştir:

“Mesela bizim Diyanet’te her imamın 10 tane genci, öğrencisi olacak, bunlarla arada bir görüşecek. Tatilde kamp yapmayı planlıyoruz Kuran Kursu’nda onlarla ilgileneceğiz.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

c. Yaşa göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması yaşa göre bakıldığında 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalamasının 4,00 üzerinden 2,33 ile en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ise 1,22 ortalama ile en düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 197’de görülmektedir:

Tablo 197***Yaş'a Göre Yeni Hizmet Organize Etme***

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yas</u> <u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	20	1,30	3	2,33	9	1,22	14	1,29

Genel olarak bakıldığında 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalamaları ortalama düzeyin üzerinde ve diğer katılımcılara göre de daha yüksek ortalamaya sahiptir. Diğer yaş grubundaki katılımcıların ortalamaları ise ortalama değer altında yer almaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması öğrenim durumuna göre bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek ve lisans mezunu katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 198'de görülmektedir:

Tablo 198***Öğrenim Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme***

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u> <u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	6	1,67	22	1,45	18	1,11

Genel olarak öğrenim durumlarının hepsinde katılımcıların ortalamaları 2,00'nin altında yer alması sebebi ile ortalama değer altında oldukları söylenebilmektedir. Yalnızca kıyaslamada ortaöğretim mezunu katılımcıların diğerlerine göre daha yüksek ortalaması olduğu ifade edilebilmektedir. Ortaöğretim mezunu olduğunu ifade eden Eİ-1 şunları dile getirmiştir:

“Akyurt Büğdüz Mahallesi’nde Özel Eğitim Merkezi var, oraya yardımcı oluyorum. Çocukların suyu bittiğinde okulun müdürü bize söyledi. Buradaki emlakçılar falan da hep tanıdık zaten. Onların hepsini dolaştım para yardımı topladık. Okulun mutfağı, lavaboları çok kötüydü bu durumu mahallede vaaz verdim. Dinleyenlerden biri hemen okula gidip müdürle görüşmüş ne yapılması gerek diye. Hemen eksikler halledildi. O müdür bey halen dua eder bana. Kızım aslında bunlar konuşulmaz, Allah bilir sade bunu da şimdi sordunuz diye anlatıyorum. Ayrıca Sevgi Evleri’ne de gittim. Çocuk okuttum orda. Dini sohbet yaptık 3 ay kadar. Oraya giderken çocuklara hediyeler alıp götürürdük. Çok sevinirlerdi.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

Eİ-1 uzun zamandır Akyurt’ta yaşadığını, hem mesleğinin hem de uzun süredir herkesi tanımanın avantajını kullanarak yardımcı olabildiğini ifade etmektedir. Uzun süredir aynı yerde yaşamının sosyal sermaye için avantajları olduğu görülmektedir.

e. Çalışma saatine göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması çalışma durumuna göre bakıldığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,00 ile en düşük ortalamaya sahip olarak Tablo 199’da görülmektedir:

Tablo 199

Çalışma Saatine Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	4	2,00	22	1,45	6	1,00	14	1,14

Genel olarak bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcılar ortalama düzeye sahiptir ve diğer saatlerde çalışan katılımcılar ise ortalamaları 2,00’nin altındadır ve bu nedenle ortalama düzeyin altındadırlar. Yalnızca birbirleri ile kıyaslandığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha yüksektir. Ve bu saat aralığında çalışan katılımcıları genel olarak imamlar oluşturmaktadır.

f. Gelir durumuna göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması gelir durumuna göre bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir, 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ise diğerlerine göre daha düşük ortalama sahip olduğu Tablo 200’de görülmektedir:

Tablo 200

Gelir Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	14	1,57	22	1,36	10	1,00

Genel olarak ortalamalara bakıldığında tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altında yer almaktadır. 3000-6000 gelir düzeyi olan katılımcıların çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak 3000-6000 arasında geliri olduğunu ifade eden imam katılımcılardan biri olan Çİ-1 şunları ifade etmiştir:

“Pandemi sürecinde Vefa gruplarında görev aldık. Hala da görevliyiz yani.”
(Çalışan imam 1, 36, Erkek).

g. Ev durumuna göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması ev durumuna göre bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 201’de görülmektedir:

Tablo 201

Ev Durumuna Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	17	1,35	4	2,00	25	1,24

Genel olarak bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcılar 2,00 ortalama ile ortalama düzeye sahiptir, diğer kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ise ortalama değer in altındadır. Lojmanda yaşadığını ifade eden katılımcılardan biri olan Çİ-9 bölgelerinde yeni bir hizmet için yapılan bir projede yer aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Diyanetin başlatmış olduğu projemiz var; 10 öğrencimiz var ortaokul veya lise seviyesindeki gençlerle bir araya geliyoruz.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre yeni hizmet organize etme

Kendi bölgelerinde yeni bir hizmet organize etmek için herhangi bir projenin parçası olma ortalaması yaşanılan kişilere göre değerlendirildiğinde ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. Tek yaşayan ve eşi ile yaşayan katılımcıların ise 1,29 ortalama ile birbirleri ile aynı ortalamaya sahip olmaları ve diğerlerine göre daha düşük ortalamaya sahip oldukları Tablo 202’de görülmektedir:

Tablo 202

Yaşanılan Kişilere Göre Yeni Hizmet Organize Etme

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yeni hizmet organize etme</u>	7	1,29	2	2,00	14	1,29	23	1,35

Genel olarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar haricinde diğer katılımcıların ortalamaları ortalama düzeyin altında yer almaktadır. Yalnızca ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar ortalama değere sahiptir. Ev arkadaşı ile yaşadığını ifade eden katılımcılardan Çİ-11 şunları ifade etmiştir.

“Gençlik projemiz var. Bir imamın 10 öğrencisi oluyor. Whatsapp grubu var. Akşamları hadis ayet paylaşıyor grupta. Onların dertlerini dinliyorsun. Arada buluşmalar oluyor. Buluşma zamanı genelde yatsı veya sabahdır.”
(Çalışan imam 11, 29, Erkek).

5.2.5. Farklılaşma ve Farklılıklara Hoşgörü

Bu bölümde katılımcıların farklı düşünceye sahip olduklarında kendilerini nasıl hissettikleri, komşuları ile anlaşmazlıklarda sergiledikleri tavırlar, farklı kültürden insanlara karşı nasıl tavır sergiledikleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bireylerin yalnızca kendilerinin fikirlerini değil de diğer fikirleri de hoşgörü ile karşılamaları, karşılarındaki kişilerin fikirlerini, farklılıklarını önemsemeleri ve kendilerini çeşitliliğe kapatmamaları sosyal sermayelerinin çeşitliliğini artıran bir unsur olabilmektedir. Bu bölümde örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,71 olarak görülmektedir. Ve bu da ortalama düzeyin üzerinde yer almaktadır. Yani katılımcıların ortalamanın üzerinde olarak farklılıklara hoşgörülü oldukları ve saygı gösterdikleri söylenebilmektedir. Aşağıdaki Tablo 203’te farklılaşma ve farklılıklara hoşgörüyü etkileyen faktörlerin katılımcı sayıları ve ortalamaları ve ayrıca genel ortalamanın da ne olduğu yer almaktadır:

Tablo 203

Katılımcıların Farklılaşma ve Farklılıklara Hoşgörü Düzeyleri

<u>Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Farklı düşünceye sahip olma	46	3,33
Uzlaşmacı tavır sergileme	46	3,00
Çok kültürlülük	46	2,30
Farklı tarz	45	2,60
Yabancı birini kabul	43	2,33
<u>Genel ortalama</u>		2,71

1. Farklı Düşünceye Sahip Olma

Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü bölümünün ilk sorusu olarak katılımcılara herkesin hemfikir olduğu bir konuda farklı düşünceye sahip olduğunda fikirlerini söyleme konusunda kendilerini rahat hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Örneklerin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 3,33 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değer üzerinde yer aldığını göstermekle birlikte katılımcıların farklı fikirlere sahip olduklarında bunları karşıdaki kişilere rahatça ifade ettikleri söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip olan kişilerin fikirlerini rahatça ifade etme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 204

Cinsiyete Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	10	3,50	36	3,28	46	3,33

Kendi fikrini açıkça ifade etme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında her iki cinsiyetin de ortalamalarının birbirine yakın olduğu ve ortalama değer üzerinde yer aldığı görülmektedir. Kıyaslama yapıldığında ise kadın katılımcılar kendi fikirlerini söyleme konusunda daha rahattırlar. Bununla ilgili olarak ÇP-1, ÇP-2 ve ÇP-4 ifadelerinde yanlış veya doğru, çalıştığı kurumda üstü var veya yok gibi etkenlere takılmadan kendi fikirlerini dile getirdiklerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Söylerim ve söylüyorum da. Ast üst ilişkisine de çok takılmam yani. Söylerim her halükarda.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

“Fikrimi söyleme konusunda hiçbir zaman çekinmem. Yanlış da olsa doğru da olsa kendi fikrimi savunabilirim yani.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

“Önce dinlerim. Sonra kendi fikrimi söylerim artılarını ve eksilerini anlatarak kabul ettirmeye çalışırım.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

b. Mesleğe göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip iken fikirlerini açıkça ifade etme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalamasının polis katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 205

Mesleğe Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Meslek</u>			
	<u>Sayı</u>	<u>Polis</u> <u>Ortalama</u>	<u>Sayı</u>	<u>İmam</u> <u>Ortalama</u>
<u>Farklı düşünceye</u> <u>sahip olma</u>	26	3,31	20	3,35

Farklı düşünceye sahip olduğunda fikirlerini söyleme konusunda kendilerini rahat hissetme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında her iki meslek için de olumlu olduğu ve ortalama değer üzerinde yer aldıkları görülmektedir. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise imam katılımcıların ortalaması çok az da olsa polis katılımcılardan daha yüksektir. İmam katılımcılar kendi fikirlerini rahatça ifade etmekle birlikte diğerlerinin fikirlerini de dinlemeyi önemsediklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak iki imam katılımcı şunları ifade etmiştir:

“Kararlı, doğru bildiğim yolda yasalar çerçevesinde incitmeden kırmadan fikrimi söylerim. İlla ben doğruyum da demem. Bizden daha bilgilileri vardır.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“Kesinlikle ben istişareye önem veren bir insanım. 100 tane kardeşimiz olsa hepsini saygı ile dinlerim ama kendi bildiğim doğruyu da kesinlikle söylerim.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

Polis katılımcıların ortalamasının şmalara göre daha düşük olması ile ilgili olarak daha çok sosyal hayatlarından ziyade iş yerinde üstleri ile sohbetlerinde çekimser olduklarını ÇP-12 ve ÇP-13 şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Tabi ki iş yerinde ast üst ilişkisi olduğu için bazen çekimser kalabiliyoruz. Fakat sosyal yaşantımda düşündüklerimi açıkça ifade ederim.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

“İş hayatında üstlerinin yanında konuşamıyorsun tabi ama sosyal çevremde çekinmeden söylerim.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

c. Yaşa göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip olma ortalamasına kişilerin yaş kriterleri dikkate alınarak bakıldığında 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalamasının diğer yaş gruplarındaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalamasının ise diğer yaş gruplarındaki katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 206’da görülmektedir:

Tablo 206

Yaşa Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	20	3,20	3	3,00	9	3,56	14	3,43

Farklı düşünceye sahip olma hususunda o farklı düşünceyi ifade etme rahatlığı ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında tüm yaş gruplarındaki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almakla birlikte birbirlerine de yakın ortalamalara sahiptirler. Birbirleri ile kıyaslama hususunda ise 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer yaş gruplarındaki katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak 49 yaşında olduğunu ifade eden EP-4 şunları ifade etmiştir:

“Çok net söylerim. Laftı dolandırmam, ne söyleyeceksem onu söylerim. Karşımdakinin kırılıp kırılmayacağını önemsemem.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip kişilerin kendi fikirlerini söyleme hususundaki ortalamalarına öğrenim durumlarına göre bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamasının 4,00 üzerinden 3,50 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Lisans mezunu katılımcıların ise 3,22 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 207’de görülmektedir:

Tablo 207

Öğrenim Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	6	3,50	22	3,36	18	3,22

Öğrenim durumunun düzeyinin artması ile farklı fikirlere sahip olunduğunda bunları rahatça ifade etme arasında pozitif bir ilişki bulunmadığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak ortaöğretim mezunu olduğunu ifade eden EP-1 şunları dile getirmiştir:

“Direkt söylerim. Hatta ısrar ederim kendi fikrimi kabul ettirmeye çalışırım.”
(Emekli polis 1, 59, Erkek).

e. Çalışma saatine göre farklı düşünceye sahip olma

Çalışma durumuna göre farklı düşünceye sahip olan katılımcıların fikirlerini söyleme hususundaki ortalamalarına bakıldığında 51 saat ve üzeri çalışma saatine sahip katılımcıların 4,00 üzerinden 3,67 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. 30-40 saat çalışma saatine sahip katılımcıların ise 2,75 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 208’de görülmektedir:

Tablo 208

Çalışma Saatine Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>				<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	4	2,75	22	3,18	6	3,67	14	3,57

Tüm saatlerdeki katılımcılar ve emekliler de ortalama değer üzerinde yer almaktadır. Genel olarak katılımcıların fikirlerini açık bir şekilde ifade ettiklerini

söylemek mümkündür. Haftalık 51 saat üzerinde çalışma saati olan ve ortalaması daha yüksek olan katılımcılardan ÇP-3 şunları ifade etmiştir:

“Gayet fikirlerimi açık bir şekilde savunurum.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

f. Gelir durumuna göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip olan katılımcıların fikirlerini söyleme ortalamalarına gelir durumları dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 9001 ve üzerinde gelir düzeyi olan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 209’da görülmektedir:

Tablo 209

Gelir Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	14	3,43	22	3,32	10	3,20

Farklı düşünceye sahip olduğunda kendini rahatça ifade etme ortalamalarına gelir etkeni dikkate alınarak bakıldığında ters orantılı ilişki olduğu söylenebilmektedir. Bu durumda gelir azaldıkça katılımcıların kendi farklı fikirlerini ifade etmekte daha rahat oldukları söylenebilmektedir. Bununla ilgili olarak 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden Çİ-2 farklı fikri doğru olmasa bile kendi fikrini söylemekte açık olacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendimi gayet rahat hissederim yani. Ezilmem yani. Herkes fikrini beyan ederse bende beyan ederim yani. Doğruluğu ayrı bir konu ama yine fikrimi beyan ederim yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

g. Ev durumuna göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip katılımcıların kendi fikirlerini rahatça ifade etme ortalamalarına ev durumlarına göre bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, lojmanda yaşayan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 210’da görülmektedir:

Tablo 210

Ev Durumuna Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	17	3,35	4	3,25	25	3,32

Genel olarak ev durumu dikkate alınarak kendi farklı fikirlerini rahat ifade etme ortalamalarına bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları birbirlerine yakın olmakla birlikte hepsi de ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Yalnızca kirada yaşayan katılımcıların ortalama değerleri diğerlerine göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak kirada yaşadığını ifade eden EP-7 şunları ifade etmiştir:

“Hiç çekinmeden söylerim. Fikirlerimi de savunurum.” (Emekli polis 7, 49, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre farklı düşünceye sahip olma

Farklı düşünceye sahip katılımcıların fikirlerini rahatça söyleme ortalamalarına yaşanılan kişiler dikkate alınarak bakıldığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, tek yaşayan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 211’de görülmektedir:

Tablo 211

Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Düşünceye Sahip Olma

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı düşünceye sahip olma</u>	7	3,29	2	3,50	14	3,00	23	2,52

Yaşanılan kişilere göre farklı düşüncelere sahip olunduğunda kendini daha rahat hissedilen katılımcılar olarak ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar olduğu

söylenilmektedir. Ayrıca ev arkadaşları ile yaşadığını belirten katılımcılardan biri olan ÇP-7 herkese karşı fikirlerini açıkça söylediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Beni kimse susturamaz. Açıkça söylerim. Herkes bana yanlış dese de kendi fikrimi savunurum.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

Ayrıca eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların her ne kadar ortalama değerinde bir ortalamaya sahip olsalar da diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptirler. Farklı fikre sahip olduğunda kendi fikrini söyleme konusunda çekingenlik yaşadığını ifade eden Çİ-4 şunları dile getirmiştir:

“Söylemekte biraz çekingenlik var. Ne kadar bu görevin içinde de olsak yetiştiğimiz ortam, ailemizin verdiği terbiye vs her insan gibi alenen açıkça söyleyemiyorum.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

2. Uzlaşmacı Tavrı Sergileme

Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü bölümünün ikinci sorusu olarak katılımcılara komşuları ile herhangi bir anlaşmazlığa düştüklerinde uzlaşmacı tavrı sergileyip sergilemedikleri sorulmuştur. Örneklemin tamamında uzlaşmacı tavrı sergileme ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 olarak çıkmıştır ve bu da katılımcıların genel olarak uzlaşmacı tavrı sergilediklerini ifade etmektedir. Uzlaşmacı tavrı sergileme ortalamalarına bağımsız değişkenler (demografik veriler) dikkate alınarak yapılan karşılaştırmalar aşağıda yer almaktadır.

a. Cinsiyete göre uzlaşmacı tavrı sergileme

Uzlaşmacı tavrı sergileme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalamasının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 212’de görülmektedir:

Tablo 212

Cinsiyete Göre Uzlaşmacı Tavrı Sergileme

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Uzlaşmacı tavrı sergileme</u>	10	2,00	36	3,28	46	3,00

Her iki cinsiyetin ortalaması da ortalama düzeyin üzerinde yer almaktadır. Uzlaşmacı olan bazı erkek katılımcıların yorumları şu şekildedir:

“Kesinlikle ederim. Anlayışlı olmak yarar sağlar diye düşünüyorum.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

“Evet ederim. Geçen gün komşumuzun biri yüksek sesle müzik dinleyip rahatsız ediyordu uyardık ve anlaştık bu konuda.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek).

b. Mesleğe göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme durumuna sahip katılımcıların mesleğe göre ortalamalarına bakıldığında imam katılımcıların ortalamasının polis katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 213’te görülmektedir:

Tablo 213

Mesleğe Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Uzlaşmacı tavır sergileme</u>	26	2,69	20	3,40

Her iki meslekte ortalama değer in üzerinde ortalamalara sahiptir. İmam katılımcıların ortalamasının daha fazla olması ile ilgili olarak imam katılımcılar mesleki olarak da anlattıkları doğruları kendilerinin de uygulamaları ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Bizim meslekteki örneklik her alanda vardır. Tercih ederim elbette.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

“Tabi muhakkak. Zaten biz hep ondan bahsetmiyor muyuz? İşte Müslüman kendisi ile geçinilir olmalı, uzlaşmacı olmalı.” (Çİ-10, Görüşme Tarihi: Ocak 2022).

c. Yaşa göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların yaşları dikkate alınarak bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, 24-34 yaş arasındaki katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 214’te görülmektedir:

Tablo 214

Yaş'a Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Uzlaşmacı tavır sergileme	20	2,65	3	3,33	9	3,00	14	3,43

Tüm yaş grubundaki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Ayrıca yaşı daha fazla olan katılımcıların uzlaşmacı tavır sergileme ortalamaları daha yüksek olarak görülmektedir. Bu da yaş arttıkça hem kişisel deneyimler hem de mesleki deneyimlerinin fazla olması ile ilişkilidir. 51 yaş ve üzerinde olduğunu ifade eden katılımcılardan EP-1 ve Çİ-8 şunları ifade etmişlerdir:

“Sergilerim. Hatta herkes için sergilerim bu tavrı. Meslek icabı yani. Polis uzlaştırması diye bir şey de vardır. Genelde aile kavgaları için geldiklerinde ara bulmaya çalışırdık meslekte de.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

“Ederiz. Komşu ile anlaşmak lazım. Komşu ile sıkıntı olursa olmaz yani.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumlarına göre bakıldığında ortaöğretim düzeyindeki katılımcıların ortalamasının katılımcılara göre daha yüksek olduğu, lisans düzeyindeki katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 215’te görülmektedir:

Tablo 215

Öğrenim Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Uzlaşmacı tavır sergileme	6	3,33	22	3,18	18	2,67

Öğrenim durumu arttıkça uzlaşmacı tavır sergileme ortalaması azalmaktadır. Lisans mezunu katılımcılardan ÇP-19 uzlaşmacı olmamakla ilgili şunları ifade etmiştir:

“Genelde ederim. Ama laftan anlamıyorsa da uğraşamam.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

e. Çalışma saatine göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların çalışma saatlerine göre bakıldığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 216’da görülmektedir:

Tablo 216

Çalışma Saatine Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Uzlaşmacı</u> <u>tavır</u> <u>sergileme</u>	4	3,50	22	2,86	6	2,83	14	3,14

Komşusu ile anlaşmazlığa düştüğünde uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında tüm çalışma saatlerindeki katılımcıların ortalamaları ortalama düzeyin üstündedir. 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalamasının daha düşük olduğu görülmekle birlikte 51 saat ve üzerinde çalıştığını ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-4 şunları ifade etmiştir:

“Biraz kestirip atıyorum ben. Yani söylüyorum olmuyorsa alttan almam. Dönüp giderim yani.” (Çalışan polis 4, 32, Erkek).

f. Gelir durumuna göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların gelir durumları dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyine sahip katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 9001 ve üzerinde gelir düzeyi olan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 217’de görülmektedir:

Tablo 217

Gelir Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Uzlaşmacı</u>	14	3,29	22	3,05	10	2,50
<u>tavır</u>						
<u>sergileme</u>						

Tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üstünde yer almaktadır. Karşılaştırmalarına bakıldığında ise 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan Çİ-2 şunları ifade etmiştir:

“Evet, ederim tabi, muhakkak yani. Kavga çözüm değil ki.” (Çalışan imam 2, 28, Erkek).

g. Ev durumuna göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına yaşanan ev durumlarına göre bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kirada yaşayan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 218’de görülmektedir:

Tablo 218

Ev Durumuna Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Uzlaşmacı</u>	17	2,59	4	3,00	25	3,28
<u>tavır</u>						
<u>sergileme</u>						

Komşuları ile anlaşmazlığa düştüklerinde uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına yaşanan ev olarak bakıldığında tüm katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Ve kıyaslama yapıldığında ise lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek iken kirada yaşayan katılımcıların ortalaması

diğer katılımcılara göre daha düşük olarak çıkmıştır ve kirada yaşadığını ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-8 şunları ifade etmiştir:

“İsterim ama uzuyorsa uzlaşmacı olmam.” (Çalışan polis 8, 30, Kadın).

h. Yaşanılan kişilere göre uzlaşmacı tavır sergileme

Uzlaşmacı tavır sergileme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişilere göre bakıldığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ise diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 219’da görülmektedir:

Tablo 219

Yaşanılan Kişilere Göre Uzlaşmacı Tavır Sergileme

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Uzlaşmacı tavır sergileme</u>	7	2,57	2	2,50	14	3,07	23	3,13

Komşuları ile tartışmalarında uzlaşmacı tavır sergileme ortalamalarına yaşanan kişiler dikkate alınarak bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır. Kıyaslama yapıldığında ise eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek görülmektedir. Eş ve çocuğu ile yaşadığını ifade eden EP-6 şunları dile getirmiştir:

“Tabi ki uzlaşmacı tavır sergilerim. Olumlu olmak lazım her konuda.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

3. Çok Kültürlülük

Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü bölümünün üçüncü sorusu olarak katılımcılara çok kültürlülüğün bölgelerindeki yaşamı daha iyi hale getirip getirmediği sorulmuştur. Örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,30 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değerin üzerinde yer aldığını göstermektedir. Yani genel olarak katılımcıların çoğunluğu çok kültürlülüğün yaşamı daha iyi hale getirdiğini düşünmektedir.

a. Cinsiyete göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalamasının 4,00 üzerinden 2,40 erkek katılımcıların ise 2,28 ortalamaya sahip olduğu Tablo 220’de görülmektedir:

Tablo 220

Cinsiyete Göre Çok Kültürlülük

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Çok kültürlülük	10	2,40	36	2,28	46	2,30

Cinsiyet değişkeni dikkate alınarak çok kültürlülüğün yaşamı daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına bakıldığında her iki cinsiyetinde ortalamaları ortalama değerin üzerindedir. Kıyaslama yapıldığında ise kadın katılımcıların erkek katılımcılardan ortalaması daha yüksektir. Kadın katılımcılardan biri olan EP-4 gelişim için çok kültürlülüğün önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“Tabi ki çok kültür olması lazım ama karışması da lazım birbirine. İlla farklı bir kökende olması evlilik akdinin yapılmasına veya oturup bir kahve içmeye engel değil. Sadece kendi ırkınla konuştuğunu düşünsene. Nasıl geliştireceksin o zaman kendini? Özümü kaybetmeden tüm kültürlerden parçalar almak güzeldir.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

Erkek katılımcıların ortalamasının kadın katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmektedir ve bununla ilgili olarak imam katılımcılardan Çİ-13 dini olarak bakıldığında yaşam tarzı uymayan insanların adetleri olumsuz etkilediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Dini olarak bakacak olursa sıkıntı. Örf ve geleneklerimize aykırı bir kültürse sıkıntı olur. Ama yaşam tarzı olarak kolaylık ve teknoloji açısından sıkıntı olmaz ama bizim adetlerimize aykırı olunca büyük sıkıntıdır. Mesela giyim kuşam değişti mesela. Neslimiz bozuldu.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

b. Mesleğe göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların

ortalamasının 4,00 üzerinden 2,70 ile polis katılımcılara göre daha yüksek olduğu Tablo 221’de görülmektedir:

Tablo 221

Mesleğe Göre Çok Kültürlülük

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok kültürlülük</u>	26	2,00	20	2,70

Polis katılımcıların ortalaması da tam olarak ortalama değere sahiptir. Bu da yarı yarıya çok kültürlülüğün yaşamı iyi hale getirdiğinin düşünülmesi demektir. Ortalaması daha yüksek olan imam katılımcılardan Eİ-2 her kültürün bir bilgi olduğunu ve önemini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kültür kültürdür, bilgi bilgidir. “İlim Çin’de bile olsa gidip alınız.” “Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.” Her kültür de bir bilgidir.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

c. Yaşa göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına yaş etkeni dikkate alınarak bakıldığında 55 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu, 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ise daha düşük ortalama sahip olduğu Tablo 222’de görülmektedir:

Tablo 222

Yaşa Göre Çok Kültürlülük

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok kültürlülük</u>	20	1,95	3	2,33	9	2,56	14	2,64

Yaş durumuna göre çok kültürlülüğün bölgedeki yaşamı daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına bakıldığında yalnızca 24-34 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması ortalama altındadır ve diğer katılımcılara göre daha düşük

ortalamaya sahiptir. 24-34 yaş aralığında olan ÇP-4 çok kültürlülüğün ayrımcılık getirdiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çok kültürlülük çeşitlilik getiriyor ama bazen de ayrımcılık getiriyor. Mesela ben senden alıyorum bazı özellikleri senin de benden alman gerekirken almıyorsun. Ben böyleyim diyorsun öyle de olmuyor maalesef. Bazıları fazla kapalı oluyor yani. Burada yaşıyorum bunu maalesef.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

Yaş ile çok kültürlülüğün yaşamı daha iyi hale getirme ortalaması arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Yani yaş arttıkça katılımcıların çok kültürlülüğü pozitif olarak görme ortalaması da artmaktadır. 55 yaş ve üzeri olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bu yaş grubunda olan Çİ-7 çok kültürlülüğün olumlu oluşunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Düşünüyorum. İnsanları daha anlayışlı hale getiriyor.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu ve lisans düzeyindeki katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 223’te görülmektedir.

Tablo 223

Öğrenim Durumuna Göre Çok Kültürlülük

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok kültürlülük</u>	6	2,33	22	2,91	18	1,56

Öğrenim durumuna göre yalnızca lisans mezunu katılımcıların ortalaması ortalama altındadır ve diğer katılımcılara göre düşük ortalamaya sahiptir. Lisans mezunu olan katılımcılardan biri olan ÇP-14 çok kültürün bir arada olması ile kültür çatışması olacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Düşünmüyorum. Bizim kültüre uymadığı zaman sıkıntı çıkabilir. Her kültür kendine göre özeldir tabi ama birlikte olmuyor.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

e. Çalışma saatine göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu, 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 224'te görülmektedir:

Tablo 224

Çalışma Saatine Göre Çok Kültürlülük

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok</u> <u>kültürlülük</u>	4	3,25	22	2,18	6	1,67	14	2,50

Haftalık 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ortalama değerin altında yer almakla birlikte diğer katılımcılara göre de düşük ortalamaya sahip olarak görülmektedir. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların çoğunluğunu polisler oluşturmaktadır ve onlar da kendi iş deneyimlerine dayanarak farklı kültürlerin bir arada çatışmaya neden olabileceğini düşünmektedirler. Diğer saatlerde çalışan katılımcıların ortalaması ise ortalama değerin üzerinde yer almaktadır.

f. Gelir durumuna göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına gelir değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının daha yüksek olduğu, 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 225'te görülmektedir:

Tablo 225

Gelir Durumuna Göre Çok Kültürlülük

	Gelir durumu					
	3000-6000		6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok</u> <u>kültürlülük</u>	14	2,71	22	2,18	10	2,00

9001 ve üzeri geliri olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olmakla birlikte tam olarak da ortalama düzeye sahiptir. 9001 ve üzeri geliri olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-16 şunları dile getirmiştir:

“Hayır kesinlikle. Çatışma oluyor fazlasıyla.” (Çalışan polis 6, 26, Kadın).

3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek ve ortalama düzeyinde üzerinde yer almaktadır. Bu gelir düzeyinde olduğunu belirten katılımcı Çİ-2 şunları söylemiştir:

“Muhakkak yani. Mozaik olduğu için ona gidiyorsun ondan bir kültür kapıyorsun ona gidiyorsun ondan bir şey kapıyorsun. Karman çorman bir şey oluyor ama güzel oluyor yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

g. Ev durumuna göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kendi evi olan katılımcıların ortalamasının daha yüksek ve lojmanda yaşayan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 226’da görülmektedir.

Tablo 226

Ev Durumuna Göre Çok Kültürlülük

	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	<u>Ev durumu</u>		Sayı	<u>Kendi evi</u> Ortalama
			<u>Lojman</u>	Ortalama		
<u>Çok</u> <u>kültürlülük</u>	17	2,29	4	1,75	25	2,40

Lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcıların ortalamalarına göre düşük olmakla birlikte ortalama değer de altında yer almaktadır. Lojmanda yaşadığını ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-15 çok kültürün bir arada olması ile sorun çıktığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır. Kültür çatışması oluyor bu seferde. Her zaman sorun çıkar. Ama “bizde böyle” cümlesi olur genelde.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

Kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise ortalama değer üzerinde olması ile birlikte diğer katılımcılara göre de daha yüksek ortalamaya sahiptir. Kendi

evinde yaşadığını ifade eden Çİ-8 sevgi ve saygının toplumda artması için farklı kültürlerin bir arada olması gerekliliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Tabi. Değişik kültürlü, değişik eğitimli insanlar olursa toplumda daha anlayış olur. Sevgi saygı artar çita yükselir.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre çok kültürlülük

Çok kültürlülüğün bölgedeki durumu daha iyi hale getirdiğini düşünme ortalamasına yaşanılan kişiler değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalamasının daha yüksek ve tek yaşayan katılımcıların ise daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 227’de görülmektedir:

Tablo 227

Yaşanılan Kişilere Göre Çok Kültürlülük

	Yaşanılan kişi(ler)							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Çok kültürlülük</u>	7	1,43	2	3,50	14	2,36	23	2,43

Tek yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre ortalaması düşük olmakla birlikte ortalama değerin altında olan tek kategoridir. Tek yaşadığını ifade eden katılımcılardan birisi olan ÇP-13 çok kültürlülüğün kültür çatışmasına neden olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Kesinlikle düşünmüyorum. Kültür çatışmasına neden olabileceğinden dolayı iyi olmayacağını düşünüyorum.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

Ev arkadaşı ile yaşadığını ifade eden katılımcılardan biri olan ÇP-7 çok kültürlülüğün olumlu etkileri olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet. Ankara’da çok fazla kültür var bence olumlu etkileri var.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

4. Farklı Tarz

Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü bölümünün dördüncü sorusu olarak katılımcılara farklı yaşam tarzına sahip insanlarla bir arada yaşamaktan keyif alıp almadıkları sorulmuştur. Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla bir arada olmak sosyal sermaye çeşitliliğini artırması adına olumlu bir değişken olarak görülmektedir.

Örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,60 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değerin üzerinde yer aldığını göstermektedir. Yani katılımcıların çoğunluğunun farklı tarza sahip insanlarla yaşamaktan keyif aldıklarını göstermektedir.

a. Cinsiyete göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına cinsiyete göre bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,70 ve erkek katılımcıların ise 2,57 olduğu Tablo 228’de görülmektedir:

Tablo 228

Cinsiyete Göre Farklı Tarz

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı tarz</u>	10	2,70	35	2,57	45	2,60

Erkek katılımcıların ortalaması daha düşük olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak iki imam katılımcının pek fazla keyif almayacaklarını ve saygı duyduklarını ama yinede bir arada olmak istemediklerini Çİ-5 ve Çİ-9 şu şekilde ifade etmişlerdir:

“O insan sonuçta Allah’ın yarattığı bir kul, o açıdan baktığım zaman onu severim ama yaşam tarzından, hayatından, ilişkilerinden çok zevk aldığımı söyleyemem ama insan olarak da saygı da kusur etmem.” (Çalışan imam 5, 50 Erkek).

“Pekte almam. Kafama uymazsa beni üzer.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

b. Mesleğe göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına meslek olarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,84 ve polis katılımcıların ise 2,42 olarak Tablo 229’da görülmektedir:

Tablo 229

Mesleğe Göre Farklı Tarz

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı tarz</u>	26	2,42	19	2,84

Mesleğe göre kıyaslamada ise her iki meslekte ortalama değerin üzerinde yer almaktadır ve birbirleri ile kıyaslandıklarında imam katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak Çİ-3 din adamlarının görevlerinden biri olarak farklı yaşam tarzına sahip insanları da bilgilendirmek olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Mutlaka. Din adamı sadece camide beş vakit namazı kıldırmakla görevi bitmiş değil insanlara irşad görevini yapması aydınlatması, yanlışları düzeltme noktasında görevlidir. Dinin gerekliliklerini farklı yaşam tarzına sahip insanlara anlatmak bizim görevimizdir.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

Ortalaması düşük olan polis katılımcılardan biri olarak ÇP-1 kişisel olarak anlaşılamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Kişiye göre değişir bu ama bana uymayanı istemem mesela. Ahlaksızım biraz anlaşılamam herkesle.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

Mesleki olarak bakıldığında; polis katılımcılar, kişi farklı tarza sahipse ve kendisi ile anlaşılamayacağını düşünürse direkt olarak görüşmeyeceğini, imam katılımcılar ise onların tarzını dini değerleri anlatarak değiştirmeyi amaçladıklarını ifade etmektedirler.

c. Yaşa göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması daha yüksek, 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ise daha düşük olduğu Tablo 230’da görülmektedir:

Tablo 230

Yaşa Göre Farklı Tarz

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı tarz	20	2,50	3	2,00	8	2,62	14	2,86

35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ortalama değere sahip olmakla birlikte diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptir. Ve bu yaş aralığında

olan Çİ-4 yaşam tarzı farklı olan insanlarla bir arada olmanın onu sıkabileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Pek keyif almam. Yaşam tarzımız farklıysa aynı ortamda çok bulunmaktan sıkılırım.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına öğrenim durumuna göre bakıldığında ortaöğretim düzeyindeki katılımcıların ortalaması daha yüksek ve lisans düzeyindeki katılımcıların ise daha düşük olduğu Tablo 231’de görülmektedir:

Tablo 231

Öğrenim Durumuna Göre Farklı Tarz

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı tarz	6	2,83	21	2,57	18	2,56

Öğrenim durumlarına bakılarak farklı tarza sahip kişilerle yaşamaktan keyif alma ortalaması ters orantılı bir ilişkiye sahip olarak karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki lisans mezunu katılımcıların farklı tarza sahip insanlarla yaşamaktan zevk alma ortalaması (2,56) daha düşük iken ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması (2,83) daha yüksektir. Bununla ilgili olarak ortaöğretim mezunu Eİ-4 farklı tarzlardan da kendi payına hisse düştüğünü ve bu nedenle farklı tarza sahip insanlarla bir arada olmaktan memnun olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Alırım. Çünkü onlardan da bir hisse alıyorum.” (Emekli imam 4, 62, Erkek).

e. Çalışma saatine göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına çalışma saatlerine göre bakıldığında 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,83 ile diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ise 2,41 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu Tablo 232’de görülmektedir:

Tablo 232

Çalışma Saatine Göre Farklı Tarz

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı tarz	3	2,67	22	2,41	6	2,83	14	2,79

Çalışma saatleri ile ilgili olarak değerlendirmede 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu saat aralığında çalışan katılımcıların yarısını imamlar ve diğer yarısını da polisler oluşturmaktadır. Ve bu saat aralığında çalıştığını ifade eden Çİ-13 saygı olması kaydı ile bir sorun olmayacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Kimse kimseye zarar vermiyorsa saygı duyuyorsa sorun yok. Ama söylenebilir tabi açıklık konusu vs. Çocuklarımız örnek alacak olabilir. Ama dini bir mezhebi bir varsa onlarda sıkıntı yok.” (Çalışan imam 13, 40, Erkek).

f. Gelir durumuna göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma durumuna gelir değişkenine göre bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,69; 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 2,59 ve 9001+ gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,50 olarak Tablo 233’te görülmektedir:

Tablo 233

Gelir Durumuna Göre Farklı Tarz

	Gelir durumu					
	3000-6000		6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı tarz	13	2,69	22	2,59	10	2,50

Gelir durumu dikkate alındığında farklı tarzla bir arada olmaktan keyif alma ortalamasında gelir düzeyi ile ortalamanın ters orantılı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Yani gelir düzeyi arttıkça farklı tarzdan keyif alma ortalaması azalmakta ve gelir azaldıkça farklı tarzlardan keyif alma ortalaması artmaktadır.

3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olmakla birlikte bu gelir düzeyindeki katılımcıların çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır. Bu gelir düzeyi aralığında olan Çİ-1 farklı tarza olan saygısı ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“Herkesin görüşüne saygı duyarım. İnsan istediği gibi giyinir, istediği şarkıyı dinler kendi tercihidir. Bende saygı duyarım sıkıntı çıkarmam. Aynı şekilde bende saygı duyulmasını beklerim yaşam tarzıma.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

g. Ev durumuna göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,71 ile diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Lojmanda yaşayan katılımcıların ise 2,00 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu Tablo 234’te görülmektedir:

Tablo 234

Ev Durumuna Göre Farklı Tarz

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı tarz	17	2,71	4	2,00	24	2,62

Lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması ortalama değere sahip ve diğer katılımcılardan düşük ortalamadadır. Lojmanda yaşadığını ifade eden ÇP-15 ise farklı tarzda insanlarla yaşamaktan pek keyif almadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Almam. Eğlenceliyim ama yeniliğe açık bir insan değilim. Düz bir insanım.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre farklı tarz

Farklı yaşam tarzına sahip insanlarla birlikte yaşamaktan keyif alma ortalamasına yaşanılan kişiler dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha yüksek, eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ise daha düşük olduğu Tablo 235’te görülmektedir:

Tablo 235

Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Tarz

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı tarz</u>	7	2,86	2	3,00	14	2,64	22	2,45

Eş ve çocuk(lar) ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olması ile ilgili olarak; bu kategorideki katılımcılar farklı tarza saygı duyduklarını fakat bir arada olmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili EP-1 şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Almam. Yani şöyle almam, iç içe olmayalım yoksa herkes kendi kendine yaşasın.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

5. Yabancı Birini Kabul

Farklılaşma ve farklılıklara hoşgörü bölümünde son soruya gelindiğinde katılımcılara sokaklarına yabancı veya farklı birisi geldiğinde komşuları tarafından kabul görülüp görülmeyeceği sorulmuştur. Bununla ilgili olarak örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,33 olarak çıkmıştır. Ve bu durumda katılımcıların ortalamasının ortalama değerin üzerinde yer aldığı görülmekle birlikte sokağa gelen yabancıların kabul görülmelerinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi gelse, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha yüksek olarak Tablo 236’da görülmektedir:

Tablo 236

Cinsiyete Göre Yabancı Birini Kabul

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	10	1,90	33	2,45	43	2,33

Yabancı birilerinin sokağa kabul edilme ortalamasına cinsiyet olarak bakıldığında kadın katılımcıların yaşadıkları çevrelerde daha fazla kabul görülmediklerine şahit olduklarını ifade etmişlerdir. Kadın katılımcılardan biri olarak ÇP-9 yabancı birilerine genellikle ters bakıldığını ifade etmektedir:

“Görmezler. Herkes ters ters bakıyor.” (Çalışan polis 9, 27, Kadın).

Erkek katılımcılardan ÇP-17 isteyerek olmasa bile mecburi olarak yabancı kişilerin kabul edildiğini ve birilerinin istemediğinde çözüm olarak selam verilmediğini ve kapıların kilitlendiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Ya artık mecburi olarak görülyor. Görülmeme gibi bir durum yok günümüzde. Kapıyı kilitliyorsun, istemezsen selam bile vermiyorsun zaten.” (EP-8, Görüşme Tarihi: Mart 2022).

b. Mesleğe göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi gelse, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcılar 4,00 üzerinden 2,53 ortalama ile polis katılımcılara göre daha yüksek değerde yer almaktadır. Polis katılımcılar ise 2,17 ortalama ile imam katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olarak Tablo 237’de görülmektedir:

Tablo 237

Mesleğe Göre Yabancı Birini Kabul

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	24	2,17	19	2,53

Ortalaması daha yüksek olan imam katılımcılardan biri olan Çİ-12 komşularının farklılıklara açık olduklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Görürler komşularımız saygılı. Farklı ırktan komşularımız var bir problem olmuyor. Farklılıklara açıklar.” (Çalışan imam 12, 48, Erkek).

Polis katılımcılardan ÇP-15 ise yabancıları hemen kabul gören olmadığını ve öncelikle onların tanınmaya çalışıldığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi ki hemen kabul görmezler. Tanımaya çalışılır.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

c. Yaşa göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi geldiğinde komşuları tarafından kabul görme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcılar 4,00 üzerinden 3,38 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek değerde yer almaktadır. 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ise 2,06 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalama da yer aldığı Tablo 238’de görülmektedir:

Tablo 238

Yaşa Göre Yabancı Birini Kabul

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u> <u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı</u> <u>birini</u> <u>kabul</u>	18	2,06	3	2,67	9	2,67	13	3,38

24-34 yaş aralığındaki katılımcılardan ÇP-1 misafirlerin bile soruşturulduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Görmez. Apartmana misafir gelse bile durdurup soruyoruz kime neden geldin, neyi oluyorsun diye.” (KP-1, Görüşme Tarihi: Ocak 2022).

d. Öğrenim durumuna göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi gelse, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek, ortaöğretim mezunu katılımcıların ise daha düşük ortalaması olduğu Tablo 239’da görülmektedir:

Tablo 239

Öğrenim Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	5	2,00	21	2,62	17	2,06

Ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olan ön lisans mezunu katılımcılardan EP-2 ve ÇP-16 tanınmayan kişinin ilk olarak soğuk karşılansa bile daha sonrasında kabul gördüklerini ve davette de bulunulduğunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Görürler, çağırırız, davet ederiz.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

“Kabul görürler. Biraz soğuk karşılanabilir sadece.” (Çalışan polis 16, 38, Erkek).

e. Çalışma saatine göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi geldiğinde, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat çalışma süresine sahip olan katılımcılar 4,00 üzerinden 3,25 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek değerde yer almaktadır. 51 saat ve üzeri çalışan katılımcılar ise 2,00 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olarak Tablo 240’ta görülmektedir:

Tablo 240

Çalışma Saatine Göre Yabancı Birini Kabul

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	4	3,25	22	2,27	4	2,00	13	2,23

30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların yaşadıkları mahallede yabancı birinin kabul görme ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla ilgili olarak Çİ-1 yabancıların kabul görülmesi için şart olarak ortama ayak uydurması beklenmekte olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Bulunduğu ortama ayak uydurursa, huzursuzluk çıkarmazda, sıkıntı çıkarmazsa insanlar kabulleniyor. Önceki sokağında Türkmenler ve Afganlar vardı camimize geliyorlardı bir sıkıntı olmadı hiç.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

f. Gelir durumuna göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi gelse, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına gelir değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 6001-9000 gelir düzeyi aralığındaki katılımcılar diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaoya sahiptir. 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 241’de görülmektedir:

Tablo 241

Gelir Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul

	3000-6000		Gelir durumu 6001-9000		9001+ Ortalama	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	13	2,31	20	2,35	10	2,30

9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların yaşadığı mahallelerde yabancıların pek kabul görülmediği görülmektedir. 9001 ve üzerinde geliri olan katılımcılardan biri olan ÇP-5 kendi yaşadığı bölgede yabancılara karşı tavrın nasıl olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır. Farklı bir gözle bakıyorlar.” (Çalışan polis 5, 31, Kadın).

6001 ve 9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların yaşadıkları bölgede ise yabancı kişilerin kabul görme ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu gelir düzeyinde olan ÇP-8 yaşadıkları bölgede kimsenin umursanmadığını ifade etmektedir:

“Kimsenin umursayacağını zannetmiyorum.” (KP-8, Görüşme Tarihi: Mart 2022).

g. Ev durumuna göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi geldiğinde, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına ev durumu etkeni dikkate alınarak bakıldığında kendi evi olan katılımcılar diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaoya sahiptirler. Kirada

yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak Tablo 242’de görülmektedir:

Tablo 242

Ev Durumuna Göre Yabancı Birini Kabul

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	15	2,13	4	2,25	24	2,46

Kendi evinde yaşayan katılımcılar sokağa gelen yeni birine yardımcı olmak adına ziyaretine gittiklerini ve ihtiyaçları ile ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak Çİ-5 şunları söylemiştir:

“Öyle birisi geldiği zaman bir hoş geldin ziyaretine gideriz, tanışırız, ihtiyaçları varsa mümkün mertebe onu gidermeye çalışırız. Eğer kiracıysa ayrıyeten yardımcı oluruz. Onu mümkün mertebe tanıyıp ilişkilerimizi geliştiririz sonuç olarak.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre yabancı birini kabul

Sokaklarına yabancı veya farklı birisi gelse, komşuları tarafından kabul görme ortalamasına yaşanılan kişiler değişkeni dikkate alınarak bakıldığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcılar 4,00 üzerinden 2,39 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha yüksek değerde yer almaktadır. Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ise 2,00 ortalama ile diğer katılımcılara göre daha düşük ortalama da yer aldığı Tablo 243’te görülmektedir:

Tablo 243

Yaşanılan Kişilere Göre Yabancı Birini Kabul

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yabancı birini kabul</u>	6	2,33	2	2,00	12	2,25	23	2,39

Ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olan eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcılardan Eİ-5 ve EP-6 gelen yabancıların kabul görüldüğünü şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bence görürler. Kim olursa olsun yeter ki insan olsun. Önce insan Müslüman değil. Müslüman daha sonra olunuyor. Hatta bir insan Müslüman olmakla mümin olamıyor. Müslüman ve mümin arasında fark var. Sadece şahadet ile değil yaşamasıdır müminlik.” (Emekli imam 5, 60, Erkek).

“Yani görürler ama tedirgin olunur. Zamanla alışılır.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

5.3. Güven

Sosyal sermaye kavramını açıklarken güven kavramına ve güven ilişkilerine değinilmesi bir zorunluluktur. Aynı şekilde güven kavramından bahsedilirken de kişiler arası ilişkilerdeki ağ yapılarından ve dâhil olunan birlikteliklerden bahsedilme zorunluluğu vardır (Tecim, 2011: 44). Bu nedenle güven bölümü ayrı bir bölüm olarak yer almaktadır.

Güven, sosyal sermayenin bir boyutu olmamakla birlikte sonucu olarak belirtilmektedir (Field, 2008: 182). Bu nedenle bu bölümdeki sorular sosyal sermayeyi anlamaktan ziyade sosyal sermayesi yüksek bireylerin güven konusunda nasıl oldukları ile ilgilidir. Katılımcıların güven düzeylerinin yüksek olup olmaması bu bölümde değerlendirilmektedir. Ve güven konusunda neden olan etkenler araştırılmak istenmiştir. Katılımcıların güven duygularını kişilerin dinleri, milletlerinin etkili olup olmadığı, yaşadıkları yerin sorunlu olup olmaması, komşularına duyulan güvenleri gibi sorular yer almaktadır. Güven konusunda katılımcıların genel ortalaması 4,00 üzerinden 2,16 olarak çıkmıştır. Bu durumda katılımcıların ortalama değer üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Aşağıdaki tabloda güven ile ilgili değişkenlerin ortalamaları yer almaktadır:

Tablo 244

Katılımcıların Güven Düzeyleri

<u>Güven</u>	<u>Katılımcı sayısı</u>	<u>Ortalama</u>
Dürüstlük	46	2,00
Güvenilirlik	46	1,35
İyi ve kibar	45	2,18
Başkasına güven	43	1,44
Kendini güvenilir bulma	46	3,09

Karşılıklı güven	44	2,41
Farklı dine güven	40	2,60
Farklı millete güven	43	2,51
İlk tanışmada güven	46	1,35
Komşuya güven	44	2,55
Yardımsaver çıkar ilişkisi	46	1,63
Karanlıkta güven	46	2,54
Mahalle güvenilirliği	46	2,54
Genel ortalama		2,16

1. Dürüstlük

İlişkilerin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için karşılıklı güven ihtiyacı kadar birbirlerine dürüst olunması da önem arz etmektedir. Bununla ilgili olarak ilişkilerde güven kadar dürüstlük kavramının da önemli olduğu şu şekilde açıklanmıştır:

Kişiler arasındaki ilişkiler; karşılıklı beklentiler oluşturmakta, güven ve dürüstlük ihtiyacı doğurmakta, bilgi akışına hız kazandırmakta, dürüstlüğe ve karşılıklı beklentilere uyum göstermeyenleri dışlamakta ve buna karşılık uyumlu ve sadık davranış biçimlerini onaylamaktadır (Hızlı, 2016: 41).

İlişkilerin sağlıklı devam edebilmesi için dürüstlük önemli olmaktadır. Ki dürüst olmayanların dışlanmakta olduğu ifade edilmektedir. Güven bölümünün ilk sorusu olarak katılımcılara çoğu insanın temelde dürüst olup olmadığı sorulmuştur. Bununla ilgili olarak örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,00 olarak çıkmıştır ve bu da ortalama değerin kendisi demektir.

a. Cinsiyete göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,50 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 1,86 olarak Tablo 245'te görülmektedir:

Tablo 245

Cinsiyete Göre Dürüstlük

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
Dürüstlük	10	2,50	36	1,86	46	2,00

Kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksek olmakla birlikte ortalama değerin üzerinde de yer almaktadır ve bu durumda genel olarak kadın katılımcılar için insanların çoğunluğunun temelde dürüst olduklarını düşündükleri ifade edilebilmektedir. Erkek katılımcılar için ise 2,00'nin altında ortalamaları olması ile ortalama değerin altındadırlar. Aynı zamanda kadın katılımcılardan da ortalamaları düşüktür. Bu durumda genel olarak insanların temelde dürüst olmadıklarını düşünmektedirler. Ve erkek katılımcılardan ÇP-15 insanların tanışana kadar kendi gerçek kişiliklerini sakladıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Yani insanlar birbirini tanıyana kadar gerçek yüzünü gizler bence.”
(Çalışan polis 15, 28, Erkek).

b. Mesleğe göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ve imam katılımcıların ortalaması ise yine 2,00 olarak Tablo 246'da görülmektedir:

Tablo 246

Mesleğe Göre Dürüstlük

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Dürüstlük</u>	26	2,00	20	2,00

Tabloda da görüldüğü üzere her iki meslek grubunun ortalaması birbiri ile eşittir ve tam olarak ortalama değere sahiptirler. Bu da her iki meslek grubundaki katılımcıların insanların temelde dürüst olup olmadıkları konusunda yarı yarıya aynı fikirde olduklarını göstermektedir. Her iki meslek grubundan da çoğu insanın temelde dürüst olmadıklarını düşündükleri açıklamaları Çİ-4 ve EP-4 tarafından şu şekilde yapılmıştır:

“Ülkemizin çoğunluğunun Müslüman olması hasebiyle dürüst olması gerekir. Ama hepsinin de dürüst olduğunu söyleyemeyiz. Bu da İslamiyet'i tam manasıyla yaşayamadığımız için.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

“Hayır. Herkes önce kişiliğini saklıyor kimse dürüstçe yaklaşmıyor. Sokakta da çok çalıştığım için çok dürüst insan görmedim açıkçası. İkili ilişkilerde de

ilk etapta nasıl dürüstlüklerini vs göstermiyorlar yani kişiliklerini ama zamanla ne olduğunu anlayabiliyorsunuz. Dürüstlerse bile saklıyorlar sanırım.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

İmam katılımcılar genel olarak insanların dürüst olmamasının sebebi olarak Müslüman olmayı tam manasıyla yaşanmadığına bağlamaktadırlar. Polis katılımcılar da çalıştıkları zamanlardaki tecrübelerinden yola çıkarak genel olarak dürüst olmayan insanlarla karşılaştıklarını ifade etmektedirler.

c. Yaşa göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına katılımcıların yaşları dikkate alınarak bakıldığında 24-34 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha yüksek iken 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 247’de görülmektedir:

Tablo 247

Yaşa Göre Dürüstlük

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Dürüstlük	20	2,40	3	1,00	9	1,89	14	1,71		

24-34 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha yüksek olmakla birlikte ortalama düzeyin üzerinde olan tek gruptur. Diğer katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altındadır. 24-34 yaş aralığında olan ÇP-2 konu ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Ülkemizde yetiştirilme tarzına baktığımızda aslında tüm dinlerde öyle iyi ahlak üzerine yetiştirilme var. Dinimizin yaşanma şekline bakıldığında haram, günah vs. ile ilişkilendiriliyor. İnsanlar günah olduğunu bilseler de yapıyorlar ama vicdani olarak onun rahatsızlığını da yaşıyorlar. Bunu düşündüğümde insanlar temelde dürüstler.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olduğunun düşünülmesi ortalamasına katılımcıların öğrenim durumları dikkate alınarak bakıldığında ön lisans öğrenim durumu olan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve ortaöğretim düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 248’de görülmektedir:

Tablo 248

Öğrenim Durumuna Göre Dürüstlük

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Dürüstlük	6	2,33	22	1,73	18	2,22

Ortaöğretim ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması 2,00'nin üzerinde yer almaktadır ve bu durumda ortalama değerin üzerindedirler. Fakat ön lisans mezunu katılımcılar diğer katılımcılara göre düşük ortalamaya sahip olmakla birlikte ortalama değerinde altındadır. Ön lisans mezunu olan katılımcılardan EP-6 her insanın farklı olmasının temelde dürüst olunmasını etkilediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çoğu insan temelde dürüst olamaz. Her insan farklı düşünce yapısı taşıyor. Beş parmağın beşi bir olmaz.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

e. Çalışma saatine göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olduğunun düşünülmesi ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saatleri dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 249'da görülmektedir:

Tablo 249

Çalışma Saatine Göre Dürüstlük

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Dürüstlük	4	1,00	22	2,50	6	2,17	14	1,43

30-40 saat aralığında çalışan ve emekli olan katılımcıların ortalamaları 2,00'nin altında yer aldığı için bu katılımcıların genel olarak insanların temelde dürüst olmadığını düşündükleri söylenebilmektedir. 41-50 saat ve 51 saat üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 2,00'den daha yüksektir ve bu da onların insanların temelde dürüst olduklarını düşündüklerini göstermektedir. Ve 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bu aralıkta

çalıştığını ifade eden katılımcılardan biri olarak ÇP-13 insanları temelde dürüst olarak düşündüğünün sebebini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çoğu insan dürüştür. Ben güvenmeyi seven bir insanım. Karşıdakine güvenmeden de adım atamıyorsun. Bilim de böyle bir şey zaten. Bir şeyleri kabul ederek basamakları kurup ona göre ilerlemek zorunda kalıyorsun. Bir insanla da en başta dürüst olmadığına inanarak davranırsan yine hiçbir şekilde ilerleyemiyorsun.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

f. Gelir durumuna göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına katılımcıların gelir durumları dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 250’de görülmektedir:

Tablo 250

Gelir Durumuna Göre Dürüstlük

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dürüstlük</u>	14	1,71	22	2,14	10	2,10

6001-9000 arasında gelir düzeyinde olduğunu ifade eden katılımcılardan biri olarak ÇP-10 çoğu insanın temelde dürüst olduğunu fakat sonradan bazı durumlar sebebi ile değişilebildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Temelde dürüştür. Ortamlardan sonra bozulur. Çünkü bizim Türk halkı olarak aile yapısı, kültürel, sosyal bir ahlaki yapımız var. Sonuçta doğduktan belirli bir yaşa kadar çocuk ailesinin yanında duruyor. Orada ailevi terbiyeyi alıyorsun iyi ya da kötü. Ama dışarı çıktığın zaman her türlü durum var. Nefis var şeytan var hırs var. Tabi karakter meselesi bunu herkes yapacak diye bir kaide yok.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

g. Ev durumuna göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına katılımcıların ev durumları dikkate alınarak bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 251’de görülmektedir:

Tablo 251

Ev Durumuna Göre Dürüstlük

	<u>Ev durumu</u>					
	<u>Kira</u>	<u>Lojman</u>	<u>Kendi evi</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dürüstlük</u>	17	2,47	4	2,00	25	1,68

Kendi evinde yaşayan katılımcılar hariç diğer katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerinde yer alması sebebi ile yalnızca kendi evinde yaşayan katılımcıların genel olarak insanların temelde dürüst olmadığını düşündükleri söylenebilmektedir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden katılımcılardan ÇP-14 ise insanların pek çok sorunlar sebebi ile dürüst olmadıklarını şu şekilde açıklamıştır:

“Çoğu insan temelde dürüst değil. Günümüz toplumunda hem ekonomik sorunlardan hem yaşantısal sıkıntılar yüzünden herkes birbirini dolandırma, kandırma peşinde. Çıkar peşinde olduğu için dürüst değil.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre dürüstlük

Çoğu insanın temelde dürüst olmasının düşünülmesi ortalamasına yaşanılan kişiler dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve eş ve çocuk(lar) ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 252’de görülmektedir:

Tablo 252

Yaşanılan Kişilere Göre Dürüstlük

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Dürüstlük</u>	7	1,86	2	3,00	14	2,50	23	1,65

Ev arkadaşı ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalamalarının 2,00’nin üzerinde olması onların genel olarak insanları temelde dürüst olarak gördüklerini ifade etmektedir. Fakat tek, eşi ve çocuk(lar) ile yaşayan katılımcıların ortalaması 2,00’nin altındadır ve bu durumda onların insanların temelde dürüst olmadıklarını düşündüklerini göstermektedir. Eşi ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması

ise diğerlerine göre daha düşüktür. Eşi ve çocukları ile yaşadığını ifade eden Çİ-2 herkesin temelde dürüst olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Değildir. Herkes dürüst olsa Türkiye’nin hali böyle olmaz ki. Polise ihtiyaç kalmaz, jandarmaya ihtiyaç kalmaz.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

2. Güvenilirlik

Güven bölümünün ikinci sorusuna gelindiğinde katılımcılara çoğu insanın güvenilir olup olmadığı sorulmuştur. Örneklemenin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,35 olarak çıkmıştır ve bu durumda ortalama değer altında olmakla birlikte katılımcıların genel olarak insanların çoğunluğunu güvenilir bulmadığı söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre güvenilirlik

Çoğu insanı güvenilir bulup bulmama ile ilgili olarak cinsiyet değişkeni dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 1,17 olarak Tablo 253’te görülmektedir:

Tablo 253

Cinsiyete Göre Güvenilirlik

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Güvenilirlik</u>	10	2,00	36	1,17	46	1,35

Kadın katılımcıların ortalaması tam olarak ortalama değere denk gelmektedir ve erkek katılımcıların ortalaması ise ortalama değer altında kalmaktadır. Yani erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Erkek katılımcılardan ÇP-12 her insanın farklı ortamda büyümesi ile ilgili olarak farklı şartların insanları farklı hale getireceğini ve bu durumda genel bir güvenilirlikten bahsedilemeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır değildir. Her insan aynı ortamda ve aynı şartlarda büyümüyor.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

b. Mesleğe göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların meslekleri dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,46 ve imam katılımcıların ortalaması ise 1,20 olarak Tablo 254’te görülmektedir:

Tablo 254

Mesleğe Göre Güvenilirlik

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Güvenilirlik</u>	26	1,46	20	1,20

Her iki meslek için de çoğunluğun güvenilir olmadığını düşündüğü görülmektedir fakat imam katılımcılar için daha fazla kişi böyle düşünmektedir. Bu durumda polis katılımcıların ortalaması çalıştıkları ortamlar sebebi ile daha düşük beklenmekte iken tam tersi olarak imam katılımcıların ortalaması daha düşük olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak imam katılımcılardan biri olan Çİ-3 konuyla ilgili olarak örnek davranışların terk edilmesi, gelenekten uzaklaşılması ve internet ortamının olumsuz etkileri gibi pek çok nedenin güvensiz ortam oluşturduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Çünkü geline 21. yüzyıldaki nokta, örnek oluşumlar terk edildi, kötü alışkanlıklar boy göstermeye başladı, yetiştirdiğimiz evlatlarımız örf ve âdetimizden uzaklaştı, gelişen dünya ortamında internet ortamı ağır bastı ve çocuklarımız ve aileleri, okullar ve çevre olumsuz etkilendi ve bu da güvenilir ortamın azalmasına yol açtı.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

c. Yaşa göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların yaşları dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,00 ve 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 1,60 olarak Tablo 255’te görülmektedir:

Tablo 255

Yaş'a Göre Güvenilirlik

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Güvenilirlik	20	1,60	3	1,00	9	1,33	14	1,07

Genel olarak tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altında yer almaktadır ve bu da çoğunluktaki katılımcıların insanların güvenilir olmadığını düşündüklerini ifade etmektedir. Kıyaslama yapıldığında ise 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların bazıları insanların güvenilir olduğunu düşünmektedir ve bu yaş aralığında olan ÇP-2 bazı güvenilirmez insanlar için tüm insanları yargılamak istemediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet. Çünkü herkes kendini güvenilir bir insan olarak görüyor. Kimse kendine kötü bir açıdan bakmak istemez. Ya sonuçta tamamen kötü bir dünyada değiliz. İlla ki güvenilir insanlar var. Zira kimse ben kötüyüm demez zaten. Herkesin içinde yatan bir iyilik, güvenilirlik vardır zaten. Hani birkaç insan yüzünden insanların genelini yargılamak istemem.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların öğrenim düzeyleri dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında ortaöğretim düzeyinde olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden ,83 ve lisans öğrenim düzeyinde olan katılımcıların ortalaması ise 1,67 olarak Tablo 256’da görülmektedir:

Tablo 256

Öğrenim Durumuna Göre Güvenilirlik

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Güvenilirlik	6	,83	22	1,23	18	1,67

Tüm öğrenim durumlarındaki katılımcıların ortalaması ortalama değerin altındadır ve genel olarak hepsi insanların çoğunluğunun güvenilir olmadığını düşünmektedir. Örneğin lisans mezunu katılımcılar da böyle düşünmekle birlikte bazı

böyle düşünmeyen katılımcılar sebebi ile ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Örneğin ÇP-13 lisans mezunu katılımcılardan biri olarak yüzdelik olarak çoğu insanın güvenilir olabileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Çoğu insan güvenilirdir. Beni yanıltan çok insan oldu fakat bunu yüzdeye vurduğun zaman %51’in üzerindedir güvenilir olan.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

e. Çalışma saatine göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların haftalık çalışma saatleri dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında 30-40 saat aralığında çalışan ve emekli olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,00 ile hem birbirlerine eşit hem de en düşük ortalama sahibidirler. 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,64 olarak Tablo 257’de görülmektedir:

Tablo 257

Çalışma Saatine Göre Güvenilirlik

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Güvenilirlik	4	1,00	22	1,64	6	1,33	14	1,00

Genel olarak tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları 2,00’nin altında ve bu durumda ortalama düzeyin altında yer almaktadırlar. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise 30-40 saat aralığında çalışan ve emekli olan katılımcıların ortalaması birbirleri ile eşit ve diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Emekli olan katılımcılardan Eİ-3 insanların güvenilir olmadığını yalnızca güvenilir görüldüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Sözde güvenilir ama gerçekte güvenilmez. Güvenilir görünürler yalnızca.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

f. Gelir durumuna göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların gelir durumları dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,14 ve 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 1,60 olarak Tablo 258’de görülmektedir:

Tablo 258**Gelir Durumuna Göre Güvenilirlik**

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Güvenilirlik</u>	14	1,14	22	1,36	10	1,60

Gelir durumları dikkate alındığında tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altındadır. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha düşüktür. Bu gelir düzeyinde olduğunu ifade eden Eİ-1 ahir zamanda olunması nedeniyle kimseye güvenilmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir zaman gelecek insan en yakın arkadaşına güvenemeyecek diyor Peygamberimiz hadisinde. En yakın komşudan korkacak diyor. Sokağa çıkamayacak zamana gelecek diyor ahir zamanda. Biz ahir zamandayız işte. Bak tek başımıza gezebiliyor muyuz? Dışarıda bir sürü cinayet oluyor. Kim senin düşmanın bilemiyorsun bile. Şu asırda gerçekten kimseye güvenemiyorsun ya.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

g. Ev durumuna göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların ev durumları dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,08 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,71 olarak Tablo 259’da görülmektedir:

Tablo 259**Ev Durumuna Göre Güvenilirlik**

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Güvenilirlik</u>	17	1,71	4	1,50	25	1,08

Genele bakıldığında tüm katılımcıların ortalaması ortalama değerin altındadır ve aslında katılımcıların çoğunluğu genel olarak insanların güvenilir olmadığını düşünmektedir. Ev durumlarına göre kıyaslandığında kendi evinde yaşayan

katılımcılar genel olarak kişilerin güvenilir olmadığını düşünmektedirler. Kendi evinde yaşadığını ifade eden Eİ-6 şunları dile getirmiştir:

“Kesinlikle değildir. İnsanlar menfaatçi olmuş. Selamı neredeyse menfaat için veriyor.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre güvenilirlik

Çoğu insanın güvenilir olup olmaması ile ilgili olarak katılımcıların yaşadıkları kişiler dikkate alınarak ortalamalara bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ve eşi ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,22 olarak Tablo 260’ta görülmektedir:

Tablo 260

Yaşanılan Kişilere Göre Güvenilirlik

	Yaşanılan kişi(ler)							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Güvenilirlik</u>	7	1,57	2	2,00	14	1,36	23	1,22

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar hariç diğer katılımcıların ortalaması ortalama değerinin altında yer almaktadır ve eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması da diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Eşi ve 1 kızı ile yaşayan katılımcı EP-1 kızı işe giderken kimseye güvenilmediği için kızı servise binene kadar pencereden baktığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Yok. Bir örnek vereyim mesela kızım gece 12’de yola iniyor, fabrikaya gidecek ben balkondan bakıyorum o servise binene kadar.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

3. İyi ve kibar

Güven bölümünün üçüncü sorusu olarak katılımcılara çoğu insanın temelde iyi ve kibar olup olmadığı sorulmuştur. Örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,18 çıkmıştır. Ve bu da ortalama değerinin üzerinde yer aldığını ifade etmektedir. Bu nedenle çoğunluğun insanların temelde iyi ve kibar olduğunu düşündüğünü ifade etmek doğru olabilmektedir.

a. Cinsiyete göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların cinsiyet değişkenleri dikkate alındığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,40 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 2,11 olarak Tablo 261’de görülmektedir:

Tablo 261

Cinsiyete Göre İyi ve Kibar

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	10	2,40	35	2,11	45	2,18

Her iki cinsiyetin ortalaması ortalama değerin üzerinde görülmektedir ve kıyaslama da ise kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksektir. Ve kadın katılımcılardan ÇP-3 her insanın temelinde hem iyilik hem de kötülük olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Her insanın temelinde hem iyilik hem de kötülük vardır. Bu nedenle her insanın bir tarafında iyilik vardır.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

Erkek katılımcıların ortalaması ise kadın katılımcılara göre daha düşüktür. Ve erkek katılımcılardan ÇP-10 aile yapısı farklılıklarının ve şartlarında aynı olmaması sebebi ile çoğunluğun iyi ve kibar olamayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Değildir bence aile yapısı da olsa kibarlık birazcık karakter meselesi. Hepimiz bir değiliz sonuçta. Şartlarımız aynı değil. Herkesin hikâyesi farklı olduğu için yetiştirilmede eksiklikler olabilir.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

b. Mesleğe göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların meslekleri dikkate alındığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,26 ve polis katılımcıların ortalaması ise 2,12 olarak Tablo 262’de görülmektedir:

Tablo 262

Mesleğe Göre İyi ve Kibar

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	26	2,12	19	2,26

Her iki meslek grubu için de ortalama düzeyin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Karşılaştırma yapmak istendiğinde imam katılımcıların ortalamasının polis katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. İmam katılımcılardan Eİ-3 kişilerin temelinde iyi olduğunu fakat uygulamada yanı tutum ve davranışlarında iyi kalamadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Temelde var ama uygulamada yok. Uygulama yanlış.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

Polis katılımcılarda bu ortalamanın imam katılımcılara göre daha düşük olduğu söylenmişti. Örnek verilmek istenirse ÇP-4 kişilerin ailesine değil ama dışarıya karşı iyi ve kibar olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Dışarıya iyi ve kibardır bence ama eve gelince öyle olmuyordur.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

c. Yaşa göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların yaşları dikkate alındığında 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,67 ve 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması ise 1,77 olarak Tablo 263’te görülmektedir:

Tablo 263

Yaşa Göre İyi ve Kibar

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	20	2,20	3	2,67	9	2,56	13	1,77

55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olmakla birlikte ortalama değerinde altındadır. 35-44 yaş aralığındaki katılımcılar ise diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. Bununla ilgili olarak da Çİ-4 her insanın iyilik temelinde doğduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet, temelinde vardır aslında. Her doğan iyilik fitratı üzerine doğar.”
(Çalışan imam 4, 44, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların öğrenim düzeyleri dikkate alındığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,38 ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise 1,50 olarak Tablo 264’te görülmektedir:

Tablo 264

Öğrenim Durumuna Göre İyi ve Kibar

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	6	1,50	21	2,38	18	2,17

Ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olmakla birlikte ortalama değerinin altında olan tek öğrenim düzeyidir. Ortaöğretim mezunu olduğunu ifade eden Eİ-1 iyilik ve kibarlığın insanların kendi menfaatlerine göre var olduğunu düşündüğünü ve konuyla ilgili olarak bir ayet örnek vererek şu şekilde ifade etmektedir:

“İyilik ve kibarlık menfaatine göre var. Menfaati bittiğinde kibarlığı da biter. Ayet var değil mi? Biz insanoğlunu hem iyi gün hem de kötü gün için yarattık. Hem günah içinde hem de sevap içinde. Her şey menfaate bağlı yani.”
(Emekli imam 1, 57, Erkek).

Ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir ve ön lisans mezunu olduğunu ifade eden Eİ-7 temelde iyi ve kibar olunması ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Türk insanı genelde iyi ve kibardır ama olmayan da vardır. %90’ı diyebiliriz.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

e. Çalışma saatine göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların haftalık çalışma saatleri dikkate alındığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,67 ve emekli katılımcıların ortalaması ise 1,79 olarak Tablo 265'te görülmektedir:

Tablo 265

Çalışma Saatine Göre İyi ve Kibar

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	3	2,67	22	2,36	6	2,17	14	1,79

Emekli katılımcılar hariç diğer katılımcıların ortalamaları ortalama değer üzerinde iken emekli katılımcılar 1,79 ortalama ile hem ortalama değer altındadır hem de diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahiptir. Diğer katılımcılar da ortalama değer üzerinde olsa da 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. 30-40 saat aralığında çalıştığını ifade eden katılımcılardan Çİ-2 temelde iyi olduğunu fakat sonra menfaat ile durumun değiştiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Muhakkak, temelde iyi ve kibardır ama sonra değişiyor işte. Menfaat işin içine girdiği zaman ana baba birbirini tanımıyor ki. Mesela iki abim birbirine girdi neden sen fazla aldın ben az aldım diye (miras).” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

f. Gelir durumuna göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların gelir düzeyleri dikkate alındığında 9001 ve üzeri gelir düzeyine sahip katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,40 ve 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,10 olarak Tablo 266'da görülmektedir:

Tablo 266

Gelir Durumuna Göre İyi ve Kibar

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	14	2,14	21	2,10	10	2,40

Gelir durumlarında 9001 ve üzeri gelir düzeyine sahip katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir ve bu da bu gelir düzeyindeki katılımcıların insanların temelinde iyilik ve kibarlık olduğunu düşünmelerinin daha fazla olduğunu ifade etmektedir. 9001 ve üzeri gelir düzeyi olduğunu ifade eden ÇP-2 ve ÇP-6 temel olarak insanların iyi ve kibar olduğunu fakat gösterme biçimlerinin değişmesi veya yansıtma biçimlerinin farklı olduğunu veyahut çevre ile bunun değişebileceğini ifade etmektedirler.

“Aslında öyle. Yansıtma biçimleri değişkenlik gösterdiği için farklı durabiliyor insanlarda. Ama temelde öyleler bence.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

“Evet. Sonradan çevre faktörü vs ile bozuluyor.” (Çalışan polis 6, 26, Kadın).

g. Ev durumuna göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların yaşadıkları ev durumları dikkate alındığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,25 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,12 olarak Tablo 267’de görülmektedir:

Tablo 267

Ev Durumuna Göre İyi ve Kibar

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	17	2,12	4	2,25	24	2,21

Genel olarak tüm kategorilerde yaşayan katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır ve kıyaslama yapıldığında ise kirada yaşayan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu

görülmektedir. Kirada yaşadığını ifade eden ÇP-9 kişilerin zorunlu olduklarında kibarlık yaptıklarını aslında kibar olmadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır değildir. Sadece zorunda oldukları için öyle davranırlar.” (Çalışan polis 9, 27, Kadın).

h. Yaşanılan kişilere göre iyi ve kibar

Kişilerin temelde iyi ve kibar olduklarının düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların yaşadıkları kişiler dikkate alındığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise daha düşük olarak Tablo 268’de görülmektedir:

Tablo 268

Yaşanılan Kişilere Göre İyi ve Kibar

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Ortalama
<u>İyi ve kibar</u>	7	2,43	2	1,00	13	2,31	23	2,13

Genel değerlendirmede ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar haricinde diğer katılımcıların ortalaması ortalama değerinin üzerindedir. Ve burada tek yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Tek yaşadığını ifade eden ÇP-18 insanların temelde iyi olduğunu fakat daha sonradan aynı kalmadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi ki temelde iyidir ama sonradan bozulurlar.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek).

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğerlerine göre düşük olmakla birlikte ortalama düzeyinde altında kalmıştır. Ve ev arkadaşı ile yaşayan Çİ-11 kibarlığın ve iyiliğin karakterle ilgili olarak değiştiğini ve herkesin iyi veya kibar olamayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Temelde kibar olamaz. Kibarlık kişinin karakteri ile ilgilidir. İyilik de öyledir. Herkes iyi olamaz.” (Çalışan imam 11, 29, Erkek).

4. Başkasına güven

Güven bölümünün dördüncü sorusu olarak katılımcılara çoğu insanın başkalarına güvenip güvenmediği sorulmuştur. Cevaplara göre de örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,44 olarak çıkmıştır ve bu durumda katılımcıların çoğunluğu insanların başkalarına güvenmediklerini düşünmektedirler.

a. Cinsiyete göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların cinsiyetleri dikkate alındığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,11 ve erkek katılımcıların ise 1,26 olarak Tablo 269'da görülmektedir:

Tablo 269

Cinsiyete Göre Başkasına Güven

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Başkasına güven</u>	9	2,11	34	1,26	43	1,44

Kadın katılımcıların ortalaması hem ortalama değer üzerinde hem de erkek katılımcılardan daha yüksektir. Bununla ilgili olarak kadın katılımcılardan ÇP-3 ilişkilerin güven temelli olması sebebi ile kişilerin başkalarına güven duyduklarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Çoğu insan karşısındaki kişiye güvenmek ister. Yani o güvenmese de güvenir. Çünkü güven olmasa arkadaşlık olmaz, ilişki kurulmaz. Mesela bir güven olmasa aradan en basitinden çantan için şunu tut bile diyemezsin yani.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

Erkek katılımcıların ortalaması (1,26) ise hem kadın katılımcıların ortalamasından düşüktür hem de ortalama değerin altında olduğu görülmektedir. Erkek katılımcılardan ÇP-16 güvenin zamanla olduğunu ve bu nedenle çoğu insanın başkalarına güvenmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Güvenmez. Çünkü güven hemen kazanılacak bir şey değil. Süreç gerektirdiğini düşünüyorum.” (Çalışan polis 16, 28, Erkek).

Kadın katılımcılar kurulan ilişkilerin güven temelli olduğunu ifade ederken erkek katılımcılar, ilişki kurulduktan sonra kişilerin tanınarak güvenilir ya da güvenilmez olduğuna karar verileceğini düşünmektedirler.

b. Mesleğe göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların meslekleri dikkate alındığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,60 ve imam katılımcıların ise 1,22 olarak Tablo 270’te görülmektedir:

Tablo 270

Mesleğe Göre Başkasına Güven

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Başkasına güven	25	1,60	18	1,22

Her iki meslek grubunun ortalamasının 2,00’nin altında olduğu görülmektedir. Bu durumda her ikisi de ortalama değerin altındadır. Birbirleri ile karşılaştırıldıklarında ise polis katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir ve EP-4 çok fazla saf insanın olması sebebi ile güvenildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet, çok saf insanlarımız var. Çünkü mağduriyet yaşayan insanımız çok fazla var.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

İmam katılımcıların ortalaması polis katılımcıların ortalamasından da düşük olarak görülmektedir. Ve imam katılımcılardan biri olan Çİ-6 ise insanların birbirlerine çok güvenmediğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Güvenmez çünkü sapmalar oluyor son zamanlarda. Millet birbirini kandırıyor. Temelde iyiyiz ama ortaya çıktığımızda yamuluyoruz.” (Çalışan imam 6, 53, Erkek).

c. Yaşa göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların yaşları dikkate alındığında 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların

ortalaması 4,00 üzerinden 1,68 ve 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması ise 1,21 olarak Tablo 271’de görülmektedir:

Tablo 271

Yaşa Göre Başkasına Güven

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına güven</u>	19	1,68	3	1,33	7	1,29	14	1,21		

Tüm yaş gruplarındaki katılımcıların ortalamaları ortalama değer altında yer almaktadır. Fakat kıyaslama yapıldığında ise 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması diğerlerine göre daha düşük iken 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise daha yüksektir. 24-34 yaş aralığında olan katılımcılardan ÇP-12 ilk olarak güvenmeyi tercih ettiklerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Aslında insanlar ilk olarak güven duygusu ile yaklaşırlar. Güvenmeyeceğine ise sonradan karar verir. Mesela yol soracak zaman bile ilk önce tipine bakarsın ve seninle iletişim kuracağına güvendiğin kişiye sorarsın.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların öğrenim durumları dikkate alındığında lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,53 ve ön lisans mezunu katılımcıların ise 1,35 olarak Tablo 272’de görülmektedir:

Tablo 272

Öğrenim Durumuna Göre Başkasına Güven

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına güven</u>	6	1,50	20	1,35	17	1,53

Tüm öğrenim durumundaki katılımcıların ortalamaları ortalama değer altındadır. Karşılaştırıldıklarında ise ön lisans mezunu katılımcıların ortalamasının

diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ön lisans mezunu olan ÇP-10 güvenenler olsa bile genel olarak aldatanların çok olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Güvenenler var yani. Ama alicengiz yapan çok. Yani güveniyormuş gibi yapıp kandıranlar çok. Hâlbuki yanına kalmıyor ama iki yüzlülük yapıyorlar.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

e. Çalışma saatine göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların haftalık çalışma saatleri dikkate alındığında 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ve 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,00 olarak Tablo 273’te görülmektedir:

Tablo 273

Çalışma Saatine Göre Başkasına Güven

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına güven</u>	4	1,00	19	1,47	6	2,00	14	1,29

Tüm saatlerde çalışan katılımcıların ortalamaları 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcılar hariç 2,00’ nin altında olması sebebi ile ortalama düzeyin altındadırlar. Karşılaştırma yapılmak istendiğinde 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Haftalık 30-40 saat aralığında çalışan katılımcılardan biri olarak Çİ-1 şunları ifade etmektedir:

“İnsan arkadaşına bile güvenemiyor ki ya.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

f. Gelir durumuna göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların gelir durumları dikkate alındığında 9001 ve üzeri gelir düzeyine sahip katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,67 ve 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ise 1,15 olarak Tablo 274’te görülmektedir:

Tablo 274

Gelir Durumuna Göre Başkasına Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına</u> <u>güven</u>	13	1,15	21	1,52	9	1,67

Genel olarak tüm gelir gruplarındaki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altındadır. Karşılaştırma yapıldığında ise 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 3000-6000 arasında geliri olduğunu ifade eden EP-2 insanların başkalarına olan güvenleri ile ilgili olarak şunları dile getirmektedir:

“Güvenmez, güven de hep çıkara dayanmış. Benden ne ister ne yapar diye düşünüyor insan, güvendiği insan da aynısını bekliyor ne isteyebilirim diye düşünüyor.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

g. Ev durumuna göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların yaşadıkları ev durumları dikkate alındığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,69 ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ise 1,25 olarak Tablo 275’te görülmektedir:

Tablo 275

Ev Durumuna Göre Başkasına Güven

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Başkasına</u> <u>güven</u>	16	1,69	3	1,67	24	1,25

Ev durumları dikkate alındığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altında yer almaktadır ve birbirlerine çok yakın ortalamalara sahiptirler. Karşılaştırma yapılmak istendiğinde ise kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir.

Kendi evinde yaşadığını ifade eden Çİ-4 kişilerin başkalarını güvenilir bulmaları ile ilgili olarak şunları dile getirmektedir:

“Günümüz şartlarında güven duygusu az.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre başkasına güven

Çoğu insanının başkalarına güvenip güvenmediğinin düşünülmesi ile ilgili olarak katılımcıların kimle yaşadıkları dikkate alındığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,00 ve eş ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ise 1,20 olarak Tablo 276’da görülmektedir:

Tablo 276

Yaşanılan Kişilere Göre Başkasına Güven

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Başkasına güven</u>	7	1,43	2	2,00	14	1,71	20	1,20

Yaşanılan kişiler dikkate alındığında eş ve çocukları ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Ayrıca ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ortalama değere sahip olmakla birlikte diğer katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahiptir ve diğer katılımcılar için de ortalama değerinin altında oldukları görülmektedir. Eşi ve bir çocuğu ile yaşayan Çİ-12 kişilerin başkalarına güvenmeleri ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Güvenmez zannetmiyorum. Güven olsa bankalar olmazdı ve insanlar kapılarını kilitlemezdi.” (Çalışan imam 12, 48, Erkek).

5. Kendini güvenilir bulma

Güven bölümünün beşinci sorusu olarak katılımcılara kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları sorulmuştur. Örneklemenin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 3,09 olarak çıkmıştır. Ve bu da katılımcıların genel olarak kendilerini güvenilir bulduklarını ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların

ortalaması 4,00 üzerinden 3,20 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 3,06 olarak Tablo 277’de görülmektedir:

Tablo 277

Cinsiyete Göre Kendini Güvenilir Bulma

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Kendini</u>	10	3,20	36	3,06	46	3,09
<u>güvenilir bulma</u>						

Her iki cinsiyetin de kendini genel olarak güvenilir bulmasının yanı sıra kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Kadın katılımcılardan ÇP-1 kendini güvenilir olarak şu şekilde tanımlamaktadır:

“Evet. Kolay kolay bir insana yamuk yapmam. Bana zarar mı veriyor ya da artı katacak biri değil mi kendimi çekerim, muhabbeti keserim.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

Erkekler de her ne kadar kendilerini güvenilir olarak tanımlasalar da aralarında kadınlardan daha fazla tanımlamayanlar bulunmaktadır. Bunlardan biri olarak Çİ-3 tanıdıklarına karşı güvenilir olduğunu fakat tanımadıklarına karşı güvenilir olmadığını ve kendisinin de güvenmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Tanıdıklarım karşı güvenilirimdir. Ama ahlakını bilmediklerime, tanımadıklarım hem güvenmem hem de güven veremem.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

b. Mesleğe göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,10 ve polis katılımcıların ortalaması ise 3,08 olarak Tablo 278’de görülmektedir:

Tablo 278**Mesleğe Göre Kendini Güvenilir Bulma**

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	26	3,08	20	3,10

Her iki meslek grubu katılımcılarının kendilerini güvenilir olarak tanımladıklarını söylemek mümkündür. Fakat imam katılımcıların ortalamasının polis katılımcılara göre daha yüksek olması sebebi ile kendilerini polis katılımcılara göre daha fazla güvenilir olarak tanımlamaktadırlar. İmam katılımcılardan Çİ-8 kendini şu şekilde güvenilir olarak tanımlamaktadır:

“Genelde insanların %80’i güvenir yani meslek icabı da olsa. Çevremizdekiler yıllardır beraber olduklarımız herhangi bir kötülük görmediklerinden dolayı güvenilir olarak tanımlarlar yani.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

Kendini güvenilir olarak tanımlamaktan ziyade mesleki olarak etraftaki kişilerin güvenilir bulunduğunu ifade etmektedir. Ve genel olarak imam katılımcılar birine yanlışımlı olmuyor genelde cemaatimiz güvenir bize yorumlarını yapmışlardır. Burada mesleğin güvenilirliği etkilediğinden bahsetmek mümkün olmaktadır.

c. Yaşa göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,22 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 3,00 olarak Tablo 279’da görülmektedir:

Tablo 279**Yaşa Göre Kendini Güvenilir Bulma**

	Yaş							
	Sayı	<u>24-34</u> Ortalama	Sayı	<u>35-44</u> Ortalama	Sayı	<u>45-54</u> Ortalama	Sayı	<u>55+</u> Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	20	3,05	3	3,00	9	3,22	14	3,07

Tüm yaş gruplarındaki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerindedir. 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmekte ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ama genel olarak tüm yaş gruplarındaki katılımcıların 3,00 ve üzeri ortalama sahip olmaları sebebi ile kendilerini güvenilir olarak tanımladıklarını ifade etmek mümkündür.

Ayrıca tabloda da görüldüğü üzere yaş arttıkça kendini güvenilir bulma artıyor veya azalıyor gibi bir düşünceye varılamamaktadır. Azalan artan ve tekrar azalan bir tablo görülmektedir. Bununla ilgili olarak genç bireylerin özgüvenlerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkün iken daha sonra gelen orta yaşlarda güven düzeyi düşmektedir. Bu yaşlarda kişilerin ev, çocuk kaygısı gibi pek çok hayati kaygıları olmaktadır. Hayatla ilgili düzenleri kurulduktan sonra tekrar güvenleri artmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,14 ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise 3,00 olarak Tablo 280’de görülmektedir:

Tablo 280

Öğrenim Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Kendini</u>	6	3,00	22	3,14	18	3,06
<u>güvenilir bulma</u>						

Tüm öğrenim düzeyindeki katılımcıların ortalamalarına bakıldığında ortalama değerin üzerinde yer almaktadırlar ve genel olarak 3,00 ve üzeri ortalama sahip olmaları sebebi ile kendilerini güvenilir olarak tanımladıklarından bahsetmek mümkündür. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise ön lisans mezunu katılımcılar diğer katılımcılara göre kendilerini daha fazla güvenilir olarak tanımlamaktadırlar. Ön lisans mezunu olan EP-4 kendini şu şekilde güvenilir olarak tanımlamaktadır:

“Evet. Şu anlamda tanımlarım. Ben karşımdaki insanı hiçbir konuda kandırmam. Ne parasal anlamda ne de düşünce açısından asla kandırmam. Politikam şeffaf olmaktır.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

e. Çalışma saatine göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına haftalık çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,23 ve 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması ise 2,22 olarak Tablo 281’de görülmektedir:

Tablo 281

Çalışma Saatine Göre Kendini Güvenilir Bulma

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	4	2,25	22	3,23	6	3,00	14	3,14

Çalışma saatleri dikkate alınarak kendilerini güvenilir bulma ortalamalarına bakıldığında genel olarak tüm kategorilerdeki ortalamalar 2,00’nin üzerinde olarak görülmektedir. Ve bu durumda katılımcıların çoğunluğunun kendilerini güvenilir olarak tanımladıklarından bahsetmek mümkündür. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bu saat aralığında çalıştığını ifade eden Çİ-5 kendini hangi nedenlerle güvenilir olarak tanımladığını aşağıda ifade etmektedir:

“İnşallah bugüne kadar güvensizlikle ilgili hiç bir şey yapmadım ve karşılaşmadım da. Kendime yapılmasını istemediğim bir şeyi asla başkasına yapmadım ve aklımın ucundan bile geçirmedim.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

f. Gelir durumuna göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,14; 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 3,09 ve 9001 ve üzeri gelir

düzeyine sahip katılımcıların ise ortalamasının 3,00 olduğu Tablo 282’de görülmektedir:

Tablo 282

Gelir Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	14	3,14	22	3,09	10	3,00

Tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalamasının ortalama değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca gelir düzeyi ile kendini güvenilir bulma arasında ters orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani gelir düzeyi düşük olan katılımcılar gelir düzeyi yüksek olan katılımcılara göre kendilerini daha fazla güvenilir bulmaktadırlar. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların kendilerini daha fazla güvenilir olarak tanımladıkları görülmektedir. Bununla ilgili olarak 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan Eİ-3 kendini güvenilir olarak şu şekilde tanımlamaktadır:

“Evet. Ya söz vermem ya da sözümde dururum. Zarar da etsem sözümü yerine getiririm.” (Emekli imam 3, 62, Erkek).

g. Ev durumuna göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına yaşadıkları ev durumları dikkate alınarak bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,25 ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise 3,04 olarak Tablo 283’te görülmektedir:

Tablo 283

Ev Durumuna Göre Kendini Güvenilir Bulma

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	17	3,12	4	3,25	25	3,04

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerindedir ve birbirlerinin ortalamalarına yakındırlar. Bu nedenle tüm kategorilerdeki katılımcıların kendilerini güvenilir buldukları söylenebilmektedir. Karşılaştırma yapılmak istendiğinde ise lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Lojmanda yaşayan katılımcılardan biri olan Çİ-7 kendini güvenilir bulma ile ilgili olarak imam mesleğinin etkisinin olduğunu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Evet. Bence güvenirlir. Konumumuz itibari ile herkes güvenir, fikirlerimizi beğenmez ayrı mesele.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre kendini güvenilir bulma

Katılımcıların kendilerini güvenilir bulup bulmadıkları ile ilgili olarak ortalamalarına yaşadıkları kişiler dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,50; tek ve eşi ile yaşayan katılımcıların ise ortalaması 3,00 olarak Tablo 284’te görülmektedir:

Tablo 284

Yaşanılan Kişilere Göre Kendini Güvenilir Bulma

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Kendini güvenilir bulma</u>	7	3,00	2	3,50	14	3,00	23	3,13

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamasının 3,00 ve üzeri olması sebebi ile ortalama değerin üzerinde kendilerini güvenilir buldukları söylenebilmektedir. Fakat karşılaştırma yapıldığında tek ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması birbirlerine eşit olmakla birlikte diğer katılımcılara göre de daha düşük ortalamaya sahiptirler. Eşi ile yaşadığını ifade eden ÇP-19 kendisine bile güvenmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Ben bile damarıma basıldığında her şeyi yaparım yani.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

6. Karşılıklı Güven

Güven bölümünün altıncı sorusu olarak katılımcılara çoğu insanın başkaları tarafından güvenildiğinde aynı karşılığı verip vermediği sorulmuştur. Yani karşılıklı olarak güven söz konusu mudur? Katılımcıların cevaplarına göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,41 olarak çıkmıştır ve bu da ortalama değerin üzerinde bir değerdir. Bu nedenle genel olarak katılımcıların karşılıklı güven olduğunu düşündükleri görülmektedir.

a. Cinsiyete göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına cinsiyete göre bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,43 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 2,33 olarak Tablo 285’te görülmektedir:

Tablo 285

Cinsiyete Göre Karşılıklı Güven

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Karşılıklı güven</u>	9	2,33	35	2,43	44	2,41

Her iki cinsiyetin de ortalama değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Karşılaştırma yapıldığında ise kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha düşüktür. Kadın katılımcılardan ÇP-5 kimsenin birbirine güvenmediğini ve yalnızca kendi çıkarını düşündüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Bence bu dünyada kimse birbirine güvenmiyor herkes kendi çıkarını düşünüyor.” (Çalışan polis 5, 31, Kadın).

b. Mesleğe göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına mesleğe göre bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,52 ve imam katılımcıların ortalaması ise 2,26 olarak Tablo 286’da görülmektedir:

Tablo 286***Mesleğe Göre Karşılıklı Güven***

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	25	2,52	19	2,26

Her iki meslek için de karşılıklı güven olduğu düşünülmektedir çünkü ortalamanın üzerinde değere sahiptirler. Fakat polis katılımcılar daha fazla kişilerin karşılıklı güven beslediklerini düşünmektedirler. Polis katılımcıların çalıştıkları ortamlarda karşılaştıkları insanlar baz alınarak düşünüldüğünde imam katılımcılara göre daha az ortalamaya sahip olması beklenirken imam katılımcılardan daha yüksek ortalamaya sahiptirler. İmam katılımcıların ortalaması ise ortalama değer üzerinde olsa da polis katılımcılardan daha düşüktür. İmam katılımcılar genel olarak güvenin suistimal edildiğini düşünmektedirler.

c. Yaşa göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,58 ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 1,89 olarak Tablo 287’de görülmektedir:

Tablo 287***Yaşa Göre Karşılıklı Güven***

	Yaş							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	19	2,58	2	2,00	9	1,89	14	2,57

Yaş kriterine göre değerlendirmede 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olmakla birlikte ortalama değerinde altındadır. 35-44 yaş arasındaki katılımcılar ise tam olarak ortalama değere sahiptir. Diğer yaş gruplarının ortalama değer üzerinde olduğu söylenebilmektedir ve bunların yanı sıra 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha

yüksektir. 24-34 yaş aralığında olan ÇP-3 her ne kadar güvenin boşa çıkarıldığı zamanlar olsa da genel olarak güvenin karşılıklı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Güven karşılıklıdır evet ama bazen güveni boşa çıkartan oluyor. Ama genele vurduğumuzda güvene karşılık güven verilir.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumlarına göre bakıldığında lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,65 ve ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 2,24 olarak Tablo 288’de görülmektedir:

Tablo 288

Öğrenim Durumuna Göre Karşılıklı Güven

	Ortaöğretim		Öğrenim durumu		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	6	2,33	21	2,24	17	2,65

Tüm öğrenim düzeyindeki katılımcıların ortalamasının ortalama değerin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Karşılaştırmada ise lisans mezunu katılımcıların diğer katılımcılara göre karşılıklı güvenin olduğunu daha fazla düşünmektedirler. Bununla ilgili olarak lisans mezunu ÇP-2 insanların iyi hissetmek için güvene güvenle karşılık verdiklerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Verir. Kendini iyi hissetme olayından kaynaklı olarak verirler diye düşünüyorum. Karşılıklıdır yine bu. Birine güvenmek de güvenilmek de iyi hissettirir. Sonuçta kimse güvenmediği insanla muhatap olmak istemez.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

e. Çalışma saatine göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına katılımcıların çalışma saatlerine göre bakıldığında 30-40 saat ve 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,67 ve emekli katılımcıların ortalaması ise 2,07 olarak Tablo 289’da görülmektedir:

Tablo 289

Çalışma Saatine Göre Karşılıklı Güven

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	3	2,67	21	2,52	6	2,67	14	2,07

30-40 saat veya 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalamaları birbirlerine eşit olmakla birlikte diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Emekli katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Genelde tüm çalışma saatlerindeki katılımcıların ortalama değerin üzerinde yer aldığı söylenebilmektedir. Emekli katılımcılardan olan EP-4 karşılıklı güvenden ziyade hilekâr insanların ilişkilerde yoğun olarak var olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Çoğunluğa vurursak onda 4’ü verir hepsi vermiyor bence. Hilekâr çok fazla dönemimizde. İlişkileri genelde bencil ve çıkar üzerine kuruyorlar.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

f. Gelir durumuna göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına katılımcıların gelir durumlarına göre bakıldığında 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,52 ve 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,33 olarak Tablo 290’da görülmektedir:

Tablo 290

Gelir Durumuna Göre Karşılıklı Güven

	<u>Gelir durumu</u>					
	<u>3000-6000</u>		<u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	13	2,23	21	2,52	10	2,40

Katılımcıların gelir durumları dikkate alındığında tüm gelir düzeyindeki katılımcıların ortalamasının ortalama değerin üzerinde olduğu görülmekle birlikte 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların diğer katılımcılara göre daha

yüksek ortalamaoya sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalamasının ise diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu da görülmektedir. Bu gelir düzeyinde katılımcılardan biri olan Çİ-2 güvenin karşılıklı olmasının anlamlı olduğunu fakat herkesin aynı şekilde düşünmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Karşılıklı olursa bir anlamı olur ama herkes böyle düşünmez. Zaten güvenilmez olduğunu anladığında bir daha ondan uzak durursun. İkinci olursa affedersen o aptallık olur.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

g. Ev durumuna göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına katılımcıların ev durumlarına göre ortalamalarına dikkat ederek bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,28 olarak Tablo 291’de görülmektedir:

Tablo 291

Ev Durumuna Göre Karşılıklı Güven

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	15	2,47	4	3,00	25	2,28

Yaşanılan ev durumlarına göre lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmekte iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden Çİ-10 güven duyulan bazı kişilerin güveni suistimal edebildiğini ve bu durumların da güvenme konusunda kötü örnekler olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Vermez. Mesela güven sağladığı zaman suistimal edenler olabilir. Kendine göre fırsata çevirir.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre karşılıklı güven

Karşılıklı güvenin olup olmadığını düşünme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişiler dikkate alınarak bakıldığında tek yaşayan katılımcıların ortalaması

4,00 üzerinden 2,83 ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 292’de görülmektedir:

Tablo 292

Yaşanılan Kişilere Göre Karşılıklı Güven

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>Karşılıklı güven</u>	6	2,83	2	2,00	14	2,50	22	2,27

Yaşanılan kişiler dikkate alınarak katılımcıların karşılıklı güven olduğunu düşünme ortalamalarında tek yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Tek yaşadığını ifade eden ÇP-11 karşılıklı güvenin olması ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Her şey karşılıklıdır. Güven de karşılıklıdır. Şöyle %60’ı güvene güvenle karşılık verirken %40’ı da güveni kullanma ve suistimal etme peşindedir.”
(Çalışan polis 11, 29, Erkek).

7. Farklı dine güven

Güven bölümünün yedinci sorusu olarak katılımcılara farklı dine mensup insanlara güvenip güvenmeyecekleri sorulmuştur. Bununla ilgili olarak verilen cevaplardan örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,60 olarak çıkmıştır. Bu da ortalama değer üzerinde farklı dine mensup kişilere güvenildiğini ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,10 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 2,43 olarak Tablo 293’te görülmektedir:

Tablo 293***Cinsiyete Göre Farklı Dine Güven***

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı dine güven</u>	10	3,10	30	2,43	40	2,60

Her iki cinsiyetin de ortalama değerin üzerinde yer aldığı yani her iki gruptaki katılımcıların genel olarak farklı dinden insanlara güvendikleri söylenebilmektedir. Birbirleri ile karşılaştırıldıklarında ise kadın katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmektedir. Kadın katılımcılardan ÇP-9 her dindeki insanın eşit derecede güvenilir olduğunu düşünmektedir:

“Güvenilirdir. Her dindeki insan aynı eşit düzeyde güvenilirdir.” (Çalışan polis 9, 27, Kadın).

Erkek katılımcıların ortalaması ise kadın katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Erkek katılımcılardan Eİ-7 Müslüman din adamlarına güvenebileceğini fakat farklı din mensubu din adamlarına bile güvenmeyeceğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Onların inanç yapılarını bilmek gerekli, karakterlerini bilmek lazım. Diğer türlü güvenilir diyemeyiz. Şu anda Türkiye’deki her din adamına güvenirim ama onlarınkine güvenemem hemen. Dinleri ayrıysa hiçbirine güvenmem.” (Emekli imam 7, 68, Erkek).

b. Mesleğe göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,88 ve imam katılımcıların ortalaması ise 2,13 olarak Tablo 294’te görülmektedir:

Tablo 294***Mesleğe Göre Farklı Dine Güven***

	<u>Meslek</u>			
	<u>Polis</u>		<u>İmam</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı dine güven</u>	25	2,88	15	2,13

Her iki meslek grubunun katılımcılarının ortalama değeri üzerinde oldukları görülmektedir. Karşılaştırmak istendiğinde ise polis katılımcıların ortalaması imam katılımcılara göre daha yüksektir. Polis katılımcılardan ÇP-10 din ayrımı yapmamak gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Güvenilir olan insanlar var. Farklı dine mensup insanlarla da çalıştım veterinerlik yaparken bence insan olmak din ayrımı ile olacak birşey değil. Karakter ve kendini yetiştirmekle alakalı. Benim için din ayrımı çok önemli değil. Dürüst olduktan sonra mühim değil.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

İmam katılımcıların ortalaması ise polis katılımcılara göre daha düşüktür. İmam katılımcılardan Çİ-2 farklı dine mensup kişilerle dost olmamak gerektiğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Yok, hayır. Allah’ü Teâlâ diyor ki; dost edinmeyin. Onlardan dost olmaz. Eğer gayrimüslimse onun kanında vardır. Ayette bu deniyor bizim dememizin bir anlamı yok. Tabi bana mezhebini söyleyeceksin Müslüman mı değil mi? Onu belirtirsen daha iyi. Düşün bir yere gittin, çölde kaldın Müslüman’sa otomatikman güvenirsin ama gayrimüslimse bir şüphe olur içinde tedbirini alırsın yani.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

Polis katılımcılar genel olarak farklı dinin güven konusunda herhangi bir etkisi olmadığını ifade etmektedirler. İmam katılımcıların çoğunluğu ise farklı dinden olan insanlara güvenmeyeceklerini hatta imam olan herkese güvenebileceklerini fakat farklı dine mensup olan din adamlarına güvenmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Burada imam katılımcıların mesleki bir duruş sergilediklerinden bahsetmek mümkündür. İyilik veya güvenilirlik çabalarından daha çok mesleki bir pozisyon olarak bakılmaktadır.

c. Yaşa göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 24-34 yaş arasındaki katılımcılar ve 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 olarak birbirlerine eşittir ve 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise 1,71 olarak Tablo 295’te görülmektedir:

Tablo 295**Yaşa Göre Farklı Dine Güven**

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı</u>	19	3,00	2	3,00	7	1,71	12	2,42
<u>dine</u>								
<u>güven</u>								

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasında yaşa bakıldığında 24-34 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalamaları birbirlerine eşit olmakla birlikte diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler. Bu yaş aralığında olan ÇP-3 din ve güven arasında paralel bir ilişki olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi ki güvenilir. Güven eşittir din diyemeyiz. Güven din, dil, ırk, millet, kültür bakmaz yani. Güvenilir olabilir elbette.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması hem ortalama değer altındadır hem de diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Bu yaş aralığında olan Çİ-5 farklı dinden insanların güvenilir olmadığını düşündüğünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Farklı din konusunda bir şey diyemeyeceğim ama güvenilir olduklarını düşünmüyorum. Farklı milletler için geçerli değil, tanımak lazım. Hac seyahatlerimde Müslüman başka milletlerden arkadaşlarla da karşılaştım. Kısaca şunu söyleyeyim eğer bir insan hakikaten Allah’a, kitaba inanmış, Resulünü kabul etmişse bence o insanlar doğru yoldadır ve güvenilirdir.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise 2,20 olarak Tablo 296’da görülmektedir:

Tablo 296

Öğrenim Durumuna Göre Farklı Güven

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı dine güven	5	2,20	19	2,37	16	3,00

Tüm öğrenim durumlarındaki katılımcıların ortalaması ortalama değer üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle tüm kategoriler için farklı dinlere ortalama üzerinde güvenildiği söylenebilmektedir. Fakat lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcıların ortalamalarına göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak lisans mezunu ÇP-2 tüm dinlerin iyi ahlak temeline dayanması sebebi ile diğer dinlerden olan insanlara da güvenebileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Güvenilirdir. Çünkü bildiğim kadarıyla dinlerin temelinde iyi ahlak yatıyor. Hepsi farklı bir şekilde bunu anlatıyor ya da yaşıyor. O yüzden güvenilirdir bence. O yüzden dini olarak ayırmamak lazım.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

e. Çalışma saatine göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,89 ve emekli katılımcıların ortalaması ise 2,23 olarak Tablo 297’de görülmektedir:

Tablo 297

Çalışma Saatine Göre Farklı Dine Güven

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı dine güven	4	2,25	18	2,89	5	2,80	13	2,23

Katılımcıların farklı dinden olan kişilere güven ortalamalarına haftalık çalışma saatlerine göre bakıldığında emekli katılımcıların ortalaması daha az iken 41-50 saat

aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. 41-50 saat aralığında çalışan ÇP-1 farklı dinden insanlara da güvenildiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi ya iyidir. Din ile yargılayamazsın. Müslümanlar daha beter ya. Mesela Suriyeliler de Müslüman ama çek terbiyesiz ve pislik yapıyorlar. Ya da çocuk Afrika’da da çocuk burada da çocuk, anne başka bir millette de anne burada da anne bu böyledir yani. İnsanın üzüntüsü orda da üzüntü, acısı orda da acı. Aynı yani sadece konuşma dili farklı. İnsan insandır.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

f. Gelir durumuna göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların gelir durumları değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,83 ve 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,08 olarak Tablo 298’de görülmektedir:

Tablo 298

Gelir Durumuna Göre Farklı Dine Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı dine güven</u>	12	2,08	18	2,83	10	2,80

Gelir durumları dikkate alındığında tüm gelir durumundaki katılımcıların ortalaması ortalama değer üzerinde. Fakat 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 6001-9000 arasında gelir düzeyi olan Çİ-8 güven ve inanç faktörünün farklı olduğunu ve dine göre güveni belirleyemeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Güven ayrı bir şey dini inanç faktörü farklı bir şey. Adam Hristiyan olup da işini daha güzel yapan çevresine daha iyi davranan insanlar var. Gerçekte Müslüman gibi gözükiüp de farklı kisveler altında insanları kandıran var. Her toplumda her türlü insan vardır.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

g. Ev durumuna göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,50 ve kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,36 olarak Tablo 299’da görülmektedir:

Tablo 299

Ev Durumuna Göre Farklı Dine Güven

	<u>Ev durumu</u>					
	<u>Kira</u>	<u>Lojman</u>	<u>Kendi evi</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı dine güven</u>	16	2,81	2	3,50	22	2,36

Genel olarak bakıldığında yine tüm yaşanan yerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değer üzerinde yer almaktadır. Birbirleri ile karşılaştırıldıklarında ise lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksek iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması daha düşük olarak görülmektedir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden EP-4 kendi dininden olmayan insanlara hiçbir şekilde güvenmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Dinimizde bildiğim kadarıyla farklı dinden olanlara güvenmeyin diye bir kelimem var. Farklı dinden olan insanlarla iletişim içinde olurum ama güvenmem. Bu dini olduğu için güvenmem.”

–Peki, Müslüman olmayan birisi ile arkadaş olsanız ve size bir yanlışı olmasa o zaman güvenmeyi tercih eder misiniz?

–“Hayır, burada dini duygularım daha ön plana çıkıyor” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

h. Yaşanılan kişilere göre farklı dine güven

Farklı dinden insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişiler dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00; eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,37 olarak Tablo 300’de görülmektedir:

Tablo 300***Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Dine Güven***

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı dine güven</u>	7	2,57	2	3,00	12	2,92	19	2,37

Genel olarak tüm katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerindedir ve karşılaştırma yapıldığında ise ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Ev arkadaşı ile yaşadığını ifade eden ÇP-7 insanları dini veya dili yüzünden yargılamayı hoş bulmadığını bu yüzden dini güven kriteri olarak görmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet. Her toplumun iyi ve kötü insanları vardır. Ben insanların dini ve dili yüzünden yargılanmasını hoş bulmuyorum.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

8. Farklı Millete Güven

Güven bölümünün sekizinci sorusu olarak katılımcılara farklı milletten insanlara güvenip güvenmeyecekleri sorulmuştur. Cevaplarına göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,51 olarak çıkmıştır. Bu durumda genel olarak katılımcıların farklı milletten insanlara ortalama üzerinde güven duydukları söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kadın katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,90 ve erkek katılımcıların ortalaması ise 2,39 olarak Tablo 301’de görülmektedir:

Tablo 301***Cinsiyete Göre Farklı Millete Güven***

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Farklı millete güven</u>	10	2,90	33	2,39	43	2,51

Cinsiyete göre güven duyma ortalamalarında kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha yüksektir. Kadın katılımcılardan ÇP-2 güvenin ahlakla ilgili olduğunu ve din veya millete göre değerlendirmenin doğru olmadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Güvenilirdir. Bunun dinle veya milletle alakası yok bence ahlakla alakası var.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

b. Mesleğe göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında polis katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,72 ve imam katılımcıların ortalaması ise 2,22 olarak Tablo 302’de görülmektedir:

Tablo 302

Mesleğe Göre Farklı Millete Güven

	Meslek			
	Polis		İmam	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı millete güven</u>	25	2,72	18	2,22

Her iki meslek grubu katılımcıların genel olarak farklı milletten insanlara güvendiği ortalamalarının ortalama değerinde olması sebebi ile söylenebilmektedir. Fakat polis katılımcıların ortalaması imam katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak polis katılımcılardan ÇP-14 din veya millete göre güveni belirlemeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Güvenilirdir. Yani güvenmenin dinle, milletle alakası yok.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

c. Yaşa göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,33 ve 45-54 yaş aralığında olan katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 303’te görülmektedir:

Tablo 303

Yaşa Göre Farklı Millete Güven

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı millete güven	19	2,74	3	3,33	8	2,00	13	2,31

Yaş gruplarına göre farklı milletlere olan güven ortalamasına bakıldığında 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması tam olarak ortalama değerdedir. Diğer yaş gruplarındaki katılımcıların ortalamaları ise ortalama değer üzerindeyler. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bu yaş aralığında olan Çİ-4 tanıdığı farklı milletten olan kişilerin iyi olduğunu, herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadığını ve bu nedenle güvenilebileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Farklı dinden bir insanla yaşamadığım için bu konuda fikrim yok. Farklı millet konusunda ise Müslüman ama Suriyeli, Iraklı, Türkmen, Cezayir göçmeni arkadaşlarımız var bizim mahallede yaşayan. Hiçbir zararını görmedim bu kişilerin. Çok güzel, mütevazı insanlar.” (Çalışan imam 4, 44, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında lisans mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,88 ve ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması ise 2,20 olarak Tablo 304'te görülmektedir:

Tablo 304

Öğrenim Durumuna Göre Farklı Millete Güven

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Farklı millete güven	5	2,20	22	2,32	16	2,88

Genel olarak öğrenim düzeyleri dikkate alındığında tüm öğrenim düzeylerindeki katılımcıların ortalamasının ortalama değerin üzerinde yer aldığı görülmektedir. Fakat lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Lisans mezunu olan ÇP-5 güvenin din veya milletle ilgili olmadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Olabilir, güvenilebilir. Dinle veya milletle alakası yoktur güvenin. Alakası olsaydı tüm Müslümanlar veya Türkler güvenilir olurdu. Hatta hacı hocadan korkacaksın.” (Çalışan polis 5, 31, Kadın).

e. Çalışma saatine göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında haftalık 30-40 saat ve 41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,75 ve emekli katılımcıların ortalaması ise 2,15 olarak Tablo 305’te görülmektedir:

Tablo 305

Çalışma Saatine Göre Farklı Millete Güven

	<u>Haftalık çalışma saati</u>							
	<u>30-40</u>		<u>41-50</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı millete güven</u>	4	2,75	20	2,75	6	2,33	13	2,15

Çalışma saatleri dikkate alınarak farklı milletten insanlara güvenme ortalamalarında tüm çalışma saatlerindeki katılımcıların ortalamalarının ortalama değerin üzerinde olduğu görülmektedir. Fakat birbirleri ile karşılaştırıldıklarında ise emekli katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Emekli katılımcılardan EP-4 kendi milletinden olanlara güveneceğini fakat farklı milletten olan insanlara pek güven duymadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Farklı millet konusunda da çok güvenmem. Her zaman kendi ırkıma güvenirim. Kötüsü olsun ama benim ırkımdan olsun.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

f. Gelir durumuna göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,90 ve 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,15 olarak Tablo 306’da görülmektedir:

Tablo 306

Gelir Durumuna Göre Farklı Millete Güven

	3000-6000		<u>Gelir durumu</u> 6001-9000		9001+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı millete güven</u>	13	2,15	20	2,55	10	2,90

Tüm katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer alsa da 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Ayrıca bu gelir düzeyindeki katılımcıların çoğunluğunu imam katılımcılar oluşturmaktadır ve onlar da genel yargı milleti farklı insana güvenilebilir fakat Müslüman olması şartı ile. Yani farklı milletten insanlara güven konusuna şartlı olarak bakmaktadırlar. Bu gelir düzeyinde olan Eİ-7 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir millet dine inanıyorsa yani Müslümansa güvenirim yoksa güvenmem.”
(Emekli imam 7, 68, Erkek).

g. Ev durumuna göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,47 olarak Tablo 307’de görülmektedir:

Tablo 307

Ev Durumuna Göre Farklı Millete Güven

	<u>Ev durumu</u>					
	<u>Kira</u>	<u>Lojman</u>	<u>Kendi evi</u>			
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı millete güven</u>	17	2,47	3	3,00	23	2,48

Ev durumlarının tamamında ortalamalar ortalama değerin üzerindedir. Fakat kirada yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Kirada yaşadığını ifade eden ÇP-10 ise tarihi verilere dayanarak farklı milletten insanlara güvenmeyeceğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Farklı millet olarak hiçbirine güvenmem. Tarih öncesinde de yarı yolda kaldığımız için ayrıca o zamandan düşmanlıkları olduğu için hiçbir zaman onlara güvenip de yola çıkmam yani. Beni ne zaman yarı yolda bırakacağı belli olmayacağı için.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre farklı millete güven

Farklı milletten insanlara güvenme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişilerin değişkeni dikkate alınarak bakıldığında eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,57 ve eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,48 olarak Tablo 308’de görülmektedir:

Tablo 308

Yaşanılan Kişilere Göre Farklı Millete Güven

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>	<u>Ev arkadaşı</u>	<u>Eş</u>	<u>Eş ve çocuk(lar)</u>				
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Farklı millete güven</u>	6	2,50	2	2,50	14	2,57	21	2,48

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerindedir. Kıyaslamada ise eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük ve eşi ile yaşayan katılımcıların daha yüksek

ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Eşi ile yaşadığını ifade eden Çİ-3 din veya millet ile güvenin belirlenemeyeceğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Kişiliğine bağlıdır o. Yani bir insanın dinine veya milletine göre durumunu bilemezsin. Onu bilen, takip eden Allah var. Ama sen ne kadar çok tanırsan o kadar güvenilir diyebilirsin.” (Çalışan imam 3, 29, Erkek).

9. İlk Tanışmada Güven

Güven bölümünün dokuzuncu sorusu olarak katılımcılara ilk kez tanıştıkları insanlara güvenip güvenmeyecekleri sorulmuştur. Cevaplara bakıldığında örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 1,35 olarak görülmektedir. Bu durumda ortalama değer altında olduğu ve bu nedenle genel olarak katılımcıların ilk kez tanıştıkları insanlara güvenmedikleri söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre ilk tanışmada güven

Cinsiyet değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,39 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 1,20 olarak Tablo 309’da görülmektedir:

Tablo 309

Cinsiyete Göre İlk Tanışmada Güven

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>İlk tanışmada güven</u>	10	1,20	36	1,39	46	1,35

Her iki cinsiyetin ortalamasının ortalama değer altında olduğu görülmektedir. Yani genel olarak her iki cinsiyet de ilk kez tanıştıkları insanlara güvenmemektedirler. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha düşüktür. Kadın katılımcılardan ÇP-3 ilk tanışmada sıcaklık olsa bile güvenin zaman alacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Güven bir anda oluşan bir şey değil. İlk tanıştığında bir sıcaklık duyabilirsin ama güven zamanla oluşacak bir şey.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

Erkek katılımcılarda ilk kez tanıştıklarına güvendiklerini ifade edenler için ortak nokta ise arkadaşlık veya herhangi bir ilişki olsa da güven ile başlamayı tercih

ettiklerini, herhangi bir problemle karşılaşmadıkları sürece sürecin pozitif olmasını istediklerini ÇP-14 ve ÇP-19 şu şekilde ifade etmektedirler:

“İlk kez tanıştığım insanlara güvenirim. Arkadaşlığımız güven ilişkisi içinde olsun diye güvenle başlamayı tercih ederim.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

“Güvenirim. Bir hatasını görmediğim sürece olumludur hep bende.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

b. Mesleğe göre ilk tanışmada güven

Meslek değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında polis ve imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,35 olarak Tablo 310’da görülmektedir:

Tablo 310

Mesleğe Göre İlk Tanışmada Güven

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>İlk tanışmada güven</u>	26	1,35	20	1,35

Tabloda da görüldüğü üzere her iki meslek grubunun ortalaması aynı olmakla birlikte ortalama değerinde altında yer almaktadırlar. Bununla ilgili olarak katılımcılar ilk kez tanışmada güven duymamalarının sebebi olarak zamana ihtiyaç duyulduğunu düşünmektedirler. Polis katılımcılardan EP-2 konuyla ilgili olarak şunları dile getirmektedir:

“Hayatta güvenemem. Önce onla bir konuşurum. Zaten konuştuğumda iyi mi kötü mü hemen anlarım polisliğin verdiği bir şey.” (Emekli polis 2, 59, Erkek).

c. Yaşa göre ilk tanışmada güven

Yaş değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,60 ve 45-54 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 0,89 olarak Tablo 311’de görülmektedir:

Tablo 311

Yaş Göre İlk Tanışmada Güven

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
İlk tanışmada güven	20	1,60	3	1,00	9	,89	14	1,36

Yaş kategorilerinde hepsi ortalama değerinin altındadır. Fakat 45-54 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Bu yaş aralığında bulunan Çİ-5 paylaşım olmadan ilk tanışmada güvenmeyeceğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Onu tanımadan, arkadaş olmadan, alışveriş yapmadan, yolculuk yapmadan asla güvenirim diyemem.” (Çalışan imam 5, 50, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre ilk tanışmada güven

Katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında ortaöğretim mezunu olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,83 ve ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 1,23 olarak Tablo 312’de görülmektedir:

Tablo 312

Öğrenim Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
İlk tanışmada güven	6	1,83	22	1,23	18	1,33

Tüm öğrenim durumu kategorilerinde katılımcıların ilk tanışmada güven ortalaması ortalama değerinin altındadır. Ön lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Ön lisans mezunu olduğunu ifade eden Çİ-1 zamanla güven duygusu olduğunu ve ilk tanışmada güvenemediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“İlk tanıştığım insanlarla tam kaynaşamıyorum. Biraz zaman geçmesi gerekiyor. Bir çekimserlik oluyor.” (Çalışan imam 1, 36, Erkek).

e. Çalışma saatine göre ilk tanışmada güven

Katılımcıların haftalık çalışma saatleri değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,50; 51 saat ve üzeri çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,17 olarak Tablo 313’te görülmektedir:

Tablo 313

Çalışma Saatine Göre İlk Tanışmada Güven

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İlk tanışmada güven</u>	4	1,50	22	1,41	6	1,17	14	1,29

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamasının ortalama değerin altında olması sebebi ile genel olarak yeni tanışılan bir kişiye güven duyulmadığı söylenebilmektedir. Birbirleri ile kıyaslama yapıldığında 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması her ne kadar ortalama değerin altında kalsa da diğer katılımcıların ortalamalarına göre daha yüksektir. Aynı şekilde 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların da ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Haftalık 51 saat ve üzerinde çalıştığını ifade eden ÇP-18 kendi tecrübelerine dayanarak ilk tanışmada güvenmeyeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır. Başıma ne geldiyse güvenmekten geldi. Artık kimseye güvenmiyorum.” (Çalışan polis 18, 29, Erkek).

f. Gelir durumuna göre ilk tanışmada güven

Katılımcıların gelir durumu değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,43; 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 1,20 olarak Tablo 314’te görülmektedir:

Tablo 314

Gelir Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İlk tanışmada güven</u>	14	1,43	22	1,36	10	1,20

Tüm gelir durumlarında ortalamalar ortalama değerin altındadır. 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Bu gelir düzeyinde olduğunu ifade eden ÇP-2 ilk kez tanışmadan ziyade karşısındakiyle paylaşım yaptıkça güveni olacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“İlk kez tanıştığım bir insana güvenmem. Onunla belirli bir paylaşım yapmam lazım, problem olur mutlu bir anı olur. O yüzden hemen güvenmem.” (Çalışan polis 2, 27, Kadın).

g. Ev durumuna göre ilk tanışmada güven

Katılımcıların yaşadıkları ev durumu değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında kirada yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,59 ve lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması ise ,75 olarak Tablo 315’te görülmektedir:

Tablo 315

Ev Durumuna Göre İlk Tanışmada Güven

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>İlk tanışmada güven</u>	17	1,59	4	,75	25	1,28

Tüm ev durumlarındaki katılımcıların ortalamasının ortalama değeri altında olduğu görülmektedir. Lojmanda yaşayan katılımcıların neredeyse yeni tanıştığı bir kişiye kesinlikle güvenmediği bile ifade edilebilmektedir. Kirada yaşayan katılımcıların da ortalaması düşük olsa bile ilişkiye güvenle başlamayı tercih eden

kişiler bulunmaktadır. Kirada yaşayan katılımcılardan biri olan ÇP-12 şunları dile getirmektedir:

“Güven ile ilişkiye başlamayı tercih ederim.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre ilk tanışmada güven

Katılımcıların yaşadıkları kişi değişkenine göre ilk kez tanışılan kişilere güvenme ortalamasına bakıldığında eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 1,64 ve eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,13 olarak Tablo 316’da görülmektedir:

Tablo 316

Yaşanılan Kişilere Göre İlk Tanışmada Güven

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	Tek Ortalama	Sayı	Ev arkadaşı Ortalama	Sayı	Eş Ortalama	Sayı	Eş ve çocuk(lar) Ortalama
<u>İlk tanışmada güven</u>	7	1,43	2	1,50	14	1,64	23	1,13

Yaşanılan kişilere göre ilk kez tanışılan kişilere güven ortalamasında tüm katılımcıların ortalamasının ortalama değerinin altında olduğu görülmektedir. Fakat eşi ve çocuk(ları) ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha düşük olması sebebi ile daha az güvendikleri söylenebilmektedir. Eş ve bir çocuğu ile yaşayan Eİ-5 birlikte vakit geçirmeden güvenmediğini şu şekilde ifade etmektedir:

“İlk kez tanıştığım insanlara pek güvenmem. Neden, onla yaşamam lazım biraz. Hani deniyor ya insanı tanımak için ya yolculuk et ya da birlikte vakit geçir. Zaten huyunu suyunu öğrenirsin o zaman.” (Emekli imam 5, 60, Erkek).

10. Komşuya Güven

Sosyal sermayenin en temel etkeni ailedir. Çekirdek ve geniş ile bağlarının gevşemesi sosyal sermayeden arınma teması ile tutarlıdır. Ayrıca sosyal sermayenin ikinci bir etkeni de komşuluktur (Putnam, 1995: 73). Komşuluk ilişkilerinin önemi ve onlara güven duyma sosyal sermaye için önemli bir husustur. Ayrıca komşuluk ilişkileri ile ilgili olarak hem sosyal dayanışma ve destek bölümünde hem de sosyal etkileşim bölümünde sorulara yer verilmiştir. Güven bölümünde ise katılımcılara

komşularına güvenip güvenmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre ise örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,55 olarak çıkmıştır. Bu durumda ortalama değerin üzerinde olarak görülmektedir ve bu da genel olarak katılımcıların komşularına ortalamanın üzerinde olarak güvendiklerini ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,68 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 2,10 olarak Tablo 317’de görülmektedir:

Tablo 317

Cinsiyete Göre Komşuya Güven

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Komşuya güven</u>	10	2,10	34	2,68	44	2,55

Her iki cinsiyetin de ortalama değeri üzerinde yer alması sebebi ile genel olarak her iki cinsiyetteki katılımcıların komşularına güvendikleri sonucu çıkarılabilmektedir. Yalnızca kıyaslamada kadın katılımcıların ortalaması erkek katılımcılara göre daha düşüktür. Kadın katılımcılar komşuları ile ilişkilerini geliştiremediklerini ve zaman geçirememeleri sebebi ile de güven duymadıklarını ifade etmişlerdir.

b. Mesleğe göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,90 ve polis katılımcıların ortalaması ise 2,25 olarak Tablo 318’de görülmektedir:

Tablo 318**Mesleğe Göre Komşuya Güven**

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	24	2,25	20	2,90

İmam katılımcıların ortalaması polis katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bunun pek çok nedeni olmakla birlikte polis katılımcıların uzun mesai saatleri, komşuları ile pek fazla vakit geçirememeleri, mahalle kültüründen uzak olmaları komşuluk ilişkilerini olumsuz olarak etkilemektedir. İmam katılımcılar ise mahallelisi cemaati de olabildiği için daha çok zaman geçirebilmektedir. İmam katılımcılardan Çİ-9 komşuları ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Güvenirim. Gözüm kapalı güvenirim. Kapımızı açık bırakıp gideriz sıkıntı olmaz.” (Çalışan imam 9, 54, Erkek).

c. Yaşa göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,93 ve 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 319’da görülmektedir:

Tablo 319**Yaşa Göre Komşuya Güven**

	Yaş							
	Sayı	<u>24-34</u> Ortalama	Sayı	<u>35-44</u> Ortalama	Sayı	<u>45-54</u> Ortalama	Sayı	<u>55+</u> Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	18	2,22	3	2,00	9	2,78	14	2,93

35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması tam olarak ortalama değere eşit olmakla birlikte diğer katılımcılardan daha düşük ortalama sahiptirler. 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bu da genel olarak bu yaş grubunun artık emekli kendi alıştığı mahalleye veyahut memleketine yerleşmeleri sebebi ile komşuluk ilişkilerinde daha iyi olmaktadır.

d. Öğrenim durumuna göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına katılımcıların öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,17 ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 2,06 olarak Tablo 320’de görülmektedir:

Tablo 320

Öğrenim Durumuna Göre Komşuya Güven

	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Öğrenim durumu</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	6	3,17	21	2,76	17	2,06

Her ne kadar ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre yüksek olsa da tüm mezuniyet gruplarındaki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerindedir. Karşılaştırmada diğerlerine göre daha düşük ortalamaya sahip olanlar ise lisans mezuniyeti olan katılımcılardır. Lisans mezuniyeti olan katılımcıların çoğunluğunu da polis katılımcılar oluşturmaktadır.

e. Çalışma saatine göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 30-40 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00; 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,80 olarak Tablo 321’de görülmektedir:

Tablo 321

Çalışma Saatine Göre Komşuya Güven

	<u>30-40</u>		<u>Haftalık çalışma saati</u>		<u>51+</u>		<u>Emekli</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	4	3,00	21	2,43	5	1,80	14	2,86

51 saat ve üzerinde çalışan katılımcılar haricinde diğer katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerindedir. Ve 30-40 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksektir. 51 saat ve üzerinde çalışan

katılımcıların ortalaması hem ortalama değerin altında hem de diğer katılımcılara göre çok daha düşük ortalamadadır. 51 saat ve üzerinde çalışan bir kişinin sosyal yaşamına veya komşularına ayıracak pek zamanı olmayabilmektedir ve bu durumda komşuluk ilişkilerini negatif olarak etkilemektedir. Komşuluk ilişkilerinin pek fazla gelişmemesi de aradaki güven duygusunu negatif olarak etkilemektedir.

f. Gelir durumuna göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,07; 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 322’de görülmektedir:

Tablo 322

Gelir Durumuna Göre Komşuya Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşuya</u> <u>güven</u>	14	3,07	21	2,43	9	2,00

3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Ve bu gelir düzeyinde genel olarak imam katılımcılar bulunmaktadır ve imam katılımcılar için de müstakil veya mahalle kültürünün olduğu yerlerde ve uzun süredir aynı yerde yaşıyor olmaları komşulara olan güvenlerini olumlu olarak etkilemektedir. 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcılar için ise bu durum maalesef komşularla selamlaşmadan pek öte gidememektedir. Bu gelir düzeyinde olan ÇP-3 şunları ifade etmektedir:

“Şu an merhaba merhaba yani. Evlerine gitmişliğim bir çay içmişliğim yok. Samimiyetim olmadığı için güven yok aramızda.” (Çalışan polis 3, 26, Kadın).

g. Ev durumuna göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına katılımcıların ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,64 ve lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,25 olarak Tablo 323’te görülmektedir:

Tablo 323

Ev Durumuna Göre Komşuya Güven

	<u>Ev durumu</u>		<u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	<u>Kira</u> Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	15	2,47	4	2,25	25	2,64

Ev durumlarına göre komşulara güven ortalamasına bakıldığında tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerindedir. Kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden Eİ-6 komşuları ile daha sıkı ilişkiler geliştirmesi ve onları kardeş kadar yakın görmesi sebebi ile daha çok güven duyduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Güvenirim. Çünkü komşu kardeştir, dosttur, en yakın bir durumda ilk gelen onlardır.” (Emekli imam 6, 57, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre komşuya güven

Komşuya güven ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişi değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve tek yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,14 olarak Tablo 324’te görülmektedir:

Tablo 324

Yaşanılan Kişilere Göre Komşuya Güven

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Ortalama
<u>Komşuya güven</u>	7	2,14	2	3,00	12	2,58	23	2,61

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Tek yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Ve genel olarak tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerinde yer almaktadır.

11. Yardımsever Çıkar İlişkisi

Güven bölümünün on birinci sorusu olarak katılımcılara insanların genelde yardımsever mi yoksa kendi çıkarlarını mı düşündükleri sorulmuştur. Likert ölçekte ortalama 4'e yaklaştıkça yardımseverlik artarken 0'a yaklaştıkça kendi çıkarlarını düşünme artmaktadır. Verilen cevaplara göre de ortalama 4,00 üzerinden 1,63 olarak çıkmıştır. Bu durumda ortalamanın altında bir değerdir ve genel olarak katılımcılar insanların kendi çıkarlarını düşündüklerini düşünmektedirler.

a. Cinsiyete göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkar odaklı mı oldukları ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 1,69 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 1,40 olarak Tablo 325'te görülmektedir:

Tablo 325

Cinsiyete Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	10	1,40	36	1,69	46	1,63

Her iki cinsiyetinde ortalaması ortalama değerinin altındadır. Yani her iki cinsiyet için de genel olarak katılımcıların insanların kendi çıkarlarını düşündüğünü ifade ettikleri söylenebilmektedir. Örneğin kadın katılımcılardan ÇP-1 insanların bencil olduğunu düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendi çıkarını düşünür, insanoğlu bencil.” (Çalışan polis 1, 30, Kadın).

Erkek katılımcılardan Çİ-8 ve Çİ-12 yardım etmek isteyen olsa da çoğunluğun çıkarıcı olduğunu ve yardım edildiğinde bile ikinci kez olması için karşılık beklendiğini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Genelde çıkarıcıdır insanoğlu. Yardım etmek isteyenler elbette vardır ama genelde insan kendi çıkarı olduğu zaman başkalarını pek görmez.” (Çalışan imam 8, 57, Erkek).

“Valla şimdi kendi çıkarlarını düşünüyorlar. Eğer sana yardım ediyorsa bir kez eder. Sen karşılığını vermediğinde bir daha iyilik yapmaz.” (Çalışan imam 12, 48, Erkek).

b. Mesleğe göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkar odaklı mı oldukları ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 1,95 ve polis katılımcıların ortalaması ise 1,38 olarak Tablo 326’da görülmektedir:

Tablo 326

Mesleğe Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	26	1,38	20	1,95

Her iki mesleğin ortalamasının ortalama değerin altında olduğu görülmektedir. Karşılaştırma yapıldığında ise imam katılımcıların ortalaması daha yüksektir. Yani imam katılımcıların içerisinde yardımsever insanların da olduğunu düşünen daha fazla kişi vardır. Onlardan biri olarak Çİ-6 toplumun devamlılığı için yardımsever insanların var olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Genelde yardımseverdirler yoksa toplum hayatta kalmaz. Bunu afetlerde görüyoruz. İnsanların hepsi yardımcı oluyor.” (Çalışan imam 6, 53, Erkek).

c. Yaşa göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkar odaklı mı oldukları ortalamasına katılımcıların yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması 2,33 ve 24-34 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması ise 1,30 olarak Tablo 327’de görülmektedir:

Tablo 327

Yaş Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	<u>Yaş</u>							
	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	20	1,30	3	2,33	9	1,78	14	1,86

Yaş kriteri dikkate alındığında 35-44 yaş arasındaki katılımcıların ortalaması hariç diğer katılımcılar ortalama değerinin altında kalmaktadır. Ve 24-34 yaş grubundaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Bu yaş aralığında olan ÇP-4 herkesin birazda olsa bencil olduğunu ve bazı zamanlarda bunun kötü bile olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Önce kendi çıkarını düşünür. Ki hepimiz öyleyiz biraz kendimizi düşünüyoruz. Bencil olmak da kötü değil bir yerde.” (Çalışan polis 4, 32, Kadın).

d. Öğrenim durumuna göre yardımsever çıkar ilişkisi

Katılımcıların genel olarak yardımsever mi yoksa çıkarlarını mı düşündükleri ortalamasına öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması 2,33 ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 1,44 olarak Tablo 328’de görülmektedir:

Tablo 328

Öğrenim Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	<u>Öğrenim durumu</u>					
	<u>Ortaöğretim</u>		<u>Ön lisans</u>		<u>Lisans</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	6	2,33	22	1,59	18	1,44

Öğrenim durumları ile yardımsever ve çıkar düşünme ortalamasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre yüksek olması ile birlikte ortalama değerinin de üzerinde olduğu görülmektedir. Ortaöğretim mezunu olan Eİ-1 çıkarını düşünenler olmakla birlikte çoğunluğun yardımsever olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Bizim milletimiz yardımseverdir. %70 bak kızım, asla menfaat düşünmez. Ha %30 çıkabilir tabi. Herhangi bir durum olduğunda hiç menfaat gözetmeden yardımcı olurlar.” (Emekli imam 1, 57, Erkek).

Lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Lisans mezunu ÇP-14 insanların önceden yardımsever olduğunu fakat hayat şartları nedeni ile artık genel olarak kendi çıkarlarını düşündüklerini şu şekilde ifade etmektedir:

“İnsanlar önceden yardımseverdi ama bu aralar hayat şartları nedeniyle çıkarlarını düşünüyorlar.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

e. Çalışma saatine göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkarlarını mı düşündükleri ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saati değişkeni dikkate alınarak bakıldığında emekli katılımcıların ortalaması 1,93 ve 41-50 saat arasında çalışan katılımcıların ortalaması ise 1,41 olarak Tablo 329’da görülmektedir:

Tablo 329

Çalışma Saatine Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	4	1,50	22	1,41	6	1,83	14	1,93

Çalışma saatleri dikkate alındığında tüm çalışma saatlerindeki ortalamaların ortalama değerinin altında olduğu görülmektedir. Ki bu durumda genel olarak katılımcılar insanların öncelikle kendi çıkarlarını düşündükleri yargısındadırlar. Yalnızca karşılaştırma yapmak istendiğinde emekli katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha fazladır. EP-6 milletçe yardımseverliğin çoğunlukta olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Türk milleti olarak dinimiz açısından yardımseveriz. Ama herkeste bu duygu olmayabilir. Herkes farklı karakterlerde çünkü.” (Emekli polis 6, 61, Erkek).

41-50 saat aralığında çalışan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Bu saat aralığında çalıştığını ifade eden Çİ-7

çıklarların daha çoğunlukta olduğunu ve çatışmaların da bu nedenle olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

“Şu anda bir çoğunluğu kendi çıkarlarını düşünüyor. Kavgalar da çıkarlardan dolayı çıkıyor. Evet, menfaat olmalı ama maneviyat da olmalı.” (Çalışan imam 7, 58, Erkek).

f. Gelir durumuna göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa kendi çıkarlarını mı düşündükleri ortalamasına katılımcıların gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 2,07; 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 1,20 olarak Tablo 330’da görülmektedir:

Tablo 330

Gelir Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever</u> <u>çıkar ilişkisi</u>	14	2,07	22	1,55	10	1,20

Gelir düzeyine göre karşılaştırmada gelirin arttıkça ortalamanın azaldığı görülmektedir. Bu durumda ters orantılı bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olmakla birlikte ortalama değerinde olan tek gruptur. Bu gelir düzeyinde olan EP-1 memleketinin genel olarak yardımsever olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Yardımseverdir. Bizim buranın insanı yardımsever bende öyleyim.” (Emekli polis 1, 59, Erkek).

9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşüktür. EP-4 son yıllarda çıkar ilişkisi durumunun arttığını eskiden insanların daha yardımsever olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi bu soruyu 15 yıl önce sorsaydın yardımsever derdim ama son yıllarda önce herkes bir çıkarına bakıyor diye görüyorum. Önce ben diyorlar. Merkeze önce kendilerini koyuyorlar başkalarını koyan insan sayısı çok azaldı eskiye

göre. Çalışırken karakola gelen vatandaşlarda gördüm bunu daha çok. Mesela çıkarına ters düşüyorsa kardeşini yanlış ifade vererek satabiliyor.” (Emekli polis 4, 49, Kadın).

g. Ev durumuna göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkarlarını mı düşündükleri ortalamasına katılımcıların ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması 1,75 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,47 olarak Tablo 331’de görülmektedir:

Tablo 331

Ev Durumuna Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	17	1,47	4	1,75	25	1,72

Ev durumlarının tamamında ortalamalar ortalama değerin altında yer almaktadır. Kira da yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Kirada yaşayan ÇP-12 insanlar için önceliğin kendi çıkarları olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Genelde işe kendi çıkarını düşünerek başlar.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre yardımsever çıkar ilişkisi

Kişilerin genel olarak yardımsever mi yoksa çıkarlarını mı düşündükleri ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişi değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 2,00 ve tek yaşayan katılımcıların ortalaması ise 1,14 olarak Tablo 332’de görülmektedir:

Tablo 332

Yaşanılan Kişilere Göre Yardımsever Çıkar İlişkisi

	<u>Yaşanılan kişi(ler)</u>							
	<u>Tek</u>		<u>Ev arkadaşı</u>		<u>Eş</u>		<u>Eş ve çocuk(lar)</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Yardımsever çıkar ilişkisi</u>	7	1,14	2	2,00	14	1,50	23	1,83

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar ortalama düzeye sahip iken diğer katılımcıların ortalamaları ortalama değerin altındadır. Ve tek yaşayan katılımcıların ortalaması ise diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Tek yaşadığını ifade eden ÇP-15 kimsenin karşılık beklemeden iyilik yapmadığını ve bu nedenle kendi çıkarlarını düşündüklerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Kendi çıkarlarını düşünürler. Karşılık beklemeden iyilik yapacağını zannetmiyorum kimsenin.” (Çalışan polis 15, 28, Erkek).

12. Karanlıkta Güven

Güven bölümünde on ikinci soru olarak katılımcılara hava karardıktan sonra kendi sokaklarında yürürken kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,54 olarak çıkmıştır. Bu durumda katılımcıların çoğunluğunun ortalamanın üzerinde olarak karanlıkta kendi sokaklarında yürürken kendilerini güvende hissettikleri söylenebilmektedir.

a. Cinsiyete göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına cinsiyet değişkeni dikkate alınarak bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,75 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 1,80 olarak Tablo 333’te görülmektedir:

Tablo 333

Cinsiyete Göre Karanlıkta Güven

	<u>Cinsiyet</u>				<u>Toplam</u>	
	<u>Kadın</u>		<u>Erkek</u>		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
<u>Karanlıkta güven</u>	10	1,80	36	2,75	46	2,54

Erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Ayrıca kadın katılımcıların ortalaması ortalama değerin de altındadır. Bunda cinsiyetin de etkisi olabilmektedir. Kadınlar için sokaklarda köpek olması veya tekin olmayan kişilerin olması onları tereddüde düşürmektedir. Erkek katılımcılarda

mesleğinden dolayı hem güven duyan hem de güven duymayan katılımcılar vardır. Erkek katılımcılardan ÇP-13 mesleki olarak kendini daha güvende hissettiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hissediyorum. Şu an mesleğin verdiği etki ile daha da arttı güvenim. Öncesinde de hissediyordum tabi ama şimdi burada tanımadığım bir ortam insanlar nasıl bilmiyorum. Sivil olsam bir güvensizlik olurdu açıkçası.” (Çalışan polis 13, 26, Erkek).

b. Mesleğe göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına meslek değişkeni dikkate alınarak bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,95 ve polis katılımcıların ortalaması ise 2,23 olarak Tablo 334’te görülmektedir:

Tablo 334

Mesleğe Göre Karanlıkta Güven

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Karanlıkta güven</u>	26	2,23	20	2,95

Her iki meslek grubu ortalaması ortalama değer in üzerindedir. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise imam katılımcıların ortalaması polis katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. İmam katılımcılardan Çİ-10 karanlıkta kendi sokağında güvende hissettiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hissederim. Çocuklarımı da gönderebilirim dışarıya rahatça.” (Çalışan imam 10, 49, Erkek).

Polis katılımcıların ortalamasının daha düşük olması ile ilgili olarak yaşadıkları çevre, iş ilişkilerinde fazlaca olumsuzluklar görmeleri ve silah taşımaları bile onları korkutabilmektedir. Bununla ilgili olarak ÇP-14 şunları ifade etmektedir:

“Güvende hissetmiyorum. Silahım var o beni korkutuyor. O ekstradan beni korkutuyor. Şimdi biri belimden alır başına bela yani bunlar. Onla uğraşmak zorunda kalırsın. İki türlüde sıkıntı yani.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

c. Yaşa göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına yaş değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 55 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 2,10 olarak Tablo 335’te görülmektedir:

Tablo 335

Yaşa Göre Karanlıkta Güven

	<u>24-34</u>		<u>35-44</u>		<u>Yaş</u>		<u>45-54</u>		<u>55+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karanlıkta güven</u>	20	2,10	3	2,33	9	2,89	14	3,00		

Genel olarak tüm yaş grupları ortalaması ortalama değerinin üzerindedir. Ayrıca yaş ile karanlıkta güven ortalaması arasında ters orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda yaş arttıkça kendi sokaklarında karanlıkta daha güven duydukları söylenebilmektedir. Her ne kadar genel olarak çoğunluğu kendi mahallesinde karanlıktan korkmasa da korkanlarda bulunmaktadır. 24-34 yaş grubu arasında olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür ve bu yaş aralığında olan ÇP-12 karanlıkta kendi mahallesinde güven ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

“Arkama baktığım oluyor. Mesleğin verdiği bir tedirginlik de var.” (Çalışan polis 12, 30, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve lisans mezunu katılımcıların ortalaması ise 2,06 olarak Tablo 336’da görülmektedir:

Tablo 336

Öğrenim Durumuna Göre Karanlıkta Güven

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Karanlıkta güven	6	3,00	22	2,82	18	2,06

Ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken diğer katılımcıların da ortalamaları ortalama değer üzerindedir. Ayrıca kıyaslama yapıldığında ise lisans mezunu katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Lisans mezunu katılımcılardan biri olan ÇP-2 karanlıkta kendi sokağında korkmakla ilgili olarak şunları dile getirmektedir:

“Hayır. Çok fazla köpek var korkuyorum biraz. Bir de eski ahşap evler var. Oralarda torbacılar vs. durabiliyor. O yüzden güvenilir hissetmiyorum.”
(Çalışan polis 2, 27, Kadın).

e. Çalışma saatine göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saatleri değişkeni dikkate alınarak bakıldığında emekli olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,86; 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 2,17 olarak Tablo 337’de görülmektedir:

Tablo 337

Çalışma Saatine Göre Karanlıkta Güven

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Karanlıkta güven	4	2,75	22	2,41	6	2,17	14	2,86

Çalışma saatlerinin tüm gruplarında katılımcıların ortalamaları ortalama değer üzerindedir ve emekli katılımcıların ortalaması da diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Emekli olan Eİ-2 güven duyduğunu fakat tedbiri de elden bırakmamak gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Biz güveniyoruz ama dikkatli olmakta fayda var.” (Emekli imam 2, 67, Erkek).

Tabloda da görüldüğü üzere çalışma saati arttıkça karanlıkta korkma ortalaması artmaktadır. Çalışma saati fazla olan katılımcıların polisler olduğu ifade edilmişti. Bununla ilgili olarak kadın katılımcılar hem karanlıktan hem de köpekten ve güvensiz yapılardan korktuklarını, erkek polis katılımcılar ise çok fazla tanımadıkları mekanlar olması ve taşıdıkları silahın da sorumluluk gerektirmesi sebebi ile korktuklarını ifade etmişlerdir. Fakat emekli olunduğunda güven düzeyinin tekrar yükseldiği de görülmektedir. Görüşülen emekli polislerin çoğunluğu kendi memleketlerine taşınmışlardır ve bu durumda onların güven düzeylerini olumlu olarak etkilemektedir. Ki tekrar memleketlerine dönmelerindeki sebeplerden birisi de mekandaki çoğunluğu tanımaları ve kendilerini güvende hissetmeleridir.

f. Gelir durumuna göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına katılımcıların gelir durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,07; 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 1,40 olarak Tablo 338’de görülmektedir:

Tablo 338

Gelir Durumuna Göre Karanlıkta Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Karanlıkta</u>	14	3,07	22	2,73	10	1,40
<u>güven</u>						

Yalnızca 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ortalama değer altındadır. Diğer gruptaki katılımcıların ortalaması ise ortalama değer üzerindedir. Ayrıca 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Bu gelir düzeyinde olan Çİ-2 küçük bir yerde yaşaması nedeni ile karanlıkta da korkmayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Muhakkak yani. Küçük bir yer olduğu için burası, büyük bir yer değil. Ankara’da olsan güvenemezsin de.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

g. Ev durumuna göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına katılımcıların ev durumu değişkeni dikkate alınarak bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,64 ve lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 339’da görülmektedir:

Tablo 339

Ev Durumuna Göre Karanlıkta Güven

	Ev durumu					
	Sayı	Kira Ortalama	Sayı	Lojman Ortalama	Sayı	Kendi evi Ortalama
<u>Karanlıkta güven</u>	17	2,53	4	2,00	25	2,64

Lojmanda yaşayan katılımcıların ortalaması tam olarak ortalama düzeydedir. Diğer katılımcıların ortalamaları ise ortalama değerin üzerinde yer almaktadır ve birbirleri ile karşılaştırıldıklarında ise kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek olarak görülmektedir. Kendi evinde yaşadığını ifade eden Çİ-3 yaşadığı alanın küçük olması sebebi ile güvenin daha fazla olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet, kendi sokağımız can ciğer bizim. Kozan’ımızda böyle bir güvensizlik ortamı yok. Öyle marjinal gruplar yok. İşinde gücünde, değerlerine bağlı insanlardan oluşan bir nüfus yapısına sahip.” (Çalışan imam 3, 64, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre karanlıkta güven

Hava karardıktan sonra kendi sokağında yürürken kendini güvende hissetme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişi değişkeni dikkate alınarak bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,29 olarak Tablo 340’da görülmektedir:

Tablo 340

Yaşanılan Kişilere Göre Karanlıkta Güven

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Tek		Ev arkadaşı		Eş		Eş ve çocuk(lar)	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
Karanlıkta güven	7	2,43	2	3,00	14	2,29	23	2,70

Tüm kategorilerdeki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerindedir ve ev arkadaşı ile yaşayan katılımcılar da diğer katılımcılara göre daha yüksek ortalama sahiptir. Bununla ilgili olarak ev arkadaşları ile yaşadığını ifade eden ÇP-7 yaşadığı çevrenin güvenilir olması sebebi ile karanlıkta yürürken de korkmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Evet hissediyorum. Buradaki herkes işinde gücünde memur insanlar. Kimse kimseye bakmıyor.” (Çalışan polis 7, 24, Kadın).

13. Mahalle Güvenilirliği

Güven bölümünde katılımcılara on üçüncü soru olarak yaşadıkları bölge veya mahallenin güvenilir olup olmadığı sorulmuştur. Verilen cevaplara göre örneklemin tamamında ortalama 4,00 üzerinden 2,54 çıkmıştır ve bu durumda ortalama değerin üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Yani katılımcıların çoğunluğu güvenilir bölgede veya mahallede yaşadıklarını ifade etmektedir.

a. Cinsiyete göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına cinsiyet değişkenine göre bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,75 ve kadın katılımcıların ortalaması ise 1,80 olarak Tablo 341’de görülmektedir:

Tablo 341

Cinsiyete Göre Mahalle Güvenilirliği

	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek		Sayı	Ortalama
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama		
Mahalle güvenilirliği	10	1,80	36	2,75	46	2,54

Cinsiyetler arasında kıyaslama yapıldığında erkek katılımcıların ortalaması kadın katılımcılara göre daha yüksektir. Erkek katılımcılardan ÇP-10 küçük bir yerde yaşaması ve herkesin birbirini tanması ile güvenli olduğunu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

“Güvenilir, küçük bir yer zaten. Herkes birbirini muhatap olmasa da sima olarak tanıyor.” (Çalışan polis 10, 31, Erkek).

Kadın katılımcıların ortalamasının erkek katılımcılardan düşük olmasının yanı sıra ortalama değerin de altında yer almaktadır. Kadın katılımcılardan ÇP-5 herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmamasına rağmen hiçbir sokağı güvenli bulmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani bir sıkıntı çıkmadı şimdiye kadar. Ama ben genel olarak hiçbir sokağı güvenilir olarak bulmuyorum kadın olarak.” (Çalışan polis 5, 31, Kadın).

b. Mesleğe göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına meslek değişkenine göre bakıldığında imam katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,05 ve polis katılımcıların ortalaması ise 2,15 olarak Tablo 342’de görülmektedir:

Tablo 342

Mesleğe Göre Mahalle Güvenilirliği

	Meslek			
	Sayı	<u>Polis</u> Ortalama	Sayı	<u>İmam</u> Ortalama
<u>Mahalle</u> <u>güvenilirliği</u>	26	2,15	20	3,05

İmam katılımcıların güvenilir bölgede yaşama ortalamaları polis katılımcılara göre daha yüksektir. Bununla ilgili olarak imamların çok fazla olumsuzluklara maruz kalmamaları, polislerin ise sürekli olayların içerisinde olmaları ve iş sebebi ile sürekli olarak da konum değiştirmeleri gerekmektedir.

c. Yaşa göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına yaş değişkenine göre bakıldığında 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması 4,00

üzerinden 3,00 ve 24-34 yaş aralığındaki katılımcıların ortalaması ise 2,05 olarak Tablo 343'te görülmektedir:

Tablo 343

Yaşa Göre Mahalle Güvenilirliği

	Yaş							
	24-34		35-44		45-54		55+	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Mahalle güvenilirliği</u>	20	2,05	3	3,00	9	2,89	14	2,93

Yaş gruplarının tamamında ortalamalar ortalama değerin üzerindedir. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise 35-44 yaş grubundaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksek iken 24-34 yaş grubundaki katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. 24-34 yaş grubunda olan ÇP-19 yaşadığı bölgenin güvenilirliğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Hayır bilinmiyor. Tam aksi Çin Çin yani.” (Çalışan polis 19, 31, Erkek).

d. Öğrenim durumuna göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına katılımcıların öğrenim durumu değişkenine göre bakıldığında ortaöğretim mezunu katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,17 ve lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması ise 1,94 olarak Tablo 344'te görülmektedir:

Tablo 344

Öğrenim Durumuna Göre Karanlıkta Güven

	Öğrenim durumu					
	Ortaöğretim		Ön lisans		Lisans	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Mahalle güvenilirliği</u>	6	3,17	22	2,86	18	1,94

Öğrenim durumları dikkate alındığında tabloda da görüldüğü üzere öğrenim düzeyi arttıkça güvenilir bölgede yaşama ortalaması azalmaktadır. Buna göre lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşüktür. Lisans mezunu olan EP-3 yaşadığı bölgenin güvenli olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Pek güvenilir sayamam. Çünkü her türlü insan var.” (Emekli polis 3, 64, Erkek).

e. Çalışma saatine göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına katılımcıların haftalık çalışma saati değişkenine göre bakıldığında emekli katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,86; 51 saat ve üzerinde çalışan katılımcıların ortalaması ise 2,00 olarak Tablo 345’te görülmektedir:

Tablo 345

Çalışma Saatine Göre Mahalle Güvenilirliği

	Haftalık çalışma saati							
	30-40		41-50		51+		Emekli	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Mahalle güvenilirliği</u>	4	2,50	22	2,50	6	2,00	14	2,86

Tüm çalışma saatlerindeki katılımcıların ortalamaları ortalama değerin üzerindedir. Birbirleri ile kıyaslandıklarında ise emekli katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha yüksektir. Bununla ilgili olarak emekli olunduğunda daha güvenilir bölgeler kolaylıkla tercih edilebilir veya önceden de güvenilen kendi memleketlerine dönülebilmektedir. Emekli katılımcılardan Eİ-4 evin kapısını bile açık bıraktığında bir problem olmadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Son derece güvenilir. Kapının açık olduğu zamanlarda bile herhangi bir problem yaşamadık.” (Emekli imam 4, 62, Erkek).

f. Gelir durumuna göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına katılımcıların gelir durumu değişkenine göre bakıldığında 3000-6000 arasında gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,93; 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması ise 1,50 olarak Tablo 346’da görülmektedir:

Tablo 346

Gelir Durumuna Göre Mahalle Güven

	<u>3000-6000</u>		<u>Gelir durumu</u> <u>6001-9000</u>		<u>9001+</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Mahalle</u> <u>güvenilirliği</u>	14	2,93	22	2,77	10	1,50

Gelir durumlarına göre mahalle veya bölgenin güvenilir olup olmadığına bakıldığında gelir seviyesi arttıkça katılımcıların ortalaması azalmaktadır. Bu durumda ters orantılı bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. 9001 ve üzeri gelir düzeyi olan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük olarak görülmektedir. Bu gelir seviyesinde olan ÇP-14 yaşadığı yerin güvenilir olmadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Güvenilir olarak bilinmez. Mamak’ta oturuyorum diyince şöyle bir bakıyorlar.” (Çalışan polis 14, 32, Erkek).

g. Ev durumuna göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına katılımcıların ev durumu değişkenine göre bakıldığında kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 2,68 ve kirada yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,35 olarak Tablo 347’de görülmektedir:

Tablo 347

Ev Durumuna Göre Mahalle Güvenilirliği

	<u>Kira</u>		<u>Ev durumu</u> <u>Lojman</u>		<u>Kendi evi</u>	
	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama	Sayı	Ortalama
<u>Mahalle</u> <u>güvenilirliği</u>	17	2,35	4	2,50	25	2,68

Kirada yaşayan katılımcıların ortalaması diğer katılımcılara göre daha düşük iken kendi evinde yaşayan katılımcıların ortalaması daha yüksektir. Ayrıca tüm ev durumlarındaki katılımcıların ortalaması ortalama değerin üzerindedir. Kendi evinde

yaşadığını ifade eden katılımcılardan Çİ-2 semtin güvenilir bölgesinde yaşadığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Öyle bir sıkıntımız yok mahallemizde. Hastane yanında olduğu için de. Binada iki tanede güvenlik var.” (Çalışan imam 2, 49, Erkek).

h. Yaşanılan kişilere göre mahalle güvenilirliği

Yaşanılan bölge veya mahallenin güvenilir olduğunu düşünme ortalamasına katılımcıların yaşadıkları kişi değişkenine göre bakıldığında ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalaması 4,00 üzerinden 3,00 ve eşi ile yaşayan katılımcıların ortalaması ise 2,14 olarak Tablo 348’de görülmektedir:

Tablo 348

Yaşanılan Kişilere Göre Mahalle Güvenilirliği

	Yaşanılan kişi(ler)							
	Sayı	<u>Tek</u> Ortalama	Sayı	<u>Ev arkadaşı</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş</u> Ortalama	Sayı	<u>Eş ve çocuk(lar)</u> Ortalama
<u>Mahalle</u> <u>güvenilirliği</u>	7	2,57	2	3,00	14	2,14	23	2,74

Ev arkadaşı ile yaşayan katılımcıların ortalamasının diğer katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca diğer katılımcıların da ortalamalarının ortalama değerin üzerinde olduğu tabloda yer almaktadır. Ev arkadaşı ile yaşadığını ifade eden Çİ-11 mahallesinin güvenilirliğini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Bilinir. Çünkü hemen karakolun dibindeyiz.” (Çalışan imam 11, 29, Erkek).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirilmektedir. Bulgularda önemli olan iki değişken bulunmaktadır. Bunlardan ilki kişilerin demografik verilerini oluşturan bağımsız değişkenlerdir. İkincisi ise sosyal sermaye ve güven düzeylerini ölçmek için kullanılan bağımlı değişkenlerdir. Çalışmada bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlere göre anlamlı ilişkileri olup olmadığı ölçülmektedir. Yani sahip olunan demografik veriler, kişilerin sosyal sermaye ve güven düzeylerini nasıl etkilemektedir?

Sosyal sermaye için çalışmalar yapmış 3 kuramcıdan bahsedilmiştir. Bunların sosyal sermaye için ne dediklerine kısaca değinildiğinde; Bourdieu ilk olarak sermayeyi tanımlamıştır. Bu kavramı da toplumların biriktirilmiş tarihi olarak tanımlamıştır. Sermaye kavramını 3'e ayırmıştır ve bunlardan ilki bireylerin ekonomik gücünü gösteren ekonomik sermaye, ikincisi diploma, sertifika gibi belgelerle somutlaşan kültürel sermaye ve sonuncusu da bireyin sahip olduğu ilişkinin kalitesinin yaşamındaki statüsünü yükselten sosyal sermayedir. Coleman ise sosyal sermayenin modern anlamda kullanımına en önemli katkı sunan kuramcıdır. Ona göre sosyal sermaye için en önemli unsur eğitimidir. Çünkü eğitim sınıfsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için fırsatlar sunmaktadır. Yani aslında sosyal sermaye inşa edilebilir bir kaynak haline gelmektedir. Yine Coleman'da sermaye kavramını 3 kategoriye ayırmıştır. İlki öğrencinin eğitimi için gerekli olan finansal sermaye, ikincisi öğrencinin ailesinin eğitim düzeyinin etkisini ifade eden beşeri sermaye ve üçüncüsü aile içindeki yakın ilişkilerin yanı sıra okul ilişkilerini kapsayan sosyal sermayedir. Son kuramcı olarak Putnam'a göre sosyal sermaye bireylerin sahip olabileceği bir sermaye türü değildir. Ona göre bu sermayeye toplumlar ya da uluslar sahip olabilmektedir. Putnam'a göre önemli olan kolektif eylem yani birlikte hareket etmektir ve sosyal organizasyonlara katılımların yüksek olması ile toplumların sosyal sermayeleri yükselmektedir.

Sosyal sermaye için pek çok tanım yer almaktadır. Bunlardan biri de John Field'in tanımı olan; ne kadar fazla insan tanıyor ve onlarla ne kadar ortak bir hayat görüşü paylaşıyorsak sosyal sermaye açısından o kadar zenginizdir. Sosyal sermayenin maddi bir karşılığı olmaması sebebi ile ölçülmesi en zor olan sermaye türüdür. Genel olarak ilişki ağları, Putnam'ın belirttiği gibi derneklere veya sivil

toplum kuruluşlarına olan katılım, Coleman'ın ifade ettiği gibi eğitim düzeyi ve bunların yanı sıra pek çok değişken sosyal sermaye ölçümü için kullanılmaktadır.

Polis ve imam katılımcılara da pek çok değişkenin yer aldığı sorular sorulmuştur. Sorularda genellikle içerisinde olunan ilişki ağları; aile, akraba, komşuluk ve iş ilişkilerini içeren sorular sorulmuştur. Peki, bu sorular için neden polislik ve imamlık mesleği seçilmiştir? Bunlardan biri her iki mesleğin de toplum tarafından saygı ve güven duyulan meslek olmalarıdır. Daha sonra mesleklerin çalışma şartlarının farklılık arz etmesi, ayrıca her iki mesleğin de toplumla iç içe olması ve ilişki ağlarının geniş olması ile ilişkilidir. Bourdieu'ya göre ilişkinin kalitesi önemlidir. Aslında sosyal sermaye için ilişkide olunan kişinin karşıdaki kişinin statüsünü yükseltmesi önemlidir. Burada şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır. İlişki kalitesini ölçmek zor olmaktadır. Çünkü katılımcıların ilişkide olduğu kişilerin hepsini bilmek ve ilişkinin kalitesini tanımlamak çok zordur. Bu nedenle çalışmada aslında daha bilindik ilişkilerden yola çıkılmıştır. Bu ilişkiler de daha geleneksel ilişkileri ifade eden eş dost ilişkileridir.

Bourdieu, sosyal sermaye için kurulan ilişkilerin önemi ve ilişkilerin devamlılığından bahsetmektedir? İlişkilerin devamlılığı ile ilgili olarak imam katılımcıların tamamına yakını mesleğe kendi memleketlerinde başlamışlardır ve aynı yerde devam etmektedirler. Kendi memleketlerinde kendi mesleklerini yapan imam katılımcıların geleneksel ilişkileri devam etmektedir. Bu da aile, akraba veya komşu ilişkileri olarak tanımlanabilmektedir. Çalışmalar sırasında bazı katılımcılar 53 yıldır aynı yerde yaşadığından bahsederken bazı imam katılımcılar da göreve ilk başladığı yerde emekliliğini beklemektedir. Bu durum polis katılımcılar için aynı olmamaktadır. Polis katılımcılar hem kendi memleketlerinde görev alamamaktadır hem de 3-4 yılda bir görev yeri değiştirmek zorundadır. Görüşme yapılan polis katılımcılardan toplanan verilere göre genel olarak ortalama 2 veya 3 yıldır aynı yerde çalıştığını ifade edenlerin yanı sıra daha bir haftalık yeni çalışan katılımcılar da bulunmaktadır. Sahada toplanan verilere göre bir katılımcı 4 yıldır aynı yerde olduğunu ifade etmiştir ve diğerkileri ise bu sayının altında kalmaktadır. Şöyle ki kendi memleketinde veya köyde çalışan bir imamın sahip olduğu çevre ve ilişkiler çok farklıdır, şehirdeki ve kendi memleketinde çalışamayan polisin ilişkileri çok daha farklıdır. Köyde veya küçük bir şehirde çalışan imam genel olarak kendi cemaatini tanımakla kalmayıp çevredeki esnafları vs. tanımaktadır. Uzun süreli olarak

çalışmanın faydalarından biri de olabilmektedir bu durum. Burada çalışılan habitusun sosyal sermaye ve güven için önemli olduğu görülmektedir. Sürekli olarak yer değiştirmek zorunda olan bir kişi her seferinde yeni bir habitusa alışmak zorundadır ve yeni ilişkiler kurması gereklidir. Bu durumda polis katılımcıların ilişki sürekliliğini olumsuz etkilemekle birlikte sosyal sermaye düzeylerinin düşmesine neden olmaktadır. Çünkü bazı çalışma alanlarında kişi oraya aidiyet hissetmemekte veya güven duymamaktadır, bu da ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Çünkü her gidilen yerde Field'in dediği gibi ortak hayat görüşü paylaştığın kişileri bulmak mümkün olmamaktadır. İmam olabilmek için ilahiyat mezuniyeti gerekli olduğunun bilinmesinin yanı sıra sahadaki görüşmelerde müftülüğe gidildiğinde oradaki kantinde çalışanlarında ilahiyat mezunu olma şartları olduğu ve bununla ilgili sınava tabi tutuldukları öğrenilmiştir. Eğitimleri aynı olan bir meslek grubu ve iş arkadaşlarından bahsetmek mümkündür. Polisler ise mesleki eğitim almanın yanı sıra kendi meslekleri daha doğrusu mezun oldukları farklı bölümleri vardır. Sahada görüşülen katılımcılardan kimisi öğretmenlik, kimisi mühendislik, kimisi maliye gibi pek çok farklı bölüm mezunlardır. Alınmış olan eğitimlerle birlikte ilişkilerindeki çeşitlilikler artmakta ve kültürel sermayelerinin de yüksek olduğu söylenebilmektedir, bu nedenle polis katılımcıların sosyal sermayelerinin yüksek olması beklenirken polis katılımcıların verileri imam katılımcılardan daha düşük olarak görülmektedir. Bu durumda Bourdieu'nun ifade ettiği gibi ilişkilerin kalitesi önemli iken o ilişkilerin sürdürülememesi kişilerin sosyal sermayelerini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu duruma önemli olan etkenlerden biri olarak katılımcıların aynı yerde uzun süre kalamaması ve kendi memleketlerinde çalışamaması olarak söylenebilmektedir. Şöyle ki; kişiler ilk olarak aile, akraba veya arkadaş olsun doğdukları yerde ilişkilerini geliştirmektedir. İmam katılımcılar bu ilişkileri geliştirdikleri ilk yerde mesleklerini yapmakta iken polis katılımcılar buralarda çalışamamaktadır ve sürekli olarak da yeni bir çevreye alışmak zorunda kalmaktadır.

Bourdieu'nun 3 farklı sermaye türünden bahsedilmiştir. Burada bulunan sermaye türlerini birbirlerinden ayrı düşünmek yanlış olmaktadır. Örneğin sosyal sermayesi güçlü olan kişinin kültürel ve ekonomik sermayesinin de yüksek olması beklenmektedir. Kültürel sermaye dendiğinde akla gelen ilk şey katılımcıların öğrenim düzeyidir. Öğrenim düzeyi artan katılımcıların sosyal sermayelerinin yüksek olması beklenmektedir. Ki Coleman'ın da ifade ettiği gibi eğitim sosyal sermayenin

en önemli etkileyicilerindendir. Peki, çalışmada böyle bir sonuca ulaşılmış mıdır? Öğrenim düzeyi daha yüksek olan polis katılımcılarda mesleki sorgulama olduğu görülmektedir ve bu durumda iş yerlerine olan aidiyet ve memnuniyetlerini olumsuz etkilemektedir. Hatta sahada tanık olunan bir olayda yüksek lisans öğrencisi olan bir polis memuru çalışma şartlarının zor olmasının yanı sıra kendi eğitimini aldığı mesleğe devam edebilmek için mesleğini bırakma kararı aldığını ifade etmişti. (Daha sonra arkadaşlarından meslekten ayrıldığı öğrenilmiştir.) Eğitim düzeyi yükseldikçe, polislik mesleğine kıyasla, çok daha yüksek gelir ve meslek statüsü elde edebilecekleri başka mesleğe geçme olanağı ortaya çıkmaktadır. İmamların eğitimlerinde zamanla bir yükselme olmadığı için eleştiri noktasında tartışma yapılamamaktadır. Fakat polislere baktığımızda eğitim düzeyinin yükselmesi, mesleklerine eleştirel yaklaşımı tetikleyebilmektedir. Mesleki sorgulama ile ilgili olarak polis katılımcılar işlerinde kendi inisiyatiflerini kullanmaktan ziyade ast üst ilişkisine tabi olduklarını ifade etmişlerdir. Yani, doğru bildikleri şeyleri yapmamakla birlikte kendilerine yanlış gelen işleri sırf amiri söylediği için yapmak zorunda kaldıkları zamanlardan bahsetmişlerdir.

Sosyal sermayeyi etkileyen bir başka değişken ise polis katılımcıların haftalık çalışma saatleri ile ilgilidir. Haftalık 60 saat çalıştığını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır ve bu da normal olarak kişilerin duygu durumlarını olumsuz etkilemektedir. Çünkü böyle durumlarda çalışma saati arttıkça fiziksel ve ruhsal olarak yorulan kişi ilişkilerini sağlıklı olarak devam ettirememektedir. Bu durumda haftada 60 saat çalışan bir kişinin hayatla kurduğu bağ ile 30 saat çalışan bir kişinin kurduğu bağ ve güven düzeyi aynı olmamaktadır. Polis katılımcılarda bu kadar saat çalışmak istemediklerini, seyahat etmek, arkadaşları ile vakit geçirmek istediklerini fakat bunları gerçekleştiremediklerini ifade etmişlerdir. Çünkü bu çalışma şartlarında kendilerine vakit ayırmakta bile zorlanmaktadırlar. Belki polis katılımcıların arkadaşlık ilişkileri kaliteli olabilir ki olduğunu ifade eden katılımcılar vardır fakat bu ilişkilerin sürdürülmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Çünkü gece gündüz nöbete giden bir kişinin hayatla bağı mecburi olarak bazı zamanlarda kısıtlanmaktadır. İlişkilerinin devamlılığından ziyade dinlenme odaklı da olabilmektedir. İzinli olduğu zamanlarda ise bazen ailesine bazen arkadaşlarına vakit ayırmaktadırlar. Elbette bu sıklık imam katılımcılarda olduğu kadar olmamaktadır. Çalışma şartlarının kişinin duygu durumunu da belirlemesi ile polis katılımcıların güven düzeyleri de bununla paralel

olarak daha düşük olmaktadır. Dolayısıyla bir mesleğin şartları kişilerin duygu dünyasını etkilemektedir ve bu durum da kişilerin sosyal sermaye ve hayata duyulan güvenlerini etkilemektedir.

Polis ve imam katılımcıların farklı din ve millete olan güven düzeylerinde görüldüğü üzere polis katılımcılar güvenin kişilik ile ilgili olduğunu herhangi bir dine veya millete mensup olmanın etkisi olmadığını ifade etmişlerdir. Polis katılımcılar yalnızca inanç olarak bakmaktadırlar. Herkesin inancı kendine diyerek yalnızca aradaki iletişime göre duygularına karar verdiklerini ifade etmişlerdir. İmam katılımcılar ise genel olarak Müslüman olması şartı ile güven duyacaklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda kurumsal ve mesleki bir duruş sergilendiği görülmektedir. Buna benzer aynı ifadelerden birisi de çalışma sırasında katılımcılara yardım yaptıkları ve katılım sağladıkları kuruluşlar sorulduğunda sadece imam katılımcıların bazıları Diyanet İşleri Başkanlığı'na yardım yaptıklarını ve oraya üye olduklarını başka kurumu tanımadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da kendi mesleğinden olmayı değerli bulmama ve akademik çabadan daha çok mesleki bir pozisyon olarak olaylara bakılmasıdır. İmam katılımcılarda meslek olarak din kavramını görmek mümkündür. Çünkü katılımcılardan bazıları farklı dinden olan temsilcilere de güvenmeyeceklerini yani karşılarında bir imam ve farklı din mensubu temsilci olsa yalnızca imama güveneceklerini ifade etmişlerdir. Bu durumda imam katılımcıların mesleki bir tavır sergilediklerinden bahsetmek mümkündür.

Putnam'ın sosyal sermaye düzeyini ölçmek için sivil toplum kuruluşlarına veya derneklere katılım ile ölçülebildiğini ifade etmiştir. Sosyal sermayesi düşük olan polis katılımcıların hepsi (emekliler hariç) mesleki olarak herhangi bir kuruma üye olmamaları gerektiğini ve bunun bir kural olduğunu belirtmişlerdir. Polis olmadan önce sivil toplum kurumlarında gönüllü katılımcılar elbette vardır fakat şu anda çalışan polis olarak hiçbir katılımcı bulunmamaktadır. Bu durumda polis katılımcıların sosyal sermayelerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Güven düzeyi polis katılımcılara göre daha yüksek olan imam katılımcılar için yaşanan yere bakıldığında çoğunluğun kendi evine sahip olduğu görülmektedir. Görüşmelerde gelir durumunda polis katılımcıların ortalaması daha yüksek olarak görülmekle birlikte imam katılımcılar kadar ev sahipliği durumları yoktur. Kendi evi

olan imam katılımcıların da hayata daha güvenli bakmaları ve daha güvenli ilişkiler kurmaları olağandır.

Normal şartlarda ve kuramcılarında açıklamalarına göre gelir düzeyi, öğrenim durumu, yaş arttıkça sosyal sermaye ve güven düzeyinin artması beklenmektedir. Fakat burada 3. Kontrol değişkeni yer almaktadır ve durumlar farklılaşmaktadır. Bu değişken ise meslek değişkenidir. Genel olarak çalışma şartları daha yoğun olan, lisans mezunu öğrenim düzeyi olan fakat sosyal sermayesi düşük olan polis katılımcılar için özetle ilişkileri kaliteli olsa, aile ve arkadaş ilişkileri iyi olsa bile ilişkilerini sürdürmekte zorlanmaktadır. Çünkü çalışma saatlerinin fazla olması bunlara zaman ayırmasını sınırlandırmaktadır. Ayrıca ailesinden uzakta olmaları, memleketlerinden veya arkadaşlarından uzakta olmaları da aralarındaki ilişki için olumsuzluklar taşımaktadır. Buna nazaran daha esnek çalışma saatleri olan imam katılımcıların kendi memleketlerinde veya uzun yıllar boyunca aynı yerde çalışmaları bulundukları yerdeki geleneksel ilişkilerin devamlılığını sağladıkları yönündedir. Hem sosyal ilişkilerini devam ettirmekte hem de çevrelerindeki kişilere güven duymaktadırlar. Saha çalışmasından elde edilen verilere göre en az 9 yıl ve en fazla 53 yıl aynı yerde bulunduğu ifade edilmiştir. Şöyle bir örneğe denk gelinmiştir; polis katılımcılar genel olarak emekli olduklarında kendi memleketlerine döndüklerini, çünkü akrabaları ve ailelerinin orada olmasının onlara güven verdiğini ve bildikleri yerde yaşamaktan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. İmam katılımcılardan Ankara'da emekliliğine kadar çalışmış olan katılımcı burayı sevdiği, alıştığı, herkesi tanıdığı ve çevredekilere de güven duyduğu için emekliliğini de aynı yerde devam ettirmektedir.

Sonuç olarak bir yerde ne kadar uzun süre kalındığı veya çalışıldığı, çalışma şartlarının esnekliği ve kişilerin işlerine dair inisiyatif alma veya emir alma durumları ve en önemlisi meslekleri kişilerin sosyal sermayelerini etkilemektedir. Sosyal ilişkilerin daha kaliteli devamlılığı için kişilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Ve alışılan bir habitustan sürekli olarak yeni habituslara geçmek ve belki ortak görüşte olunmayan insanlarla aynı ortamlara denk gelmek ve mesleğin de verdiği güvensizliklerden hemen herkese güvenmemek gibi pek çok etken sosyal sermaye ve buna bağlı olarak da güven düzeyini olumsuz etkilemektedir.

Son olarak da sosyal sermaye kullanıldıkça değeri aşınan veya azalan bir sermaye türü değildir. Aksine kullanım dışı kaldıkça değerini yitirmesi söz konusu olabilmekte ve kullanıldıkça da etkinliğini artırabilmektedir. Bu nedenle ilişki kurmanın öneminin yanı sıra kurulan ilişkilerin devamlılığı büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, P. S. ve Kwon, S. W. (2002). Social Capital: Prospects For A New Concept. *Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Akgün, B. (2001). Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4), 1-23.
- Alacahan, D. ve Duman, B. (2011). Güven ve Sivil Bağlılık Boyutuyla Sosyal Sermaye ve Mezhep: Kahramanmaraş Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 108-131.
- Altan, R. (2007). Sosyal Sermaye ve Kalkınma. *Türk İdare Dergisi*, (455).
- Altay, A. (2007). Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(1), 337-362.
- Anık, M. (2011). Sosyal Sermaye Kavramı Işığında Ziya Gökalp’in Düşünceleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 89-103.
- Ardahan, F. (2012). Sosyal Sermaye Ölçeği (geçerlilik, güvenirlilik çalışması). *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 773-789.
- Aslan, S. (2016). Türkiye’de Sosyal Sermaye Bileşenlerinden Güven Hakkında Bir Değerlendirme. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(2), 181-204.
- Ayaz, S. (2019). *Sosyal Medya Pratikleri Üzerinden Sosyal Sermaye Çözümlemesi (SDÜ Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Aydemir, M. A. (2011). *Sosyal Sermaye (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması)* (1. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Babacan, M. E. (2012). *Toplumsal Paylaşım Ağlarında Sosyal Sermaye Pratikleri*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı.
- Baş, F. C. (2017). *Sosyal Medya Davranışının Oluşumu: Çevrimiçi Ortamlarda Güven, Sosyal Sermaye ve Saygınlık İlişkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Başak, S. ve Öztaş, N. (2010). Güven Ağbağları, Sosyal Sermaye ve Toplumsal

- Cinsiyet. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1), 27-56.
- Baştürk, Ş. (2011). *Türk Toplumunda Sosyal Sermaye, Toplumsal Ağlar ve Sosyal Hareketlilik*. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yönetim ve Çalışma Sosyolojisi Bilim Dalı.
- Baykal, Ş. (2018). *Sosyal Sermayenin Özlüklilik, Güven ve Performans ile İlişkisi*” Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Savunma Yönetimi Anabilim Dalı.
- Bilgin, N. ve Kaynak, R. (Mayıs, 2008). Sosyal Sermaye Faktörlerinin İş Başarısına Etkisi: Üniversite Çalışanları Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 29-38.
- Boşgelmez, G. (2012). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Güven ve Gönüllülük Açısından Sosyal Sermayenin Değerlendirilmesi: Isparta Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Bourdieu, P. (1983). Ökonomisches Kapital, Kulturelles Kapital, Soziales Kapital. In: *Reinhard Kreckel (Hg.), >>Soziale Ungleichheiten<< (Soziale Welt Sonderband 2)*, Göttingen, 183-198.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, L. J. D. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. (çev. N. Ökten). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burt, Ronald S. (1997). “The Contingent Value of Social Capital” *Administrative Science Quarterly*, 42(2), 339-365.
- Can, İ. (2015). *Türkiye’de Siyasal Güven (Liderler Kurumlar Süreçler)* (birinci baskı). İstanbul: Açılım Kitap.
- Coleman, James S. (1994). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Belknap Press.
- Coleman, James S. (2000). *Foundations of Social Theory* (3. Baskı). USA: Harvard University Press.
- Çalışkan, D. (2010). *Yenilikçi Oluşumlarda Sosyal Sermayenin Rolü ve Burdur İli*

- Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Çetin, M. (2006). Endüstriyel Bölgelerde Sosyal Sermaye ve Güven: Üçüncü İtalya Örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 74-86.
- Demirkan, A. (2019). *Zorunlu Askerlik Hizmetinin Erkeklerin Sosyal Sermaye Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Devamoğlu, S. (2008). *Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye’de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Ebrahimi, H. (2018). *İstanbul’da Yükseköğrenim Gören Öğrenciler Örneğinde Sosyal Sermaye – Siyasal Katılım İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Ercan, S. (2021). *Sosyal Sermaye Perspektifinden Sosyal Girişimlerin Türkiye’deki Yolculuğu*. Doktora Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Erdem, F. (2003). *Sosyal Bilimlerde Güven* (1. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Erdem, S. (2015). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Süreçlerinde Kültürel ve Sosyal Sermaye: Ankara BİLSEM Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Erdoğan, E. (2006). Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği. (?) 1-39.
- Eflatun (Platon). (2016). *Devlet* (1. Baskı). (Çeviren: Y. Dağlı). İstanbul: Anonim Yayıncılık.
- Erselcan, F. (2009). Disiplinlerarası Ortak Bir Çalışma Alanı Olarak Sosyal Sermaye. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 248-256.
- Esmer, Y. (1999). DEVRİM, EVRİM, STATÜKO: *Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler* (?). İstanbul: TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı) Yayınları.
- Eşki, U. (2009). *Sosyal Sermaye –Önemi, Üretimi ve Ölçümü- Üzerine Bir Alan*

- Araştırması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye* (2. Baskı). (Çevirenler: B. Bilgen, B. Şen). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fukuyama, F. (2001). "Social Capital, Civil Society and Development". *Third World Quarterly*, 22(1), 7-20.
- Fukuyama, F. (2015). *Büyük Çözülme* (3. Baskı). (Çeviri: H. Kaya). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* (1. Baskı). (Yayıma hazırlayan: C. Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Günkör, C. (2011). *Sosyal Sermaye ve Eğitim İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı.
- Hızlı, E. (2016). *Siyasi Partilerin Sosyal Ağları: Partiler, Kadın Örgütleri ve Sosyal Sermaye*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Programı.
- Iyer, S., Kitson M., Toh, B. (2005). Social Capital, Economic Growth and Regional Development. *Regional Studies*, Vol. 39.8, pp. 1015-1040.
- Kahraman, İ. (2016). *Sosyal Sermayeyi Geliştirmeye Yönelik Etkinliklerin Öğretmenlerin Sosyal Sermaye Düzeyine Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Kangal, N. (2013). *Sosyal Sermaye Teorileri ve Sosyal Sermaye Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Bilim Dalı.
- Karadoğan Doruk, E. (2009). *Sosyal Sermaye (İletişimde Strateji ve Kalite Yönetimi)/İnsanın Toplumsal Kuruluşu ve Güven* (1. Baskı). İstanbul: Derin Yayınları.
- Karagül, M. (2003). Beşeri Sermayenin Ekonomik Büyümeyle İlişkisi ve Etkin Kullanımı. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (5), 79-90.

- Karagül, M. ve Dünder, S. (2006). Sosyal Sermaye ve Belirleyicileri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (12), 61-78.
- Kaya, M. (2020). *Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Sermaye Aktarımında Örgütlülük Bilinci: Konya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı.
- Kaya, Y. (2011). *Sosyal Sermaye Düzeyinin Belirlenmesi ve Sosyal Sermaye Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Gönüllü Teşekkürler Bağlamında Kayseri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Keskin, M. (2008). *Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Üyelerinde Sosyal Sermaye Düzeyi ve Belirleyicilerinin Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Kılınç, Z. A. (2010). Yurttaşlık Ahlakı Olarak Sosyal Sermaye. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 1-37.
- Lin, Nan (2001). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marshall, G. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü* (4. Basım). (Çev. O. Akınhay, D. Kömürcü). Ankara. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Neuman, W. L. (2007). *TOPLUMSAL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (1. Basım). (Çev. S. Özge). İstanbul. Yayın Odası.
- Öksüzler, O. (2006). Sosyal Sermaye, Güven ve Belirleyicileri: Bir Panel Analizi. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (12), 108-129.
- Özbilen, F. M. (2019). *Öğretmen Adaylarının Sosyal Sermaye ve Girişimcilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı.
- Özer, F. (2016). *Kapalı ve Güçlü Bağlara Dayalı Sosyal Sermayede Değişim: Türkiye Örgütsel Yaşamında İslami Sosyal Sermayenin Yapısal Evrimi*. Doktora Tezi,

- Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,
Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.
- Özgören, Ö. (2014). *Sosyal Sermaye, Eğitim ve Sivil Toplum İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalı.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine. *Liberal Düşünce*, 16(61-62), 121-141.
- Petek, E. (2020). *Sosyal Sermayenin Motivasyona Etkisi: Kastamonu Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı.
- Portes, Alejandro (1998). “Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology” *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- Putnam, R. (1995). Bowling Alone: America’s Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65-75.
- Putnam, Robert D. & Leonardi, R. & Nanetti, R. Y. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Swartz, D. (2015). *Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu’nün Sosyolojisi* (3. Baskı). (Çeviren: E. Gen). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şan, M. K. ve Şimşek, R. (2011). Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel - Sosyolojik Arka Planı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 88-110.
- Tabak, O. (2019). *Sosyal Sermaye ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi: Türkiye’de Düzey Bölgeleri İçin Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Taylor, C. (2018). *Modern Toplumsal Tahayyüller* (İkinci Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Tecim, E. (2011). *Sosyal Güven (Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması)* (1. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tiken, M. Ş. (2019). *Ortaokulların Sosyal Sermayesi ve Velinin Eğitim Sürecine Katılımı*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı.

- Topbaş, H. (2010). David Easton'un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (30), 81-112.
- Tüylüoğlu, Ş. (2006). Sosyal Sermaye, İktisadi Performans ve Kalkınma: Bir Yazın Taraması. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*, (12), 14-60.
- Tüysüz, N. (2011). *Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması*. T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Tüzünoğlu, M. (2020). *Eğitim Sürecinden Duyulan Memnuniyette ve Geleceğe Bakışta Sosyal Sermayenin Rolü (Aybü Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Ünal, A. Zeki (2004). *Sosyal Tabakalaşma Bağlamında Pierre Bourdieu'nün Kültürel Sermaye Kavramı*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Woolcock, M. ve Narayan, D. (2000). Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.
- Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da Sosyal Sermaye Kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 125-135.
- Yawson, K. A. (2018). *Social Capital In Institutos Of Higher Education: An Examination Of The Interaction Between Social Capital And Department Leadership*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Yeni, G. (2021). *Hemşehri Dernekleri ve Sosyal Sermaye İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Edirne Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yerel Yönetimler Kent ve Çevre Politikaları Bilim Dalı.
- Yıldırım, M. T. (2019). *Sosyal Sermaye ve Toplumsal Eşitsizlik*. Yüksek Lisans Tezi,

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı - Sosyal
Değişme Anabilim Dalı.

Yüksel, K. (2015). *İktisadi Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü; Çorum İline Yönelik
Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İktisat Ana Bilim Dalı.

İnternet Siteleri

OECD (2001). *The Well-being of Nations – The Role of Human and Social Capital*.

Erişim Tarihi: 21 Eylül 2021.

<https://www.oecd.org/site/worldforum/33703702.pdf>

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Erişim Tarihi: 2 Eylül 2021,

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.

World Bank. (2001), *Understanding and Measuring Social Capital: A Synthesis of*

Findings and Recommendations From The Social Capital Initiative, Erişim

Tarihi: 15 Eylül 2021,

[https://www.casade.org/CapitalSocial/World_Bank_Understanding_social%20
capital.pdf](https://www.casade.org/CapitalSocial/World_Bank_Understanding_social%20capital.pdf)

